

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารประกอบการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการ
ศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 2/2562
เรื่อง

“วิกฤตการณ์โรฮีนจา... ความท้าทายของไทย ต่อการเป็นประธานอาเซียน”

วันพุธที่ 23 มกราคม 2562

เวลา 13.00 – 17.00 น.

ณ ห้องเรียนบันทึกวิทยาลัย 1

สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

เอกสารประกอบการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 2/2562

เรื่อง “วิกฤตการณ์โรฮิงจา...ความท้าทายของไทยต่อการเป็นประธานอาเซียน”

พิมพ์ครั้งที่ 1 – กรุงเทพฯ จำนวน 100 เล่ม

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2562, 79 หน้า

สงวนลิขสิทธิ์ตาม พ.ร.บ. การพิมพ์ พ.ศ. 2537

© ลิขสิทธิ์ภาษาไทย เป็นของศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ
อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ผู้อำนวยการ	: พลอากาศตรี ภูมิใจ	เลขสุนทรากร
บรรณาธิการเล่ม	: พันเอก ประเทือง	ปิยะกะโพธิ์
ที่ปรึกษา	: พันเอก กิตติ	คงสมบัติ
	: นาวาอากาศเอก ชนินทร	เฉลิมทรัพย์
	: นาวาอากาศเอกหญิง พัฒน์ชิตา	ธีรารอดมวิทย์
	: นาวาอากาศเอก ชูศักดิ์	เกษตรวิทย์
	: พันโท อารังชัย	หนุนภักดี
ผู้เรียบเรียง	: นาย กนกกฤษณ์	รักษาพรหมณ์
บรรณาธิการประจำกอง	: เรือเอกหญิง จิตราภรณ์	จิตรธร
	: เรืออากาศตรีหญิง ศิวลีย์	สิริโรจน์บริรักษ์
	: นางสาว นิตยา	งานไว
ศิลปกรรม	: สิทธิพรหญิง กนกธาดา	คล้ายธานี
	: นางสาว รินทร์ลภัส	ธีระสิทธิพงศ์
พิสูจน์อักษร	: นางสาว จุฑารัตน์	บุญประเสริฐ

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์/โทรสาร 0 2275 5716 เว็บไซต์ www.sscthailand.org

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

เอกสารประกอบการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการ ศูนย์อาชีวศึกษาศรี ๒/๒๕๖๒ เรื่อง

“วิกฤตการณ์โรคอื่นจา...
ความท้าทายของไทย
ต่อการเป็นประธานอาเซียน”

วันพุธที่ 23 มกราคม 2562
เวลา 13.00 – 17.00 น.
ณ ห้องเรียนบัณฑิตวิทยาลัย 1
สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

คำนำ

จากสถานการณ์ผู้อพยพชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ของเมียนมา ที่ยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลงง่ายๆ ทั้งยังมีการตรวจพบว่ามีผู้อพยพชาวโรฮีนจาในค่ายผู้อพยพในบังกลาเทศบางส่วนลักลอบเดินทางกลับเข้ามายังเมียนมา และเหตุการณ์ที่หน่วยยามชายฝั่งของบังกลาเทศสามารถสกัดจับเรือประมงลักลอบนำพาชาวโรฮีนจาไปยังมาเลเซีย ฯลฯ ในขณะที่ยอดกระแสวิจารณ์ระหว่างประเทศออกมาเรียกร้องให้เมียนมาและบังกลาเทศระงับกระบวนการส่งกลับผู้อพยพชาวโรฮีนจาเพราะมองว่ารัฐบาลเมียนมายังไม่มีหลักประกันที่ชัดเจนเพียงพอในประเด็นเกี่ยวกับการได้รับสิทธิความเป็นพลเมืองของผู้อพยพชาวโรฮีนจา อันจะทำให้ได้อยู่อาศัยในพื้นที่อย่างปลอดภัย การได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานอย่างเท่าเทียม และการได้รับการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนและกฎหมายระหว่างประเทศ

ส่วนชาติสมาชิกอาเซียนเองก็มีมุมมองที่แตกต่างกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ บางประเทศมองว่าควรระงับกระบวนการส่งกลับผู้อพยพชาวโรฮีนจา เนื่องจากสถานการณ์ในรัฐยะไข่ของเมียนมายังไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับรัฐบาลเมียนมายังไม่มีหลักประกันที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และบางประเทศมองว่าควรเร่งกระบวนการส่งกลับ เนื่องจากทั้งเมียนมาและบังกลาเทศต่างก็มีความพยายาม มีความพร้อม และมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ ได้ตระหนักว่า วิกฤตการณ์โรฮีนจา ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นความท้าทายของไทยในฐานะเป็นประธานอาเซียน ในปี 62 ซึ่งอาจถูกอาเซียนและประชาคมโลกจับตามองถึงแนวทางในการบริหารจัดการปัญหา จึงเป็นคำถามสำคัญว่า “ไทยจะดำเนินการแก้ไขปัญหายังไง ที่ไม่ให้ส่งผลกระทบจนทำให้ไทยกลายเป็นประเทศคู่ขัดแย้งในสถานการณ์นี้เสียเองในอนาคต” ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ฯ จึงได้จัดการประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการ ศูนย์อาเซียนศึกษาฯ ครั้งที่ 2/2562 เรื่อง “วิกฤตการณ์โรฮีนจา...ความท้าทายของไทยต่อการเป็นประธานอาเซียน” เพื่อเป็นเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางด้านวิชาการให้กับหน่วยงานทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานด้านความมั่นคง เจ้าหน้าที่รัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน/ธุรกิจ นักวิชาการในสถาบันการศึกษา ฯลฯ ซึ่งข้อคิดเห็นที่ได้จากการประชุมฯ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานทุกภาคส่วนให้สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลในการแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนานโยบาย และแผนปฏิบัติงาน ต่อกรณีดังกล่าวให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ต่อประเทศยิ่งขึ้นในอนาคต

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	
ส่วนที่ 1 บทนำ	1
หลักการและเหตุผล	3
ประเด็นที่น่าสนใจ	4
วัตถุประสงค์	5
ผลที่คาดว่าจะได้รับ	5
ขอบเขตเนื้อหาในการอภิปราย	5
ส่วนที่ 2 ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโรฮิงจา	7
บทนำ	9
ความเป็นมาของคำว่า “โรฮิงจา”	9
ความเป็นมาของชาวโรฮิงจาในอาระกัน	12
ความรุนแรงที่ต้องเผชิญจากการปราศจากการสถานะพลเมืองของรัฐ	14
การเดินทางของชาวโรฮิงจา ผู้หลบหนีเข้าเมืองทางทะเล	16
ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองของรัฐบาลไทย	19
ท่าทีของนานาชาติต่อวิกฤตมนุษยธรรมโรฮิงจา	21
ส่วนที่ 3 บทความทางวิชาการ	33
เรื่อง มุสลิมโรฮิงจาในเมียนมา พวกเขาคือใคร??	35
เรื่อง โรฮิงจา รัฐชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง	40
เรื่อง “พวกเขาพยายามฆ่าเราทุกคน” อาชญากรรมอันโหดร้ายต่อชาวมุสลิมโรฮิงจา ในรัฐยะไข่ เมียนมา	44
เรื่อง การจัดการปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา (The Management of The Rohingya Illegally Migration)	58
เรื่อง โรฮิงจา ชีวิตภายใต้อำนาจ จากชายแดนด้านตะวันตกของเมียนมาถึงไทย	66
เรื่อง โรฮิงจา	73
อ้างอิง	80

ส่วนที่ 1

บทนำ

การประชุมเชิงสัมมนาทางวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ครั้งที่ 2/2562
เรื่อง “วิกฤตการณ์โรฮิงจา...ความท้าทายของไทยต่อการเป็นประธานอาเซียน”
วันพุธที่ 23 มกราคม 2562 เวลา 1300 – 1700 น.
ณ ห้องเรียนบัณฑิตวิทยาลัย 1 สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

1. หลักการและเหตุผล

จากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ตามที่เมียนมาได้เคยประกาศและยืนยันตลอดมานับตั้งแต่ได้รับเอกราชจากอังกฤษเมื่อกว่า 70 ปี โดยมีการกล่าวถึงชาวโรฮิงจาว่าไม่ใช่พลเมืองหรือเป็นชนเผ่าหนึ่งของเมียนมา ถึงแม้ว่าเมียนมาจะประกอบไปด้วยชนเผ่าต่างๆ มากกว่า 140 ชนเผ่าก็ตาม ชาวโรฮิงจาจึงไม่ได้รับสิทธิทางกฎหมายและถือว่าเป็นผู้อยู่อาศัยเท่านั้น ส่งผลทำให้ถูกกดขี่ด้วยวิธีการต่างๆ มาจนถึงปัจจุบัน ประกอบกับความไม่พอใจของชาวเมียนมาที่มีมาตั้งแต่ช่วงทำสงครามกับอังกฤษ ทั้งการที่ชาวโรฮิงจาช่วยอังกฤษรบกับเมียนมา การจับตัวกษัตริย์เมียนมาและครอบครัวไปกักตัวไว้ที่เมืองรัตนคีรีในอินเดีย (ปัจจุบันคือบังกลาเทศ) จนเสียชีวิต และการที่อังกฤษยึดเมียนมาไว้เป็นเมืองขึ้นทั้งประเทศ โดยชาวเมียนมามองว่าชาวโรฮิงจาเป็นศัตรู ถึงแม้ว่าชาวโรฮิงจารุ่นแรกๆ จะเสียชีวิตหมดไปแล้วก็ตาม แต่ชาวเมียนมาก็ยังไม่ยอมรับชาวโรฮิงจาเป็นพลเมืองของเมียนมาจึงเป็นได้เพียงผู้อยู่อาศัยชั่วคราว และถ้าหากเดินทางออกไปจากเมียนมาแล้วก็ไม่สามารถเดินทางกลับเข้ามายังเมียนมาได้อีกโดยเด็ดขาด

ปัจจุบันจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับผู้อพยพชาวโรฮิงจาที่ยังไม่มีทีท่าว่าจะยุติลงง่ายๆ ทั้งการตรวจพบว่ามีสมาชิกกลุ่มโรฮิงจาติดอาวุธ Arakan Rohingya Salvation Army (ARSA) กำลังจัดหาอาวุธจากกลุ่มติดอาวุธในบังกลาเทศ การมีผู้อพยพชาวโรฮิงจาในค่ายอพยพในบังกลาเทศบางส่วนลักลอบเดินทางกลับเข้ามายังเมียนมา และเหตุการณ์ที่หน่วยยามชายฝั่งของบังกลาเทศสามารถสกัดจับเรือประมงลักลอบนำพาชาวโรฮิงจาไปยังมาเลเซียได้ ฯลฯ ในขณะที่ยังคงกระแสวิจารณ์ระหว่างประเทศได้ออกมาเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ เช่น สมาชิกของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเรียกร้องให้จัดประชุมรับฟังคณะทำงานแสวงหาข้อเท็จจริงสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ และองค์การฮิวแมนไรท์วอตช์ออกมาเรียกร้องให้เมียนมาและบังกลาเทศระงับกระบวนการส่งกลับผู้อพยพนั้น ส่งผลทำให้ประเด็นดังกล่าวกลายเป็นประเด็นสนใจและเป็นที่จับตามองของประชาคมโลก

ส่วนความเคลื่อนไหวของชาติสมาชิกอาเซียนในประเด็นดังกล่าวนี้ ชาติสมาชิกฯ ก็มีทัศนคติที่แตกต่างกัน กล่าวคือ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสิงคโปร์ เดินทางเยือนบังกลาเทศ เมื่อ 3 พฤศจิกายน 2561 เพื่อขอให้เร่งกระบวนการส่งกลับชาวโรฮิงจา ซึ่งสอดคล้องกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเมียนมา ที่มองว่าการดำเนินการต่างๆ ของรัฐบาลเมียนมาเกี่ยวกับกระบวนการแก้ไขปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจานั้น เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาที่ดำเนินมาถูกทางแล้ว อีกทั้งเมียนมาและบังกลาเทศเองก็มีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ในขณะที่ นายมหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนระหว่างการเดินทางเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ (United Nations General Assembly: UNGA) ที่นครนิวยอร์กในสหรัฐฯ เมื่อ 1 ตุลาคม 2561 โดยเขาได้กล่าวแสดงความผิดหวังต่อการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวโรฮิงจาของ นางอองซาน ซูจี ที่ปรึกษาแห่งรัฐ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเมียนมา และขอให้ประชาคมโลกเร่งให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและแก้ไขปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างการประชุมกลุ่มย่อยของสหประชาชาติ

จากมุมมองที่แตกต่างกันระหว่างสิงคโปร์และมาเลเซีย ซึ่งต่างก็เป็นชาติสมาชิกอาเซียนนั้น สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของชาติสมาชิกฯ ต่อประเด็นผู้อพยพชาวโรฮิงจา ที่สามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กล่าวคือ บางประเทศอาจมองว่าควรระงับกระบวนการส่งกลับผู้อพยพชาวโรฮิงจา เนื่องจากสถานการณ์ในรัฐยะไข่ของเมียนมายังไม่เอื้ออำนวย ประกอบกับรัฐบาลเมียนมายังไม่มีหลักประกันที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และบางประเทศอาจมองว่าควรเร่งกระบวนการส่งกลับ เนื่องจากทั้งเมียนมาและบังกลาเทศต่างก็มีความพยายาม มีความพร้อม และมีความร่วมมือที่ดีต่อกัน

เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน 2561 สมัชชาใหญ่สหประชาชาติฝ่ายสังคมมนุษยธรรมและวัฒนธรรม ได้มีมติ 142 ต่อ 10 เสียง เห็นชอบให้ประธานการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเมียนมา สนับสนุนการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อโรฮิงจา และนำตัวบุคคลที่เกี่ยวข้องเข้าสู่กระบวนการทางกฎหมาย อีกทั้งยังเร่งผลักดันให้กลไกคณะทำงานแสวงหาข้อเท็จจริงและหลักฐานการละเมิดสิทธิมนุษยชนในเมียนมาของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (United Nations Human Rights Council: UNHRC) ปฏิบัติภารกิจได้โดยเร็ว ตลอดจนให้ประชาคมระหว่างประเทศสนับสนุนการช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมเพื่อบรรเทาวิกฤติโรฮิงจา ซึ่งร่างข้อมติดังกล่าวเสนอโดยองค์การความร่วมมืออิสลาม (Organisation of the Islamic Cooperation: OIC) สหภาพยุโรป (European Union: EU) และแคนาดา โดยมีประเทศที่คัดค้าน ประกอบด้วย จีน รัสเซีย เบลารุส บุรุนดี ซิมบับเว เมียนมา กัมพูชา สปป.ลาว ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ส่วนประเทศที่งดออกเสียงมี ๒๖ ประเทศ รวมถึงไทยด้วย

ส่วนมุมมองของไทยต่อกรณีผู้อพยพชาวโรฮิงจาบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยกับกระบวนการส่งกลับ อาจมีการลักลอบเดินทาง (ทางเรือ) เข้ามายังไทย และใช้ไทยเป็นประเทศทางผ่านเพื่อเดินทางไปยังประเทศที่สาม ซึ่งอาจส่งผลให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องต้องมีการกำหนดนโยบาย หรือมีมาตรการเพิ่มมากขึ้น เพื่อเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เช่น การลักลอบเดินทางเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย อาชญากรรมข้ามชาติ การค้ามนุษย์ ฯลฯ ในขณะที่มุมมองของกองทัพและหน่วยงานด้านความมั่นคงมองว่า หากสถานการณ์ผู้อพยพชาวโรฮิงจายังไม่ยุติ และบางส่วนที่ไม่เห็นด้วยพยายามเดินทางหลบหนีออกจากค่ายในบังกลาเทศ อาจเป็นช่องทางให้ขบวนการค้ามนุษย์ลักลอบนำพาชาวโรฮิงจาไปยังประเทศที่สาม โดยใช้ไทยเป็นประเทศทางผ่าน ซึ่งจะส่งผลให้หน่วยงานด้านความมั่นคงต้องแบกรับภาระงาน และมีมาตรการในการเฝ้าระวังที่เข้มงวดเพิ่มมากขึ้น

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ เล็งเห็นว่าปัญหา “ผู้อพยพชาวโรฮิงจา” เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยทั้งทางตรงและทางอ้อม อีกทั้งยังเป็นความท้าทายต่อไทยในฐานะเป็นประธานอาเซียน ในปี 62 ซึ่งไทยอาจถูกอาเซียนและประชาคมโลกคาดหวังและจับตามองว่า ไทยจะมีแนวทางในการบริหารจัดการปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาอย่างไร และหน่วยงานด้านความมั่นคงอย่างกองทัพควรมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับสถานการณ์อย่างไร ซึ่งผลการประชุมฯ ครั้งนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ในการนำไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนการปฏิบัติ ตลอดจนแผนงานหรือโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสถานการณ์ดังกล่าวนี้

2. ประเด็นที่น่าสนใจ

ปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาในเมียนมา ได้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและชาติสมาชิกอาเซียน ในมิติต่างๆ และยังเป็นประเด็นท้าทายของไทยในฐานะเป็นประธานอาเซียน ในปี 62 ซึ่งอาจถูกอาเซียนและประชาคมโลกจับตามองหรือคาดหวังว่าไทยจะมีแนวทางในการบริหารจัดการปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาอย่างไร ซึ่งการผลักดันแนวทางการแก้ไขปัญหาของไทยต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แห่งชาติ และหลีกเลี่ยงการแสดง

บทบาทนำในประเด็นที่ละเอียดอ่อนต่อกรณีผู้อพยพชาวโรฮิงจา เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบจนทำให้ไทยและเมียนมา กลายเป็นประเทศคู่ขัดแย้งกันในอนาคต

3. วัตถุประสงค์

3.1 เพื่อให้ความรู้และสร้างความตระหนักแก่หน่วยงานทุกภาคส่วนเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงและเป็นประเด็นที่ไทย อาเซียน และประชาคมโลกกำลังให้ความสนใจ

3.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ของเมียนมา ปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลเมียนมาให้ความสำคัญและร่วมแก้ไขปัญหผู้อพยพชาวโรฮิงจาที่เป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนวิเคราะห์ถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อไทยในอนาคต

3.3 เพื่อค้นหาแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมของไทยเกี่ยวกับประเด็นปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ของเมียนมา ในช่วงที่ไทยดำรงตำแหน่งเป็นประธานอาเซียนปี 62

4. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

4.1 ทุกภาคส่วนมีความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา ซึ่งมีผลกระทบและเป็น ภัยคุกคามความมั่นคงและเป็นประเด็นที่ไทย อาเซียน และประชาคมโลกกำลังให้ความสนใจ

4.2 ทราบถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดสถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ของเมียนมา รวมทั้งปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลเมียนมาหันมาให้ความสำคัญและพยายามแก้ไขปัญหผู้อพยพชาวโรฮิงจาที่เป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและอาเซียนในมิติต่างๆ

4.3 สามารถกำหนดแนวทางในการดำเนินงานที่เหมาะสมของไทย และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ของเมียนมา โดยเฉพาะในช่วงที่ไทยดำรงตำแหน่งเป็นประธานอาเซียนปี 62

5. ขอบเขตเนื้อหาในการประชุมเชิงสัมมนา

5.1 ความเป็นของของชาวโรฮิงจา สถานการณ์ในปัจจุบันของผู้อพยพชาวโรฮิงจา และแนวโน้มในอนาคต

5.2 ปัจจัยที่ส่งผลทำให้สถานการณ์โรฮิงจามีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และปัจจัยที่ผลักดันให้รัฐบาลเมียนมาให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหผู้อพยพชาวโรฮิงจา

5.3 ผลกระทบต่อความมั่นคงของไทยและภูมิภาคอาเซียนในมิติต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา

5.4 แนวทางในการแสดงท่าที หรือบทบาทที่เหมาะสมของไทย ต่อประเด็นปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา ในช่วงที่ดำรงตำแหน่งเป็นประธานอาเซียนปี 62

ส่วนที่ 2

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับโรฮินจา

ความรู้เบื้องต้น เกี่ยวกับโรฮิงจา

เนื้อหาในส่วนนี้ เป็นเนื้อหาเพียงบางส่วนที่คณะผู้จัดทำได้นำมาจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ของ ศิววงศ์ สุขทวี จากคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง “โรฮิงจา : คนไร้รัฐในรัฐต่างแดน” โดยรายละเอียดในตัวเล่มรายงานวิจัยฯ ได้มีการอธิบายถึงที่มาและความหมาย ลำดับเหตุการณ์ความรุนแรง เป้าหมาย เส้นทางและการเดินทาง ทิศทางของสถานการณ์ ยุทธศาสตร์ของไทย ฯลฯ ซึ่งคณะผู้จัดทำเห็นว่ามีส่วนที่มีความเกี่ยวข้อง และมีเนื้อหาสอดคล้องกับหัวข้อในการจัดประชุมฯ ครั้งนี้ จึงได้นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. บทนำ

รัฐบาลเมียนมาได้ยืนยันการอ้างของตนว่า กลุ่มชาติพันธุ์โรฮิงจาไม่เคยมีอยู่ในอาณาบริเวณและประวัติศาสตร์ของรัฐบาลเมียนมา ชาวมุสลิมในรัฐยะไข่ที่มีภาษาใกล้เคียงกับเบงกาลี คือ ผู้อพยพที่เดินทางเข้ามาในเมียนมาภายหลังที่อังกฤษมีอำนาจเหนือราชสำนักเมียนมา ในรายงานการสืบสวนเหตุการณ์ความรุนแรงในหมู่บ้านดูชียาทาน (The Du - Chee - Yar - Tan) ในเขตเมืองมอญดอว์ รัฐยะไข่ ระหว่างวันที่ 13 - 28 มกราคม 2557 ของสำนักประธานาธิบดีเมียนมา ได้อธิบายสภาพทั่วไปของหมู่บ้าน และเขตเมืองมอญดอว์ รัฐยะไข่ว่า

"มีชาวเบงกาลีเป็นประชากรส่วนใหญ่ของเมือง มีเจ้าหน้าที่รัฐอยู่ 1999 คน รวมถึงเจ้าหน้าที่อาวุโสจำนวน 104 คน ที่ทำงานอยู่ในเขตเมืองมอญดอว์ ประชากรในเขตเมืองมอญดอว์ มีประชากร จำนวน 513,751 คน จำนวน 38,778 คน อาศัยอยู่ตัวเมือง ที่เหลืออยู่ในหมู่บ้าน ชาวเบงกาลีมีสัดส่วนในประชากรในเมืองเป็นร้อยละ 94 ของทั้งหมด ที่เหลือเป็นชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ทั้งคะชิน คะยา คะยีน ชิน มอน เมียนมา ยะไข่ และฉาน ฉะนั้นผู้นับถือศาสนาอิสลามจึงมีจำนวนเป็นส่วนใหญ่ถึง ร้อยละ 94 นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 5 และอีกร้อยละ 1 ที่เหลือเป็นผู้นับถือฮินดู คริสต์ และนับถือผี"

ขณะที่ชาวโรฮิงจานั้น เชื่อว่าตนเองมีประวัติศาสตร์ที่เชื่อมโยงกลับไปถึงยุคสมัยของพ่อค้าชาวอาหรับศตวรรษที่ 7 - 8 และเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายของพ่อค้าชาวอาหรับมุสลิมเหล่านั้นในปัจจุบัน การเผชิญหน้าและขัดแย้งระหว่างประวัติศาสตร์ของชาติพันธุ์ชาวโรฮิงจากับการสร้างผู้อพยพชาวเบงกาลีขึ้นมาของรัฐบาลเมียนมา ดำรงอยู่ภายในข้อถกเถียงที่สำคัญ 2 ประการ คือ ประเด็นแรกคือความเป็นมาของคำว่า “โรฮิงจา” ที่ไม่ได้ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจนจนกระทั่งหลังปี พ.ศ. 2493 ที่นักวิชาการชาตินิยมเมียนมากล่าวเป็นคำที่เพิ่งสร้างขึ้น โดยกลุ่มเคลื่อนไหวชาตินิยมมุสลิมในอาระกันที่ใช้เรียกกลุ่มของตนเองและชาวมุสลิมในอาระกัน และประเด็นที่สอง คือ การเคลื่อนย้ายของผู้คนในดินแดนอาระกันและความเป็นมาของกลุ่มคนที่เรียกตนเองว่าชาวโรฮิงจา

2. ความเป็นมาของคำว่า “โรฮิงจา”

ประเด็นโต้แย้งที่สำคัญประการแรกคือ การกล่าวว่า “โรฮิงจา” เป็นคำที่ถูกสร้างขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2490 ฉะนั้นชาวโรฮิงจาจึงไม่ใช่กลุ่มคนดั้งเดิมในอาระกันและเป็นเพียงลูกหลาน ผู้อพยพจากเบงกอล ในช่วงเมียนมาอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ แต่กระนั้นคำว่า “โรฮิงจา” เองก็มีหลักฐานที่มีการกล่าวถึงและบันทึกไว้ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2342 ในหนังสือของ Francis Buchanan (1799) ที่ได้สำรวจศึกษาสำเนียงภาษาของผู้คนกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดเมียนมาของอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ ที่เขาพบว่ามีภาษาหนึ่งที่พูดกันอยู่ในดินแดนภายในราชสำนักเมียนมาที่ได้กลายมาจากภาษาของชนชาติที่นับถือฮินดู และพูดกันอยู่ในกลุ่มคนที่ชาวตะวันตก

เรียกว่า “โมฮัมเมดาน หรือ Mohummedans” และชาวเปอร์เซียเรียกพวกเขาว่า “Rekan” ที่ได้อยู่อาศัยใน อาระกัน มาเป็นเวลานาน และเรียกตัวเองว่า “Rooinga” ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นของอาระกัน งานของเขาที่ได้รับการอ้างอิงทั้งจากนักวิชาการชาวโรฮีนจา บังกลาเทศ และนักวิชาการชาวเมียนมาแต่ได้อธิบายในความหมายที่แตกต่างกัน แต่นับได้ว่าหนังสือของ Buchanan เป็นงานศึกษาชิ้นแรกๆ ที่กล่าวถึงกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่รวมถึงชาวโรฮีนจาในอาระกัน

คนท้องถิ่นอีกกลุ่มที่พูดด้วยสำเนียงที่ใกล้เคียงกับโรฮีนจา แต่เป็นชาวฮินดูที่เรียกตัวเองว่า โรสซาว หรือ Rossawn ซึ่งเขาเห็นว่าเป็นไปได้ที่ภาษาสำเนียงนี้ถูกใช้ทั่วไปในอาระกัน แต่ทั้ง 2 กลุ่มก็ถูกเรียกจากกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นอีกกลุ่มว่า กุเลา ยะคาย หรือ Kulaw Yakain ซึ่งต่อมาชาวโรฮีนจา ก็ปรากฏขึ้นเมื่อ Yegar อ้างถึงชาวมุสลิมในอาระกัน และรวมถึงการอ้างบุคคลที่เขาได้พบและสัมภาษณ์ว่าเป็นแกนนำชาว “โรฮีนจา” ในขบวนการเคลื่อนไหวของชาวมุสลิมในอาระกันช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 Yegar เห็นว่า โรฮีนจา หรือ Rohingya /Roewengyah ถูกใช้กันมากในตอนเหนือของอาระกัน ที่หมายถึงกลุ่มคนที่ยังมีวัฒนธรรมบางอย่างที่สืบทอดมาจากชาวมุสลิมอาหรับและเปอร์เซีย ซึ่งทำให้พวกเขาแตกต่างไปจากชาวเบงกาลีในปัจจุบัน อย่างเช่นเนื้อเพลงที่ยังคงถูกร้องอยู่บ้างภายในกลุ่มของชาวโรฮีนจาซึ่งก็ไม่ได้อธิบายถึงรายละเอียดของเนื้อเพลงเหล่านั้น แต่ Yegar ได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจ การได้สัมภาษณ์ชาวโรฮีนจาที่เป็นแกนนำของกลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวชาวมุสลิมในอาระกัน ที่ก่อนหน้านี้ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลเมียนมา จากหลักฐานที่เป็นสุนทรพจน์ของนายพลอองยี (Aung Gyi) ในพิธีแสดงความยินดีกับการวางอาวุธของชาวโรฮีนจาในอาระกัน เมื่อปี พ.ศ. 2504 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า คำว่า “โรฮีนจา” ได้กลายเป็นคำที่หมายถึงชาวมุสลิมในอาระกันไปแล้ว แม้จะยังคงมีคำถามถึงความเป็นมาของคำว่าโรฮีนจาที่เพิ่งเกิดขึ้นมาพร้อมกับผู้คนที่เพิ่งเข้ามาหรือเป็นผลมาจากกระบวนการที่เกิดขึ้นมายาวนานของผู้คนในอาระกัน ก่อนที่คำว่า โรฮีนจาจะปรากฏขึ้นมาในที่สุด

นักวิชาการชาวบังกลาเทศ Tha, M. T. B. (1963) เชื่อว่า โรฮีนจา (Rohingya) เป็นการกลายคำที่มาจากคำว่า Rohai หรือ Roshangee ที่หมายถึงชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่ในอาระกันตั้งแต่ยุคสมัยโบราณ ที่ถูกเรียกกันว่า Rohan หรือ Roshang หรือ Roang ซึ่งน่าจะมาจากคำในภาษาอาหรับ Raham หรือ Raham Borri ที่หมายถึงดินแดนที่ได้พรจากพระเจ้า หรืออาจมาจากในภาษาของ อาระกันพุทธ “Rwa - haung - gya - kyia” ที่ใช้เรียกกองทหารชาวอาฟกาน/เตอร์ก ที่ติดตามมาพร้อมพระเจ้านารามิทา (Narameikhia) ผู้สถาปนา มาร์คคุ และมีความหมายถึงกล้าหาญอย่างเช่นเสือ จากความสามารถในการรบและสามารถเอาชนะกองทหารมอญที่บุกเข้ามาในยุคสมัยเดียวกัน ต่อมาก็เรียกเหมารวมไปถึงกลุ่มลูกหลานของชาวมุสลิมอาหรับ เปอร์เซียเตอร์ก อาฟกานที่อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่มาก่อนหน้า การอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนเหล่านี้ ทั้งจากเส้นทางการค้าทางทะเล และจากเส้นทางทางบกตามแม่น้ำคงคา แม่น้ำพรมบุตร ทางใต้ของแนวเทือกเขาหิมาลัยมาจนถึงปากอ่าวเบงกอลต่อเนื่องถึงชายฝั่งอาระกันได้ทำให้สายเลือดแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ผสมกลมกลืนไปพร้อมกับการสร้างอัตลักษณ์พื้นฐานของชาติพันธุ์ที่มีภาษาและวัฒนธรรมอย่างเดียวกันและกลายมาเป็นชาวโรฮีนจาที่อ้างว่ามาจากอาณาจักรโบราณของอาระกัน

ชาวเมียนมาและชาวอาระกันพุทธคิดว่า “โรฮีนจา” เป็นภาษาของพวกเขา กะลา มีความหมายเฉพาะถึงชาวโรฮีนจาในอาระกันและถูกใช้กันมากภายในอาระกัน ขณะที่ชาวเบงกาลีในบังกลาเทศเองก็คิด “โรฮีนจา” ว่าเป็นคำในภาษาของชาวเมียนมาหรืออาระกันพุทธ แต่ U Khin Muang Saw (1993) กลับเสนออย่างสรุปว่า “โรฮีนจา” ไม่เคยมีอยู่ในเมียนมาทั้งในการสำรวจประชากรในอินเดียของอังกฤษในปี พ.ศ. 2464 และในรายงานการสำรวจประชากรภายใน เขตเมืองอัคยั รัฐอาระกัน โดย อาร์ บี สมาร์ท จนกระทั่งขบวนการเคลื่อนไหวด้วยอาวุธของชาวมุสลิมในอาระกันที่ชื่อ มุจาฮิด หรือ Mujahids นำโดยเมียร์ กาสิม (Mir Casim) ผู้นำของขบวนการที่ถูกกล่าวหาโดยรัฐบาลเมียนมา ว่าเป็นชาวเบงกาลีอพยพจากจิตตะกองเข้ามาอาศัยอยู่ในพื้นที่รัฐอาระกันอย่าง

ผิดกฎหมาย และมีเป้าหมายที่จะสถาปนารัฐอิสลามใน อาละกันที่ชื่อว่าอาละกันนิสถาน (Arakanistan) เพื่อที่จะรวมเข้ากับปากีสถานตะวันออก

ขบวนการมุจาหิดได้เคลื่อนไหวเป็นพันธมิตรร่วมกับขบวนการคอมมิวนิสต์ซึ่งแดงที่มีกลุ่มแกนนำเป็นชาวพุทธอาละกันที่เรียกขบวนการตนเองว่า Roang Pree หรือ Roangians ที่มีความหมายว่า ประชาชนแห่งโรแอง หรือ People of Roang ซึ่งต่อมาขบวนการมุจาหิดได้นำมาใช้เรียกกลุ่มตนเองเพื่อสร้างภาพของขบวนการให้เป็นตัวแทนของกลุ่มชาติพันธุ์ท้องถิ่นขึ้นมาด้วยใช้หีบห่อคำของกลุ่มคอมมิวนิสต์แดงมาเรียกตนเอง แต่ด้วยการออกเสียงด้วยสำเนียงชาวเบงกาลีจึงทำให้กลายเป็นโรฮีนจา U Khin Muang Saw และ Aye Chan จึงเห็นว่า "ชาวโรฮีนจา" ไม่เคยมีอยู่ในประเทศเมียนมา และเห็นว่าชาวโรฮีนจาในปัจจุบันเป็นเพียงลูกหลานของผู้อพยพผิดกฎหมายชาวเบงกาลีเท่านั้น ขบวนการมุจาหิดได้ยอมวางอาวุธในช่วงเวลาประมาณปี พ.ศ. 2503 ภายใต้รัฐบาลพลเรือนของนายอู

ข้อเสนอของ M.A.Tahir Ba Tha และ U Khin Muang Saw แม้ว่าจะมีความแตกต่างในการอธิบายถึงการมีอยู่ของชาวโรฮีนจา แต่ทั้งสองคนมีข้อสันนิษฐานที่มีความคล้ายกัน คือ เห็นว่า Rohingya อาจจะมาจากกลายเสียงของคำว่า Roang ที่หมายถึงอาณาจักรโบราณในอาละกัน และทำให้ Rohingya ในปัจจุบันมีความหมายถึงผู้คนแห่งโรแอง หรือ People of Roang ฉะนั้นการเรียกตนเองว่าโรฮีนจาที่เป็นการอ้างอิงกลับไปประวัติศาสตร์ที่รุ่งเรืองในดินแดนอาละกันของชาวมุสลิม แม้จะเป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน แต่ Leider (2014) ที่สนใจศึกษาความเป็นมาของชาวยะไข่ (Rakhine) ในอาละกันก็เห็นว่าคำเหล่านี้อาจจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับการสร้างประวัติศาสตร์ของชาวอาละกันพุทธ หรือชาวยะไข่ที่ต่างเป็นผู้คนที่อยู่อาศัยในดินแดนอาละกันมายาวนานพอๆ กัน ซึ่งนำไปสู่การพยายามทำความเข้าใจชาวโรฮีนจาที่ไม่ถูกแยกออกจากกลุ่มคนอื่นๆ ที่ดำรงอยู่ในดินแดนอาละกัน

จากข้อสันนิษฐานข้างต้น Charney (2005) ย้อนกลับไปศึกษาดินแดน และผู้คนในอาละกันในความรับรู้ของคนจากดินแดนอื่นๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กับอาละกันในประวัติศาสตร์ โดยเริ่มต้นจากบันทึกของหมุนักเดินทางชาวตะวันตกที่เข้ามาในอาละกัน และได้ขนานนามเรียกขานอาละกันอย่างหลากหลาย เพียงแค่ชาวโปรตุเกสและอิตาเลียน ก็เรียกแตกต่างกันหลายคำ Arracão (trans. Arracan), และ Aracao ขณะที่ชาวอังกฤษ เรียกว่า Arrakan, Aracan, Racan, Arrackan, Arackan, Racaners, Arraccan, Araccan, Racke, Rackan, Arackan, Arackaner, Arracan, Arrakan และ Rakheins

ในศตวรรษที่ 15 ก็มีบันทึกที่กล่าวถึง Rakkangapura และ Rakhan หรือ Rakkanga ในศตวรรษที่ 17 มีบันทึกของชาวเปอร์เซียที่ชื่อเรียกหลากหลาย ทั้ง Arkhang ในศตวรรษที่ 16 (1598), Arracan ในศตวรรษที่ 17 (1620), Rekheng และ Rekan ในศตวรรษที่ 18 และ Rechan ในศตวรรษที่ 19 (1834) ซึ่งความหลากหลายของคำเรียกขานดินแดนอาละกันมีความแตกต่างไปตามแต่ละภูมิภาคและช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไปซึ่งมีผลต่อการสร้างสถานะของคนท้องถิ่นอาละกันในความสัมพันธ์กับผู้คนที่หลากหลายเหล่านี้

Channey (2005) ยังสืบค้นชื่อเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ในดินแดนอาละกัน 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มชาวยะไข่หรืออาละกันพุทธ หรือมกั และชาวโรฮีนจา หรืออาละกันมุสลิม โดยยะไข่ หรือ Rakhine เป็นทั้งชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ และได้ถูกตั้งเป็นชื่อรัฐทางตะวันตกของประเทศเมียนมาจากรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 สมัยรัฐบาลทหารของนายพลเน วิน แทนชื่อเดิม ภูมิภาคอาละกัน ที่ใช้ภายหลังได้รับเอกราช ระหว่าง พ.ศ. 2491 - 2517 ด้วยเหตุผลว่าเป็นชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มใหญ่ที่สุดในรัฐ นักวิชาการชาวยะไข่ U Tha Hla อธิบายว่าชาวยะไข่หรืออาละกัน “เป็นกลุ่มคนที่นับถือพุทธ นิยายเถรวาท มีอิทธิพลต่อสังคมและความคิดของผู้คน และไม่มีชาวยะไข่ที่นับถือศาสนาอื่น ๆ นอกเหนือจากพุทธ” ชาวยะไข่มีความใกล้ชิดกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่า มาร์มะ (Marma) ที่อยู่ในพื้นที่ภูเขาของจิตตะกองในบังกลาเทศ แต่นับถือพุทธ และมักถูกเรียกจากชาวบังกลาเทศทั่วไปว่า มกั (Mughs)

“มกค์” กลับเป็นคำที่ชาวมุสลิมและฮินดูในเบงกอลที่เรียกคนยะไข่ หรืออาระกันพุทธ หรือหมายถึงคนพื้นเมืองในอาระกันที่นับถือพุทธ รวมถึง “คนทั่วไปที่อยู่อาศัยในทางตะวันออกเฉียงใต้ของเบงกอลทั้งในเบงกอล จิตตะกอง หรือยะไข่ เมียนมา และอื่นๆ ที่นับถือศาสนาพุทธ” และใช้ภาษาใกล้เคียงกับเมียนมา “... คนมกค์ มักพูดโดยใช้สำเนียงในภาษาเมียนมา เข้ามาในอาระกันก่อนที่อังกฤษจะเข้ามาในอาระกัน”

ปัจจุบันคนในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา และในบังกลาเทศที่นับถือพุทธยังถูกเรียกว่า มกค์ โดยชาวโรฮีนจา และคนบังกลาเทศ ขณะที่ “Rohingya” ก็สันนิษฐานว่าเป็นคำที่กลายเสียงมาจากคำ “Roinga” ซึ่งถูกเขียนบันทึกขึ้นเป็นครั้งแรกในงานของ Francis Buchanan (1798) ที่เขาอธิบายว่า “Rooinga” เป็นสำเนียงที่เพี้ยนไปของชาวมุสลิม ฮินดูใน เบงกอล “... คนที่อยู่อาศัยอยู่ในอาระกันมาอย่างยาวนาน และเรียกตัวเองว่า Rooinga หรือคนพื้นเมืองในอาระกัน”

Buchanan ยังอธิบายเพิ่มเติมว่าดินแดนอาระกันถูกเรียกโดยชาวมุสลิมและฮินดูในเบงกอลว่า “Rossawn, Rohhawn, Roang, Reng, or Rung” ขณะที่บันทึกของกวีชาวเบงกาลีที่เข้ามาในราชสำนักมาร์คอุในศตวรรษที่ 17 - 18 ได้เขียนถึงมาร์คอุว่า “Rosanga Sahar” ซึ่งหมายถึงเมืองของชาวอาระกัน

Charney เห็นว่า Rohingya อาจะมาจากการกลายเสียงจากคำว่า ระคาย หรือ Rakhaing ซึ่งเป็นคำพื้นฐานของการเรียกผู้คนในดินแดนอาระกันเช่นเดียวกันแต่ในความสัมพันธ์กับกลุ่มคนภายนอกที่แตกต่างกัน ชาวยะไข่ หรือระคาย คือ คนท้องถิ่นในอาระกันที่เกิดขึ้นภายในความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้นับถือพุทธในอาระกัน กับภูมิภาคอื่นๆ และเช่นเดียวกันกับชาวโรฮีนจา ที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์กลุ่มผู้นับถืออิสลาม และภายใต้สภาพแวดล้อมทางสังคมในช่วงศตวรรษที่ 18 ที่การปฏิสัมพันธ์กับศาสนาเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นภายในสภาพแวดล้อมทางสังคม การเมืองที่เปลี่ยนแปลงภายในดินแดนอาระกันและในภูมิภาคใกล้เคียงทำให้คนท้องถิ่นในอาระกัน เรียกขานตนเองแตกต่างกันภายใต้ความสัมพันธ์ที่แตกต่างออกไป แต่ Charney ยังเห็นว่าข้อสันนิษฐานนี้เป็นเพียงข้อสรุปเบื้องต้นที่ยังต้องการหลักฐานและการศึกษาเพิ่มเติมอีกในปัจจุบัน

3. ความเป็นมาของชาวโรฮีนจาในอาระกัน

อาระกัน ได้รับการเรียกขานในชื่อที่หลากหลาย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปฏิสัมพันธ์กับผู้คนภายนอกมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนานและทำให้การจำแนกแยกแยะผู้คนภายในอาระกันเป็นเรื่องที่ยากลำบากและยังคงเป็นประเด็นถกเถียงที่สำคัญในปัจจุบัน ขณะที่ชาวโรฮีนจากล่าวอ้างถึงการเป็นลูกหลานที่สืบทอดเชื้อสายมาจากพ่อค้า นักผจญภัยชาวมุสลิมในศตวรรษที่ 7 - 13 รัฐบาลเมียนและกลุ่มชาตินิยมชาวยะไข่พุทธก็พยายามสร้างให้ชาวโรฮีนจาเป็นเพียงลูกหลานของผู้อพยพชาวเบงกาลีที่เข้ามาหลังจากที่อาระกัน และเมียนมากลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ผู้อพยพชาวเบงกาลีในอาระกันถูกสร้างขึ้น โดยรัฐบาลเมียนมาและกลุ่มชาตินิยมชาวยะไข่พุทธขึ้นมามีการทำให้ “ชาวโรฮีนจา” เป็นเพียงอัตลักษณ์ที่เพิ่งถูกสร้างขึ้นโดยผู้อพยพชาวเบงกาลีจากประเทศบังกลาเทศ เช่นเดียวกับความพยายามของรัฐบาลเมียนมาที่ปฏิเสธการอพยพเคลื่อนย้ายของผู้คนระหว่างอาระกันกับเบงกอลตะวันตก ก่อนที่ราชสำนักเมียนมาจะเข้าไปมีอำนาจเหนืออาระกันในปี พ.ศ. 2327 และยังคงย้ำเฉพาะการอพยพที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่อยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษระหว่างปี พ.ศ. 2367 ถึง พ.ศ. 2491 ปีที่เมียนมาสิ้นสุดการเป็นอาณานิคม

ประวัติศาสตร์การเป็นผู้อพยพชาวเบงกาลีถูกนำเสนออย่างต่อเนื่องโดย Chan (2005) นักประวัติศาสตร์ชาตินิยมชาวเมียนมาที่เห็นว่า “โรฮีนจา” มีประวัติศาสตร์ย้อนหลังไปเพียงแค่ พ.ศ. 2493 เท่านั้น Chan เสนอว่าประวัติศาสตร์ของชาวโรฮีนจาเป็นผลผลิตของนักวิชาการชาวเบงกาลีที่สร้างขึ้น ลูกหลานผู้อพยพชาวเบงกาลีเหล่านี้อพยพเข้ามาจากจิตตะกองและเบงกอลตะวันตก “เป็นลูกหลานโดยตรงของผู้อพยพจากจิตตะกองในเบงกอล ตะวันออก ที่อพยพเข้ามาในอาระกันในภายหลังที่กลายเป็นจังหวัดหนึ่งในอาณานิคมของอังกฤษ ภายใต้ข้อตกลง

ยันดาโบ (Yandabo) ที่เกิดขึ้นหลังจากสิ้นสุดสงครามระหว่างเมียนมากับอังกฤษครั้งที่ 1 (พ.ศ.2367 - 2369) ผู้อพยพส่วนใหญ่ตั้งรกรากในพื้นที่ชายแดนที่เรียกว่ามายู พวกเขาจึงถูกเรียกว่าเป็นชาวจิตตะกองในบันทึกการสำรวจประชากรของอังกฤษ”

Chan จำแนกชาวมุสลิมในอาระกันออกเป็นเพียง 4 กลุ่มเท่านั้น คือ กลุ่มผู้อพยพชาวเบงกาลีจากจิตตะกองที่อยู่ในบริเวณชายแดนแถบแม่น้ำมายูซึ่งอพยพเข้ามาอย่างชัดเจนในช่วงที่อาระกันและเมียนมากลายเป็นส่วนหนึ่งในอาณานิคมอินเดียของอังกฤษ กลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากมุสลิมในยุคสมัยมาร์คอกูที่ปัจจุบันส่วนใหญ่อยู่ในเขตปกครองมาร์คอกูและกว๊อคตอร์ กลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากพ่อค้าอาหารที่อยู่อาศัยบนเกาะรามรี และกลุ่มมุสลิมที่มาจากตอนกลางของเมียนมาที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาพร้อมกับกองทัพเมียนมารวมถึงกองทหารมุสลิมในราชสำนักเมียนมาที่ติดตามเข้ามาพร้อมกับกองทัพเมียนมาที่บุกเข้ามาในอาระกัน

ข้อเสนอของ Chan เป็นการศึกษาที่มุ่งได้ตอบกับการศึกษาที่เห็นว่าชาวมุสลิมในอาระกันเป็นส่วนหนึ่งของคนที่อยู่มาอย่างยาวนาน และเป็นลูกหลานที่สืบทอดเชื้อสายมาจากทั้งพ่อค้าชาวมุสลิมที่เดินทางเข้ามาหรือเป็นกลุ่มคนดั้งเดิมในอาระกันที่ผสมกลมกลืนกับลูกหลานของพ่อค้าชาวอาหรับ เปอร์เซีย กองทหารชาวอาฟกัน/ปาทาน ที่เข้ามาติดต่อกับสัมพันธ์อยู่ในบริเวณรอบชายฝั่ง เบงกอลและอาระกันในศตวรรษที่ 7 - 13 ซึ่งได้กลายเป็นประวัติศาสตร์ที่ถูกกล่าวอ้างและเผยแพร่ทั่วไปในหมู่ชาวโรฮีนจาทั่วไปในปัจจุบัน

ส่วน M.A.Tahir Ba Tha (1998) และ Yunus (1994) ที่เสนอว่าชาวโรฮีนจาเป็นผู้ที่สืบทอดเชื้อสายมาจากพ่อค้าชาวมุสลิมที่เข้ามาในภูมิภาคนี้สอดคล้องกับนักประวัติศาสตร์ที่สนใจการเข้ามาของอิสลามในภูมิภาคที่เห็นว่าชาวโรฮีนจาเป็นผู้คนที่สืบทอดเชื้อสายและได้รับอิทธิพลโดยตรงจากการขยายอิทธิพลของอิสลามเข้ามาในภูมิภาค โดยพ่อค้าชาวอาหรับและเปอร์เซียที่เริ่มต้นในศตวรรษที่ 7 แต่จนถึงศตวรรษที่ 13 ที่อิสลามได้ลงหลักปักฐานในทางตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือของอินเดีย และเข้ามามีอิทธิพลในราชสำนักอาระกันในศตวรรษที่ 15 จนถึงศตวรรษที่ 18 ที่ปัญญาชน ศิลปิน และกวีชาวมุสลิมมีบทบาทสำคัญในราชสำนัก พวกเขาใช้ทั้งภาษาอาหรับและเปอร์เซียในบทกวีและงานเขียนพร้อมกับพัฒนาภาษาของตัวเองขึ้นมา โดยอาศัยทั้งภาษาเบงกาลี (Bengali), อูรดู (Urdu), อาระกัน (Arakanese) และต่อมาก็ภาษาเมียนมา (Burmese) ภาษาที่ถูกพัฒนาขึ้นจากความหลากหลายของผู้คนที่อพยพเข้ามาในอาระกัน

แต่ข้อเสนอทั้ง M.A.Tahir Ba Tha (1998) และ Yunus (1994) ก็ไม่ได้มีหลักฐานที่ชัดเจนมากเพียงพอที่สืบบย้อนกลับไปได้ไกลถึงการเข้ามาของชาวมุสลิมในอาระกัน แม้จะมีการเข้ามาของชาวมุสลิมในอาระกันตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 ก็ตาม แต่ก็ไม่ได้คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงไปของสภาพสังคม รวมถึงการเคลื่อนย้ายของผู้คนที่เกิดขึ้นภายหลัง ขณะที่การกล่าวหาว่าชาวโรฮีนจาเป็นเพียง ผู้อพยพชาวเบงกาลีที่เพิ่งอพยพเข้ามาในอาระกันภายหลังที่อาระกันกลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษในปี พ.ศ. 2367 ของ Chan (2005) และ Saw, K.M. (1993) ก็เป็นการปฏิเสธความต่อเนื่องในอดีตของของมุสลิมอาระกัน หรือโรฮีนจา ด้วยการนำเสนอประวัติศาสตร์ของอาระกันภายในพื้นที่อาณานิคมของรัฐที่ถูกกำหนดชัดเจนมากขึ้นตั้งแต่การเข้ามาของรัฐบาลอาณานิคมและช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ที่ถูกกำหนดขึ้นด้วยเงื่อนไขจากสภาพสังคมการเมืองในปัจจุบันซึ่งก็เป็นความผิดพลาดตั้งแต่เริ่มต้น

ผู้เขียนเห็นว่าข้อเสนอของ Charny (2005) ในการศึกษาอัตลักษณ์ของผู้คนในอาระกันท่ามกลางปฏิสัมพันธ์ที่แตกต่างหลากหลายกับกลุ่มคนภายนอก โดยเฉพาะในช่วงศตวรรษที่ 18 ที่ศาสนาเริ่มมีอิทธิพลมากขึ้นพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมการเมืองทั้งภายในและภายนอกดินแดนอาระกันที่รัฐบาลอาณานิคมได้เข้ามาทดแทนรัฐจารีตดั้งเดิมนั้น เป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงเคลื่อนย้ายของผู้คนในอาระกันที่อย่างต่อเนื่องจากอดีตจนกระทั่งในปัจจุบัน

กระนั้นข้อจำกัดในการผลักดันให้มีการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อาระกันให้มากขึ้นนั้นก็ยังคงเผชิญกับสภาพการเมืองภายในรัฐยะไข่ของเมียนมาในปัจจุบันที่ทำให้การเข้าถึงชาวโรฮีนจา

และกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เป็นเรื่องที่ลำบาก ชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ยังคงถูกกีดกันจากสถานะทางกฎหมายและการถูกควบคุมจากรัฐบาลเมียนมาเข้มงวดจึงทำให้ไม่มีงานที่ศึกษาเกี่ยวกับชาวโรฮีนจา โดยเฉพาะงานทางชาติพันธุ์และวรรณกรรมที่สามารถเข้าไปศึกษาภายในพื้นที่ในเมียนมา ขณะที่งานศึกษาเกี่ยวกับชาวโรฮีนจาที่ทำภายนอกประเทศเมียนมาก็สะท้อนถึงการถูกทำให้กลายเป็นคนนอกของเมียนมาและการต่อสู้เพื่อยืนยันมีสถานะการเป็นคนภายในอาระกันผ่านทางประวัติศาสตร์และอัตลักษณ์ ขณะที่ชาวยะไข่เองก็ไม่ได้ได้รับความสนใจในการศึกษาเท่าไร แม้ว่าอาจจะไม่ได้ถูกจำกัดจากสภาพการเมืองก็ตาม แต่ก็ถูกมองข้ามและละเลย ซึ่งก็ทำให้ความพยายามทำความเข้าใจผู้คนทั้งชาวโรฮีนจา ชาวยะไข่ และปฏิสัมพันธ์ที่ไม่อาจแยกออกจากกันระหว่างผู้คนในดินแดนอาระกันหรือรัฐยะไข่ในปัจจุบันให้มากขึ้นนั้นมีความคืบหน้าช้ามาก

4. ความรุนแรงที่ต้องเผชิญจากการปราศจากการสถานะพลเมืองของรัฐ

หลังจากที่ชาวโรฮีนจาสูญเสียสถานะความเป็นพลเมืองจากการใช้ความรุนแรงและกฎหมายจากรัฐบาลทหารของนายพลเน วิน ชาวโรฮีนจาทั้งภายหลังจากเดินทางกลับเข้ามาจาก บังกลาเทศและที่อยู่ภายในรัฐยะไข่กลายเป็นผู้พลัดถิ่นจากบังกลาเทศ พวกเขาเริ่มถูกจำกัดสิทธิทางกฎหมาย เริ่มสูญเสียสิทธิทางเศรษฐกิจ การบังคับให้ชาวโรฮีนจาย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ถูกบังคับใช้แรงงานและเผชิญกับความรุนแรงอื่นๆ มากขึ้น ขณะที่กลุ่มชาตินิยมของยะไข่พุทธเริ่มเคลื่อนไหวขับไล่ชาวโรฮีนจาออกไปจากพื้นที่ของตนมากขึ้นเช่นกัน

ภายใต้กฎหมายภายในของเมียนมา คนต่างด้าวชาวโรฮีนจาไม่ได้มีสิทธิในที่ดิน เช่นเดียวกับพลเมืองคนต่างด้าวไม่ได้รับสิทธิในการถือครองที่ดิน รวมถึงการเก็บผลประโยชน์จากที่ดินนั้นๆ จะต้องเสียภาษีให้กับรัฐบาลเป็นรายปี คนไร้รัฐชาวโรฮีนจาที่มีความสามารถทางเศรษฐกิจจะเช่าที่ดินเพื่อทำมาหากิน แต่ก็ยังถูกจำกัดการเดินทางที่ทำให้ชาวโรฮีนจาไม่สามารถเข้าถึงตลาดการค้าเพื่อขายผลิตผลแม้ว่าจะสามารถเช่าที่ดินของคนอื่นเพื่อทำเพาะปลูกได้ก็ตาม ส่วนคนที่ไม่สามารถเช่าได้จะกลายเป็นแรงงานรายวันทำงานบนที่ดินของคนอื่นๆ รวมถึงที่ดินที่ยังเป็นของชาวโรฮีนจา หรือถูกเช่าโดยชาวโรฮีนจาตกเป็นเป้าหมายในการยึดมาเป็นของรัฐเพื่อก่อสร้างถนน สาธารณูปโภคหรือในกิจการอื่นๆ ของรัฐ

ชาวโรฮีนจายังถูกบังคับให้เสียภาษีประเภทอื่นๆ นอกจากภาษีที่ดินด้วย ในช่วงปี พ.ศ. 2535 ครอบครัของชาวโรฮีนจาถูกบังคับให้เสียภาษีพริก (Chili tax) ไม่ว่าครอบครัวชาวโรฮีนจาปลูกพริกหรือไม่ ในทางปฏิบัตินั้นครอบครัวชาวโรฮีนจาต้องซื้อพริกจากตลาดในราคา 500 จีต เพื่อมาขายให้เจ้าหน้าที่ความมั่นคงชายแดน หรือนาชากรในราคา 100 จีต รวมถึงยังต้องจ่ายค่าธรรมเนียมในการออกไปทำประมง หรือแม้กระทั่งเข้าไปหาของป่าภายหลังเหตุการณ์ความรุนแรงในปี พ.ศ. 2555 ชาวโรฮีนจาที่เคยเช่าที่ดินจากชาวยะไข่ก็ถูกยกเลิกและขับไล่ออกไป ขณะที่บางส่วนของที่ดินเป็นของตัวเองแต่อยู่นอกหมู่บ้านก็ไม่กล้าออกไปทำมาหากินบนที่ดินของตัวเองก็ทำให้สภาพความเป็นอยู่ลำบากมากขึ้น

ชาวโรฮีนจายังถูกควบคุมการแต่งงานและการมีลูกโดยกฎหมายของรัฐและการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น ชาวโรฮีนจาที่ต้องการจะแต่งงานจะต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น โดยมีข้อบังคับที่คู่บ่าวสาวจะต้องนำพ่อ แม่ และญาติพี่น้องของตนมาแสดงตัวต่อเจ้าหน้าที่ในฐานะพยานตามที่เจ้าหน้าที่ต้องการ ภาพถ่ายในการขออนุญาตแต่งงานของชายหนุ่มชาวโรฮีนจาจะต้องสะอาดเรียบร้อย ปราศจากหนวดเครา และภาพถ่ายของหญิงสาวชาวโรฮีนจาจะต้องไม่ปกปิดใบหน้าและศีรษะ ซึ่งไม่ได้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติทางศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ยังมีการเรียกสินบนของเจ้าหน้าที่จำนวนมากถึง 100,000 จีต (ประมาณ 100 ดอลลาร์สหรัฐ) ในการอนุญาตให้หนุ่มสาวชาวโรฮีนจาแต่งงาน และหากเป็นการแต่งงานข้ามหมู่บ้านหรือข้ามเมืองอาจจะต้องจ่ายเป็นสองเท่า ทั้งในการขออนุญาตที่ต้องรวมถึงการขออนุญาตในการเดินทางออกนอกพื้นที่เมือง หมู่บ้านของตนด้วย

นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นยังมีอำนาจในการสุ่มตรวจบ้านที่ต้องสงสัยว่ามีการอยู่กันฉันสามีภรรยาโดยไม่ได้รับอนุญาตซึ่งจะมีโทษจำคุกไม่เกิน 10 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำคุกและปรับ

รัฐบาลท้องถิ่นของรัฐยะไข่ยังได้ขยายการควบคุมรวมไปถึงการเกิดของชาวโรฮีนจาเพิ่มเติมภายหลังการที่มีการควบคุมการแต่งงานอย่างเป็นทางการแล้ว สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองรัฐยะไข่ส่งหนังสือคำสั่ง 1/2548 (Regional Order 1/2005) แจ้งไปยังสภาสันติภาพและการพัฒนาของแต่ละเมือง (The Township Peace and Development Council) ให้ทำการควบคุมจำนวนบุตรในครอบครัวชาวโรฮีนจา แม้ในหนังสือคำสั่งภูมิภาค 1/2548 จะไม่ได้กำหนดจำนวนบุตร แต่จะมีการบังคับให้คู่สามีภรรยาที่ได้รับอนุญาตให้แต่งงานลงนามในเงื่อนไขที่จะมีบุตรไม่เกิน 2 คน นอกจากนี้ยังห้ามคู่สมรสที่ไม่ได้รับอนุญาตให้มีบุตรตามกฎหมาย ในปี 2551 มีคำสั่งไปถึงกองบัญชาการตรวจคนเข้าเมืองในพื้นที่ชายแดน (Border Region Immigration Control Headquarters หรือ BRICH) ในแต่ละเขตปกครองเมือง และรวมถึงกองกำลังตำรวจของรัฐให้ติดตามตรวจสอบสามีภรรยาชาวโรฮีนจาที่ได้รับอนุญาตให้แต่งงานกันจะมีบุตรได้ไม่เกินจำนวนที่กำหนด มีการถ่ายภาพครอบครัวพร้อมสมาชิกในแต่ละหมู่บ้านเพื่อสำรวจจำนวนประชากรในแต่ละครอบครัวและในหมู่บ้านให้ตรงกัน หากเจ้าหน้าที่สงสัยจะบังคับให้แม่ชาวโรฮีนจาให้นมกับทารกที่มีข้อสงสัยว่า ทารกที่เกิดขึ้นเป็นบุตรของตนหรือไม่ หรือหากเด็กโตพอที่จะพูดได้ก็จะถูกแยกสัมภาษณ์จากมารดาต่างหาก การละเมิดคำสั่งที่ควบคุมการเกิดของหญิงชาวโรฮีนจาจะได้รับโทษทางอาญาจะถูกจำคุก 10 ปี หรือปรับ หรือทั้งจำทั้งปรับ การลงโทษที่รุนแรงและไม่มีความช่วยเหลือในการคุมกำเนิดที่ปลอดภัยทำให้หญิงชาวโรฮีนจามากกว่า 1 ใน 6 ต้องทำแท้ง และ 1 ใน 4 ที่เคยทำแท้งก็ทำมากกว่า 2 ครั้ง ขณะที่หญิงที่ตั้งท้องมากกว่า 2 ครั้ง ถ้าไม่เลือกที่จะทำแท้งก็ต้องหนีข้ามชายแดนเข้าไปในค่ายผู้อพยพในประเทศบังกลาเทศ หรือเลือกที่จะเสี่ยงลงเรือเข้ามาในประเทศไทย มาเลเซียหรืออื่นๆ

การควบคุมการเกิดของชาวโรฮีนจาภายในประเทศของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในรัฐยะไข่ส่งผลให้เด็กชาวโรฮีนจาจำนวนมากที่เกิดขึ้นมาไม่ได้รับจดทะเบียนการเกิด (Birth Registration) จากสำนักทะเบียนในท้องถิ่น รายงานของคณะกรรมการค้นหาความจริงของรัฐบาล ปี พ.ศ. 2556 ประมาณว่ามีเด็กชาวโรฮีนจาประมาณ 60,000 คน ถูกปฏิเสธการจดทะเบียนอย่างไม่เป็นทางการ เด็กเหล่านี้จะไม่มีเอกสารยืนยันแสดงตัวตนใดๆ ไม่มีสถานะทางกฎหมายและสถานะทางสังคม ไม่ได้รับการศึกษา การแต่งงานตามกฎหมายและการทำงานในอนาคตเมื่อโตขึ้น

การใช้กฎหมายความเป็นพลเมืองฉบับปี พ.ศ. 2525 ที่แม้จะสำเร็จในการควบคุมและลดจำนวนประชากรที่เป็นชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ได้ แต่รัฐบาลเมียนมายังคงกล่าวหาว่าจำนวนชาวโรฮีนจายังคงมีการเพิ่มขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะในเขตเมืองชายแดนตอนบนของรัฐยะไข่ ในรายงานค้นหาข้อเท็จจริงโดยรัฐบาลเมียนมากล่าวว่า

อัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรชาวมุสลิม (โรฮีนจา) ในรัฐยะไข่ ได้สร้างความหวาดกลัวและความรู้สึกไม่ปลอดภัยขึ้นภายในหมู่ชาวยะไข่ การเพิ่มจำนวนของประชากรมุสลิมไม่ได้มาจากการอัตราการเกิดที่เพิ่มขึ้นรวดเร็วเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการลักลอบหลบหนีเข้ามาอย่างผิดกฎหมายที่เพิ่มขึ้น

ชาวโรฮีนจายังคงถูกควบคุมการเดินทางของตนจากกฎหมายและเจ้าหน้าที่รัฐในท้องถิ่น ชาวโรฮีนจาที่ต้องการการเดินทางออกจากเขตพื้นที่ของหมู่บ้านและเมืองของตนจะต้องขออนุญาตจากเจ้าหน้าที่ก่อนทุกครั้ง โดยตั้งแต่ พ.ศ. 2540 สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง รัฐยะไข่มีคำสั่งให้มีการตรวจสอบใบอนุญาตการเดินทางและเอกสารยืนยันตัวบุคคลในการเดินทางออกจากเมืองที่ชาวโรฮีนจานั้นๆ อาศัยอยู่ และเมื่อเดินทางไปเมืองปลายทางชาวโรฮีนจาต้องไปรายงานตัวต่อเจ้าหน้าที่ในเมืองนั้นๆ ทันทีที่เดินทางไปถึง และการขออนุญาตเดินทางออกนอกพื้นที่รัฐยะไข่จะต้องมีผู้รับประกันอีก 2 คน หากผู้ที่เดินทางไปไม่กลับมาตามกำหนดที่ได้ขออนุญาตไว้ ผู้รับประกันจะต้องรับโทษแทน แต่โดยทั่วไปแล้วการขออนุญาตเดินทางออกนอกรัฐแทบจะไม่ได้รับการอนุญาต ยกเว้นเป็นไปเพื่อการรักษาความเจ็บป่วย

ชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ตกเป็นเป้าหมายในการบังคับใช้แรงงานก่อสร้างในโครงการของรัฐ รวมถึงถูกบังคับให้โยกย้ายออกไปจากบ้านหรือที่ทำกินของตน มีรายงานการบังคับชาวโรฮีนจาไปใช้แรงงานในโครงการก่อสร้างถนนจากย่างกุ้งไปบังกลาเทศ ระยะทางประมาณ 1,900 กิโลเมตร และการก่อสร้างฐานปฏิบัติการทางทหารของกองกำลังชายแดน หรือที่เรียกกันว่า นาซากา (Nasaka) ในช่วงฤดูแล้งระหว่างธันวาคม ถึงกรกฎาคม รัฐยะไข่ชาวโรฮีนจาถูกบังคับให้มาทำงานก่อสร้างประมาณ 1 ถึง 2 อาทิตย์ต่อเดือน แม้ว่าการบังคับใช้แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์ในเมียนมาจะเกิดขึ้นทั่วไปและโครงการก่อสร้างจำนวนมากก็ได้รับงบประมาณจากรัฐบาล แต่การบังคับใช้แรงงานกลุ่มชาติพันธุ์โดยกองทัพก็เกิดขึ้นทั่วไป

นอกเหนือจากการบังคับใช้แรงงาน ประมาณเดือนกรกฎาคม 2548 ชาวโรฮีนจาในพื้นที่เขตเมืองชิดต่วย ถูกบังคับให้ไปอยู่ในเขตเมืองมอดอว์และบูทิดอง ชาวโรฮีนจาในหมู่บ้านที่อยู่ในเมืองมินบาทางตะวันออกของมารคอ ถูกบังคับให้ย้ายไปมอดอว์เช่นเดียวกับอีกหลายหมู่บ้านที่อยู่ใกล้กับเจดีย์ หรือโบราณสถานในรัฐยะไข่ เพื่อปรับปรุงสภาพพื้นที่ให้สวยงามและมีระเบียบเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยว รวมถึงหลายหมู่บ้านของชาวโรฮีนจาที่ถูกบังคับย้ายออกจากพื้นที่เพื่อใช้เป็นตั้งฐานปฏิบัติการของกองทัพหรือเพื่อประโยชน์ของหน่วยตำรวจชายแดนนาซากา

5. การเดินทางของชาวโรฮีนจา ผู้หลบหนีเข้าเมืองทางทะเล

ชาวโรฮีนจาเริ่มเดินทางเข้ามาในประเทศไทยพร้อมกับการเดินทางอพยพหลบหนีของกลุ่มชาติพันธุ์อื่นในประเทศไทยมา ในเวลาาก่อนหน้าปี พ.ศ. 2549 ชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ยังสามารถเดินทางออกจากบ้านเกิดของตนได้โดยอาศัยเส้นทางที่ตัดผ่านเข้าไปในพื้นที่อิทธิพลของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาวโรฮีนจาหลายคนใช้เส้นทางจากรัฐยะไข่เข้าไปในรัฐคะฉิ่น รัฐฉานแล้วเข้าประเทศไทยทางภาคเหนือ ขณะที่ชาวโรฮีนจาบางคนที่มีทรัพย์สินและสถานะทางสังคมอยู่บ้างก็หาทางออกจากรัฐยะไข่ไปอย่างกึ่ง บางครอบครัวก็เลือกที่จะอาศัยอยู่ในย่างกุ้ง บางคนก็เลือกเดินทางต่อไปจนถึงรัฐกะเหรี่ยงเพื่อข้ามเข้ามาในประเทศไทยทางชายแดนตะวันตก ชาวโรฮีนจาที่เข้ามาในช่วงเวลานี้กระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทยและพยายามหาทางกลมกลืนเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยในปัจจุบัน

ขณะที่ชาวโรฮีนจาที่ตัดสินใจหลบหนีออกจากบ้านเกิดภายหลังปี 2549 ต้องเผชิญกับความยากลำบากมากขึ้นในการออกจากรัฐยะไข่ การควบคุมการเดินทางออกตั้งแต่ในหมู่บ้าน เมือง จนถึงรัฐยะไข่ของรัฐบาลเมียนมาทำให้ชาวโรฮีนจาแทบจะไม่สามารถออกจากบ้านเกิดได้เลย การอพยพหลบหนีเข้าไปในบังกลาเทศก็เข้มงวดมากขึ้น ชาวโรฮีนจาถูกผลักดันให้กลับเข้าไปในฝั่งของเมียนมาทันทีที่กองกำลังชายแดนของบังกลาเทศตรวจพบ ชาวโรฮีนจาในพื้นที่ใกล้ชายฝั่งเริ่มใช้เรือประมงขนาดเล็กของตนเองเดินทางมุ่งหน้าสู่ทะเลเบงกอล เจ้าหน้าที่ไทยพบเรือประมงขนาดเล็กที่สามารถบรรทุกคนได้ 60 - 80 คน ใกล้ชายฝั่งจังหวัดระนองมากขึ้น เรือประมงขนาดเล็กหลายลำมีสภาพเสียหายจากการเดินทางมาเป็นเวลานาน บางลำเดินทางมาโดยไม่หยุดเพื่อหนีการจับกุมริตไถจากเจ้าหน้าที่เมียนมาจนกระทั่งเข้าน่านน้ำไทยและในขณะที่เครื่องยนต์เรือก็หมดสภาพการใช้งาน ระหว่างปี พ.ศ. 2550 - 2555 มีรายงานว่าเรือชาวประมงไทยได้ให้การช่วยเหลืออยู่บ้างทั้งซ่อมแซมเครื่องยนต์ ให้น้ำและอาหาร หรือแม้กระทั่งลากเรือพวกเขาเข้าฝั่ง ชาวโรฮีนจาหลายคนบนเรือเหล่านี้บอกว่าลงขันซื้อเรือและจ้างคนนำทางออกมาเพื่อเดินทางไปประเทศมาเลเซีย พวกเขาใช้เวลาเดินทางบนเรือมาจนถึงน่านน้ำไทย 2 - 3 อาทิตย์ มีการเตรียมตัวในระหว่างการเดินทาง ชาวโรฮีนจาส่วนใหญ่ที่พบบนเรือจึงเป็นผู้ชายที่อยู่วัยทำงาน ขณะที่ทางการของมาเลเซียนั้นต้องการแรงงานจำนวนมากและเริ่มกระบวนการนำเข้าแรงงานจากบังกลาเทศแต่ด้วยค่าใช้จ่ายที่สูงมากทำให้มีชาวบังกลาเทศบางส่วนใช้เส้นทางทะเลเดินทางเข้าไปในมาเลเซียด้วยเช่นกัน

5.1 เป้าหมายของการเดินทาง

การเดินทางของคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาจากเมียนมามีเป้าหมายแรก คือ ประเทศบังกลาเทศ ต่อมาเป็นประเทศมาเลเซีย ส่วนคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาที่เข้ามาในประเทศไทยมีเป้าหมายทั้งเป็นการเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อมาหาครอบครัวที่เดินทางมาก่อนแล้ว หรือเป็นการเดินทางที่ผ่านประเทศไทยเพื่อไปประเทศมาเลเซียที่เป็นเป้าหมายการเดินทางของชาวโรฮิงจาจำนวนมากโดยเฉพาะกลุ่มของชาวโรฮิงจาที่พบภายหลังปี พ.ศ. 2549

กลุ่มของคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาที่มีเป้าหมายการเดินทางเป็นประเทศไทยส่วนใหญ่จะเดินทางเข้ามาก่อนปี 2549 โดยการเดินเท้าข้ามชายแดนทางบกในพื้นที่ของจังหวัดตากและระนอง ก่อนที่จะเดินทางกระจายไปอยู่ทั่วประเทศไทย รวมถึงภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย พวกเขาหวังว่าจะทำมาหากินในประเทศไทยได้ดีกว่าการเดินทางไปบังกลาเทศต่อมาจึงเป็นญาติ หรือคนในครอบครัวที่ต้องการหนีออกมาจากประเทศเมียนมาที่เดินทางติดตามเข้ามาในภายหลัง

ประเทศมาเลเซียเป็นเป้าหมายหลักของคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาในประเทศเมียนมาโดยเฉพาะภายหลังปี พ.ศ. 2549 จากการเป็นประเทศมุสลิมที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจ มีการเปิดรับแรงงานจากประเทศบังกลาเทศ และการผ่อนผันแรงงานผิดกฎหมายภายในประเทศ จึงทำให้ชายชาวโรฮิงจาต้องการจะเดินทางไปมาเลเซียเพื่อทำงาน โดยแฝงเป็นแรงงานจากบังกลาเทศที่หลบหนีเข้าเมือง ต่อมาก็เป็นผู้หญิงและเด็กที่ต้องการเดินทางติดตามญาติ สามิที่เดินทางไปก่อนแล้ว ประเทศมาเลเซียยังคงเป็นเป้าหมายในการเดินทางต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

คนไร้รัฐชาวโรฮิงจาที่ใช้เครือข่ายการหลบหนีนำพาของชาวบังกลาเทศ เพื่อไปประเทศมาเลเซียเป็นการเดินทางโดยใช้เส้นทางทะเลที่ตรงเข้าไปชายฝั่งมาเลเซีย โดยไม่ได้ขึ้นฝั่งในประเทศไทยยกเว้นมีปัญหาระหว่างการเดินทางที่ทำให้ไม่สามารถไปถึงมาเลเซียได้โดยตรง เช่น การพบเรือขนาดเล็กที่บรรทุกผู้ขาย ผู้หญิงและเด็กถูกพบมากขึ้นตามชายฝั่งทะเลตั้งแต่จังหวัดระนอง พังงาและภูเก็ต เรือของชาวโรฮิงจาหลายลำก็ล่องลอยอยู่ในทะเลจนถูกพบ หรือเข้ามาเกยฝั่งเองเพราะเครื่องยนต์เสีย น้ำมันหมด เรือรั่วจนไปต่อไม่ได้ ชาวโรฮิงจาบนเรือไม่ได้มีการเตรียมตัวสำหรับการออกเดินทาง ไม่ได้รู้ว่าตนเองกำลังไปที่ไหนและมาถึงที่ไหน เช่น กรณีที่พบเรือประมงขนาดเล็กจมอยู่ใกล้ชายฝั่ง และมีชาวโรฮิงจาหลบอยู่ตามป่าริมชายฝั่งในพื้นที่ตำบลทับตะวัน อำเภอกระบุรี จังหวัดพังงา เมื่อวันที่ 23 มีนาคม 2556 เป็นผู้ขาย 37 คน ผู้หญิง 2 คน ทั้งหมดถูกพาไปควบคุมตัวไว้ชั่วคราวที่สถานีตำรวจภูธรทับตะวัน พวกเขาคิดว่ามาถึงมาเลเซียแล้ว

คนไร้รัฐชาวโรฮิงจาเริ่มถูกนำพาผ่านเส้นทางในประเทศไทย เพื่อผ่านไปประเทศมาเลเซียมีมากขึ้นเมื่อขบวนการนำพาจากชายแดนของไทยรับช่วงต่อจากขบวนการนำพาจากเมียนมาเริ่มมีการเรียกร้องค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมก่อนนำพาข้ามชายแดนไปมาเลเซีย เจ้าหน้าที่ไทยพบชาวโรฮิงจาเดินทางมาบนเรือประมงที่มีขนาดใหญ่ขึ้น จากเรือขนาดเล็ก 80 – 100 คนเป็นเรือที่สามารถบรรทุกได้ 300 หรือ 500 จนถึง 1,000 คน และใช้เวลาในการเดินทางไม่เกินสองอาทิตย์ ไม่รวมการจอดทอดสมอรับ – ส่ง ชาวโรฮิงจา เรือบรรทุกชาวโรฮิงจาเหล่านี้จึงไม่ได้มีลักษณะของการล่องลอยอยู่กลางทะเล หรือเข้ามาเกยฝั่งเหมือนในปีก่อนแต่เป็นการจอดทอดสมอการถ่ายลงเรือเล็กเพื่อขึ้นฝั่งประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งจำนวนบรรทุกมาบนเรือต่อลำมากขึ้น ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางที่น้อยลง เกิดขึ้นพร้อมกับเหตุผลและเงื่อนไขของการเข้ามาของชาวโรฮิงจาที่เปลี่ยนแปลงไป

คนไร้รัฐชาวโรฮิงจาเดินทางเข้ามาโดยขบวนการนำพาจากชายแดนไทย เริ่มจากการรับช่วงต่อจากชายฝั่งอันดามันของไทยจนข้ามชายแดนไปประเทศมาเลเซีย มีการประสานงานและรับช่วงต่อในการนำพามากขึ้นจากเรือที่อยู่นอกชายฝั่งลงเรือเล็ก เพื่อขึ้นฝั่งขึ้นรถที่มารอหรือตามที่นัดหมายเพื่อเดินทางต่อไปยังชายแดนและข้ามชายแดนไปมาเลเซียในที่สุด โดยใช้เส้นทางจากจังหวัดระนอง พังงาเข้าสู่ตุลและสงขลา จนกระทั่งมีการตั้งด่านจับกุมอย่างต่อเนื่องในพื้นที่อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา จึงเริ่มเปลี่ยนแปลงเส้นทางโดยใช้ทางบกเข้า

จังหวัดชุมพรลงไปจังหวัดสุราษฎร์ธานีและเข้าสู่สงขลา หรือใช้เส้นทางทะเลต่อเนื่องลงไปถึงจังหวัดสตูล แล้วจึงขึ้นบกเพื่อเดินเท้าหรือต่อรถเข้าจังหวัดสงขลาเพื่อข้ามไปมาเลเซีย บางคนอาจเจออุบัติเหตุระหว่างทางแต่รถที่ตามมาก็จะรับช่วยพาไปต่อหากไม่บาดเจ็บสาหัส

5.2 การเดินทางเข้ามาในประเทศไทย

ผู้เขียนพบชาวโรฮิงจาเพียงคนเดียวที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย คืออาสาสมัครล่ามในจังหวัดสงขลาที่ชื่อว่า อาสมานอนหม่อง เขาโดยสารเครื่องบินมาจากนครย่างกุ้งมาถึงกรุงเทพฯ ก่อนที่จะนั่งรถโดยสารลงไปยังจังหวัดสงขลา เพื่อพบกับพี่ชายที่หลบหนีเข้ามาก่อนแล้ว พ่อและแม่ของเขาย้ายออกมาจากรัฐยะไข่ก่อนที่จะถูกจำกัดการเดินทางแล้วมาทำมาหากินในเมืองย่างกุ้ง อาสมานอนหม่องเกิดที่ย่างกุ้ง เขาจึงได้รับเอกสารการเกิด บัตรประจำตัวประชาชน ได้เรียนหนังสือ เมื่อครอบครัวตัดสินใจให้เขาเดินทางมาอยู่กับพี่ชายและพี่สาวในประเทศไทย เขาจึงเดินทางเข้ามาเหมือนกับนักท่องเที่ยวจากประเทศเมียนมาและมาขอผ่อนผันเพื่อทำงานในประเทศไทยหลังจากวีซ่าเข้าประเทศไทยหมดอายุ

ขณะที่การเดินทางของคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาอื่นๆ เกือบทั้งหมดเป็นการเดินทางหลบหนีเข้าเมืองที่เป็นการเดินทางหลบหนีเข้ามาทางบกในช่วงเวลาก่อนปี พ.ศ. 2549 ที่ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นการใช้เส้นทางหลบหนีเข้ามาทางทะเลมากขึ้น แต่ก็มี ความแตกต่างในลักษณะเงื่อนไขของการเดินทางทั้งเป็นการหลบหนีออกมาด้วยตนเอง เป็นการหลบหนีโดยการขอความช่วยเหลือจากคนรู้จัก หรือขบวนการนำพาเพื่อไปหาญาติมิตร หรือแสวงหางานในประเทศมาเลเซีย เป็นการหลบหนีโดยการถูกชักชวน หลอกลวง บังคับจากขบวนการนำพาที่อาจจะกลายเป็นขบวนการค้ามนุษย์เมื่อมาถึงในประเทศไทย

คนไร้รัฐชาวโรฮิงจาที่หลบหนีออกมาด้วยตนเองมีจำนวนไม่มาก และส่วนใหญ่พบระหว่างปลายปี พ.ศ. 2555 และต้นปี พ.ศ. 2556 เป็นเรือขนาดเล็กเดินทางเข้ามาแต่การเดินทางของพวกเขาเริ่มได้รับความสนใจจากเหตุการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ที่เกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2555 เป็นการหลบหนีความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในบ้านเกิดของตนโดยตรง จากการถูกไล่ทำร้าย บ้านถูกเผาทำลายและถูกไล่ออกจากหมู่บ้านที่เคยอยู่ ชาวโรฮิงจาที่เดินทางออกมาในช่วงนี้จึงไม่ได้มีการเตรียมตัวใดๆ พบเด็กและผู้หญิงเข้ามาแต่ในจำนวนที่ไม่มาก เช่น กรณีของฮามิสซุสเซนที่ถูกทางการไทยจับกุมได้ในต้นปี พ.ศ. 2556 เขาหนีออกมาจากบ้านที่กำลังถูกเผา และกำลังถูกไล่ทำร้ายจนต้องหนีจนมาเจอเรือที่กำลังออกจากฝั่ง ฮามิสซุสเซนไม่ได้ต้องการจะออกมาแต่เขาถูกบังคับให้ออกมาโดยที่ไม่ได้เตรียมการมาก่อน

ในช่วงปี พ.ศ. 2556 ต่อเนื่องจนถึงปี พ.ศ. 2558 จึงเริ่มพบคนไร้รัฐชาวโรฮิงจาที่ตั้งใจหลบหนีออกมาจากประเทศเมียนมาเอง พวกเขาเริ่มขอความช่วยเหลือจากนายหน้า หรือขบวนการนำพาที่อยู่ในค่ายพักพิงชั่วคราวในชุมชน หมู่บ้าน เพื่อช่วยเหลือนำพาพวกเขาเดินทางไปประเทศมาเลเซีย ชาวโรฮิงจาที่พบในประเทศไทยจำนวนมากบอกว่า พวกเขาหลบหนีออกมาจากค่ายพักพิงชั่วคราวในรัฐยะไข่เพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า ชีวิตในค่ายพักพิงขาดแคลนอาหาร ไม่มีงานให้ทำ ไม่สามารถออกมาทำงานภายนอก ความช่วยเหลือจากภายนอกถูกควบคุมโดยทหารเมียนมา พวกเขาจึงเสมือนว่าถูกบังคับให้หนีออกมา เช่น หมัดอาหมินและเพื่อนร่วมเดินทางหนีออกมาจากค่ายพักพิงก่อนที่จะหาเรือเดินทางออกมาจากรัฐยะไข่ พวกเขาหวังว่าหากไปถึงมาเลเซียแล้ว พวกเขาจะมีงานทำ เก็บเงินจ่ายคืนหนี้สินจากการเดินทางของตนเองและอาจเพียงพอที่จะจ่ายเพื่อพาคนอื่นๆ ที่ยังอยู่ในค่ายมายังประเทศมาเลเซีย

ผู้หญิงและเด็กชาวโรฮิงจาภายในค่ายพักพิงของรัฐบาลเมียนมายังเป็นกลุ่มที่เริ่มจะถูกชักชวนให้ออกมาจากค่ายเพื่อไปหาสามี พ่อ หรือครอบครัวในมาเลเซีย บางคนได้รับการติดต่อจากญาติในมาเลเซียให้เดินทางออกมากับขบวนการนำพาที่จะช่วยพวกเขาหลบหนีออกมาจากค่ายมาขึ้นเรือและเดินทางเข้ามาในประเทศไทยเพื่อข้ามไปประเทศมาเลเซีย เช่น กรณีของนางราเบียโนสุรีที่ตัดสินใจติดต่อนายหน้าและเดินทาง

ออกไปหาสามีที่มาเลเซีย หรือกรณีของนายจามาลหมัดที่บิดาของเขาในมาเลเซียได้ติดต่อในให้นายหน้าไปพาออกหนีจากค่ายเพื่อมาประเทศมาเลเซีย

และกลุ่มที่พบมากขึ้นในช่วงเวลาหลังปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา คือ คนไร้รัฐชาวโรฮีนจาที่ถูกชักชวนหลอกลวงและบังคับให้เดินทางเข้ามาในประเทศเพื่อ “ไปทำงานในประเทศมาเลเซีย” พวกเขาเดินทางเข้ามาพร้อมกับคนไร้รัฐชาวโรฮีนจาที่สมัครใจมา มีทั้งผู้ชายและผู้หญิงชาวโรฮีนจาหลายคนถูกชักชวน หลอกลวงว่าจะได้ไปทำงานในประเทศมาเลเซีย หรือบางคนถูกทำร้ายร่างกายและบังคับให้ขึ้นเรือเพื่อนำเข้ามาในประเทศไทยมากขึ้น แม้ว่าพวกเขาจะไม่ได้มีความตั้งใจจะหนีออกจากบ้านเกิด หรือก็ไม่ได้มีความต้องการที่จะไปทำงานในประเทศมาเลเซีย เช่น ชูร์ราคมาน และซูร์ฟอาร์มที่ถูกบังคับให้ขึ้นเรือเข้ามาในประเทศไทยทั้งคู่

ฉะนั้นคนไร้รัฐชาวโรฮีนจาที่พบระหว่างการถูกนำพาเข้ามาในประเทศจึงมีความหลากหลายและไม่สามารถเหมารวมได้แม้พวกเขาจะเดินทางเข้ามาในเรือลำเดียวกัน รถคันเดียวกัน หรืออยู่ในคอกเดียวกันในช่วงเวลาเดียวกัน เช่นทั้งฮามิสซุสเซนที่หนีออกมาด้วยตัวเอง หรือจามาลหมัดที่เดินทางออกมาตามการจัดการของบิดาตนเองมีเหตุผลและเงื่อนไขที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดต่างก็เผชิญกับการป้องกันการหลบหนีเข้ามาในประเทศและการจัดการคนต่างด้าวเข้ามาผิดกฎหมายภายในของรัฐบาลไทยที่ไม่ได้แตกต่างกัน ภายใต้พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 และยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาคนต่างด้าว ปี พ.ศ. 2555 คนไร้รัฐชาวโรฮีนจาเหล่านี้ถูกทำให้เป็นคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองผิดกฎหมายที่ไม่ได้รับการผ่อนผัน และด้วยสถานะที่ไม่ได้ความเป็นพลเมืองของรัฐใดๆ ทำให้พวกเขาเผชิญกับการสถาปนาอำนาจเหนือชีวิตของขบวนการนำพาและค้ายมนุษย์ที่ดำรงอยู่ภายนอกกฎหมายภายในประเทศไทย ซึ่งจะได้รับการนำเสนอในบทนี้

ส่วน หมัดอาหมิน, ราเบียโนสุรี, จามาลหมัด, ชูร์ราคมาน และซูร์ฟอาร์ม ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยด้วยเหตุผลที่ไม่ได้แตกต่างไปจากฮามิสซุสเซนและจามาลหมัด แต่ภายใต้กฎหมาย การดำเนินการหน่วยรัฐรวมถึงกลุ่ม องค์กร ชุมชนภายในประเทศไทยที่หลากหลายก็ทำให้ชีวิตของชีวิตของพวกเขาได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างออกไปจากสถานะทางกฎหมายและสังคมที่นอกเหนือไปจากการคนต่างด้าวหลบหนีเข้ามาผิดกฎหมาย

6. ยุทธศาสตร์การจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองของรัฐบาลไทย

รัฐบาลไทยมีแนวทางการจัดการชาวโรฮีนจาที่หลบหนีเข้าเมืองแตกต่างไปจากคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ที่ชัดเจน โดยเน้นไปที่การป้องกันการเข้ามาในประเทศ การบังคับใช้กฎหมายจับกุมคุมขังชาวโรฮีนจาที่เข้ามาในประเทศอย่างจริงจังและจะไม่ได้การผ่อนผันให้อยู่ภายในประเทศเช่นเดียวกับคนต่างด้าวจากเมียนมา สปป.ลาว และกัมพูชา แนวยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ ปี พ.ศ. 2555 ส่งผลให้คนไร้รัฐชาวโรฮีนจาที่เข้ามาต้องถูกจับกุมหลายครั้ง คุมขังยาวนานไม่มีกำหนด ถูกผลักดันออกนอกประเทศโดยที่ไม่สามารถกลับประเทศต้นทาง

รัฐบาลไทยได้มอบหมายให้หน่วยงานอื่นๆ นอกเหนือจากสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเข้ามาจัดการปัญหาคนหลบหนีเข้าเมืองภายใต้ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ พ.ศ. 2555 โดยเน้นการป้องกันการเข้ามาใหม่ที่นำไปสู่แนวทางปฏิบัติ “ช่วยเหลือให้ไปต่อ” ทั้งทางน้ำในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2555 และทางบก ในช่วงหลังจากนั้นของหน่วยงานอื่นๆ ที่ใช้อำนาจนอกเหนือไปจากพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 โดยมอบหมายให้ทั้งสำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) รวมถึงกองทัพโดยเฉพาะกองทัพเรือ

สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ (สมช.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดทำยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ พ.ศ. 2555 โดยมีกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร (กอ.รมน.) ทำหน้าที่ในการบูรณาการ อำนาจการและกำกับดูแลการปฏิบัติงานป้องกันและแก้ไขปัญหาความมั่นคงภายใน

ราชอาณาจักร รวมถึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ติดตาม ประเมิน และรายงานผลการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ การแก้ไขปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ พ.ศ. 2555 ที่ได้กำหนดกำหนดกรอบการปฏิบัติของหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องต่อการอพยพหลบหนีเข้าเมืองชาวโรฮิงจาใน 2 ด้านที่สำคัญ คือ 1) การจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่ อยู่ในประเทศไทยที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของสำนักสภาความมั่นคงแห่งชาติ และ 2) การป้องกันการลักลอบ หลบหนีเข้ามาใหม่ที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของกองทัพไทย ซึ่งต่างมีแนวทางปฏิบัติที่ตามอำนาจในกฎหมาย เฉพาะที่แตกต่างของตน โดยการป้องกันการลักลอบเข้ามาใหม่มุ่งปฏิบัติการในพื้นที่ชายแดนของรัฐ ซึ่งชาวโรฮิงจา จำต้องเผชิญก่อนการจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองเป็นปฏิบัติการภายในอาณาบริเวณของรัฐเป็นหลักภายหลัง ที่สามารถลักลอบเข้ามาภายในประเทศได้แล้ว

ภายในยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาผู้อพยพหลบหนีเข้าเมืองทั้งระบบ สภาความมั่นคงแห่งชาติจะรับผิดชอบ การจัดการปัญหาผู้หลบหนีเข้าเมืองที่อยู่ในประเทศ และกองทัพไทยรับผิดชอบในการป้องกันการลักลอบหลบหนี เข้ามาใหม่ ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติที่และอำนาจตามกฎหมายที่แตกต่างจากการดำเนินการตามกฎหมายคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 กองทัพไทยจึงกลายเป็นหน่วยงานแรกที่ต้องเผชิญกับหลบหนีเข้ามาทางทะเลของคนไร้รัฐชาวโรฮิงจา ภายใต้แนวทางปฏิบัติของตนเองที่ไม่ได้อยู่ภายในกฎหมายคนเข้าเมือง คนไร้รัฐชาวโรฮิงจาได้เผชิญกับการ "ช่วยเหลือให้ไปต่อ หรือ Help on" ทั้งทางทะเลก่อนที่จะชาวโรฮิงจาจะเข้ามาถึงชายฝั่ง และทางบกเมื่อพวกเขา มาถึงชายฝั่งแล้ว

กองทัพเรือเป็นหน่วยงานหลักในการป้องกันไม่ให้ผู้อพยพชาวโรฮิงจาลักลอบเข้าไปถึงชายฝั่ง การช่วยเหลือ ให้ไปต่อ หรือ Help on ทางทะเล มีลักษณะเป็นการผลักดันเรือของชาว โรฮิงจาให้หันหน้าออกนอกชายฝั่งโดย จะมีการให้อาหาร น้ำ เชื้อเพลิงเพื่อให้เดินทางไปต่อ ในบางครั้งมีการซ่อมแซมเครื่องยนต์ให้ รวมถึงมีการจัดหาเรือ ให้ในกรณีที่เรือของชาวโรฮิงจาไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นคือเหตุการณ์ในเดือนธันวาคม 2551

การปฏิบัติของกองทัพเรือภาค 3 และ กอ.รมน. ภาค 4 สย.1 ที่ “ให้ความช่วยเหลือให้ไปต่อ” กลายเป็น การใช้ความรุนแรงจนทำให้มีผู้อพยพชาวโรฮิงจาเสียชีวิตกลางทะเล จากกรณีเหตุการณ์ระหว่างวันที่ 12 - 14 ธันวาคม 2551 ที่เจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ได้แจ้งให้กองทัพเรือทราบว่า พบชายชาวโรฮิงจา จำนวน 204 คน พยายามขึ้นฝั่งบริเวณหมู่เกาะสุรินทร์ จึงได้ให้เรือลาดตระเวนที่อยู่บริเวณใกล้เคียงพร้อม กำลังพล 18 นาย เข้าตรวจค้น ปลดอาวุธ และควบคุมตัวโดยสั่งให้ทั้งหมดนอนราบไปกับพื้นทรายและพันนาการ โดยเชือกพลาสติก ต่อมากองทัพเรือได้ส่งตัวชาวโรฮิงจาให้กับ กอ.รมน. ภาค 4 สย.1 ระนอง เพื่อผลักดันออก นอกประเทศบริเวณชายแดนต่อกับจังหวัดเกาะสองของประเทศเมียนมา โดยพยายามซ่อมเรือก่อนที่จะดำเนินการ แต่เรือเสียหายเกินกว่าจะซ่อมได้จึงได้จัดซื้อเรือประมงของไทยจำนวน 2 ลำ พร้อมทั้งอาหาร เครื่องดื่มและลากจูงเรือ ดังกล่าวออกไป โดยไม่มีการกระทำรุนแรง ในเดือนมกราคม 2552 เรือทั้ง 3 ลำได้ลอยไปขึ้นฝั่งที่หมู่เกาะนิโคบาร์ ทะเลอันดามันของอินเดีย และชายฝั่งของจังหวัดอาเจะห์ ประเทศอินโดนีเซีย ชาวโรฮิงจาบนเรือบอกว่า เรือของพวกเขาถูกลากจูงออกไปนอกน่านน้ำไทยพร้อมกับของผู้อพยพชาวโรฮิงจาประมาณ 1,100 คน ระหว่าง เดือนธันวาคม 2551 และมกราคม 2552 ด้วยความช่วยเหลือเสบียงและน้ำจำนวนหนึ่งขณะที่เครื่องยนต์ของ เรือก็ไม่ทำงาน ชาวโรฮิงจาประมาณ 300 คน เสียชีวิต

มีเรือขนาดเล็กหลายลำเต็มไปด้วยคนหลายร้อยคน ส่วนใหญ่เป็นชาวโรฮิงจา จากตะวันตกของประเทศ เมียนมา หลายคนอยู่ในสภาพผอมแห้ง เรือเหล่านั้นขึ้นมายกชายฝั่งหมู่เกาะอันดามันของอินเดีย พวกเขาบอก กับเจ้าหน้าที่อินเดียว่า พวกเขาเคยขึ้นฝั่งที่ประเทศไทยก่อนที่จะมาถึงที่นี่ แต่เจ้าหน้าที่ของไทยที่พบได้ควบคุมไว้ สองวันบนเกาะแห่งหนึ่ง ก่อนที่พวกเขาจะถูกผลักดันขึ้นเรือกลับลงไปในทะเลอีกครั้งพร้อมกับข้าวและน้ำนิดหน่อย บางคนให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่าระหว่างเดินทางอยู่กลางทะเล พวกเขาถูกเจ้าหน้าที่เมียนมาหยุดเรือเพื่อทำร้ายร่างกาย ก่อนที่ผลักดันพวกเขาให้ออกไปในที่สุด

กองทัพอากาศที่ 3 (ทรภ.3) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบพื้นที่บริเวณด้านทะเล อันดามันในทะเลอาณาเขตของประเทศไทย ตั้งแต่จังหวัดระนองจนถึงจังหวัดสตูล และเป็นพื้นที่ที่ต้องเผชิญกับการลักลอบหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยของชาวโรฮีนจา โดยกองทัพอากาศจะทำการลาดตระเวน และจัดตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดในทะเล ทางบกและจัดตั้งจุดตรวจ/จุดสกัดในช่องทางสำคัญในพื้นที่ที่กองทัพอากาศรับผิดชอบ เพื่อป้องปรามและ/หรือเพิ่มความยากลำบากต่อการลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักร ผลักดันแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงาน ให้ออกนอกราชอาณาจักรหรือจับกุมตัวส่งให้เจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย

หากกองทัพอากาศตรวจพบผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และไม่มีทิศทางมุ่งเข้าประเทศไทย ให้ใช้เครื่องบินลาดตระเวน (บ.ลว.) และ/หรือเรือผิวน้ำติดตามเป้าหมาย (Shadow) จนกว่าจะพ้นพื้นที่ปฏิบัติการ หากเป้าหมายมีทิศทางมุ่งเข้าประเทศไทย ให้ใช้เครื่องบินลาดตระเวน แบบ 1 (DO - 228) ติดตามเครื่องบินวนระดับต่ำเหนือเป้าหมาย และประกาศให้ทราบทั่วว่า กำลังล้ำเข้าเขตประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งจะต้องถูกจับกุม และแนะนำให้เปลี่ยนทิศทางไปทางอื่น เพื่อให้ออกนอกเขตประเทศไทย โดยจะใช้ท่าทางการบินประกอบการดำเนินการ

หากเครื่องบินลาดตระเวนไม่สามารถปฏิบัติการได้ หรือการบินเตือนไม่เป็นผล โดยผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายไม่เชื่อฟัง ยังคงมุ่งหน้าเข้าประเทศไทย กองทัพอากาศจะให้เรือผิวน้ำเข้าผลักดัน โดยพิจารณาขอบอาหาร น้ำ ยารักษาโรค และน้ำมันเชื้อเพลิงให้เพื่อมนุษยธรรมในกรณีที่เป้าหมายไม่ยอมให้ผลักดันให้นำผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายขึ้นเรือ และให้การช่วยเหลือเบื้องต้นตามหลักมนุษยธรรม พร้อมนำส่งเจ้าหน้าที่ดำเนินการตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมืองภายใต้ต่อไป

การลักลอบหลบหนีเข้ามาในพื้นที่ทางทะเลที่อยู่ในความรับผิดชอบของกองทัพอากาศนั้นเริ่มพบเป็นครั้งแรกในพื้นที่ชายแดนทางทะเลของจังหวัดระนอง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จำนวน 104 คน หลังจากนั้นมีการหลบหนีเข้าเมืองทุกปี แต่ไม่ได้มีการบันทึกและจำแนกอย่างชัดเจนจนกระทั่ง ปี 2549 กอ.รมน. ภาค 4 สย.1 เริ่มรายงานการจับกุมได้ถึง 1,225 คน ปี 2550 จำนวน 2,763 คน ปี 2551 จำนวน 4,886 คน ปี 2552 จำนวน 1,477 คน ปี 2553 จำนวน 93 คน แต่ปี 2554 ไม่พบการจับกุมบนชายฝั่งเนื่องจากการใช้ผลักดันทางทะเลอย่างเข้มข้น จนกระทั่งปี 2555 กลับเพิ่มมากขึ้นกว่า 5,000 คน ประมาณ 2,490 คน ถูกจับได้ใกล้ชายฝั่งของจังหวัดระนองและพังงา ขณะที่อีกประมาณ 2,550 คน ถูกผลักดันตั้งแต่เรือยังลอยล้าอยู่กลางทะเล¹

7. ท่าทีของนานาชาติต่อวิกฤตมนุษยธรรมโรฮีนจา

การอธิบายเกี่ยวกับท่าทีของนานาชาติต่อวิกฤตมนุษยธรรมโรฮีนจานั้น เป็นข้อมูลเพียงบางส่วนที่คณะผู้จัดทำนำมาจากเอกสารรายงานที่นำเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรในเดือนกุมภาพันธ์ 2561 (Academic Focus) ในประเด็นเกี่ยวกับ “วิกฤตมนุษยธรรมโรฮีนจา : ปัญหาที่ไร้ทางออก” ซึ่งคณะผู้จัดทำเห็นว่าการศึกษาท่าทีของนานาชาติต่อวิกฤตโรฮีนจานั้น มีความสำคัญต่อการกำหนดท่าทีของรัฐบาลไทย และผู้เข้าร่วมประชุมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ จึงนำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

สถานการณ์วิกฤตโรฮีนจาที่ยังคงทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การโจมตีระลอกล่าสุดของกลุ่มติดอาวุธกองทัพลดเอกชาวโรฮีนจาแห่งรัฐอาระกันเมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 ทำให้กองทัพเมียนมาออกปฏิบัติการกวาดล้างชาวโรฮีนจารอบใหม่ ส่งผลให้มีชาวโรฮีนจาเสียชีวิตและต้องอพยพไปยังค่ายผู้ลี้ภัยใน

¹ ศิววงศ์ สุขทวี, เรื่อง “โรฮีนจา : คนไร้รัฐในรัฐต่างแดน”, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558, http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015/TU_2015_5508030573_3892_3279.pdf.

ประเทศบังกลาเทศ จนเกิดวิกฤตค่ายผู้ลี้ภัยที่แออัด ขาดแคลนอาหาร น้ำ เครื่องนุ่งห่ม และที่พักอาศัยท่ามกลางความวิตกกังวลจากนานาประเทศต่อเหตุความรุนแรงที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่และต่อชะตากรรมที่เลวร้ายของชาวโรฮีนจาจำนวนมากที่อพยพหนีภัยออกจากรัฐยะไข่ ซึ่งหลายประเทศรวมทั้งองค์การระหว่างประเทศต่างมีท่าทีต่อวิกฤตมนุษยธรรมโรฮีนจาซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้

7.1 ประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีชาวมุสลิมอาศัยอยู่มากที่สุดในโลกได้ออกมาแสดงจุดยืนบนความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยชาวอินโดนีเซียได้มีการประท้วงต่อต้านรัฐบาลเมียนมาหลายครั้งในกรุงจาการ์ตาเมืองหลวงของประเทศอินโดนีเซีย โดยผู้ชุมนุมเคลื่อนขบวนไปตามท้องถนนในกรุงจาการ์ตาและไปรวมตัวกันประท้วงหน้าสถานทูตเมียนมาใจกลางกรุงจาการ์ตา โดยการกล่าวสรรเสริญพระเจ้า และถือป้ายเรียกร้องให้ยุติการเช่นฆ่าชาวโรฮีนจา โดยมองว่าเรื่องนี้ไม่ใช่เรื่องศาสนา แต่เป็นประเด็นด้านมนุษยธรรมที่เลวร้าย รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลอินโดนีเซียมีส่วนร่วมมากขึ้นในความพยายามที่จะยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวโรฮีนจาในประเทศเมียนมา ตลอดจนเรียกร้องต่อคณะกรรมการรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพให้เรียกคืนรางวัลโนเบลที่มอบให้แก่นางอองซานซูจี ที่ไม่สามารถจัดการความขัดแย้งได้

เมื่อเหตุความรุนแรงส่อเค้ากระทบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศเมียนมา นายโจโก วิโดโด ประธานาธิบดีอินโดนีเซียได้ส่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศไปยังประเทศเมียนมา เพื่อเจรจาเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมายุติการใช้ความรุนแรงกับชาวโรฮีนจา และเพื่อปกป้องคุ้มครองประชาชนทุกคน รวมทั้งชาวโรฮีนจาในประเทศเมียนมา ทั้งนี้ รัฐบาลอินโดนีเซียมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเพื่อแก้ไขวิกฤตด้านมนุษยธรรม โดยจะเร่งรัดให้องค์การสหประชาชาติเข้ามาจัดการปัญหาชนกลุ่มน้อยที่เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมด้วย

7.2 ประเทศมาเลเซีย

หลังเหตุการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ ประเทศมาเลเซียซึ่งมีประชากรส่วนใหญ่ในประเทศเป็นชาวมุสลิมได้มีชาวมมาเลเซียและชาวโรฮีนจาที่อาศัยอยู่ในประเทศมาเลเซีย ประมาณ 500 คน เดินทางไปยังสถานทูตเมียนมาในกรุงกัวลาลัมเปอร์ พร้อมป้ายประณามการล้างเผ่าพันธุ์ ซึ่งนับเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ที่มีความรุนแรงมากขึ้นเกี่ยวกับกรณีการจัดการปัญหาในรัฐยะไข่

ทั้งนี้ กระทรวงต่างประเทศมาเลเซียได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องยุติการกระทำที่อาจทำให้สถานการณ์เลวร้ายลงไปอีก รวมทั้งขอให้รัฐบาลเมียนมาดำเนินมาตรการที่จำเป็นทุกอย่างเพื่อแก้ไขข้อกล่าวหาเรื่องการล้างเผ่าพันธุ์ในรัฐยะไข่ โดยรัฐบาลมาเลเซียได้เรียกเอกอัครราชทูตเมียนมาเข้าพบเพื่อแจ้งความเป็นห่วงของรัฐบาลให้ทราบ ทั้งนี้ นายนาจิบ ราซัค นายกรัฐมนตรีมาเลเซีย ได้เข้าร่วมการประท้วงต่อต้านรัฐบาลเมียนมาที่กดขี่ละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวโรฮีนจา ซึ่งมีผู้เข้าร่วมชุมนุมในกรุงกัวลาลัมเปอร์ เมืองหลวงของประเทศมาเลเซีย ประมาณ 10,000 คน โดยการเข้าร่วมการประท้วงของนายนาจิบ ราซัค เป็นการแสดงจุดยืนว่ารัฐบาลมาเลเซียไม่พอใจการปราบปรามชาวโรฮีนจาของรัฐบาลเมียนมา ซึ่งถือเป็นเรื่องใหญ่เพราะตลอดหลายสิบปีที่ผ่านมาประเทศสมาชิกอาเซียนถือหลักไม่ยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในของกันและกันอย่างเด็ดขาด

นอกจากนี้ ประเทศมาเลเซียได้แสดงความไม่พอใจต่อแถลงการณ์จุดยืนของอาเซียนต่อสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมา โดยนายอานิฟาห์ อามาน รัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศมาเลเซียแสดงความไม่พอใจและประท้วงแถลงการณ์ของอาเซียน โดยกล่าวว่าอาเซียนกำลังพยายามเบี่ยงเบนประเด็นและมองข้ามความเป็นจริงของปัญหาชาวโรฮีนจา โดยไม่ระบุคำว่า “โรฮีนจา” ลงในแถลงการณ์ แต่กลับใช้คำว่ากลุ่มชาติพันธุ์ชาวมุสลิมที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ โดยได้ขอให้มีการทบทวนคำแถลงการณ์ของอาเซียน แต่ไม่ได้รับการตอบรับ ประเทศมาเลเซียจึงขอแสดงตัวไม่มีส่วนร่วมต่อคำแถลงการณ์ของอาเซียนเกี่ยวกับสถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ ในขณะที่ประเทศฟิลิปปินส์ซึ่งรับหน้าที่

ประธานอาเซียนอยู่ขณะนั้นกล่าวว่า แลกเปลี่ยนที่ออกมาสะท้อนถึงมุมมองกว้างๆ ของอาเซียนต่อสถานการณ์ในรัฐยะไข่ ซึ่งอาเซียนยินดีรับฟังความคิดเห็นจากทุกประเทศสมาชิกและให้ความเคารพต่อการตัดสินใจของประเทศมาเลเซีย การที่มีประเทศสมาชิกแสดงออกว่าไม่เห็นด้วยต่อแถลงการณ์ของกลุ่มเป็นสิ่งที่ไม่ค่อยเกิดขึ้นในอาเซียนซึ่งมีประเทศสมาชิก 10 ประเทศ และมักจะมิตีเป็นเอกฉันท์ร่วมกัน

ล่าสุดเมื่อ 1 ตุลาคม 2561 นายมหาเธร์ โมฮัมหมัด นายกรัฐมนตรีมาเลเซียได้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนระหว่างการเดินทางเข้าร่วมการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติที่นิวยอร์ก โดยเขาได้กล่าวแสดงความผิดหวังต่อการแก้ไขปัญหากลุ่มละเมิดสิทธิมนุษยชนของชาวโรฮิงจาของนางองซานซูจี และขอให้ประชาคมโลกเร่งให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและแก้ไขปัญหาผู้อพยพชาวโรฮิงจา ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างการประชุมกลุ่มย่อยของสหประชาชาติ

7.3 ประเทศไทย

แม้ว่าในช่วงเหตุการณ์ความรุนแรงที่ผ่านมาในรัฐยะไข่ ประเทศไทยขาดบทบาทการเป็นผู้นำในการเจรจาและจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยระหว่างประเทศเหมือนเช่นในยุคหนึ่งประเทศไทยเคยมีบทบาทมากใน พ.ศ. 2558 แต่ประเทศไทยได้มอบเงินช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม จำนวน 200,000 ดอลลาร์สหรัฐฯ ให้แก่รัฐบาลเมียนมาเพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบในรัฐยะไข่จากเหตุการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559 และประเทศไทยได้ประกาศเจตจำนงมอบเงินช่วยเหลือเร่งด่วนเพิ่มเติมแก่ประเทศเมียนมาจากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 จำนวน 5 ล้านบาท ผ่านคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (International Committee of the Red Cross: ICRC) ซึ่งทำงานอย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลเมียนมาเพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชนที่ได้รับผลกระทบในรัฐยะไข่โดยไม่แบ่งแยกชาติพันธุ์รวมทั้งมอบเงิน จำนวน 5 ล้านบาท ผ่านคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ เพื่อช่วยเหลือผู้พลหนีภัยไปยังเขตคอกซ์บาซาร์ (Cox's Bazar) ของประเทศบังกลาเทศ รวมทั้งจะให้ความช่วยเหลือระยะกลางและระยะยาวเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้งนี้ประเทศไทยได้ออกแถลงการณ์ยืนยันช่วยเหลือผู้หนีภัยการสู้รบจากรัฐยะไข่ตามหลักมนุษยธรรม จากสถานการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นเมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 ซึ่งถือเป็นครั้งแรกนับตั้งแต่เกิดวิกฤตผู้ลี้ภัยโรฮิงจาที่ประเทศไทยแสดงท่าทีอย่างเป็นทางการ อย่างไรก็ตาม การออกแถลงการณ์ของประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นโรฮิงจาเกิดขึ้นเพียง 1 วัน ก่อนที่พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี จะเดินทางไปพบกับนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จึงมีความเป็นไปได้ว่าประเทศไทยต้องการแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในเรื่องนี้ก่อนการพบกับผู้นำสหรัฐอเมริกา เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบาทชัดเจนในการเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมายุติการกวาดล้างชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่

7.4 ประเทศรัสเซีย

นายวลาดิมีร์ ปูติน ประธานาธิบดีรัสเซีย ได้ออกมากล่าวเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมาควบคุมสถานการณ์สุ่ปกติหลังจากนายรามซัน กาดิย์รอฟ นายกรัฐมนตรีสาธารณรัฐเชเชน นำประชาชนหลายหมื่นคนชุมนุมในกรุงกรอซนีซึ่งมีประชากรมุสลิมเป็นส่วนใหญ่ และต่อมามีผู้มาร่วมชุมนุมกว่า 1 ล้านคน เพื่อประท้วงเหตุความรุนแรงที่มีต่อชาวโรฮิงจาในประเทศเมียนมา ทั้งนี้ นายรามซัน กาดิย์รอฟ ได้กล่าวปราศรัยเปรียบเทียบเหตุการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ว่าเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และหากรัสเซียไม่ดำเนินการใดๆ จะแสดงท่าทีคัดค้านรัฐบาลรัสเซีย

อย่างไรก็ตาม ประเทศรัสเซียได้คัดค้านการใช้มาตรการเชิงกร้าวและการกดดันประเทศเมียนมา ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีที่ประเทศรัสเซียมีต่อประเทศเมียนมา แม้ว่าจะเห็นชอบต่อคำแถลงการณ์ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่แสดงความวิตกต่อรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนและเรียกร้องให้ประเทศเมียนมารับประกันว่าจะไม่มีการใช้กำลังทหารที่มากเกินไป ทั้งนี้ ประเทศรัสเซียได้ส่งเรือแอดมิรัลแพนเทลเยฟซึ่งเป็น

เรือพิฆาตติดซีปนาวอร์สำหรับการจัดการกับเรือดำน้ำ พร้อมเรือบอร์ส บูโทซึ่งเป็นเรือบรรทุกน้ำมันขนาดใหญ่เข้าเทียบท่าที่ประเทศเมียนมาเพื่อกระชับความสัมพันธ์เป็นเวลา 4 วัน

การเดินทางเยือนประเทศเมียนมาของกองเรือพิฆาตเกิดขึ้นหลังจากที่ผ่านมาทางประเทศเมียนมาถูกกดดันจากนานาประเทศโดยเฉพาะทางด้านสหประชาชาติที่มีประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นหัวเรือใหญ่ในการกล่าวหาว่ากองทัพเมียนมาเป็นผู้ที่ล้าแก่พันธุ์ชาวโรฮีนจา โดยประเทศรัสเซียต่อต้านการแทรกแซงจากภายนอกที่มากเกินไป เพราะจะไม่นำไปสู่ผลที่สร้างสรรค์ และเห็นว่าปัญหารัฐะไขที่ซับซ้อนสามารถแก้ไขได้ด้วยการเจรจาและข้อตกลงระหว่างประเทศเมียนมาและประเทศบังกลาเทศเพราะมีส่วนเกี่ยวข้องมากที่สุด

7.5 ประเทศจีน

ประเทศจีนเป็นพันธมิตรที่สำคัญของประเทศเมียนมา โดยประเทศจีนให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานแก่ประเทศเมียนมา แต่ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศเมียนมาเริ่มเปลี่ยนไปเมื่อประเทศเมียนมาเริ่มพัฒนาประชาธิปไตยในยุคของรัฐบาลเต็งเส่ง และได้หันไปรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับประเทศสหรัฐอเมริกาและยุโรป รวมถึงการที่รัฐบาลเต็งเส่งสั่งระงับโครงการก่อสร้างเขื่อนมิตโสเนซึ่งเป็นโครงการลงทุนขนาดใหญ่ของประเทศจีนในประเทศเมียนมาบนลุ่มน้ำอิระวดีในรัฐคะฉิ่น ซึ่งได้สร้างความไม่พอใจให้กับรัฐบาลจีนเป็นอย่างมาก ส่งผลให้ประเทศจีนตอบโต้ด้วยการหันไปสนับสนุนอาวุธยุทโธปกรณ์ให้กับกลุ่มชาติพันธุ์ทางตอนเหนือของประเทศเมียนมาและทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเมียนมากับประเทศจีนต้องสะดุดลง

อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจีนกับประเทศเมียนมาเริ่มดีขึ้นเรื่อยๆ นับตั้งแต่ประธานาธิบดีถินจอบรรลุข้อตกลงเกี่ยวกับโครงการท่อน้ำมันและก๊าซธรรมชาติระหว่างประเทศจีนกับประเทศเมียนมาที่เจรจามานานเกือบ 10 ปี โดยโครงการดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นที่เมืองจ้าวผิง ในรัฐยะไข่ ผ่านเขตมาเก๊า เขตมณฑลเหลียว และรัฐฉาน และเข้าสู่เขตเมืองหุยลี่ ในมณฑลยูนนานของประเทศจีน ท่อน้ำมันมีความยาว 771 กิโลเมตร และสามารถลำเลียงน้ำมันได้ 22 ล้านตันต่อปี ขนานไปกับท่อก๊าซธรรมชาติในเขตประเทศเมียนมาที่มีความยาว 793 กิโลเมตร และสามารถลำเลียงก๊าซธรรมชาติได้ 12,000 ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี ซึ่งเส้นทางขนส่งน้ำมันนี้สอดคล้องกับโครงการเส้นทางสายไหมแห่งศตวรรษที่ 21 (One Belt One Road) ของประเทศจีน ที่เชื่อมต่อประเทศจีนกับภูมิภาคเอเชียกลางและยุโรป และจะเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการขนส่งน้ำมันจากตะวันออกกลางนอกเหนือจากการขนส่งผ่านช่องแคบมะละกาและสิงคโปร์

ประเทศเมียนมาจึงมีความสำคัญต่อประเทศจีนในฐานะที่เป็นเส้นทางขนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติระหว่างเอเชียใต้กับประเทศจีน ซึ่งจะช่วยเพิ่มการนำเข้าน้ำมันและก๊าซธรรมชาติของประเทศจีน ช่วยสร้างความมั่นคงทางพลังงานแก่ประเทศจีน และช่วยรักษาราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในภาคใต้ของประเทศจีนให้อยู่ในระดับที่มั่นคง

ดังนั้น เมื่อเกิดวิกฤตโรฮีนจาขึ้น ประเทศจีนจึงได้แสดงบทบาทหลายครั้งในการสนับสนุนความพยายามของประเทศเมียนมาในการรักษาเสถียรภาพให้กลับมาเป็นปกติ นับจากการพยายามขัดขวางไม่ให้คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติออกแถลงการณ์เกี่ยวกับวิกฤตโรฮีนจาหลังการประชุมลับเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2560 จนกระทั่งคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติไม่สามารถออกแถลงการณ์ได้ และต่อมาในการประชุมฉุกเฉินของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติเพื่อหารือในประเด็นความรุนแรงของวิกฤตโรฮีนจาตามคำขอของประเทศอังกฤษและประเทศสวีเดนเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2560 ที่ประชุมได้มีมติให้ออกแถลงการณ์แสดงความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ความรุนแรงและเรียกร้องให้มีการดำเนินการเพื่อนำไปสู่การระงับการใช้ความรุนแรงภายในพื้นที่โดยทันที แต่ประเทศจีนซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ใช้สิทธิยับยั้งแถลงการณ์ดังกล่าวเนื่องจากไม่เห็นด้วยกับถ้อยคำในแถลงการณ์ที่เอนเอียงไปในทางตำหนิรัฐบาลเมียนมาจนเกินไป โดยประเทศจีนได้กดดันให้มีการปรับถ้อยคำในแถลงการณ์ ทำให้ต้องมีการเจรจาปรับแก้

ถ้อยคำหลายครั้ง ทั้งการขัดขวางข้อเสนอของประเทศอียิปต์ที่ต้องการเพิ่มข้อเรียกร้องให้ประเทศเมียนมา รับรองสิทธิการเดินทางกลับประเทศเมียนมาให้แก่ชาวโรฮิงจาที่หนีภัยมายังประเทศบังกลาเทศ การประณาม กลุ่มติดอาวุธกองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกัน การเปลี่ยนข้อเรียกร้องให้นายอันโตนิโอ กูแตเรซ เลขาธิการ สหประชาชาติตั้งที่ปรึกษาพิเศษเพื่อประสานงานและให้คำแนะนำกับรัฐบาลเมียนมากรณีโรฮิงจาแทนการเรียกร้อง ให้รัฐบาลเมียนมายอมให้สหประชาชาติส่งคณะกรรมการเข้าไปตรวจสอบกรณีความรุนแรงต่อชาวโรฮิงจาด้วย ตนเองตามที่ประเทศอังกฤษและประเทศฝรั่งเศสเสนอไว้ ที่สำคัญยังมีการเปลี่ยนแปลงประเภทของแถลงการณ์ จากมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Resolution) ให้เป็นเพียงแถลงการณ์ของประธานคณะมนตรี ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ (Presidential Statement) ซึ่งไม่มีศักดิ์และผลผูกพันทางกฎหมาย ซึ่งในที่สุด ประเทศจีนยินยอมร่วมเป็นส่วนหนึ่งของแถลงการณ์ดังกล่าว โดยถือเป็นความสำเร็จครั้งยิ่งใหญ่ที่สมาชิกคณะมนตรี ความมั่นคงแห่งสหประชาชาติทั้งหมดสามารถมีจุดยืนร่วมกันต่อกรณีโรฮิงจาได้ทั้งนี้ แถลงการณ์ดังกล่าวถือว่าเป็น แถลงการณ์ที่รุนแรงที่สุดที่สหประชาชาติมีต่อประเทศเมียนมาในรอบเกือบ 10 ปี

จุดยืนของประเทศจีนต่อสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่รัฐยะไข่ นั้นชัดเจนว่า สิ่งที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ เป็นเรื่องภายในของประเทศเมียนมา พร้อมทั้งเห็นถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลในการให้ความช่วยเหลือแก่ประชาชน เมียนมาและประณามความไม่สงบที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ โดยเห็นด้วยกับการตอบโต้ของกองทัพเมียนมาต่อกลุ่มติด อาวุธกองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกันที่ตั้งใจพิทักษ์ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงในพื้นที่ รวมทั้ง เห็นว่าประชาคมโลกควรสนับสนุนความพยายามของรัฐบาลเมียนมาที่พยายามรักษาความสงบ ทั้งนี้ จีนได้เสนอ แผนแก้ไขปัญหาวิกฤตโรฮิงจาที่ส่งผลให้ชาวโรฮิงจาต้องอพยพไปยังประเทศเพื่อนบ้านอย่างประเทศบังกลาเทศ เพื่อให้ประชาชนได้ใช้ชีวิตตามปกติอีกครั้ง และเพื่อให้รัฐยะไข่กลับคืนสู่ความสงบโดยเร็วที่สุด ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คือ การหยุดยิงในรัฐยะไข่ โดยการทำข้อตกลงหยุดยิงระหว่างรัฐบาลและกลุ่มติดอาวุธ กองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกัน เพื่อนำไปสู่การฟื้นฟูเสถียรภาพภายในพื้นที่ และลดความหวาดกลัว ให้แก่ประชาชน โดยระยะแรกจะต้องมีการหยุดยิงโดยสันติ เพื่อให้กลับคืนสู่เสถียรภาพและความสงบ ซึ่งจะทำให้ ประชาชนพบแต่สันติและไม่ต้องถูกบังคับให้ลี้ภัยอีกต่อไป โดยทุกฝ่ายต้องทำงานอย่างหนักเพื่อทำให้จุดมุ่งหมายใน ขั้นตอนแรกประสบผลสำเร็จในระดับพื้นฐานซึ่งมีกุญแจสำคัญคือการยับยั้งที่ชนวนเหตุแห่งสงครามไม่ให้ปะทุอีก

ขั้นตอนที่ 2 คือ การเจรจาระหว่างประเทศเมียนมาและประเทศบังกลาเทศเพื่อหาทางออกที่เป็นไปได้ พร้อมกระตุ้นให้ฝ่ายที่เกี่ยวข้องร่วมสนับสนุนประเทศเมียนมาและประเทศบังกลาเทศในการแก้ไขสถานการณ์ใน ระดับทวิภาคี โดยเน้นให้พูดคุยเจรจากันอย่างสันติวิธี และมีความเสมอภาค เพื่อนำไปสู่ทางออกที่ใช้งานได้จริง เพื่อส่งตัวผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจา กลับถิ่นฐานซึ่งเป็นขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 คือ การแก้ปัญหาระยะยาวเพื่อหาทางออกที่ยั่งยืนเป็นการหาทางออกขั้นตอนสุดท้าย โดยมุ่งเน้นไปที่การแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งและความไม่สงบ จากนั้นให้ประชาคมโลก ร่วมกันให้ความช่วยเหลือบูรณะรัฐยะไข่ซึ่งเดิมเป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ แต่ไม่ได้รับการ พัฒนาอย่างเหมาะสมเนื่องจากสถานการณ์ความไม่สงบ

การที่ประเทศจีนพยายามเสนอตัวเป็นคนกลางในการเจรจาระหว่างประเทศ เมียนมาและประเทศ บังกลาเทศในประเด็นชาวโรฮิงจา รวมถึงการออกแถลงการณ์สนับสนุนรัฐบาลเมียนมาโดยเห็นว่าการปราบปราม การก่อความไม่สงบที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่เป็นเรื่องภายในประเทศและไม่มียุทธศาสตร์ช่วยเหลือชาวโรฮิงจาเนื่องจาก ประเทศจีนไม่ต้องการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลและกองทัพเมียนมาจากกรณีของชาวโรฮิงจา และที่สำคัญประเทศ จีนต้องการความสงบเรียบร้อยและสันติภาพในรัฐยะไข่ เพื่อปกป้องผลประโยชน์ของประเทศจีนในภูมิภาคซึ่ง ไม่ใช่ผลประโยชน์ด้านมนุษยธรรม แต่เป็นผลประโยชน์ด้านยุทธศาสตร์และด้านเศรษฐกิจ

7.6 ประเทศอินเดีย

ประเทศอินเดียมีพรมแดนติดกับประเทศเมียนมาเป็นระยะทาง 1,600 กิโลเมตร ในแง่เศรษฐกิจ ประเทศอินเดียพยายามขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจมายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามนโยบายมองตะวันออก (Look East Policy) และ นโยบายรุกตะวันออก (Act East Policy) ของนายเรนทรา โมดี นายกรัฐมนตรีอินเดียในแง่เศรษฐกิจ ประเทศอินเดียสนับสนุนประเทศเมียนมาในการลงทุนสร้างท่าเรือชิตตเว ในรัฐยะไข่ ซึ่งเป็นท่าเรือน้ำลึกขนาดใหญ่ใน พ.ศ. 2444 ประเทศอินเดียได้ใช้เงินลงทุนจำนวน 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อปรับปรุงและยกระดับท่าเรือแห่งนี้ และใน พ.ศ. 2551 ประเทศอินเดียและประเทศเมียนมาได้ลงนามก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและการดำเนินงานโครงการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบคาลาดัน (Kaladan Multi – Modal Transit Transport Project) ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นการเชื่อมโยงการขนส่งหลายรูปแบบระหว่างท่าเรือกัลกัตตาในประเทศอินเดียและท่าเรือชิตตเวในประเทศเมียนมาผ่านแม่น้ำคาลาดัน รวมถึงเส้นทางถนน การที่ประเทศอินเดียก่อตั้งโครงการนี้ขึ้นเนื่องมาจากประเทศเมียนมามีภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการขนส่งสินค้า ทั้งทางถนนและทางเรือ โดยสามารถเดินทางสู่ปากแม่น้ำคาลาดันและออกทะเลเข้าสู่ประเทศอินเดียได้โดยสะดวก ทั้งนี้ โครงการขนส่งต่อเนื่องหลายรูปแบบคาลาดันมีการคมนาคมเชื่อมโยงทางทะเล และทางบก 3 เส้นทาง คือ

1) เส้นทางเดินเรือจากท่าเรือกัลกัตตาของประเทศอินเดียสู่ท่าเรือชิตตเวของประเทศเมียนมา ระยะทางประมาณ 420 ไมล์ทะเล และหากมีสายเรือที่มีเส้นทางโดยตรงระหว่างท่าเรือทั้งสองจะใช้เวลาประมาณ 2 วัน

2) เส้นทางเดินเรือจากท่าเรือชิตตเวสู่เมือง Peletwa ที่ท่าเรือ Sitpitpyin ทางแม่น้ำคาลาดันของประเทศเมียนมา ระยะทาง 160 กิโลเมตร

3) เส้นทางถนนหลวงจากเมือง Pelawa-Keletwa สู่ชายแดนประเทศเมียนมา ระยะทาง 130 กิโลเมตร และจากชายแดนประเทศเมียนมาสู่เมืองมิโซรัมในประเทศอินเดียตามทางหลวงหมายเลข 54 ระยะทาง ประมาณ 100 กิโลเมตร

โครงการนี้นำไปสู่ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศอินเดียกับประเทศเมียนมาและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเงินลงทุนทั้งโครงการอยู่ที่ประมาณ 214 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ และถือเป็น 1 ใน 2 โครงการระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ โดยอีกโครงการหนึ่งคือโครงการท่อส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติที่ผ่านจากรัฐยะไข่พาดผ่านกลางประเทศเมียนมาไปถึงประเทศจีน

ในแง่ของภูมิศาสตร์การเมืองและความมั่นคง ประเทศอินเดียพยายามขยายอิทธิพลเหนือประเทศเมียนมาเพื่อถ่วงดุลกับอิทธิพลของประเทศจีน เนื่องจากประเทศอินเดียมองว่าหากประเทศจีนส่งกองทัพเรือมาประจำการในบริเวณชายฝั่งของประเทศเมียนมา ก็จะเป็นภัยคุกคามต่อเสถียรภาพในมหาสมุทรอินเดียและประเทศอินเดียก็ไม่ต้องการให้ประเทศจีนมีอำนาจเหนือรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมา ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติปริมาณมหาศาล ก่อนหน้านี้นี้ประเทศอินเดียและประเทศเมียนมามีความร่วมมือทางทหารมาอย่างต่อเนื่องโดยประเทศอินเดียสนับสนุนการฝึกฝนกองกำลังรักษาสันติภาพให้กับประเทศเมียนมา นอกจากนี้ ประเทศเมียนมายังให้ความร่วมมือในการปราบปรามและขับไล่กลุ่มแบ่งแยกดินแดนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศอินเดีย เช่น กลุ่มแบ่งแยกดินแดนชาวนากามาอย่างต่อเนื่องแม้ว่าประเทศอินเดียปรารถนาให้ประเทศเมียนมาเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยในระยะยาวแต่ประเทศอินเดียไม่ต้องการเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลและกองทัพเมียนมา เนื่องจากประเทศอินเดียมีผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจและด้านยุทธศาสตร์ในประเทศเมียนมาอย่างมหาศาล ซึ่งนายเรนทรา โมดี นายกรัฐมนตรีอินเดียได้เยือนประเทศเมียนมาเพื่อขยายความสัมพันธ์ทางการค้าซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของนโยบายรุกตะวันออก รวมทั้งพยายามที่จะผลักดันต่อต้านอิทธิพลของประเทศจีน และประกาศลงทุนในรัฐยะไข่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการปะทะกันระหว่างกองทัพเมียนมาและกลุ่มติดอาวุธกองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกัน

ทั้งนี้ รัฐบาลเมียนมาได้เห็นชอบให้ประเทศอินเดียเข้ามาลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน และโครงการทางเศรษฐกิจและสังคมในรัฐยะไข่ ซึ่งการอนุมัติได้เกิดขึ้นหลังจากที่รัฐบาลอินเดียออกแถลงการณ์ประณามการก่อการร้ายของกลุ่มติดอาวุธกองทัพลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกันที่ทำให้ทหารเมียนมาต้องเสียชีวิตหลายคน เมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 โดยไม่มีการกล่าวถึงการสังหารหมู่ชาวโรฮิงจาโดยกองทัพบกเมียนมาแต่อย่างใด และก่อนหน้านี้รัฐบาลอินเดียยังประกาศเนรเทศผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาจากกว่า 40,000 คน ออกนอกประเทศอีกด้วย โดยให้เหตุผลว่า ชาวโรฮิงจาทั้งหมดประมาณ 40,000 คนที่อพยพจากประเทศเมียนมาอาศัยอยู่ที่ประเทศอินเดียไม่ใช่ผู้ลี้ภัย แต่กลุ่มคนเหล่านี้เป็นผู้พวยพที่ผิดกฎหมาย (Illegally Staying Foreign Nationals) ดังนั้น ใครก็ตามที่เป็นผู้พวยพที่ผิดกฎหมายจะต้องถูกเนรเทศและไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่ได้รับการจดทะเบียนจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ซึ่งที่ผ่านมามีชาวโรฮิงจาที่อาศัยอยู่ในประเทศอินเดียประมาณ 16,500 คน ได้รับการจดทะเบียนดังกล่าวเพื่อให้ชาวโรฮิงจาพ้นจากการถูกข่มขู่คุกคาม การจับกุม และการเนรเทศ และแม้ว่าประเทศอินเดียไม่สามารถห้ามเจ้าหน้าที่จากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติจดทะเบียนและออกบัตรประจำตัวประชาชนแก่ชาวโรฮิงจา แต่ประเทศอินเดียไม่ได้เป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย พ.ศ. 2494 (The 1951 Refugee Convention) และไม่เคยลงนามในข้อตกลงใดๆ เกี่ยวกับผู้ลี้ภัย ด้วยเหตุนี้ การส่งชาวโรฮิงจากลับประเทศเมียนมาจึงไม่ได้เป็นการฝ่าฝืนข้อตกลงแต่อย่างใด แม้ว่าเจ้าหน้าที่จากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติประจำประเทศอินเดียจะเห็นว่าหลักการไม่ส่งผู้ลี้ภัยกลับไปยังสถานที่ที่พวกเขาจะเผชิญกับภัยอันตรายถือเป็นส่วนหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศดั้งเดิม และมีผลผูกพันกับทุกประเทศ ไม่ว่าจะเป็นลงนามในอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัยหรือไม่ก็ตาม

แม้ว่าท่าทีของประเทศอินเดียจะนับเป็นชาติเดียวที่แสดงออกในการสนับสนุนประเทศเมียนมาต่อการใช้ความรุนแรงต่อชาวโรฮิงจา ในขณะที่ประเทศส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับความรุนแรง แต่หลังจากนายเนเรนทรา โมดี นายกรัฐมนตรีอินเดียเดินทางเยือนประเทศเมียนมาอย่างเป็นทางการ ประเทศอินเดียได้ออกแถลงการณ์เรียกร้องให้ยุติเหตุรุนแรงในรัฐยะไข่ทางตะวันตกของประเทศเมียนมาทันที และขอให้รัฐบาลเมียนมาดำเนินการด้วยความอดกลั้นเพื่อสวัสดิภาพของพลเรือนซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่สถานการณ์ในรัฐยะไข่ต้องได้รับการฟื้นฟูสู่ภาวะปกติโดยเร็ว นอกจากนี้ ประเทศอินเดียยังได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับคลื่นผู้อพยพที่หนีภัยการสู้รบในรัฐยะไข่ข้ามชายแดนเข้าไปยังประเทศบังกลาเทศอีกด้วย

7.7 ประเทศบังกลาเทศ

หากถามว่าปัญหาผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาส่งผลกระทบต่อประเทศใดมากที่สุด คำตอบคือประเทศบังกลาเทศ ซึ่งมีชายแดนติดกับประเทศเมียนมาทางตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีผู้นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 88 ประเทศบังกลาเทศให้ความช่วยเหลือผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจามากกว่า 300,000 คนตลอดระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมา แต่การสู้รบครั้งใหม่ในรัฐยะไข่ระหว่างกองทัพบกเมียนมากับกลุ่มติดอาวุธกองทัพลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกันที่ยืดเยื้อ นับตั้งแต่วันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 นอกจากเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตมากที่สุดนับตั้งแต่เกิดเหตุจลาจล เมื่อ พ.ศ. 2555 แล้ว ยังส่งผลให้ชาวโรฮิงจาอีกมากกว่า 600,000 คนต้องลี้ภัยมายังประเทศบังกลาเทศ

ในขณะที่ ผู้นำอย่าง นางชีค ฮาสินา นายกรัฐมนตรีหญิงของประเทศบังกลาเทศมีความคิดเห็นต่อกรณีผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาที่หนีความรุนแรงจากรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมาเข้าสู่ประเทศบังกลาเทศว่าแม้ประเทศบังกลาเทศจะไม่ใช่ประเทศร่ำรวย และมีจำนวนประชากรถึง 160 ล้านคนในพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ขนาดเล็ก แต่ถ้าหากประเทศบังกลาเทศสามารถเลี้ยงดูประชาชนจำนวน 160 ล้านคนได้ ไม่ว่าจะเป็นจำนวนผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาเพิ่มขึ้นจำนวน 500,000 คน หรือ 700,000 คน ประเทศบังกลาเทศคิดว่าจะเลี้ยงดูได้ ทั้งนี้ ประเทศบังกลาเทศพร้อมจะแบ่งปันอาหารในประเทศซึ่งประชาชนในประเทศบังกลาเทศได้ลงมือทำแล้ว แสดงให้เห็นว่าประเทศบังกลาเทศมองผู้ลี้ภัยโรฮิงจาในมุมของการเอื้ออาทรแบบเพื่อนมนุษย์ โดยมีการรณรงค์ให้ประชาชนเข้ามาร่วมบริจาคและช่วยเหลือผู้

อพยพและเปิดรับผู้ลี้ภัยบ้านใกล้เรือนเคียงเต็มที่ในภาวะเร่งด่วน แม้ว่าประเทศบังกลาเทศไม่มีนโยบายเปิดรับผู้ลี้ภัยอย่างเป็นทางการ แต่ก็ให้การช่วยเหลือ

ประเทศบังกลาเทศจึงเป็นชาติที่น่าเห็นใจและน่ายกย่องมาก เนื่องจากประเทศบังกลาเทศเป็นประเทศยากจน แออัด มีประชากรอยู่อาศัยในประเทศอย่างหนาแน่นมาก และประสบปัญหาในการลักลอบเข้าประเทศเป็นปัญหาใหญ่ลำดับต้นๆ ทั้งยังต้องแบกรับภาระผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาจากกว่า 900,000 คน ซึ่งเดิมมีผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาที่อยู่ในค่ายผู้ลี้ภัยของสหประชาชาติในเขตค็อกซ์บาซาร์ของประเทศบังกลาเทศกว่า 300,000 คน และมีผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาอพยพข้ามพรมแดนหนีเหตุรุนแรงในรัฐยะไข่เข้ามายังประเทศบังกลาเทศรอบใหม่อีกกว่า 600,000 คน นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์เมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 เป็นต้นมา ซึ่งเป็นวิกฤตมนุษยธรรมครั้งร้ายแรงที่สุดของโลกยุคปัจจุบัน เมื่อผู้ลี้ภัยต้องอยู่กันอย่างแออัดในค่ายผู้ลี้ภัยโดยขาดแคลนอาหาร ยา รักษาโรค และงบประมาณที่เพียงพอในการให้ความช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง และประเทศบังกลาเทศเริ่มไม่สามารถจะรองรับผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาได้อีกต่อไป ทำให้ประเทศบังกลาเทศเตรียมการสร้างค่ายใหม่บนเกาะบาชันจาร์ เพื่อย้ายผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจาไปอาศัย

อย่างไรก็ตาม ประเทศบังกลาเทศเริ่มเรียกร้องประเทศเมียนมาให้รับผู้อพยพชาวโรฮิงจาจากกลับประเทศและให้ชุมชนบริหารจัดการกับวิกฤตชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ เนื่องจากผู้ลี้ภัยกลุ่มใหม่นี้มีจำนวนมากเกินกว่าที่ประเทศบังกลาเทศจะรองรับได้ในระยะยาว โดยประเทศบังกลาเทศจะให้ที่พักแก่ผู้อพยพจนกว่าประเทศเมียนมาจะรับกลับ แม้ว่าประเทศบังกลาเทศยินดีมอบความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมให้แก่ชาวโรฮิงจาทุกคนในค่ายผู้ลี้ภัย แต่รัฐบาลเมียนมาควรรับผู้อพยพชาวโรฮิงจาที่ประเทศบังกลาเทศมองว่าเป็นพลเมืองเมียนมากลับประเทศโดยเร็วที่สุด

7.8 สมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

หลังเหตุการณ์วันที่ 9 ตุลาคม 2559 รัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนได้มีการประชุมฉุกเฉินวาระพิเศษว่าด้วยวิกฤตชาวโรฮิงจาที่นครย่างกุ้งของประเทศเมียนมาเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2559 โดยนางออง ซาน ซูจี ในฐานะรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศเมียนมาเข้าร่วมด้วย โดยประเทศมาเลเซียเรียกร้องให้อาเซียนประสานงานเพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและตรวจสอบข้อกล่าวหาการสังหาร การข่มขืน การปล้นสะดม การเผาบ้านเรือน และการจับกุมชาวโรฮิงจา ในขณะที่ประเทศเมียนมาปฏิเสธข้อกล่าวหาและยืนยันว่าเรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม อาเซียนได้ออกแถลงการณ์กรณีรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมา เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2560 ในการประชุมระหว่างรัฐมนตรีต่างประเทศอาเซียนอย่างไม่เป็นทางการ (Informal ASEAN Ministerial Meeting: IAMM) ซึ่งเป็นการประชุมคู่ขนานกับการประชุมสมัชชาสหประชาชาติ สมัยสามัญ ครั้งที่ 72 และนับเป็นเวลาเกือบหนึ่งเดือนหลังเหตุการณ์ความโหดร้ายในรัฐยะไข่ที่เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 โดยแถลงการณ์ดังกล่าวได้ประณามการโจมตีของกลุ่มติดอาวุธกองทัพลดแตกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกัน เมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 และการใช้ความรุนแรงโดยทุกฝ่าย และระบุว่าสถานการณ์ในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมาเป็นปัญหาระหว่างชุมชนที่ซับซ้อนและมีรากเหง้ามาจากประวัติศาสตร์ จึงขอให้ทุกฝ่ายหลีกเลี่ยงการกระทำที่จะทำให้เกิดสถานการณ์เลวร้ายลง รวมทั้งให้ร่วมกันหาทางออกระยะยาวรวมถึงการที่ประเทศเมียนมาและประเทศบังกลาเทศจะต้องคุยกัน นอกจากนี้ ขอให้ประเทศเมียนมารับรองความปลอดภัยของพลเรือนทั้งหมด และหยุดยั้งความรุนแรงในรัฐยะไข่โดยทันที รวมทั้งจัดการปัญหาผู้ลี้ภัยผ่านกระบวนการพิสูจน์ทราบ โดยยึดถือกับการที่ประเทศเมียนมาเริ่มทำงานกับคณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศเพื่อให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนต้องการเห็นการเปิดช่องทางให้ความช่วยเหลือถึงผู้ได้รับผลกระทบและชุมชนที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด แต่แถลงการณ์ดังกล่าวกลับไม่เอ่ยชื่อโรฮิงจา ซึ่งรัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศของมาเลเซียออกแถลงการณ์ประกาศว่าประเทศมาเลเซียไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแถลงการณ์ของประเทศไทยกรณีรัฐยะไข่ เพราะเนื้อหาของแถลงการณ์

อาเซียนให้ความหมายกับปัญหาไม่ถูกต้อง และประเทศมาเลเซียได้แสดงความห่วงใยเรื่องโรฮิงจาแต่กลับไม่ปรากฏในแถลงการณ์ของอาเซียน ทั้งยังไม่กล่าวถึงชุมชนโรฮิงจาในฐานะผู้ได้รับผลกระทบ โดยประเทศมาเลเซียเรียกร้องประเทศเมียนมาให้ยุติการใช้ความรุนแรง และเปิดทางให้ความช่วยเหลือชาวโรฮิงจา รวมทั้งให้ดำเนินการตามข้อเสนอแนะของสหประชาชาติเพื่อแก้ไขปัญหาในระยะยาว

แม้หลายฝ่ายมองว่าปัญหาการอพยพของชาวโรฮิงจาเป็นปัญหาโดยรวมของอาเซียน เพราะเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นขัดต่อหลักการเคารพสิทธิมนุษยชนที่ประกันไว้ชัดเจนในกฎบัตรอาเซียน (ASEAN CHARTER) หรือธรรมนูญอาเซียน แต่โดยปกติชาติสมาชิกอาเซียนมีหลักการไม่แทรกแซงกิจการภายในของกันและกัน (Non-interference policy) โดยเห็นได้จากเมื่อ พ.ศ. 2558 อาเซียนไม่มีท่าทีอย่างชัดเจนต่อการอพยพทางเรือของชาวโรฮิงจาที่กลายเป็นการโยกย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

7.9 สหภาพยุโรป

สหภาพยุโรปได้แสดงความกังวลต่อการใช้ความรุนแรงเกินเหตุในรัฐยะไข่ พร้อมเรียกร้องรัฐบาลเมียนมา ยุติความรุนแรงทั้งการเข่นฆ่า การรังแก การข่มขืน และการเผาบ้านเรือนกับชาวโรฮิงจาทันที โดยเอกอัครราชทูต 28 ประเทศของสหภาพยุโรปได้ลงนามข้อตกลงที่อนุมติระหว่างการประชุมรัฐมนตรีต่างประเทศสหภาพยุโรป ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับที่บ่งชี้ชัดเจนถึงการกระทำโดยจงใจจากการใช้กำลังโดยไม่สมสัดส่วนของหน่วยความมั่นคงของเมียนมาเพื่อขับไล่ชนกลุ่มน้อยซึ่งทำให้เกิดการอพยพหลบหนีอย่างรวดเร็วของคนจำนวนมาก

ทั้งนี้ สหภาพยุโรปจะระงับความสัมพันธ์กับกลุ่มผู้นำระดับสูงของกองทัพเมียนมาและทบทวนความร่วมมือทางด้านกลาโหมทั้งหมดเพื่อต่อต้านการใช้กำลังที่ไม่เหมาะสม (Disproportionate Use of Force) ต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา พร้อมกับเรียกร้องต่อทุกฝ่ายให้ยุติความรุนแรงในทันที โดยสหภาพยุโรปได้สั่งห้ามส่งออกอาวุธและอุปกรณ์ที่สามารถนำไปใช้เพื่อการกดขี่แก่ประเทศเมียนมา และอาจพิจารณามาตรการคว่ำบาตรเพิ่มเติม หากสถานการณ์วิกฤตไม่ดีขึ้นและยังเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ต่อไป ซึ่งสหภาพยุโรปเชื่อว่าหัวใจสำคัญของการแก้ไขปัญหา คือ การยุติความรุนแรงและการยุติการอพยพพลัดถิ่น รวมถึงการรับประกันว่าการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจะเข้าถึงรัฐยะไข่ได้อย่างเต็มที่ ตลอดจนการส่งตัวผู้ลี้ภัยกลับคืนถิ่นอย่างปลอดภัยและยั่งยืน โดยสหภาพยุโรปเห็นว่าแผนแก้ไขปัญหาวิกฤตโรฮิงจาของประเทศจีนมีความเป็นไปได้จริงที่ประเทศเมียนมา และประเทศบังกลาเทศจะสามารถทำบันทึกความเข้าใจและข้อตกลงสำหรับการส่งตัวผู้ลี้ภัยกลับประเทศเมียนมาอย่างปลอดภัยและสหภาพยุโรปพร้อมจะให้ความช่วยเหลือในกระบวนการดังกล่าว

7.10 ประเทศสหรัฐอเมริกา

หลายทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศสหรัฐอเมริกามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนให้ประเทศเมียนมาเปลี่ยนผ่านสู่ระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐบาลพลเรือนที่มาจากการเลือกตั้ง โดยการสนับสนุนนโยบายปฏิรูปการเมืองและเศรษฐกิจของประเทศเมียนมาอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งผ่อนคลายมาตรการกดดันทางเศรษฐกิจต่อประเทศเมียนมานับตั้งแต่ พ.ศ. 2555 เป็นต้นมา และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกากับประเทศเมียนมายังมีแนวโน้มดีขึ้นในช่วงแรกที่รัฐบาลพลเรือนของนางออง ซาน ซูจี เข้ามาบริหารประเทศ ส่งผลให้ในช่วงแรกประเทศสหรัฐอเมริกาไม่มีการออกมาแสดงจุดยืนเรียกร้องให้ประเทศเมียนมายุติการใช้ความรุนแรงต่อชาวโรฮิงจาจนถูกวิพากษ์วิจารณ์จากนานาชาติอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม เมื่อประเทศสหรัฐอเมริกาเปลี่ยนผ่านอำนาจเข้าสู่ยุคประธานาธิบดีโดนัลด์ ทรัมป์ และสถานการณ์ในรัฐยะไข่กลับมารุนแรงครั้งใหญ่ ประเทศสหรัฐอเมริกาจึงออกแถลงการณ์แสดงความกังวลต่อเหตุการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ และหันกลับมามีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นในการเรียกร้องให้ประเทศเมียนมายุติการกวาดล้างชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ โดยออกแถลงการณ์แสดงความกังวลต่อเหตุความรุนแรงที่ทำให้ชาวโรฮิงจาต้องอพยพหนีออกจากที่อยู่อาศัยซึ่งแสดงให้เห็นว่ากองทัพเมียนมาไม่ได้ปกป้องพลเรือน และการที่ประเทศเมียนมาใช้ปฏิบัติการทางทหารต่อชาวโรฮิงจาเทียบได้กับการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์

ทั้งนี้ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เรียกร้องให้ประเทศเมียนมายุติความรุนแรงและหยุดขับไล่ชาวโรฮิงจา และประเทศสหรัฐอเมริกา กำลังดำเนินมาตรการหลายอย่างเพื่อยุติเหตุรุนแรงดังกล่าว ประกอบด้วย การใช้มาตรการยุติความช่วยเหลือทางทหารแก่ประเทศเมียนมา การจำหน่ายอาวุธยุทโธปกรณ์แก่ประเทศเมียนมา การจำกัดการติดต่อกับกองทัพเมียนมา การออกมาตรการคว่ำบาตรกลุ่มบุคคลในประเทศเมียนมาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำเหตุรุนแรงต่อชาวโรฮิงจาซึ่งทำให้ชาวโรฮิงจาหลายแสนคนต้องลี้ภัยไปยังประเทศบังกลาเทศซึ่งเป็นไปตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในกฎหมายแม็กนิตสกี (the Global Magnitsky Human Rights Accountability Act) ซึ่งเป็นกฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสิทธิมนุษยชนสากลและมีขอบเขตเกี่ยวกับการขึ้นบัญชีดำบุคคลที่มีพฤติกรรมเข้าข่ายละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงโดยใช้มาตรการคว่ำบาตรห้ามเดินทางเข้าประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงการอายัดหรือยึดทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งรัฐบาลภายใต้การนำของนายโดนัลด์ ทรัมป์ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้สั่งให้มีการอายัดทรัพย์สินของ พลตรี หม่อง หม่อง โซ อดีตผู้บัญชาการแม่ทัพภาคตะวันตกของกองทัพเมียนมา เนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการขับไล่ การใช้ความรุนแรงทางเพศ และการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างแพร่หลายและรุนแรงต่อประชาชนในรัฐยะไข่ โดยเฉพาะชาวโรฮิงจาซึ่งลี้ภัยข้ามพรมแดนไปยังประเทศบังกลาเทศกว่า 600,000 คน นับตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ เมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 ตามกฎหมายดังกล่าว เพื่อเป็นมาตรการตอบโต้บุคคลที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของพลเมืองในประเทศตัวเองอย่างร้ายแรง และถึงไม่เป็นที่ยืนยันว่าคุณคนนี้มีทรัพย์สินอยู่ในประเทศสหรัฐอเมริกาหรือไม่ แต่การประกาศดังกล่าวย่อมมีผลต่อความน่าเชื่อถือในการทำธุรกรรมระหว่างประเทศ อีกทั้งประเทศสหรัฐอเมริกาสั่งระงับประมาณเพิ่มจำนวน 32 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ (ประมาณ 1,056 ล้านบาท) เพื่อสนับสนุนโครงการมอบความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ผู้ลี้ภัยชาวโรฮิงจา ถือเป็นการขยายวงเงินความช่วยเหลือเฉพาะในปีนี้เป็น 95 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ

17.11 สหประชาชาติ

คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ประชุมลับเพื่อหารือถึงสถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมา จำนวน 2 ครั้ง โดยประชุมครั้งแรกเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม 2560 ซึ่งการประชุมครั้งนี้ไม่มีมติในที่ประชุมสำหรับคำแถลงการณ์ เนื่องจากจากประเทศจีนและประเทศรัสเซียซึ่งเป็น 2 ใน 5 ของสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ได้คัดค้านคำแถลงการณ์โดยแสดงความกังวลต่อสถานการณ์รุนแรงในรัฐยะไข่ ส่งผลให้ไม่สามารถออกแถลงการณ์อย่างเป็นทางการได้เนื่องจากการออกคำแถลงการณ์จำเป็นต้องได้รับการยอมรับโดยเอกฉันท์ แต่ที่ผ่านมาประเทศรัสเซียและประเทศจีนซึ่งเป็นพันธมิตรของประเทศเมียนมาได้ให้การคุ้มครองประเทศเมียนมาจากการกระทำใดๆ อยู่เสมอ

อย่างไรก็ตาม ในวันที่ 13 กันยายน 2560 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ประชุมลับเป็นครั้งที่ 2 โดยมีวาระฉุกเฉินเพื่อหารือถึงสถานการณ์ความรุนแรงในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมาตามข้อเสนอของประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศอดีตเจ้าอาณานิคมของประเทศเมียนมาและประเทศสวีเดน การประชุมครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่สมาชิก 15 ชาติสามารถเห็นพ้องต้องกันและผ่านแถลงการณ์แสดงท่าทีอย่างใดอย่างหนึ่งต่อสถานการณ์ในประเทศเมียนมา โดยประเทศจีนและประเทศรัสเซียซึ่งเป็นพันธมิตรของประเทศเมียนมาไม่ได้ขัดขวาง ทั้งนี้ แถลงการณ์ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติได้ประณามการละเมิดสิทธิมนุษยชนของกองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกันที่โจมตีเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารของประเทศเมียนมาเมื่อวันที่ 24 - 25 สิงหาคม 2560 และในขณะเดียวกันได้เรียกร้องให้กองทัพเมียนมายุติการใช้กำลังทหารเกินกว่าเหตุในรัฐยะไข่ เพราะทำให้เกิดความรุนแรงในชุมชนและเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ตามมาหลังจากนั้น ทั้งการสังหารอย่างเป็นระบบ ความรุนแรงทางเพศ และการเผาทำลายหมู่บ้าน โดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติยืนยันว่าพร้อมจะส่งเสริมเอกภาพอธิปไตย และการเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตยของประเทศเมียนมา แต่ต้องมีการปฏิรูประบบตุลาการและหน่วยงานด้านความมั่นคงของประเทศเมียนมา และขอให้ประเทศเมียนมา

ร่วมมือกับประเทศบังกลาเทศและสหประชาชาติในการช่วยเหลือชาวโรฮิงจาที่ต้องการกลับบ้านให้ได้กลับสู่ถิ่นฐานอย่างปลอดภัยและมีศักดิ์ศรี รวมทั้งขอให้ประเทศเมียนมาทำตามคำแนะนำของคณะกรรมการที่ปรึกษาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในรัฐยะไข่ที่มีนายโคฟี อันนัน เป็นประธานคณะกรรมการที่ปรึกษา ซึ่งได้เรียกร้องให้ประเทศเมียนมาให้สถานะพลเมืองและสิทธิขั้นพื้นฐานแก่คนทุกกลุ่มรวมถึงชาวโรฮิงจาอย่างเท่าเทียม

วันที่ 28 กันยายน 2560 คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติประชุมพิจารณากรณีวิกฤตการณ์โรฮิงจาแบบเปิดเผยอย่างเป็นทางการครั้งแรกหลังชาวโรฮิงจาหลายแสนคนหนีจากความรุนแรงที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ของประเทศเมียนมาตลอดช่วงที่ผ่านมา แม้ว่าไม่มีการออกแถลงการณ์ใดๆ แต่การหารือและถกเถียงที่เกิดขึ้นได้สร้างความกดดันต่อนานาชาติว่าควรเข้ามามีบทบาทและรับผิดชอบต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นต่อผู้บริสุทธิ์ในรัฐยะไข่โดยสหประชาชาติ ประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ และประเทศฝรั่งเศส เรียกร้องให้ประเทศเมียนมายุติปฏิบัติการทางการทหารกับชาวโรฮิงจาอย่างเปิดเผยโดยทันที และให้องค์กรนานาชาติสามารถเข้าให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมโดยเร่งด่วน ทั้งนี้ ประชาคมระหว่างประเทศต้องดำเนินการบางอย่างกับประเทศเมียนมา หากประเทศเมียนมาไม่ตอบสนองต่อการเรียกร้องในครั้งนี้

ในขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกากล่าวถึงปัญหาโรฮิงจาในประเทศเมียนมาว่า ช่วงเวลาที่เกิดการเจรจาทางการทูตกับประเทศเมียนมานั้นจบลงและการดำเนินการต้องเป็นไปเพื่อตอบโต้กองกำลังความมั่นคงของประเทศเมียนมาที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจุดชนวนให้เกิดความเกลียดชังในหมู่พลเมืองของประเทศและเรียกร้องนานาชาติที่ขยายอิทธิพลให้ประเทศเมียนมาขณะนี้ระงับการส่งมอบจนกว่ากองทัพเมียนมาจะแสดงความรับผิดชอบเพื่อเป็นการลงโทษที่กองทัพเมียนมาใช้กำลังเข้าปราบปรามชาวโรฮิงจาอย่างไร้ความปราณี ทั้งนี้ กองทัพเมียนมาต้องถอนกำลังออกจากพื้นที่โดยทันที และต้องจัดการผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อเหตุความรุนแรงทั้งหมด รวมทั้งเรียกร้องให้ประเทศเมียนมาอนุญาตให้มีการส่งความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจากองค์การสหประชาชาติ และองค์กรสิทธิต่างๆ พร้อมทั้งต้องให้คำมั่นที่จะรับผู้อพยพกลับสู่ถิ่นฐานเดิมของพวกเขา และจำเป็นต้องมีการจัดการกับหัวหน้ากองทัพเมียนมาที่สั่งให้มีปฏิบัติการทางทหารในพื้นที่รัฐยะไข่จนเป็นเหตุให้มีผู้อพยพหลายแสนชีวิตนับเป็นครั้งแรกที่ประเทศสหรัฐอเมริกาเรียกร้องให้มีการลงโทษคนในกองทัพเมียนมา

ตรงกันข้ามกับประเทศจีนและประเทศรัสเซียซึ่งมีท่าทีปกป้องประเทศเมียนมา โดยประเทศจีนกล่าวว่าประเทศเมียนมากำลังสร้างเสถียรภาพในประเทศของตนเอง และเรียกร้องให้นานาชาติมีความเป็นกลางอย่ากดดันหรือคว่ำบาตรรัฐบาลเมียนมา โดยประชาคมโลกต้องระมัดระวังและคำนึงถึงความยากลำบากของประเทศเมียนมาด้วยขอให้อดทนและสิ่งสำคัญคือการส่งความช่วยเหลือ เช่นเดียวกับประเทศรัสเซียที่เห็นว่าเราต้องระมัดระวังอย่างมากเวลาที่จะกล่าวถึงสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และมองว่าที่ผ่านมาโลกกดดันประเทศเมียนมามากเกินไปซึ่งเป็นการซ้ำเติมสถานการณ์ให้เลวร้ายลงมากกว่าเดิม

ขณะที่ประเทศเมียนมากล่าวถึงวิกฤตโรฮิงจาว่า การต่อสู้กับกลุ่มก่อการร้ายไม่ใช่ความขัดแย้งทางศาสนา และคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติจะทำให้ทุกอย่างเลวร้ายขึ้นเพราะสิ่งนี้ไม่ใช่การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ในเมียนมา และยืนยันว่าประเทศเมียนมาจะดำเนินกระบวนการพิสูจน์สัญชาติบริเวณจุดผ่านแดน ซึ่งเป็นไปตามข้อกำหนดร่วมกันกับประเทศบังกลาเทศเมื่อ พ.ศ. 2536²

ล่าสุด เมื่อ 6 พฤศจิกายน 2561 สหประชาชาติได้ออกมาเรียกร้องให้ระงับกระบวนการรับกลับผู้อพยพชาวโรฮิงจา เนื่องจากมองว่าสถานการณ์ในพื้นที่ยังไม่เอื้ออำนวย ไม่ปลอดภัย และกระบวนการดังกล่าวขาด

² Academic Focus, เรื่อง “วิกฤตมนุษยธรรมโรฮิงจา : ปัญหาที่ไร้ทางออก”, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กุมภาพันธ์ 2561, https://www.parliament.go.th/ewtdadmin/ewtd/parliament_parcy/download/article/article_20180221141723.pdf.

ความโปร่งใส สืบเนื่องจากการที่รัฐบาลเมียนมาไม่ยินยอมให้เจ้าหน้าที่ของสหประชาชาติเดินทาง เข้าไปตรวจสอบ
ข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์ในรัฐยะไข่ของเมียนมา

ส่วนที่ 3

บทความวิชาการ

เรื่อง

มุสลิมโรฮิงจาในเมียนมา พวกเขาคือใคร??

บทความเรื่อง “มุสลิมโรฮิงจาในเมียนมา พวกเขาคือใคร” มีการนำมาตีพิมพ์ลงในเว็บไซต์ของกองบรรณาธิการโต๊ะข่าวต่างประเทศ ชื่อว่า “เดอะพับลิกโพสต์” (<https://www.publicpostonline.net>) ซึ่งรายละเอียดของเนื้อหาเป็นการอธิบายถึงที่มาของชาวโรฮิงจา การแสดงท่าทีต่างๆ ทั้งของนางอองซาน ซูจี รัฐบาลเมียนมา บังกลาเทศ และประชาคมระหว่างประเทศต่อสถานการณ์ชาวโรฮิงจา ที่มาและเป้าหมายของกองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาแห่งอาระกัน เป็นต้น โดยคณะผู้จัดทำเห็นว่าเนื้อหาในบทความดังกล่าว เป็นข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจมีประโยชน์ ต่อผู้เข้าร่วมประชุมฯ จึงได้นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. ชาวโรฮิงจาคือใคร

ชาวโรฮิงจามักถูกเรียกว่า “ชนกลุ่มน้อยที่ถูกข่มเหงที่สุดในโลก” พวกเขาเป็นกลุ่มมุสลิมชาติพันธุ์ที่อยู่อาศัยมานานหลายศตวรรษในเมียนมาซึ่งประชากรส่วนใหญ่เป็นพุทธศาสนิก ปัจจุบันมีมุสลิมโรฮิงจาประมาณ 1.1 ล้านคนที่อาศัยอยู่ในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ชาวโรฮิงจาพูดภาษาโรฮิงจา (Rohingya) หรือโรฮิงกา (Ruainnga) ซึ่งเป็นภาษาที่แตกต่างกับชนอื่นๆ ที่พูดกันในรัฐยะไข่และทั่วเมียนมา พวกเขาไม่ถูกนับว่าเป็นหนึ่งใน 135 กลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นทางการของประเทศเมียนมา และถูกปฏิเสธการเป็นพลเมืองของเมียนมาตั้งแต่ปี 1982 (พ.ศ. 2525) อันทำให้พวกเขาเป็นผู้ไร้สัญชาติ

ชาวโรฮิงจาเกือบทั้งหมดในเมียนมาอาศัยอยู่ใน “ยะไข่” รัฐชายฝั่งทางตะวันตก และถูกห้ามไม่ให้ออกไปไหนหากไม่ได้รับอนุญาตจากรัฐบาล พื้นที่นี้เป็นรัฐที่ยากจนที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศเมียนมาที่มีค่ายลี้ภัยแออัด ขาดบริการสาธารณสุขและโอกาสขั้นพื้นฐาน เนื่องจากความรุนแรงและการประหัตประหารอย่างไม่หยุดยั้งทำให้ชาวโรฮิงจานับแสนคนได้หนีไปยังประเทศเพื่อนบ้านทั้งทางบกหรือทางเรือในช่วงหลายสิบปีมานี้

2. ชาวโรฮิงจามาจากไหน

นักประวัติศาสตร์หลายคนและกลุ่มชาวโรฮิงจากล่าวว่า ชาวมุสลิมอาศัยอยู่ในดินแดนแห่งนี้ ซึ่งปัจจุบันถูกรู้จักในนาม “เมียนมา” มานับตั้งแต่ช่วงต้นศตวรรษที่ 12 เป็นต้นมา องค์การประชาชาติโรฮิงจาอาระกัน (The Arakan Rohingya National Organisation) กล่าวว่า “ชาวโรฮิงจาอาศัยอยู่ในอาระกันมาเป็นเวลานานแล้ว” อาระกันหมายถึงพื้นที่ที่เรียกว่ารัฐยะไข่ในปัจจุบัน

ในช่วงกว่า 100 ปีของการปกครองของอังกฤษ (ค.ศ. 1824 - 1948) มีการโยกย้ายแรงงานจำนวนมากจากอินเดียและบังกลาเทศไปยังดินแดนที่เรียกว่าเมียนมาในปัจจุบัน เนื่องจากอังกฤษปกครองเมียนมาเสมือนเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศอินเดีย การย้ายถิ่นฐานดังกล่าวจึงถือว่าเป็นกิจการภายใน ตามที่ ฮิวแมนไรท์วอตช์ (HRW) ระบุการย้ายถิ่นของแรงงานถูกมองเชิงลบจากประชากรส่วนใหญ่ซึ่งเป็นคนดั้งเดิม

หลังเมียนมาได้รับอิสรภาพ รัฐบาลมองว่าการอพยพที่เกิดขึ้นระหว่างการปกครองของอังกฤษเป็นเรื่องที่ “ผิดกฎหมาย และบนพื้นฐานนี้พวกเขาปฏิเสธการเป็นพลเมืองของชาวโรฮิงจาส่วนใหญ่” ฮิวแมนไรท์วอตช์กล่าว ในรายงานปี 2000 (พ.ศ. 2543) เรื่องนี้ทำให้ชาวพุทธจำนวนมากถือว่า ชาวโรฮิงจาเป็นชาวเบงกาลี ปฏิเสธคำว่า “โรฮิงจา” ว่าเป็นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลทางการเมือง

3. พวกเขาถูกข่มเหงอย่างไร และทำไมพวกเขาถึงไม่ถูกยอมรับ

ไม่นานหลังจากที่เมียนมาได้รับอิสรภาพจากอังกฤษในปี 1948 (พ.ศ. 2491) ได้มีการออกกฎหมายสหภาพพลเมือง (Union Citizenship Act) โดยกำหนดว่าเชื้อชาติใดจะได้รับสัญชาติ ตามรายงานปี 2015 จากคลินิกกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ (International Human Rights Clinic) คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยเยลล์ ระบุว่า โรฮีนจาไม่ได้รวมอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม กฎหมายนี้อนุญาตให้ครอบครัวใดที่พำนักอยู่ในเมียนมามาเป็นเวลาอย่างน้อยสองชั่วอายุคนสามารถยื่นขอบัตรประจำตัวได้ ชาวโรฮีนจาได้รับบัตรประจำตัวในขั้นต้นหรือแม้กระทั่งสัญชาติภายใต้บทบัญญัตินี้ ในช่วงเวลานี้โรฮีนจาหลายคนยังทำหน้าที่ในรัฐสภา

หลังจากการรัฐประหารในเมียนมาปี 1962 (พ.ศ. 2505) สิ่งต่างๆ ได้เปลี่ยนไปอย่างมากสำหรับชาวโรฮีนจา ประชาชนทุกคนต้องได้รับบัตรประจำตัวประชาชน ทว่าชาวโรฮีนจาได้รับเพียงบัตรประจำตัวคนต่างด้าวซึ่งจำกัดงานและโอกาสทางการศึกษาที่พวกเขาควรเข้าถึงและได้รับ

ในปี 1982 (พ.ศ. 2525) มีการผ่านกฎหมายสัญชาติฉบับใหม่ อันส่งผลให้ชาวโรฮีนจาตกอยู่ในสถานะผู้ไร้สัญชาติ ภายใต้กฎหมายนี้ชาวโรฮีนจาไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นหนึ่งใน 135 กลุ่มชาติพันธุ์ของประเทศ กฎหมายกำหนด 3 ระดับของการเป็นพลเมือง เพื่อให้ได้ระดับขั้นพื้นฐานที่สุด (เป็นพลเมืองมีสัญชาติ) พวกเขาต้องมีหลักฐานว่าเป็นคนในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในเมียนมาก่อนปี 1948 (พ.ศ. 2491) รวมทั้งต้องใช้ภาษาใดภาษาหนึ่งในภาษาประจำชาติได้อย่างคล่อง ชาวโรฮีนจาจำนวนมากขาดเอกสารดังกล่าวเนื่องจากไม่มีหรือถูกปฏิเสธที่จะออกให้

ผลมาจากกฎหมายนี้ สิทธิของพวกเขาในการศึกษา ทำงาน ท่องเที่ยว แต่งงาน ปฏิบัติตามศาสนาของตน และการเข้าถึงบริการสุขภาพจึงถูกจำกัดตราจวบจนวันนี้ ชาวโรฮีนจาไม่สามารถลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง และแม้ว่าพวกเขาจะข้ามผ่านพวงบาศ์กนี้จนได้สัญชาติ พวกเขาก็ต้องถูกระบุว่าเป็นพลเมืองโดย “การแปลงสัญชาติ” (naturalized) และมีข้อจำกัดในการเข้าทำงานในสาขาวิชาชีพบางอย่าง เช่น ด้านการแพทย์ กฎหมาย หรือระดับบริหารในสำนักงาน

ตั้งแต่ทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา การปราบปรามชาวโรฮีนจาในรัฐยะไข่หลายครั้งได้บีบบังคับให้ชาวโรฮีนจานับแสนคนต้องหลบหนีไปยังบังกลาเทศที่อยู่ใกล้เคียง รวมทั้งมาเลเซีย ไทย และประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อื่นๆ ในระหว่างการปราบปรามดังกล่าวมีรายงานว่าผู้ลี้ภัยถูกข่มขืน ฆาตกรรม ลอบวางเพลิง และฆาตกรรมโดยกองกำลังรักษาความมั่นคงเมียนมา

หลังจากการสังหารตำรวจชายแดน 9 นาย ในเดือนตุลาคม 2016 (พ.ศ. 2559) กองทัพเมียนมาเริ่มรุกเข้าไปในหมู่บ้านในรัฐยะไข่ รัฐบาลกล่าวโทษในสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “กลุ่มติดอาวุธโรฮีนจา” การสังหารตำรวจนี้นำไปสู่การปราบปรามของกองกำลังรักษาความมั่นคงเมียนมาในหมู่บ้านที่อยู่อาศัยของชาวโรฮีนจา ในระหว่างการปราบปรามกองกำลังรัฐบาลถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนมากมาย รวมถึงการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การข่มขืน และการลอบวางเพลิง ซึ่งรัฐบาลได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาเหล่านี้

ในเดือนพฤศจิกายนปี 2016 (พ.ศ. 2559) เจ้าหน้าที่ขององค์การสหประชาชาติได้กล่าวหารัฐบาลเมียนมาว่า ได้ดำเนินการ “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ชาวมุสลิมโรฮีนจา ซึ่งไม่ใช่ครั้งแรกที่มีการกล่าวโทษดังกล่าว

ในเดือนเมษายนปี 2013 (พ.ศ. 2556) ฮิวแมนไรท์วอตช์กล่าวว่า เมียนมากำลังดำเนินการ “ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” ต่อชาวโรฮีนจา รัฐบาลเมียนมาได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาเช่นนี้อีกมาโดยตลอด

กองทัพเมียนมาได้สังหารชาวโรฮีนจาในประเทศหลังจากป้อมตำรวจและค่ายทหารถูกโจมตีในปลายเดือนสิงหาคม

ชาวบ้านและนักเคลื่อนไหวได้บรรยายเรื่องราวของกองกำลังทหารเมียนมาที่เปิดฉากยิงกราดใส่ ผู้ชาย ผู้หญิง และเด็กๆ ชาวโรฮีนจาที่ปราศจากอาวุธ อย่างไรก็ตามรัฐบาลเมียนมากล่าวว่า เกือบ 100 คนที่ถูกฆ่าตายนั้น เกิดขึ้นหลังจากกลุ่มติดอาวุธในนาม “กองทัพปลดปล่อยโรฮีนจาแห่งอาระกัน” หรือ “อาร์ซา” (Arakan Rohingya Salvation Army – ARSA) ได้ออกโจมตีฐานตำรวจในพื้นที่นี้

นับตั้งแต่ความรุนแรงได้ปะทุขึ้น กลุ่มสิทธิมนุษยชนได้บันทึกเหตุไฟไหม้อย่างน้อย 10 แห่งในรัฐยะไข่ ของเมียนมา ผู้คนกว่า 50,000 คนได้หลบหนีความรุนแรง โดยหลายพันคนติดอยู่ในดินแดนไร้ผู้ครอบครอง (no-man's land) ระหว่างสองประเทศ เมียนมา-บังกลาเทศ

ตามรายงานขององค์การสหประชาชาติ พลเรือนหลายร้อยคนที่พยายามจะเข้าไปยังบังกลาเทศถูกผลักดันออกมาโดยหน่วยลาดตระเวน หลายคนยังถูกคุมขังและถูกบังคับให้กลับมายังเมียนมา

4. ชาวโรฮีนจาที่หนีออกจากเมียนมามีจำนวนเท่าไร และพวกเขาไปที่ไหน

นับตั้งแต่ช่วงปลายทศวรรษ 1970 ชาวมุสลิมชาวโรฮีนจาเกือบ 1 ล้านคนได้หนีออกจากเมียนมา เนื่องจากถูกกดขี่ทารุณอย่างหนักหน่วง ตามข้อมูลที่มีอยู่ล่าสุดจากสหประชาชาติในเดือนพฤษภาคม ชาวโรฮีนจา มากกว่า 168,000 คนได้หนีออกจากเมียนมามาตั้งแต่ปี 2012 (พ.ศ. 2555)

รายงานขององค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่นฐาน (International Organization for Migration) ระบุว่า หลังจากเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นเมื่อปีที่แล้วชาวโรฮีนจามากกว่า 87,000 คนได้หนีไปยังบังกลาเทศนับตั้งแต่เดือนตุลาคมปี 2016 (พ.ศ. 2559) จนถึงกรกฎาคม 2107 (พ.ศ. 2560)

ชาวโรฮีนจาจำนวนมากยังเสี่ยงชีวิตที่จะเดินทางไปมาเลเซียด้วยเรือข้ามอ่าวเบงกอลและทะเลอันดามัน ระหว่างปี 2012 (พ.ศ. 2555) จนถึง 2015 (พ.ศ. 2558) ชาวโรฮีนจามากกว่า 112,000 ที่เดินทางด้วยวิธีการ อันตรายแบบนี้

องค์การสหประชาชาติคาดการณ์ว่ามีผู้ลี้ภัยชาวโรฮีนจาจำนวน 420,000 คน อยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้ยังมีชาวโรฮีนจาพลัดถิ่นอยู่ในประเทศอีกจำนวนกว่า 120,000 คน

สำนักข่าวรอยเตอร์รายงานอ้างอิงแหล่งข่าวองค์การสหประชาชาติว่า การใช้ความรุนแรงในเมียนมา ที่เริ่มขึ้นเมื่อปลายเดือนสิงหาคมได้บังคับให้ชาวโรฮีนจาประมาณ 58,000 คนหนีข้ามพรมแดนไปยังประเทศบังกลาเทศ ขณะที่อีก 10,000 คนกำลังตกอยู่ในดินแดนไร้ผู้ครอบครองระหว่างสองประเทศ

5. นาง อองซาน ซูจี และรัฐบาลเมียนมากล่าวอะไรเกี่ยวกับโรฮีนจา

ที่ปรึกษาแห่งรัฐ “นางออง ซาน ซูจี” ผู้นำที่แท้จริงของเมียนมาได้ปฏิเสธที่จะหารือเกี่ยวกับชะตากรรมของชาวโรฮีนจาอย่างจริงจัง นางออง ซาน ซูจี และรัฐบาลของเธอไม่ยอมรับกลุ่มชาวโรฮีนจาว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ของเมียนมา และกล่าวหาว่ามีการใช้ความรุนแรงในจังหวัดยะไข่ และจะยังคงปราบปรามทางทหารต่อไปในสิ่งที่พวกเขาเรียกว่า “ผู้ก่อการร้าย”

ผู้ได้รับรางวัลโนเบลสาขาสันติภาพไม่มีอำนาจควบคุมทางทหาร แต่ที่เธอถูกวิพากษ์วิจารณ์ก็เพราะความล้มเหลวของเธอในการประณามการใช้กำลังตามอำเภอใจโดยกองกำลังเมียนมา รวมทั้งยื่นหัตถ์เพื่อสิทธิของโรฮีนจาในเมียนมาที่มีมากกว่าหนึ่งล้านคน

รัฐบาลยังได้ปฏิเสธข้อกล่าวหาเรื่องการใช้กำลัง ในเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2017 (พ.ศ. 2560) สหประชาชาติได้ตีพิมพ์รายงานที่พบว่ากองกำลังของรัฐบาล “มีแนวโน้มมาก” ในการก่ออาชญากรรมต่อมนุษยชาตินับตั้งแต่การปราบปรามทางทหารใหม่ๆ ซึ่งเริ่มขึ้นในเดือนตุลาคม 2016 (พ.ศ. 2559)

ในขณะนั้นรัฐบาลไม่ได้ชี้แจงโดยตรงต่อผลการค้นพบของรายงาน และกล่าวว่าตน “มีสิทธิที่จะปกป้องประเทศโดยชอบด้วยกฎหมาย” ต่อ “การเพิ่มขึ้นของการก่อการร้าย” รวมทั้งระบุว่า การสอบสวนภายในประเทศก็เพียงพอแล้ว

อย่างไรก็ตามในเดือนเมษายน นางออง ซาน ซูจี กล่าวในการสัมภาษณ์กับบีบีซีว่า คำว่า “การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์” เป็นคำที่ “แรงเกินไป” ในการอธิบายสถานการณ์ในยะไข่ “ฉันไม่คิดว่ามีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เกิดขึ้นที่นั่น” เธอกล่าว “ฉันคิดว่าการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แรงเกินไปที่จะใช้กับสิ่งที่เกิดขึ้น”

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2559 ซูจีได้มอบหมายให้ “นายโคฟี อันนัน” อดีตเลขาธิการสหประชาชาติในการหาแนวทางเยียวยาความร้ายแฉาอันยาวนานที่เกิดขึ้นในดินแดนแห่งนี้ ในขณะที่หลายคนยินดีกับคณะกรรมการและผลการวิจัยสืบค้นซึ่งได้รับการเปิดเผยเมื่อเดือนสิงหาคมที่ผ่านมา ทว่า “อาซิม อิบรอฮิม” (Azeem Ibrahim) ซึ่งเป็นสมาชิกอาวุโสของศูนย์นโยบายโลก (Center for Global Policy) แย้งว่า นี่เป็นเพียงหนทางหนึ่งของนางซูจี ในการ “สยบคำวิพากษ์วิจารณ์ของสาธารณชนทั่วโลกให้สงบลง และพยายามที่จะแสดงให้เห็นว่าเธอกำลังทำในสิ่งที่ทำได้เพื่อแก้ปัญหา”

โคฟี อันนัน ไม่ได้รับมอบอำนาจให้สืบสวนกรณีพิเศษเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน แต่เป็นเรื่องการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษา และการดูแลสุขภาพในระยะยาว เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการชุดนี้ รัฐบาลของนางอองซานซูจีกล่าวว่า จะปฏิบัติตามข้อวินิจฉัยของกรรมการดังกล่าว คณะกรรมการเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการปราบปรามการค้าประเวณีอย่างเข้มงวดในละแวกที่ชาวโรฮีนจาอาศัยอยู่ ตลอดจนเรื่องข้อจำกัดในการเคลื่อนย้ายและการเป็นพลเมือง

หลังจากได้รับรายงานซึ่งเผยแพร่เดือนสิงหาคมที่ผ่านมา รัฐบาลได้ให้การสนับสนุนข้อเสนอแนะของคณะกรรมการและกล่าวว่า รายงานจะ “ถูกพิจารณาอย่างเต็มรูปแบบ เพื่อดำเนินการตามคำแนะนำอย่างเต็มที่ โดยให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในพื้นที่”

รัฐบาลเมียนมามักจำกัดนักข่าวและเจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์ในการเข้าถึงรัฐยะไข่ซึ่งตั้งอยู่ทางภาคเหนือสำนักงานของนางออง ซาน ซูจี ยังกล่าวหาว่า เจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์ให้การช่วยเหลือผู้ที่รัฐบาลเมียนมาถือว่าเป็น “ผู้ก่อการร้าย”

ในเดือนมกราคม นายยางฮี ลี (Yanghee Lee) ผู้แทนพิเศษขององค์การสหประชาชาติด้านสิทธิมนุษยชนในเมียนมากล่าวว่า เธอถูกปฏิเสธการเข้าถึงพื้นที่บางส่วนของยะไข่ และได้รับอนุญาตให้พูดคุยกับชาวโรฮีนจาเฉพาะผู้ซึ่งผ่านการคัดกรองมาจากรัฐบาลแล้วเท่านั้น ประเทศนี้ได้ปฏิเสธการออกวีซ่าให้กับเจ้าหน้าที่สอบสวนของสหประชาชาติที่จะมาตรวจสอบการใช้ความรุนแรงและการทารุณกรรมในรัฐยะไข่

6. บังกลาเทศว่าอย่างไรเกี่ยวกับชาวโรฮีนจา

มีผู้ลี้ภัยชาวโรฮีนจาเกือบครึ่งล้านคนที่อาศัยอยู่ในค่ายลี้ภัยซึ่งส่วนใหญ่เป็นค่ายชั่วคราวในบังกลาเทศ พวกเขาส่วนใหญ่ยังคงไม่ได้ลงทะเบียนผู้ลี้ภัย บังกลาเทศถือว่าส่วนใหญ่ของบรรดาผู้ที่ได้ข้ามพรมแดนและอาศัยอยู่นอกค่ายเป็นผู้ลักลอบเข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย บังกลาเทศได้พยายามที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ลี้ภัยชาวโรฮีนจาข้ามพรมแดนเข้ามา

ปลายเดือนมกราคม ประเทศนี้ได้รื้อฟื้นแผนที่จะย้ายผู้ลี้ภัยชาวโรฮีนจานับพันคนจากเมียนมาไปยังเกาะที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเกาะดังกล่าวมีแนวโน้มที่จะเกิดน้ำท่วม โดยกลุ่มสิทธิมนุษยชนระบุว่า เป็นสถานที่ซึ่ง “ไม่สามารถอยู่อาศัยได้” ภายใต้แผนซึ่งเริ่มดำเนินการในปี 2105 (พ.ศ. 2558) เจ้าหน้าที่บังกลาเทศจะย้ายคนเมียนมาที่ไม่ได้รับอนุญาตเข้าเมืองหรือไม่มีเอกสารไปยังเกาะเทนการ์ ชาร์ (Thengar Char) ในอ่าวเบงกอล

กลุ่มสิทธิมนุษยชนได้ประณามแผนดังกล่าวโดยบอกว่า เกาะแห่งนี้มีน้ำท่วมอย่างเบ็ดเสร็จในช่วงฤดูมรสุม เช่นเดียวกับองค์กรสหประชาชาติที่เรียกแผนบังคับให้ย้ายถิ่นฐานนี้ว่า “ซับซ้อนและย้อนแย้งอย่างมาก” รัฐบาลประเทศบังกลาเทศได้เสนอให้มีการปฏิบัติการทางทหารร่วมกันในรัฐยะไข่เพื่อช่วยเหลือเมียนมาในการสู้รบกับกลุ่มติดอาวุธในพื้นที่ กระทรวงต่างประเทศยังแสดงความกังวลว่าความรุนแรงที่ปะทุรอบใหม่จะทำให้เกิดการไหลบ่าของผู้พลัดถิ่นข้ามพรมแดนระลอกใหม่

7. ประชาคมระหว่างประเทศว่าอย่างไรเกี่ยวกับชาวโรฮิงจา

ประชาคมระหว่างประเทศถือว่าชาวโรฮิงจาเป็น “ชนกลุ่มน้อยที่ถูกข่มเหงมากที่สุดในโลก” องค์กรสหประชาชาติรวมทั้งกลุ่มสิทธิต่างๆ เช่น แอมเนสตี้ อินเตอร์เนชั่นแนล และฮิวแมนไรท์วอตช์ ได้ตำหนิเมียนมาและประเทศเพื่อนบ้านในการปฏิบัติต่อชาวโรฮิงจาอย่างต่อเนื่อง สหประชาชาติได้กล่าวว่า “เป็นไปได้มาก” ว่าทหารเหล่านี้ได้ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงในรัฐยะไข่ที่อาจนับได้ว่าเป็น “อาชญากรรมสงคราม” อันเป็นข้อกล่าวหาที่รัฐบาลเมียนมาปฏิเสธ

ในเดือนมีนาคม สหประชาชาติได้มีมติให้จัดตั้ง “คณะผู้แทนอิสระระหว่างประเทศ” เพื่อตรวจสอบการละเมิดที่เมียนมาถูกกล่าวหา ซึ่งนับเป็นชัยชนะทางการทูตของเมียนมา เพราะโดยการจัดตั้งคณะผู้แทนนี้เท่ากับได้ยุติการเรียกร้องให้มีการตั้ง “คณะกรรมการสอบสวน” ซึ่งเป็นระดับสูงสุดของการสอบสวนของสหประชาชาติ และเมียนมาคัดค้านอย่างหนักกับการตั้งคณะกรรมการสอบสวนนี้

คณะผู้แทนค้นหาความจริงของสหประชาชาติต้องมีการอพยพสถานการณ์ด้วยวาจาภายในเดือนกันยายน และทำรายงานฉบับเต็มในปีหน้าเกี่ยวกับผลของการสืบค้นของพวกเขา

กลุ่มสิทธิมนุษยชนได้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลเมียนมาว่าไม่เต็มใจที่จะตอบรับคณะผู้แทนค้นหาความจริงของสหประชาชาติ

ฮิวแมนไรท์วอตช์ เตือนว่ารัฐบาลเมียนมาเสี่ยงต่อการถูกจัดอยู่ในอยู่ในประเภท “รัฐที่ไม่ถูกยอมรับจากสังคมนานาชาติ” หรือ “รัฐนอกคอก” (pariah states) เช่น เกาหลีเหนือ และซีเรีย หากไม่อนุญาตให้สหประชาชาติสอบสวนการก่ออาชญากรรมที่ถูกกล่าวหา “นายแอนโทนีโอ กูเตร์เรส” เลขาธิการสหประชาชาติกล่าวว่า เขา “กังวลอย่างยิ่ง” เกี่ยวกับความรุนแรงที่กำลังเกิดขึ้นในรัฐยะไข่

“เหตุการณ์รอบนี้น่าสังเวช” หัวหน้ากลุ่มสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ “เซด ราอัด อัลฮุสเซน” (Zeid Ra'ad al Hussein) กล่าวและว่า “มันเป็นเรื่องที่ถูกคาดการณ์ไว้แล้วและควรได้รับการป้องกัน” ฮุสเซนกล่าวเพิ่มเติมว่า “หลายทศวรรษของการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ รวมทั้งการตอบสนองด้วยมาตรการความมั่นคงอย่างรุนแรงต่อการโจมตีนับตั้งแต่เดือนตุลาคมปี 2016 ได้มีส่วนพัวพันกับวิถีชีวิตและความรุนแรง ที่สร้างความสูญเสียให้กับทุกคนในท้ายที่สุด” เจ้าหน้าที่ของสหประชาชาติทั้งคู่อ้างว่า พวกเขาสนับสนุนผลการวินิจฉัยของคณะกรรมการที่ปรึกษาที่นำโดยนายโคฟี อันนัน และเรียกร้องให้รัฐบาลปฏิบัติตามข้อเสนอแนะดังกล่าว

8. กองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาแห่งอาระกันคือใคร

“กองทัพปลดปล่อยโรฮิงจาแห่งอาระกัน” หรือ “อาร์ซา” (Arakan Rohingya Salvation Army – ARSA) เดิมถูกรู้จักในนาม “ขบวนการศรัทธามั่น” หรือ “หะรอเกต อัลยากิน” (Harakat al - Yaqeen) พวกเขาได้ออกแถลงการณ์ภายใต้ชื่อองค์กรใหม่ในเดือนมีนาคม 2017 (พ.ศ. 2560) โดยระบุว่า มีความจำเป็นต้อง “ปกป้องกอบกู้ และคุ้มครองชุมชนชาวโรฮิงจา” ขบวนการนี้กล่าวว่า จะทำเช่นนั้น “อย่างสุดความสามารถของเรา เพราะเรามีสิทธิอย่างถูกต้องภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศในการปกป้องตัวเองตามหลักการป้องกันตัวเอง”

กลุ่มนี้ถูกถือว่าเป็นองค์กร “ก่อการร้าย” โดยรัฐบาลเมียนมา ในแถลงการณ์เดือนมีนาคมของพวกเขารับรอง “อาร์ซา” ระบุเพิ่มเติมว่า “พวกเขาไม่เกี่ยวข้องกับกลุ่มก่อการร้ายใดๆ ทั่วโลก” และ “ไม่กระทำการก่อการร้ายใดๆ ต่อพลเรือนทั้งหมดไม่ว่าศาสนาและชาติพันธุ์ใด”

แถลงการณ์ยังกล่าวอีกว่า “เราประกาศอย่างชัดเจนว่า การโจมตีฝ่ายตรงข้ามของเรานั้น เพียงมุ่งเป้าไปที่ระบอบการปกครองของเมียนมาผู้กดขี่ ตามหลักเกณฑ์และหลักการสากล จนกว่าคำเรียกร้องของเราจะบรรลุผลสำเร็จ” กลุ่มนี้ได้อ้างความรับผิดชอบในการโจมตีป้อมตำรวจและฐานทหารในรัฐยะไข่ ตามที่รัฐบาลบอกว่ามีผู้คนเกือบ 400 รายถูกฆ่าตาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของขบวนการ “อาร์ซา” อย่างไรก็ตามกลุ่มสิทธิมนุษยชนบอกว่าพลเรือนหลายร้อยคนถูกสังหารโดยกองกำลังความมั่นคงเมียนมา

กลุ่มสิทธิมนุษยชนฟอร์ตีฟาย (Fortify Rights) ระบุว่า มีหลักฐานว่านักรบของ “อาร์ซา” ถูกกล่าวหาว่าสังหารพลเรือนในช่วงหลายวันและหลายเดือนที่ผ่านมา รวมถึงการขัดขวางไม่ให้ผู้ชายและเด็กชายหนีออกจากเมืองมอญดอว์ (Maungdaw) ในรัฐยะไข่” (ข้อกล่าวหานี้ยังคงถูกตั้งข้อสังเกตและสงสัยว่าอาจเป็นข้อมูลจากฝั่งรัฐบาล) ตามข้อมูลของ อินเทอร์เน็ตเซ็นแนลไครซิสกรุป (International Crisis Group) นั้นระบุว่า ขบวนการ “อาร์ซา” มีความสัมพันธ์กับชาวโรฮีนจาที่อาศัยอยู่ในชาอุดีอาร์เปีย รัฐบาลเมียนมาได้จัดกลุ่มดังกล่าวให้เป็นองค์กร “ก่อการร้าย” เมื่อวันที่ 25 สิงหาคม³

เรื่อง

โรฮีนจา รัฐ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง

บทความเรื่อง “โรฮีนจา รัฐ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง” เป็นผลงานการเขียนของ สุนิตย์ เหมนิล ซึ่งมีการตีพิมพ์ลงในวารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน) ปี 2560 โดยในเนื้อหาเป็นการเขียนวิจารณ์เกี่ยวกับข้อบกพร่องของหนังสือเรื่อง “การแก้ไขปัญหาชาวโรฮีนจา” ที่เขียนโดย ดุลยภาค ปรีชารัชช ที่ได้มีการนำเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาชาวโรฮีนจาในลักษณะต่างๆ ซึ่งคณะผู้จัดทำ เห็นว่าเนื้อหาในบทความดังกล่าวมีข้อมูลเพียงบางส่วนที่เชื่อมโยง และเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุม จึงได้นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. สาระสำคัญของเนื้อหา

“ท่ามกลางกระแสสังคมที่เต็มไปด้วยการปะทะซับซ้อน ระหว่างความเกลียดชังกับความเห็นอกเห็นใจ สิ่งที่ยังคงมีติดบอดพราหม์อยู่ในสังคมที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาโรฮีนจา โดยเฉพาะสังคมไทยคงหนีไม่พ้นสภาวะขาดแคลนองค์ความรู้ (Body of Knowledge)” ข้อความในข้างต้น คือ ส่วนหนึ่งในหนังสือ “โรฮีนจา รัฐ ชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง”

³ กองบรรณาธิการ โต๊ะข่าวต่างประเทศ เดอะพับลิกโพสต์, เรื่อง “มุสลิมโรฮิงญาในเมียนมา พวกเขาใคร??”, <https://www.publicpostonline.net/15202>.

สำหรับบทความนี้เริ่มต้นด้วยการนำเสนอภาพรวมของผู้คนที่อยู่อาศัยที่รัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา เพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นสภาพแวดล้อมในด้านต่างๆ ตลอดจนชื่อเมืองที่สำคัญและชื่อกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับชาวโรฮีนจา โดยจุดสำคัญในประเด็นนี้ผู้เขียนได้ชี้ให้เห็นว่าถึงแม้ว่ารัฐยะไข่จะเต็มไปด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่สร้างรายได้อย่างมากมายมหาศาล ไม่ว่าจะเป็น บ่อน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ป่าไม้ และทรัพยากรอื่นๆ แต่ปัญหาเรื่องการกระจายรายได้ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างเขตเมืองกับเขตชนบท รวมถึงสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างชุมชนต่างศาสนาและชาติพันธุ์ที่รุนแรง โดยเฉพาะชุมชนพุทธะไข่กับชุมชนมุสลิมโรฮีนจา ทำให้รัฐยะไข่กลายเป็นรัฐที่มีความขัดแย้งสูงและเป็นที่ยากจนที่สุดในเมียนมาอีกด้วย

ถัดมา ดุลยภาค ได้นำเสนอประเด็นข้อถกเถียงเชิงลึกเกี่ยวกับจุดกำเนิด รากเหง้า และตัวตนของชาวโรฮีนจา ซึ่งยังเต็มไปด้วยข้อถกเถียงและข้อโต้แย้งต่างๆ ของผู้รู้และนักวิชาการไว้เป็นจำนวนมากและหลากหลายแง่มุม ทั้งนี้ข้อเสนอของนักวิชาการมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน อาทิ บางกลุ่มได้ให้ความเห็นว่าชาวโรฮีนจามีถิ่นฐานอยู่ในดินแดนรัฐยะไข่มาอย่างช้านาน กับอีกกลุ่มที่มองว่าชาวโรฮีนจาเป็นเพียงแค่ว่าอพยพจากเบงกอลในยุคอาณานิคมอังกฤษ ซึ่งมีได้มีความเก่าแก่โดดเด่นอะไรในประวัติศาสตร์อาระกันและรัฐยะไข่ โดยประเด็นหลังนี้ได้เป็นปัจจัยสำคัญต่อกระแสความขัดแย้งในปัจจุบัน ซึ่งการนำเสนอในลักษณะนี้ผู้วิจารณ์มองว่าเป็นการเพิ่มคุณค่าและความน่าสนใจให้กับเนื้อหา ตลอดจนในท้ายประเด็นนี้ ดุลยภาค ได้ให้ความเห็นถึงรากเหง้าและตัวตนของชาวโรฮีนจาในทางประวัติศาสตร์ไว้ว่าพวกเขาน่าจะอพยพมาจากดินแดนอื่นเข้ามายังรัฐยะไข่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ยุคสมัย ได้แก่

1) ราวศตวรรษที่ 7 - ศตวรรษที่ 13 เป็นยุคแรกในการอพยพของนักเดินเรือชาวอาหรับ เปอร์เซีย เติร์ก (ตุรกี) เบงกาลี และชนเชื้อสายต่างๆ จากเอเชียใต้และตะวันออกกลาง โดยคนกลุ่มนี้ได้มาตั้งสถานการค้าในรัฐยะไข่

2) ราวศตวรรษที่ 15 - ศตวรรษที่ 17 เป็นยุคทองทางการค้าและพาณิชย์ของรัฐรอบอ่าวเบงกอล ทำให้รัฐยะไข่กลายเป็นแหล่งการค้าและพื้นที่เศรษฐกิจที่สำคัญทำให้ดึงดูดผู้อพยพชาวมุสลิมเข้ามาเป็นจำนวนมาก

3) ราวศตวรรษที่ 18 - ศตวรรษที่ 19 เป็นยุคอาณานิคมอังกฤษ โดยอังกฤษได้นำแรงงานมุสลิมจำนวนมากจากเขตเบงกอล เข้ามาตั้งถิ่นฐานในรัฐยะไข่ เพื่อหวังผลด้านการเมืองและเศรษฐกิจ ส่งผลให้ประชากรเพิ่มจำนวนอย่างรวดเร็ว จากเดิมประมาณหนึ่งแสนคน เพิ่มขึ้นเป็นประมาณหนึ่งล้านคน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวโรฮีนจา

ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ วีระศักดิ์ นาหะสิริ ที่ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของชาวมุสลิมในแคว้นอารากัน (รัฐยะไข่) มีสาเหตุอยู่ 2 กรณี ดังนี้

ชาวจิตตะกองในรัฐเบงกอล ได้รับการชักจูงจากฝ่ายบริหารของอังกฤษในอินเดียให้อพยพไปทำงานในแคว้นอารากันเพราะอังกฤษต้องการแรงงานจำนวนมากไปทำงานภาคการเกษตรในอารากัน เพราะชาวอารากันส่วนใหญ่ได้หลบหนีเมียนมาไปในช่วงที่เมียนมาเข้าปกครองอารากันตั้งแต่ปี ค.ศ. 1784 และการที่อังกฤษได้ให้ชาวจิตตะกองเช่าที่ดินในระยะยาวนาน 90 ปี ได้กระตุ้นให้ชาวจิตตะกองที่อยู่ในรัฐเบงกอลต้องการอพยพเข้ามาแสวงหาพื้นที่ทำการเกษตรในแคว้นอารากันเป็นจำนวนมาก

อย่างไรก็ตาม จากการอพยพและเคลื่อนย้ายของชาวโรฮีนจาดังกล่าว สะท้อนให้เห็นว่าพลวัตเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของชาวโรฮีนจาส่วนใหญ่น่าจะเป็นการอพยพมาจากดินแดนอื่นทั้งจากภูมิภาคเอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ตะวันออกกลาง) และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มากกว่าเป็นประชากรที่อาศัยอยู่รัฐยะไข่ตั้งแต่แรกเริ่ม ส่วนประเด็นทางด้านวัฒนธรรมนั้น บางส่วนยังสามารถธำรงวัฒนธรรมเดิมไว้ได้ อีกส่วนเมื่อเวลาผ่านไปได้เกิดการกลืนกลายทางวัฒนธรรมหรือลักษณะของเผ่าพันธุ์ลูกผสม

ภาพรวมของเนื้อหาในประเด็นนี้จึงเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับจุดกำเนิดและการอพยพย้ายถิ่นฐานของชาวมุสลิมโรฮีนจา สามารถสรุปได้ว่าชาวโรฮีนจาที่อาศัยอยู่รัฐยะไข่ในปัจจุบัน เป็นประชากรที่อพยพมาจาก

ดินแดนอื่น ส่วนเหตุผลในการอพยพนั้น มีเหตุผลที่ต่างกันและมีข้อถกเถียงในการอพยพอย่างมากมายซึ่งปัจจุบันยังไม่มีข้อยุติ แต่ผลที่ตามคือ ความขัดแย้งระหว่างเจ้าของพื้นที่เดิมกับผู้อพยพเข้ามาใหม่

เนื้อหาของหนังสือในประเด็นถัดมา ดุลยภาค ได้ไล่เรียงลำดับวิวัฒนาการของชาวโรฮีนจาที่ได้ผ่านความขัดแย้งนานัปการ ตั้งแต่อดีตเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน ซึ่งเป็นการนำเสนอพลวัตในแต่ละช่วงเวลาของความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ โดยแบ่งออกเป็นยุคโบราณหรือยุคก่อนอาณานิคม ยุคอาณานิคม และยุคหลังอาณานิคม ที่เกี่ยวพันเชื่อมโยงกับปัญหาของโรฮีนจาอย่างลึกซึ้ง โดยเฉพาะความขัดแย้งทางศาสนาที่ผสมปนเปกันหลายรูปแบบ ระหว่างชาวพุทธกับชาวมุสลิมในพื้นที่รัฐยะไข่ จนนำไปสู่ความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินอย่างมากมาย ซึ่งความสูญเสียส่วนใหญ่จะตกกับชาวมุสลิมโรฮีนจา

แต่กระนั้นความขัดแย้งไม่ได้หยุดที่ชาวพุทธกับชาวมุสลิมที่เป็นชาวบ้านธรรมดาเท่านั้น ดุลยภาคยังได้นำเสนอในแง่ระดับประเทศที่กลุ่มมุสลิมมักมองว่ารัฐบาลเมียนมามีโครงการอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาในสัดส่วนที่มากกว่าศาสนาอื่นๆ ดังจะเห็นได้จากการสังคายนาพระไตรปิฎก (รัฐบาลของนายกรัฐมนตรีอู) การสร้างเจดีย์ชเวดากองจำลองที่กรุงเนปิดอว์ (รัฐบาลของนายพล ตาน ฉ่วย) ตลอดจนการทำบุญและการสร้างวัดวาอารามจำนวนมากของคณะรัฐบาลในแต่ละสมัย ขณะที่ชาวพุทธกลับมองชาวมุสลิมโรฮีนจาและชาวมุสลิมอื่นๆ ในเมียนมาว่าเป็นอันตรายต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา จึงทำให้เกิดการต่อต้านชาวมุสลิมทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากประเด็นทางศาสนาแล้ว ปัญหาชาวโรฮีนจาอาจมีปริมณฑลความขัดแย้งที่ซับซ้อนคาบเกี่ยวกับปัญหาความแตกต่างทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ การเมืองการปกครอง ซึ่งประเด็นต่างๆ ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งด้วยกันทั้งสิ้น

โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นโดยตัวแสดงที่มาจากผู้มีอำนาจรัฐเป็นฝ่ายกระทำ คือ รัฐบาล และฝ่ายที่ถูกกระทำ คือ ชาวมุสลิมโรฮีนจา ที่ถือเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงในปัจจุบัน ซึ่งในประเด็นนี้ ดุลยภาค มองว่าปัญหาชาวโรฮีนจาจากแต่เดิมถือเป็นปัญหาภายในของเมียนมา แต่ในสมัยรัฐบาลของนายพล ตาน ฉ่วย ความขัดแย้งในรัฐยะไข่ เริ่มลุกลามบานปลายไปสู่มิติระหว่างประเทศที่เด่นชัดขึ้น ดังข้อความที่ดุลยภาค อธิบายว่า

“...การเข้าสู่ยุครัฐบาลทหารของนายพล ตาน ฉ่วย ลักษณะความรุนแรงในรัฐยะไข่ เริ่มลุกลามบานปลายไปสู่มิติระหว่างประเทศที่เด่นชัดขึ้น โดยเฉพาะเท่าที่การแทรกแซงของมหาอำนาจและองค์กรระหว่างประเทศเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนโรฮีนจาของทหารเมียนมา...”

การอธิบายนี้ สะท้อนให้เห็นว่าความขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวโรฮีนจา ไม่ใช่เป็นเรื่องภายในของเมียนมาเท่านั้น เนื่องจากชาตินิยมมหาอำนาจและองค์กรระหว่างประเทศได้เข้าไปแทรกแซงเพื่อลดปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้น ดังนั้น ปัญหาที่แต่เดิมเป็นปัญหาภายในของเมียนมาแต่ปัจจุบันได้ถูกยกขึ้นสู่เวทีระดับนานาชาติแล้ว ตลอดจนความขัดแย้งได้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น เห็นได้จากการขับไล่ การเผาและทำลายที่พัก การปราบปรามเช่นฆ่าและการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวโรฮีนจา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ปัญหาโรฮีนจาในกรอบประชาคมโลก มีความซับซ้อนและเกี่ยวโยงกันหลายมิติ เช่น รัฐบาลเมียนมามีความระแวงต่อปัญหาโรฮีนจาเป็นพิเศษ เนื่องจากเชื่อว่ากลุ่มเครือข่ายโรฮีนจาที่เคลื่อนไหวยุ่นอกประเทศอาจเคลื่อนไหวเพื่อทำการก่อกวนให้นานาชาติ กลุ่มรัฐมุสลิมและสหประชาชาติ ทำการกดดัน โดยเฉพาะเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ซึ่งในประเด็นนี้สอดคล้องกับรายงานการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวโรฮีนจา โดยสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ที่ได้ระบุว่าปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชาวโรฮีนจาต้องอพยพออกจากเมียนมา เนื่องจากปัจจัยทางการเมืองและสังคมที่เป็นผลมาจากภาวะสงคราม สภาพความเป็นอยู่ที่ยากไร้ รวมทั้งการถูกละเมิดมนุษยชน การถูกจำกัดสิทธิในการเดินทาง นับถือศาสนา และสิทธิในการประกอบอาชีพโดยอิสระ การถูกยึดที่ดินทำกิน รวมทั้งการตกเป็นเหยื่อของการกดขี่และข่มเหงอย่างโหดร้ายมนุษยธรรมที่ผลักดันให้ชาวโรฮีนจาต้องอพยพหลบหนีออกจากถิ่นฐาน

ของตนเอง ทั้งนี้ รูปแบบในการอพยพส่วนหนึ่ง คือ การอพยพทางเรือหรือที่เรียกว่า “มนุษย์เรือ” (Boat People) โดยต้องการที่จะเดินทางจากประเทศเมียนมาไปสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยผู้อพยพมีความหวังว่าประเทศปลายทางน่าจะให้ชีวิตที่ดีกว่าประเทศที่เข้ามา

ทั้งนี้ ประเด็นการเดินทางอพยพทางเรือของชาวโรฮิงจา ศิววงศ์ สุขทวี ได้ให้ทัศนะไว้ว่า การเดินทางจากบ้านเกิดของชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่ (Rakhine) รัฐชายฝั่งตะวันตกของประเทศเมียนมา ใกล้ชายแดนประเทศบังกลาเทศ กลายเป็นการอพยพหนีความรุนแรงที่เลวร้ายที่สุดกรณีหนึ่งของโลกปัจจุบัน เนื่องจากชาวโรฮิงจาไม่เพียงเรือโดยสารที่ถูกดัดแปลงมาจากเรือประมง สภาพของเรือก็ไม่สู้ดีมากนัก แต่ก็มีผู้โดยสารที่มากับเรือเป็นจำนวนมาก ผนวกกับระยะทางระหว่างประเทศต้นทางกับประเทศปลายทางค่อนข้างไกล ผู้อพยพชาวโรฮิงจาจึงมีความเสี่ยงสูงมากที่จะไม่มีโอกาสได้ขึ้นฝั่ง

ส่วนประเด็นการแก้ไขปัญหาของชาวโรฮิงจาโดยเฉพาะปัญหาเฉพาะหน้า ดุลยภาคได้เสนอแนะว่า ควรที่จะมุ่งเน้นไปที่การจัดหาสวัสดิการเพื่อแก้ไขปัญหาเรื่องปากท้อง อาหารการกิน ตลอดจนเรื่องที่อยู่อาศัย ผ่านความร่วมมือในระดับภูมิภาค เช่น การหามาตรการผ่านองค์การอาเซียน อย่างประเทศไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ หรือการประชุมระหว่างกลุ่มประเทศรอบอ่าวเบงกอลอย่างประเทศไทย เมียนมา และบังกลาเทศ เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวโรฮิงจา โดยเฉพาะรัฐต้นทางอย่างเมียนมาและรัฐที่เป็นปลายทางรองรับการอพยพอย่างไทยและมาเลเซีย ทุกประเทศควรให้ความร่วมมือกันและขับเคลื่อนมาตรการให้ความช่วยเหลือไปในทิศทางเดียวกัน

นอกจากนั้น ดุลยภาคยังได้ให้ความเห็นว่าปัญหาชาวโรฮิงจาที่มีปริณทณของความขัดแย้งอย่างรุนแรง ตลอดจนมีคู่ขัดแย้งหลายฝ่าย แต่กระบวนการแก้ไขปัญหาในปัจจุบันกลับเป็นไปอย่างคลุมเครือ กล่าวคือ การขัดกันระหว่างลัทธิชาตินิยม (Chauvinism) กับลัทธิมนุษยธรรมนิยม (Humanitarianism) โดยดุลยภาค กล่าวว่า กลุ่มแรกมีพื้นฐานมาจากแนวคิดชาตินิยมแบบสุดโต่งที่เต็มไปด้วยการปลุกเร้าอารมณ์อย่างรุนแรงจนบ่มเพาะให้คนเมียนมาและคนยะไข่ไม่มีความรู้สึกเกลียดชังหรืออยากทำลายล้างชุมชนโรฮิงจาให้สิ้นซาก ขณะที่กลุ่มหลังกลับมีพื้นฐานที่เต็มไปด้วยความเมตตาและความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน พร้อมเรียกร้องให้รัฐเมียนมาและรัฐอื่นๆ ให้ความช่วยเหลือและเห็นอกเห็นใจชาวโรฮิงจาเช่นกัน

สำหรับประเทศไทย ดุลยภาค ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับปฏิกริยาที่มีต่อกระแสโรฮิงจา ที่เกิดการปะทะกันค่อนข้างสูงระหว่างความคิดที่เห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับประเด็นโรฮิงจา จนทำให้สถานการณ์คล้ายคลึงกับในเมียนมาในบางแง่มุม กล่าวคือ คนไทยกลุ่มหนึ่งได้แสดงท่าทีต่อต้านและขับไล่ พร้อมมองว่าชาวโรฮิงจาอาจเข้ามาชิงพื้นที่ทำกินหรือแย่งงานคนไทยทำ ตลอดจนอาจมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการก่อความไม่สงบในไทย ทำให้ชาวโรฮิงจากลายเป็นกลุ่มคนที่เปราะบางต่อความมั่นคง จนบางครั้งทำให้ปัญหาโรฮิงจากลายเป็นเรื่อง “ดราม่า” ที่เกินความเป็นจริง ส่วนอีกฝ่ายก็มีจำนวนไม่น้อยเช่นกันที่ได้แสดงท่าทีอย่างเด่นชัดในการช่วยเหลือชาวโรฮิงจา โดยเฉพาะนักสิทธิมนุษยชน สื่อมวลชน และคนไทยบางส่วน ซึ่งคนกลุ่มนี้เห็นอกเห็นใจชาวโรฮิงจาและอยากให้ทางรัฐบาลไทยให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมแก่ชาวโรฮิงจาในระดับที่มนุษย์จะให้ความช่วยเหลือกันได้

2. ทศนะของผู้วิจารณ์

ความบกพร่องของหนังสือเล่มนี้จะอยู่ที่ประเด็น “การแก้ไขปัญหาชาวโรฮิงจา” ซึ่ง ดุลยภาค ได้เสนอแนะทางการแก้ไขเพียงแนวทางเฉพาะหน้าในปัจจุบัน ผ่านความร่วมมือของประเทศต้นทาง - ปลายทาง และองค์การอาเซียน แต่ก็เป็นเพียงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เช่น ปัญหาเรื่องปากท้อง เป็นต้น ซึ่งยังขาดการให้ข้อมูลและแนวทางเกี่ยวกับการแก้ปัญหานี้ในระยะยาว ซึ่งผู้วิจารณ์มีความเห็นว่าถ้าจะให้ปัญหาชาวโรฮิงจา

ได้รับการแก้ไขอย่างแท้จริง มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ควรสร้างความร่วมมือให้เกิดการบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทั้งระดับประเทศ (ทั้งประเทศต้นทาง – ปลายทาง) ระดับภูมิภาค (องค์การอาเซียน) และระดับโลก (สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ในมุมมองของผู้วิจารณ์มีความเห็นเกี่ยวกับงานชิ้นนี้ว่า เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านที่สนใจในเรื่องปัญหาของชาวโรฮิงจา ได้เข้าใจภูมิหลัง รากเหง้าและปัญหาความขัดแย้งในมิติต่างๆ ของชาวโรฮิงจา ได้อย่างดีเล่มหนึ่ง และสามารถตอบโจทย์การศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับชาวโรฮิงจาได้อย่างชัดเจน ตลอดจนช่วยลดอคติที่มองชาวโรฮิงจาประดุจดังเป็นผู้ร้ายของสังคม ให้หันกลับมามองชาวโรฮิงจาอย่างเพื่อนมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่ต้องการแสวงหาชีวิตที่ดีกว่าให้กับตัวเองและครอบครัวเฉกเช่นเดียวกับตัวเรา⁴

เรื่อง

“พวกเขาพยายามฆ่าเราทุกคน”

อาชญากรรมอันโหดร้ายต่อชาวมุสลิมโรฮิงจาในรัฐยะไข่ เมียนมา

บทความเรื่อง “พวกเขาพยายามฆ่าเราทุกคน อาชญากรรมอันโหดร้ายต่อชาวมุสลิมโรฮิงจาในรัฐยะไข่ เมียนมา” เป็นเพียงเนื้อหาส่วนหนึ่งในรายงานประจำปีของฟอติฟายไรท์สในเดือนพฤศจิกายน 2560 ซึ่งได้มีการนำมาตีพิมพ์ลงในเว็บไซต์ <https://www.fortifyrights.org> ซึ่งเนื้อหาได้มีการกล่าวถึงการปฏิบัติการกวาดล้างและการโจมตีพลเรือนชาวโรฮิงจา การแก้ปัญหาของรัฐบาลเมียนมาและประชาคมระหว่างประเทศ และก้าวต่อไปของสถานการณ์โรฮิงจา ซึ่งคณะผู้จัดทำเห็นว่าข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจมีประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุม จึงได้นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. ข้อมูลพื้นฐาน

ก่อนที่ความรุนแรงครั้งปัจจุบันจะเริ่มผลักดันให้ประชาชนหลายแสนคนทิ้งถิ่นฐานบ้านเรือน เพื่อไปลี้ภัยในบังกลาเทศ เดิมมีประชากรชาวโรฮิงจากว่าหนึ่งล้านคนอาศัยอยู่ในเมียนมา ส่วนใหญ่อยู่ทางภาคตะวันตกสุดของรัฐยะไข่ ในปี 2525 รัฐบาลทหารเมียนมาประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2525 ซึ่งปฏิเสธไม่ให้ชาวโรฮิงจาได้รับสัญชาติเหมือนกับประชากรกลุ่มอื่น เป็นการพรากสิทธิที่จะมีสัญชาติของพวกเขา และทำให้ชาวโรฮิงจาส่วนใหญ่เป็นคนไร้รัฐ

รัฐบาลเมียนมาได้อ้างเหตุที่ชาวโรฮิงจาไม่มีสัญชาติ เพื่อปฏิเสธไม่ให้สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานกับพวกเขา มีการออกระเบียบเพื่อจำกัดการเดินทาง การแต่งงาน การคลอดบุตร และสิทธิทางศาสนา รวมทั้งการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ อาชีพ และการศึกษา บรรดาถูกระเบียบในท้องถิ่นที่ประกาศใช้โดยทางการเมียนมาในตอนเหนือของรัฐยะไข่ ยิ่งจำกัดควบคุมชีวิตประจำวันของชาวโรฮิงจามากยิ่งขึ้น เนื่องจากไม่มีสิทธิและเสรีภาพในเมียนมา ชาวโรฮิงจาส่วนใหญ่จึงถูกกักให้อยู่ในหมู่บ้าน ตำบล และค่ายกักกันที่ยากจนในรัฐยะไข่

⁴ สุนิตย์ เหมนิล, เรื่อง “โรฮิงจา รัฐ ขาดพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง”, วารสารพื้นถิ่นโขง ชี มูล, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) 2560, น. 213 – 223.

รัฐยะไข่เป็นหนึ่งในรัฐซึ่งยากจนสุดในเมียนมา ในบรรดาประชากรกว่าสองล้านคน ส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธหรือเป็นชาวยะไข่ ซึ่งกระจายอยู่ใน 13 จาก 17 อำเภอในรัฐแห่งนี้ ต่างจากชาวโรฮีนจา ชาวยะไข่ที่เป็นชนกลุ่มน้อยในเมียนมามีสถานภาพทางกฎหมายและมีสัญชาติ โดยถือเป็น “กลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มหนึ่งของประเทศ” แต่พวกเขาก็ต้องเผชิญกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่ร้ายแรงเช่นกันในช่วงหลายทศวรรษของการปกครองในระบอบทหาร และทุกวันนี้ก็ยังคงต้องถูกละเมิดสิทธิอยู่ต่อไป การปฏิบัติมิชอบของรัฐบาลเมียนมาต่อชุมชนชาวยะไข่ส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชุมชนชาวยะไข่กับชุมชนชาวโรฮีนจา

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทางกรมเมียนมาได้บังคับใช้ระบบการปฏิบัติที่แบ่งแยกทางเชื้อชาติ เลือกปฏิบัติและอันตรายในรัฐยะไข่ เพื่อกีดกันชาวมุสลิมโรฮีนจาออกจากชุมชนชาวยะไข่ ซึ่งยิ่งกระตุ้นให้เกิดความตึงเครียดระหว่างชุมชนเหล่านี้ ในเดือนมิถุนายน 2555 ภายหลังเหตุขัดแย้งรุนแรงระหว่างชุมชนชาวยะไข่กับชาวมุสลิมโรฮีนจาในรัฐยะไข่ ส่งผลให้มีผู้ได้รับบาดเจ็บทั้งสองฝ่ายความตึงเครียดทวีขึ้นจนเป็นเหตุให้มีการโจมตีทำร้ายถึงขั้นเอาชีวิตและพ่วงเป่าที่ชาวมุสลิม ในเดือนตุลาคม 2555 กองกำลังของรัฐและกลุ่มพลเรือนยะไข่ที่ติดอาวุธได้โจมตีทำร้ายชาวโรฮีนจาใน 13 จาก 17 อำเภอในรัฐยะไข่ มีการสังหารประชาชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ชาวโรฮีนจาอีก 100,000 คนต้องพลัดถิ่นฐาน ทุกวันนี้ รัฐบาลเมียนมาได้กักบริเวณชาวโรฮีนจากว่า 120,000 คน ส่วนใหญ่รอดชีวิตมาจากเหตุการณ์เมื่อปี 2555 โดยจัดให้อยู่ตามค่ายกักกัน 38 แห่ง ในแปดอำเภอ เนื่องจากการเมียนมาไม่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนสำหรับประชาชนทุกคนในรัฐยะไข่ วัฏจักรความรุนแรงและการล่อยนวลพันผิดจึงดำรงสืบไป

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในเมียนมา

ชัยชนะอย่างถล่มทลายของพรรค National League for Democracy (NLD) ในเมียนมาในการเลือกตั้งเมื่อปี 2558 สะท้อนถึงก้าวอย่างสำคัญในการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในเมียนมา จากเดิมที่เป็นระบอบปกครองของทหารโดยตรง หลังการปกครองของทหารอย่างต่อเนื่องห้าทศวรรษ รัฐบาลที่เรียกได้ว่าเป็นพลเรือนของประธานาธิบดีเต็งเส่ง ต้องสูญเสียอำนาจให้กับพรรคเอ็นแอลดี ซึ่งมีหัวหน้าพรรค คือ นางอองซานซูจี ที่ได้รับรางวัลโนเบลสันติภาพ การเปลี่ยนแปลงครั้งนี้นำไปสู่ยุคใหม่ของความหวังอย่างมากว่าจะเกิดการปฏิรูปในเมียนมา แม้ว่าในความเป็นจริงกองทัพยังคงมีอำนาจอย่างมาก ตามกฎหมายแม้ว่าพรรคเอ็นแอลดีจะมีเสียงข้างมากในรัฐสภา แต่กองทัพยังคงมีที่นั่ง 25% ในขณะที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีเสียงเกินกว่า 75% จึงจะสามารถแก้ไขรัฐธรรมนูญได้ จึงถือว่ากองทัพยังมีบทบาทในการปกครองประเทศ กองทัพยังสามารถเลือกผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีที่สำคัญหลายกระทรวง รวมทั้งกระทรวงกลาโหม มหาดไทย และกิจการพรมแดน ส่วนสำนักงานตำรวจแห่งเมียนมาซึ่งขึ้นตรงกับกระทรวงมหาดไทย เท่ากับตำรวจอยู่ใต้การปกครองของกองทัพไม่ใช่อยู่ใต้รัฐบาลพลเรือนที่นำโดยพรรคเอ็นแอลดี

ในเดือนกันยายน 2559 ประธานาธิบดีโอบามากล่าวถึงสถานการณ์ในเมียนมาว่าเป็น “ข่าวดีในยุคที่เรามักเห็นหลายประเทศดำเนินไปในทางตรงกันข้าม” การบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นในเมียนมาเป็น “ข่าวดี” ได้กลายเป็นคำอธิบายของนานาชาติต่อการเปลี่ยนผ่านทางการเมืองในประเทศนี้ สอดคล้องกับคำอธิบายดังกล่าว การแลกเปลี่ยนด้านนโยบายระหว่างประเทศ จึงเปลี่ยนจากการเน้นที่ข้อกังวลด้านสิทธิมนุษยชนไปสู่การเร่งพัฒนาและการปฏิรูปทางการเมืองในประเทศ ส่งผลให้มีการยกเลิกการคว่ำบาตรโดยส่วนใหญ่ต่อเมียนมา

แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงในเชิงคำอธิบายและการแลกเปลี่ยนด้านนโยบาย สะท้อนถึงการยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกภายใต้การนำของพรรคเอ็นแอลดีแต่กองทัพเมียนมายังไม่ได้รับการปฏิรูป และยังมีส่วนรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงต่อพลเรือน รวมทั้งชาวโรฮีนจาในเมียนมา ตามรัฐธรรมนูญกระทรวงที่อยู่ใต้การนำของทหารมีอำนาจควบคุมอย่างกว้างขวางต่อสถานการณ์ในรัฐยะไข่ จึงมีบทบาทที่จำเป็นเพื่อประกันให้เกิดการคุ้มครองพลเรือนในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบ แม้ว่าจะมีเจตจำนงทางการเมืองที่จะรับรอง

สิทธิของประชากรชาวโรฮิงจา แต่พรรคเอ็นแอลดีก็ไม่สามารถใช้อำนาจในระดับประเทศของตนเพื่อให้มีการปฏิรูปอย่างเต็มที่ในรัฐแห่งนี้ หรือในระดับท้องถิ่นหากไม่ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ เหล่านี้

กฎหมายระหว่างประเทศกำหนดให้รัฐบาลกลาง ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาลพลเรือน ทหาร หรือแบบผสมเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการคุ้มครองพลเรือน แม้ว่าฝ่ายบริหารที่เป็นพลเรือนของเมียนมาอาจไม่มีเสรีภาพทางการเมืองหรือเจตจำนงทางการเมืองอย่างสมบูรณ์ ที่จะปฏิบัติให้เกิดการปฏิรูปอย่างกว้างขวางที่จำเป็น เพื่อยุติการปราบปรามชนกลุ่มน้อยทั่วประเทศ รวมทั้งชาวโรฮิงจา แต่รัฐบาลก็ต้องดำเนินการอย่างเต็มที่เพื่อคุ้มครองพลเรือนที่เสี่ยงภัยจากความทารุณโหดร้ายในวงกว้าง

กลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจา

กลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจามีส่วนรับผิดชอบต่อการโจมตีป้อมตำรวจหลายแห่ง อันเป็นเหตุให้มีผู้เสียชีวิตในอำเภอหม่องดอร์ พุทธิตอง และรัทเทตองในตอนเหนือของรัฐยะไข่ ในเดือนตุลาคม 2559 และวันที่ 25 สิงหาคม 2560 เดิมพวกเขาเรียกตนเองว่า ฮาราคา อัล-ยาซิน (Harakah al-Yaqin) หรือขบวนการแห่งศรัทธา และต่อมาเรียกตนเองว่ากองทัพปลดแอกชาวโรฮิงจาแห่งรัฐอาระกัน (Arakan Rohingya Salvation Army - ARSA) ชาวโรฮิงจาซึ่งอาศัยอยู่ในรัฐยะไข่เรียกกลุ่มนี้ว่าอัล-ยาซิน จากข้อมูลของรัฐบาลเมียนมา ARSA ได้สังหารเจ้าหน้าที่ตำรวจก้านายระหว่างการโจมตีเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม และได้สังหารเจ้าหน้าที่ความมั่นคง 12 นาย ระหว่างการโจมตีเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม และรัฐบาลเมียนมาประกาศให้ ARSA เป็นกลุ่มก่อการร้ายตามกฎหมายเมียนมา

ARSA นับเป็นกลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจากลุ่มแรกในเมียนมาในรอบหลายทศวรรษ ภายหลังการโจมตีครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559 ทางกลุ่มได้เผยแพร่วิดีโอโฆษณาชวนเชื่อจำนวนมากทางอินเทอร์เน็ต ซึ่งได้เปิดเผยตัวแกนนำ ซึ่งต่อมาทราบชื่อว่าอาทา อุลเลาะห์ (Ata Ullah) โดยเขาได้ประกาศให้อาสาสมัครเข้าร่วมในการขัดกันด้วยอาวุธในรัฐยะไข่ การสัมภาษณ์ชาวโรฮิงจาชี้ว่า กลุ่ม ARSA ไม่มีการจัดตั้งที่ตึก ไม่มีแหล่งทุนสนับสนุนมากนัก ทั้งไม่ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี สมาชิกบางคนบอกว่าพวกเขาได้รับแจกไม้กระบอง มีด และเงินจำนวนหนึ่ง หรือประมาณ 20,000 จ๊าด (20 เหรียญ) เพื่อแลกกับการเข้าร่วมกลุ่ม สมาชิกคนอื่นบอกว่าไม่ได้รับแจกอะไรเลย อย่างไรก็ตาม ทางกลุ่มได้พิสูจน์แล้วว่ามีความสามารถก่อเหตุรุนแรงถึงขั้นชีวิตได้

ทางกลุ่มบอกว่า ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มสุดโต่งระหว่างประเทศ และบอกว่ามีวัตถุประสงค์ทางสังคมและการเมือง โดยหลักมุ่งที่การฟื้นฟูสิทธิของชาวโรฮิงจาแต่นับจากมีการโจมตีทำร้ายชาวโรฮิงจาครั้งล่าสุด กลุ่มสุดโต่งระหว่างประเทศรวมทั้งกลุ่มอัลกออิดะห์ ได้ประกาศอย่างเปิดเผยเรียกร้องให้มีการใช้ความรุนแรงต่อทางการเมียนมา แต่เสียงเรียกร้องนี้ไม่ได้รับการตอบสนองแต่อย่างใด

รัฐบาลเมียนมากล่าวหาว่ากลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจาได้สังหารพลเรือน 59 คน ซึ่งคาดว่าให้ความร่วมมือกับทางการเมียนมา หรือให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชนในตอนเหนือของรัฐยะไข่ในช่วงปฏิบัติการกวาดล้าง พอร์ตไฟไรต์เก็บข้อมูลกรณี ARSA สังหารพลเรือนชาวโรฮิงจาในช่วงหลายสัปดาห์และหลายวันก่อนจะเกิดเหตุโจมตีเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม

ชาวโรฮิงจาหลายคนแสดงความกังวลต่อพอร์ตไฟไรต์และ Simon-Skjoldt Center เกี่ยวกับการดำรงอยู่ของกลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจา และชาวโรฮิงจาส่วนใหญ่ที่ให้สัมภาษณ์กับพอร์ตไฟไรต์เมื่อเดือนธันวาคม 2559 และมกราคม 2560 ต่างไม่เคยได้ยินว่ามีกองกำลังของชาวโรฮิงจาในรัฐยะไข่หรือที่อื่นมาก่อนเลย และมีเพียงไม่กี่คนที่แสดงความเห็นในเชิงให้กำลังใจหรือสนับสนุนอย่างเปิดเผยต่อกลุ่มนี้ ในช่วงไม่กี่สัปดาห์ก่อนจะเกิดการโจมตีเมื่อวันที่ 25 สิงหาคม พอร์ตไฟไรต์เก็บข้อมูลกรณี ARSA ได้เพิ่มความพยายามชักจูงให้เด็กหนุ่มในหมู่บ้านหลายแห่งตลอดตอนเหนือของรัฐยะไข่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มของตน ประชากรในพื้นที่และสมาชิก ARSA ระบุว่า การโจมตีทำร้ายประชากรพลเรือนในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2559 โดยกองทัพเมียนมา

ถือว่าเป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนเข้าร่วมขบวนการ และส่งผลให้ ARSA ปฏิบัติการเพื่อคุกคาม รวมทั้งการขู่สังหารพลเรือนในพื้นที่

สมาชิกของ ARSA คนหนึ่งให้ข้อมูลกับฟอร์ตไพล์ว่า ทางกลุ่มทำอย่างไรในการพยายามชักชวนให้ผู้ชายและเด็กผู้ชายชาวโรฮิงจาเข้าร่วมกับกลุ่มของตน โดยขัดขวางไม่ให้พวกเขาออกนอกประเทศ “ใช้มันเป็นเรื่องจริง เราขัดขวางพวกเขาเพื่อให้พวกเขาเข้าร่วมกับกลุ่มของเรา [ARSA] หัวหน้ากลุ่มของผมสั่งการให้ดูแลไม่ให้คนหลบหนีมาที่นี่ [บังกลาเทศ]”

ในช่วงเวลาแค่ปีเดียว ARSA พิสูจน์ให้เห็นศักยภาพในการชักจูงให้ “นักรบ” เข้าร่วมปฏิบัติการโจมตีที่ตั้งของหน่วยงานรัฐบาลและทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อพลเรือน รวมทั้งการสังหาร ทางกรมโยธาธิการและการก่อสร้างของ ARSA ว่าเป็นเหตุที่ต้องโจมตีทำร้ายพลเรือนชาวโรฮิงจา และปลุกระดมให้ประชาชนเกิดความรู้สึกต่อต้านชาวโรฮิงจา ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้และการขาดความรับผิดชอบต่อความทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นโดยกองทัพ อาจมีส่วนสนับสนุนความพยายามของ ARSA ในการหาสมาชิกใหม่ และอาจส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งและวงจรความทารุณโหดร้ายในอนาคต

2. “ปฏิบัติการกวาดล้าง” และการโจมตีพลเรือนชาวโรฮิงจา

เพื่อตอบโต้กับการโจมตีของ ARSA ในเดือนตุลาคม 2559 และวันที่ 25 สิงหาคม 2560 กองกำลังของเมียนมาจึงได้เริ่มปฏิบัติการที่เรียกว่า “ปฏิบัติการกวาดล้าง” ในข้อมูลเมื่อวันที่ 23 มกราคม ที่รัฐบาลเมียนมาส่งให้กับองค์การสหประชาชาติ มีการชี้แจงว่า “วัตถุประสงค์ของปฏิบัติการกวาดล้างเมื่อเดือนตุลาคม 2559 คือการจับกุมผู้ก่อเหตุโจมตีป้อมตำรวจและทำร้ายเจ้าหน้าที่ความมั่นคง และเพื่อติดตามทางคืนอาวุธปืนที่สูญหายไป ในระหว่างการโจมตีป้อมตำรวจเมื่อเร็วๆ นี้” แต่ตรงกันข้าม กองกำลังของรัฐได้เริ่มปฏิบัติการโจมตีทำร้ายอย่างกว้างขวาง และเป็นระบบต่อประชากรพลเรือนที่เป็นชาวโรฮิงจាកำลังตำรวจและกลุ่มพลเรือนติดอาวุธ (ก) ได้เผาหมู่บ้านจนราบเป็นหน้ากลอง (ข) สังหารผู้ชาย ผู้หญิง และเด็ก (ค) ข่มขืนและรุมโทรมผู้หญิงและเด็กผู้หญิงชาวโรฮิงจา และ (ง) จับกุมชาวโรฮิงจาจำนวนมากที่เป็นผู้ชายและเด็กผู้ชาย ซึ่งหลายคนยังคงหายตัวไป ทั้งนี้จากข้อมูลของครอบครัวพวกเขา

เจ้าหน้าที่สหประชาชาติที่สังเกตการณ์ปฏิบัติการกวาดล้างอธิบายว่าเป็น “สถานการณ์ที่มีการปฏิบัติมิชอบ” ซึ่งไม่ได้ส่งผลกระทบต่อกลุ่มติดอาวุธ หากกระทบต่อพลเรือน ทำให้พลเรือนกลายเป็นเหยื่อ” ในเดือนกุมภาพันธ์ 2560 สำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติกล่าวหาว่า “มีแนวโน้มอย่างมาก” ที่เมียนมาได้ก่อให้เกิด “อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ” ในเดือนกันยายน 2560 ข้าหลวงใหญ่สิทธิมนุษยชนได้กล่าวถึงสถานการณ์ในรัฐยะไข่ว่าเป็น “การล้างชาติพันธุ์ตามตำรา”

คำให้การต่อไปนี้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายในวงกว้าง ที่เกิดขึ้นระหว่างปฏิบัติการกวาดล้างที่นำโดยกองทัพเมียนมาในตอนเหนือของรัฐยะไข่ระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงมกราคม 2560 และระหว่างวันที่ 25 สิงหาคม 2560 ถึงเวลาที่เขียนรายงานนี้ หลักฐานจากคำให้การสะท้อนถึงแบบแผนที่สอดคล้องกันของการโจมตีที่นำโดยกองทัพเมียนมา ต่อประชากรตลอดทั่วทุกพื้นที่ในตอนเหนือของรัฐยะไข่ และในปฏิบัติการกวาดล้างช่วงแรกและช่วงที่สอง

การสังหาร

ฟอร์ตไพล์ได้เก็บข้อมูลและวิเคราะห์จากคำให้การของผู้หญิงและผู้ชายชาวโรฮิงจาจากกว่า 80 คน จากกว่า 40 หมู่บ้านในอำเภอหม่องดอร์ พุทธิตอง และรัทเทตอง ซึ่งได้เห็นหรือได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับการสังหารโดยมิชอบด้วยกฎหมายของสมาชิกกองกำลังเมียนมา และผู้ชายซึ่งสวมชุดพลเรือน และปฏิบัติการร่วมกับกองทัพและตำรวจ ในระหว่างปฏิบัติการกวาดล้างทั้งสองครั้งในตอนเหนือของรัฐยะไข่

ทหารของกองทัพเมียนมาได้เชือดคอหอย เมาเหยื่อทั้งเป็น ทั้งที่เป็นเด็กทารกและเด็ก และทุบตีพลเรือนจนเสียชีวิต กองกำลังของรัฐได้ยิงปืนใส่ผู้ชาย ผู้หญิงและเด็กจากทั้งบนบก และการกราดยิงจากเฮลิคอปเตอร์ในระยะใกล้และระยะไกล ทำให้มีผู้เสียชีวิตซึ่งไม่ทราบจำนวน ผู้รอดชีวิตจากบางหมู่บ้านยังให้ข้อมูลว่า ทหารได้ใช้มีดฟันหน้าอกของผู้หญิง สับร่างกายเป็นชิ้นๆ และตัดศีรษะเหยื่อความทารุณโหดร้ายของการสังหารตามข้อมูลนี้เป็นเรื่องที่น่าตกใจอย่างยิ่ง ในทำนองเดียวกับความร่วมมืออย่างชัดเจน ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรมเช่นนี้ขึ้นมาในลักษณะเดียวกันในหลายพื้นที่ในตอนเหนือของรัฐยะไข่ ในช่วงเวลาหลายเดือนด้วยกัน

ประจักษ์พยานชาวโรฮีนจาหลายคน อธิบายถึงการสังหารหมู่ในหมู่บ้านสามแห่ง ซึ่งตั้งอยู่ในอำเภอหม่องดอร์ พุทธิตอง และรัทเทตองตามลำดับ ในช่วงที่เกิดความรุนแรงระลอกที่สอง ในเดือนสิงหาคม 2560

“ราซิด ซาลิม” อายุ 48 ปี อธิบายว่า ทหารของกองทัพเมียนมาได้เข้าปิดล้อมบ้านหลังใหญ่ของครอบครัวคนสำคัญของชาวโรฮีนจา ซึ่งมีผู้อยู่อาศัยหลายสิบคนในบ้านหม่องนู อำเภอพุทธิตอง ซึ่งชาวบ้านหลายคนได้มารวมตัวเพื่อหวังได้รับความคุ้มครองในตอนเช้าวันที่ 27 สิงหาคม ทหารได้ใช้กำลังบุกเข้าไปในบ้าน ลากตัวผู้ชายและเด็กผู้ชายออกมาข้างนอก ราซิด ซาลิม บอกว่า “พวกเขาถูกลากตัวออกมานอกบ้าน มีการใช้ผ้าผูกตา บังคับให้นอนลงกับพื้น จากนั้นทหารกองทัพเมียนมาได้ยิงปืนใส่พวกเขา”

“ฟลอรา เบกม” อายุ 50 ปี ได้เห็นการโจมตีซึ่ง “ทหารยิงใส่ชาวบ้านบางคนจนเสียชีวิต และเตะชาวบ้านที่เหลือ มีการร้องตะโกนและตะคอกพวกเขา...พวกเขาทุบตีและยิงปืนใส่ผู้ชายที่นอนอยู่บนพื้น” พ่อสามีของเธอ ซึ่งเป็นผู้รู้ทางศาสนาในท้องถิ่น พี่ชายและลูกชายสองคนของเธออายุ 16 และ 18 ปีตามลำดับ เป็นส่วนหนึ่งของบุคคลที่ถูกสังหาร

ผู้รอดชีวิตคะเนว่า ทหารได้สังหารผู้ชายและเด็กผู้ชายอย่างน้อย 150 คน อายุตั้งแต่ 12-90 ปี ในช่วงที่บุกเข้าไปโจมตีบ้านหม่องนูมีรายงานว่าทหารของกองทัพเมียนมายังได้สังหารพลเรือนชาวโรฮีนจาหลายร้อยคนรวมทั้งเด็ก ซึ่งไปรวมตัวอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำพุม่าในบ้านมินจี ในอำเภอหม่องดอร์ ในตอนเช้าของวันที่ 30 สิงหาคม

โมฮัมหมัด ราฟีก” อายุ 25 ปี ซึ่งรอดชีวิตจากการโจมตีอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นว่า “ไม่นานหลังจากนั้นทหารเริ่มยิงใส่พวกเรา มีทหารอยู่ประมาณ 70 นาย ที่ยิงปืนใส่เรา มีเสียงปึงดังต่อเนื่อง มีกระสุนออกมาต่อเนื่องเกือบทุกคนเสียชีวิตจนหมด”

“น. อิสลาม” อายุ 51 ปี ได้เห็นการสังหารหมู่ที่ริมฝั่งน้ำพุม่า เขาบอกกับฟอร์ตไพล์ไรต์ว่า มีเด็กเล็กบางส่วนที่ถูกสังหารด้วย เขาบอกว่า “เด็กเล็กๆ บางคนถูกโยนลงไปในแม่น้ำ...พวกเขาเอาไม้สับร่างเด็กเล็กๆ ซึ่งยังคงมีชีวิตอยู่ เป็นเด็กที่ยังไม่หย่านม อายุประมาณสองขวบ สามขวบ หรือห้าขวบ”

หลังการสังหารสิ้นสุดลง ทหารเอาศพไปกองรวมกันและจุดไฟเผาทหารของกองทัพเมียนมาและพลเรือนติดอาวุธ ซึ่งทำงานประสานกันเป็นอย่างดีกับทหาร ยังทำการสังหารหมู่ที่บ้านซุตพยิน อำเภอรัทเทตอง เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม จากข้อมูลของผู้รอดชีวิตชาวโรฮีนจา ทหารยังจรวดแบบอาร์พีจีใส่บ้านชาวบ้าน เพื่อเผาบ้าน และยิงใส่พลเรือน ในขณะที่พลเรือนที่มีอาวุธได้เข้ามาใช้มีดและดาบฟันและจ้วงแทงชาวบ้านชาวโรฮีนจา ทหารได้กวาดต้อนกลุ่มผู้ชายและเด็กผู้ชายไปรวมกันในกระท่อมหลังคามุงจาก จากนั้นก็จุดไฟเผาเป็นการเผาพวกเขาทั้งเป็นทหารยังตัดศีรษะเด็กสองคน

การโจมตีเหล่านี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่ความมั่นคงเมื่อเดือนตุลาคม 2559 ในอำเภอหม่องดอร์ “ซานจุลา” ผู้หญิงอายุ 25 ปีจากบ้านพาร์วุดซวง ได้เห็นทหารใช้ความรุนแรงสอยปากคำเพื่อนบ้านชาวโรฮีนจาวัย 60 กว่าปีของเธอ โดยทหารกล่าวหาว่าเธอให้การสนับสนุนนักรบชาวโรฮีนจา ก่อนจะตัดศีรษะเธอเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2559 เธอเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่า

ทหารห้าหรือหกนายได้จับตัวเราไว้ตรงหน้าบ้าน ทหารนายหนึ่งจับไหล่เราไว้ อีกนายหนึ่งจับขาเราไว้ และอีกนายหนึ่งจับแขนเราไว้ เขาถูกจับให้นอนหงายขึ้นมา มีการเอามือปิดปาก แต่เขายังคงร้องตะโกน ทหาร

ใช้มีดกรีดเข้าไปที่คอหอยครั้งหนึ่ง ต่อมาพวกเขาได้จับที่ผมนบนศีรษะ จากนั้นก็โยนศีรษะทิ้งไปที่ทุ่งนา พวกเขาหยิบเอาร่างกายส่วนที่ต่ำกว่าขาและแขนลงมา จากนั้นก็โยนส่วนของลำตัวไปบนถนน ศพของเขาถูกทิ้งอยู่ที่นั่นประมาณหนึ่งสัปดาห์ ไม่มีใครกล้าเข้าไปใกล้

ฟอร์ตฟายไรต์ได้พูดคุยกับประจักษ์พยานชาวโรฮีนจาหลายคน ซึ่งเล่าให้ฟังถึงการโจมตีทางอากาศต่อพลเรือน โดยการยิงปืนลงมาจากเฮลิคอปเตอร์ของกองทัพเมียนมาในปฏิบัติการกวาดล้างช่วงแรก รวมทั้ง “ฟาติมา ซูฮัน” ผู้หญิงชาวโรฮีนจาวัย 30 ปีจากบ้านเมียวตอง เธอเล่าว่า

พวกเขายิงปืนลงมาทำให้ใหญ่ เรามองอะไรไม่เห็นเลย เราเพิ่งจะรู้ว่าเป็นกระสุนปืนเมื่อเห็นคนบาดเจ็บ มีอยู่คนหนึ่งที่ถูกยิงที่ท่อนขาด้านล่างจนปรุไปหมด อีกคนหนึ่งถูกยิงที่ด้านข้างลำตัว ส่วนอีกคนหนึ่งถูกยิงที่ศีรษะ

ประจักษ์พยานชาวโรฮีนจาทั้งชายหญิงหลายคนบอกเล่าให้ฟังว่าทหารของกองทัพเมียนมาทำอย่างไรเมื่อนำศพไปทิ้งในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2559 ในบางกรณีพวกเขาได้สร้างของเหยื่อเป็นชิ้นๆ แล้วนำไปฝังในหลุมฝังศพต่างๆ ในเดือนสิงหาคมและกันยายน 2560 ทหารได้เผา “กอง” ศพในหลายพื้นที่ จากข้อมูลของผู้รอดชีวิตและประจักษ์พยาน

ในปฏิบัติการกวาดล้างทั้งสองครั้ง ผู้รอดชีวิตระบุว่าทหารสวมชุดเครื่องแบบสีเขียว บางส่วนมีผ้าพันคอสีแดง ซึ่งเป็นรูปแบบการแต่งกายของทหารของกองทัพเมียนมา ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลหลักที่อยู่เบื้องหลังการสังหารเหล่านี้ รวมทั้งตำรวจลอนเต็ง หรือตำรวจปราบจลาจลซึ่งสวมชุดลายพราง ผู้รอดชีวิตจากปฏิบัติการกวาดล้างทั้งสองครั้งบอกว่า พลเรือนที่มีมิดและดาบเดินทางมาพร้อมและประสานงานกับทหารของกองทัพเมียนมาและตำรวจลอนเต็ง

การข่มขืนและความรุนแรงทางเพศ

ผู้รอดชีวิตชาวโรฮีนจา ซึ่งเป็นเหยื่อการข่มขืน สัมผัสใจที่จะเล่าประสบการณ์ เพื่อบันทึกเป็นข้อมูลในรายงานนี้ ฟอร์ตฟายไรต์ได้พูดคุยกับผู้หญิงชาวโรฮีนจาแปดคน ซึ่งถูกข่มขืนและรุมโทรมโดยทหารของกองทัพเมียนมาในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน 2559 ในหมู่บ้านเจ็ดแห่งในอำเภอหม่องดอร์ รวมทั้งประจักษ์พยาน 17 คน ที่เห็นการข่มขืน ทหารได้รุมโทรมผู้หญิงและเด็กผู้หญิงทั้งที่บ้านโรงเรียน อาคารของชุมชน ทุ่งนา และในป่า โดยมักทำต่อหน้าทหารและพลเรือนคนอื่นๆ จากปากคำของผู้รอดชีวิต ประจักษ์พยานที่เห็นการข่มขืนและบุคคลอื่นๆ ที่มีข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการข่มขืนผู้หญิงและเด็กผู้หญิงโดยทหารของกองทัพเมียนมา เผยให้เห็นแบบแผนของการก่ออาชญากรรมเช่นนี้

ในหลายหมู่บ้าน ทหารบุกเข้าไปที่บ้านแต่ละหลังอย่างเป็นระบบ กวาดต้อนผู้อยู่อาศัยให้ออกมารวมกันข้างนอก ที่สนามในโรงเรียน หรือในพื้นที่กลางแจ้งอื่นๆ ผู้รอดชีวิตและประจักษ์พยานบอกว่า ทหารได้เข้าปิดล้อมและแยกตัวผู้ที่ถูกจับกุมออกเป็นกลุ่มตามเพศ และในหลายกรณีได้ทำการตรวจค้นร่างกายอย่างก้าวร้าวต่อผู้ถูกควบคุมตัวที่เป็นผู้หญิงและเด็กผู้หญิง จากนั้นทหารจะคัดเลือก ข่มขืน และในบางกรณีจะข่มขืนและสังหารผู้หญิงและเด็กผู้หญิงจากกลุ่มชาวบ้านเหล่านั้น ทหารได้สอบถามคำผู้หญิงและเด็กผู้หญิงบางส่วนเกี่ยวกับที่อยู่ของสามีและพี่ชายหรือน้องชายของพวกเขา โดยมักจะฆ่าให้ตายก่อนจะข่มขืนพวกเขา ฟอร์ตฟายไรต์ยังเก็บข้อมูลการทำลายซากศพของผู้หญิงได้ด้วย

ตัวอย่างเช่น “ลาภา” ผู้หญิงชาวโรฮีนจา อายุ 27 ปีจากบ้านอุเซจา ในอำเภอหม่องดอร์บอกว่า ทหารข่มขืนเธอและผู้หญิงคนอื่นอีกสามคนที่บ้านของเธอเมื่อเดือนพฤศจิกายน 2559 หลังจากทุบตีเธอและลูก

ดิฉันจับขังตัวเองไว้และบอกว่า “อย่าทำแบบนี้เลย ดิฉันมีสามีแล้ว กรุณาอย่าทำแบบนี้เลย” ดิฉันบอกกับทหารอย่างนี้ แต่พวกเขาไม่มีความเมตตาปราณีกับดิฉันเลยเหตุการณ์นี้เกิดขึ้นในบ้าน ทหารแยกตัวสมาชิกในครอบครัวคนอื่นไปอีกห้องหนึ่ง จากนั้นทหารสองนายก็ข่มขืนดิฉัน ส่วนผู้ชายอีกสองคนข่มขืนผู้หญิงอีกสามคนในบ้านของดิฉัน

มีรายงานว่าแพทย์ซึ่งทำงานกับองค์การสหประชาชาติที่ค่ายผู้ลี้ภัยชั่วคราวเลดาในบังกลาเทศ ให้การรักษาพยาบาลผู้หญิงชาวโรฮิงจาหลายร้อยคน ซึ่งมีอาการบาดเจ็บเนื่องจากความรุนแรงทางเพศในช่วงปฏิบัติการกวาดล้างเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน พอร์ตีฟายไรต์สัมภาษณ์แพทย์ห้าคนซึ่งให้การรักษาพยาบาลชาวโรฮิงจาที่รอดชีวิตจากการข่มขืนในบังกลาเทศ ประจักษ์พยานที่เห็นการข่มขืนกว่า 17 คนและชาวโรฮิงจา 14 คน ซึ่งให้ข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการข่มขืนผู้หญิงและเด็กผู้หญิงโดยทหารของกองทัพเมียนมาในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ในอำเภอหม่องดอร์

พอร์ตีฟายไรต์ยังได้สัมภาษณ์ชาวโรฮิงจาเก้าคนซึ่งให้ข้อมูลเกี่ยวกับการข่มขืนผู้หญิงที่ถูกลักพาตัวไปโดยกองกำลังของรัฐ ในเดือนสิงหาคมและกันยายน “น.อิสลาม” อายุ 51 ปี ซึ่งรอดชีวิตจากการสังหารหมู่ที่บ้านมินจีเมื่อวันที่ 30 สิงหาคม บอกว่า หลังจากพวกเขาและผู้ชายและเด็กผู้ชาย พวกเขาได้แยกตัวผู้หญิงบางคนออกไปจากกลุ่ม และพาตัวไปที่เนินเขา ในระหว่างที่ทหารยังคงสังหารและไล่ฟันชาวบ้านส่วนที่เหลือ มีการนำตัวผู้หญิงเหล่านี้ไปที่ริมฝั่งแม่น้ำ ทหารหลายกลุ่มๆ ละประมาณ 10 นายได้ผลักดันนำตัวผู้หญิงไปควาละหกคนทั้งหมดสามครั้ง พวกเขาพาผู้หญิงเหล่านี้ไปที่พุ่มไม้ที่ริมฝั่งน้ำ จากนั้นก็เดินกลับมาและพาไปอีกหกคน ผมไม่เห็นว่าการเกิดอะไรขึ้นกับพวกเธอ แต่ผู้หญิงเหล่านี้ไม่ได้กลับมาสักคน ผมเชื่อว่าพวกเธอถูกข่มขืนและถูกสังหาร

การจับกุมโดยพลการและการบังคับบุคคลให้สูญหายจำนวนมาก

ในวันที่ 23 มกราคม 2560 ในข้อความที่ส่งให้กับองค์การสหประชาชาติ รัฐบาลเมียนมายอมรับว่า จนถึงวันที่ 21 พฤศจิกายน 2559 มีการจับกุมและควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยไว้ 406 คน ในความผิดอาญา 36 คดีในตอนเหนือของรัฐยะไข่ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของปฏิบัติการกวาดล้างในปี 2559 ข้อหาอาญาเหล่านี้มีทั้งการสังหารไปจนถึงการครอบครองอาวุธอย่างผิดกฎหมาย จากปากคำที่ผู้เขียนรายงานชี้ว่า การจับกุมและการหายตัวไปของกลุ่มที่ตกเป็นเป้าหมายเหล่านี้ซึ่งรวมถึงเด็ก ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการโจมตีป้อมตำรวจช่วงต้นเดือนตุลาคม 2559 เลย

พอร์ตีฟายไรต์เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลจากปากคำประจักษ์พยานชาวโรฮิงจา 29 คนจากเจ็ดหมู่บ้านทุกคนเล่าให้ฟังถึงการควบคุมตัวโดยพลการต่อผู้ชายและเด็กผู้ชายชาวโรฮิงจาจำนวนมาก ในปฏิบัติการโจมตีพลเรือนที่นำโดยกองทัพเมียนมาช่วงแรกในอำเภอหม่องดอร์ในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน ทหารได้จับตัวและรวบตัวผู้ชายและเด็กผู้ชายที่มีร่างกายปรกติจากหลายหมู่บ้าน บางครั้งมีการใช้ผ้าผูกตาและผูกแขนไว้ข้างหลัง และปล่อยทิ้งชายสูงวัยรวมทั้งผู้หญิง เด็ก ผู้หญิง และเด็กชายที่ยังเล็กไว้ข้างหลัง จากปากคำที่รวบรวมในรายงานชี้ว่ามีผู้ถูกจับกุมกว่า 406 คนและไม่ได้รับการปล่อยตัว ทำให้เกิดคำถามสำคัญเกี่ยวกับที่อยู่และชะตากรรมของผู้ถูกควบคุมตัวเหล่านี้

“ถิ่น ร.” อายุ 23 ปี แม่ลูกสามชาวโรฮิงจาเล่าให้ฟังว่า ทหารได้จับตัวผู้ชายที่บ้านพาร์วุดช่วงช่วงปลายเดือนพฤศจิกายน รวมทั้งสามีของเธอ หลังมีการกวาดต้อนและควบคุมตัวชาวบ้านกลุ่มใหญ่ในลานหมู่บ้านตอนบ่ายสามโมง ทหารแจ้งกับผู้หญิงว่าให้กลับบ้านได้...แต่ไม่อนุญาตให้ผู้ชายกลับ มีการนำตัวผู้ชายออกไปในช่วงนั้นเอง สามิตฉันถูกพาตัวไปพร้อมกับผู้ชาย 35 คน... ครั้งสุดท้ายที่เห็นสามีคือตอนที่เขาถูกควบคุมตัว ทหารบอกให้พวกเรากลับไปซะ เราได้แต่เฝ้ารอดูว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับผู้ชายเหล่านี้ เราเห็นรถบรรทุกห้าคันเข้ามานำตัวผู้ชายของเราไป

“ถิ่น ร.” ไม่ได้พบเจอสามีของเธออีกเลยตั้งแต่ตอนที่เขาถูกจับกุมโดยพลการระหว่างเดือนตุลาคม 2559 ถึงมีนาคม 2560 ทางกรเมียนมาได้ขัดขวางการเข้าถึงของผู้สังเกตการณ์ระหว่างประเทศ และผู้ทำงานด้านมนุษยธรรม ซึ่งพยายามเข้าเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัวในรัฐยะไข่ ส่งผลให้เกิดสภาพที่ “มืดดำ” เกี่ยวกับข้อมูลซึ่งอธิบายไม่ได้เป็นเวลาหกเดือนในศูนย์ควบคุมตัว หลังปฏิบัติการกวาดล้างเริ่มขึ้น

การจับกุมและการบังคับบุคคลให้สูญหายที่อาจเกิดขึ้น ดำเนินต่อไปจนถึงปฏิบัติการโจมตีที่นำโดยกองทัพเมียนมาต่อพลเรือนชาวโรฮิงจาในช่วงที่สอง เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2560 ตัวอย่างเช่น “จอวิน” ชาวโรฮิงจา

อายุ 35 ปี จากบ้านทามันธารในอำเภอหนองดอว์ บอกเล่าถึงการที่ทหารของกองทัพเมียนมาและตำรวจลอนเต็งได้จับกุมและนำตัวน้องชายที่โตเป็นผู้ใหญ่แล้วของเขาไปเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม

ตอนแรก พวกเขาเข้ามาในบ้านของเรา พวกเขาใช้ปืนตีที่หัวของน้องผมจากนั้นก็มัดมือไว้ด้วยกัน... ชาวบ้าน 10 คนจากหมู่บ้านของเราถูกจับและถูกเอาตัวไป ต่อมามีการปล่อยตัวมาสี่คน ส่วนที่เหลือไม่ได้รับการปล่อยตัว... พ่อผมไปหาที่ค่ายตำรวจ แต่พวกเขาไม่ยอมให้เข้า พวกเขาบอกว่าไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับน้องชายผมเลย และไม่รู้ว่าจะอยู่ที่ไหน

การบังคับให้โยกย้ายถิ่นฐาน

นอกจากบรรยากาศความหวาดกลัวที่เป็นผลมาจากการสังหารหมู่ การข่มขืน และการละเมิดอย่างอื่นๆ ต่อชาวโรฮีนจา ทหารของกองทัพเมียนมายังจงใจทำลายมัสยิดหลายสิบแห่งและบ้านเรือนของพลเรือนหลายคน มีการเผาหมู่บ้านทั้งหมู่บ้าน ส่วนใหญ่โดยการยิงจรวดอาร์พีจีใส่ในระหว่างปฏิบัติการกวาดล้างทั้งสองครั้ง ทหารของกองทัพเมียนมายังประกาศให้ชาวบ้านหลบหนีออกจากหมู่บ้าน และยังข่มขู่ว่าจะฆ่าให้ตาย และบอกว่า “ชาวมุสลิมทุกคนต้องหายตัวไปจากเมียนมา” ในช่วงที่เขียนรายงานนี้ การโจมตีเหล่านี้ส่งผลให้ชาวโรฮีนจาเกือบ 700,000 คนต้องโยกย้ายถิ่นฐาน ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 เป็นต้นมา หลายคนถูกบังคับให้หลบหนีข้ามพรมแดนไปบังกลาเทศ และพื้นที่ที่ไกลกว่านั้น ประชากรชาวโรฮีนจาในเมียนมามีจำนวนประมาณหนึ่งล้านคน ก่อนที่ปฏิบัติการกวาดล้างจะเริ่มขึ้น ซึ่งหมายถึงว่า กว่าครึ่งหนึ่งของประชากรถูกบังคับให้โยกย้ายถิ่นฐานในเวลาไม่ถึง 11 เดือน

“ราซิดา” ผู้หญิงและประจักษ์พยานชาวโรฮีนจา อายุ 20 ปี จากบ้านแยกคัตซวงกวาซอน อำเภอหนองดอว์ เล่าให้ฟังว่า ทหารจงใจทำลายมัสยิดที่หมู่บ้านของเธอเมื่อเดือนพฤศจิกายน “มีมัสยิดทั้งหมด 15 หลังในหมู่บ้านนี้ พวกเขาเผาหมดเลย ไม่มีใบไม้สีเขียวเหลืออยู่สักใบเดียวในหมู่บ้าน ทหารของกองทัพเมียนมาใช้ปืนยิงจรวดเพื่อจุดไฟเผา”

“กุ่มยาร์ เบกม” แม่ลูกสามวัย 20 ปี และชาวบ้านจากบ้านพินด์พยูซวง ในอำเภอหนองดอว์ อธิบายทำนองเดียวกันว่า ทหารได้เผาบ้านของเธอ “พวกเขายิงปืนใส่ที่บ้าน..มีเสียงดังหนาที่บ ทหารประมาณ 100 นายยืนอยู่ใกล้ๆ ...ทหารรองบ้านไหม้หมดทั้งหลัง จึงถอนกำลังไปตอนสี่โมง พวกเราเหลืออยู่แต่เสื้อผ้าที่สวมใส่เท่านั้น”

ฟอร์ตไฟไฟไรต์ได้พูดคุยกับชาวโรฮีนจาทั้งชายและหญิง 51 คน จาก 16 หมู่บ้านในอำเภอหนองดอว์ ซึ่งได้เห็นทหารทำการวางเพลิงในปฏิบัติการกวาดล้างช่วงแรก ซึ่งเริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 จากงานวิจัยเพิ่มเติมชี้ว่า กองกำลังเมียนมาได้โจมตีหมู่บ้านแห่งอื่นอีกอย่างน้อย 26 แห่ง ระหว่างเดือนตุลาคมถึงธันวาคม 2559 แสดงว่ามีกำลัโจมตีหมู่บ้านอย่างน้อย 42 แห่งในอำเภอหนองดอว์ในปฏิบัติการโจมตีช่วงแรก ฟอร์ตไฟไฟไรต์ได้พูดคุยกับผู้รอดชีวิตอีก 51 คน ซึ่งอธิบายถึงการวางเพลิงอย่างเป็นระบบในทำนองเดียวกันกับหมู่บ้านอย่างน้อย 31 แห่งในอำเภอหนองดอว์ พุทธิต้อง และรัทเทตองในปฏิบัติการกวาดล้าง ที่เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2560 โดยรวมแล้ว หลายร้อยหมู่บ้านตกเป็นเป้าหมายการโจมตีที่นำโดยกองทัพเมียนมา เริ่มตั้งแต่สิงหาคม ผู้รอดชีวิตหลายคนบอกว่า ทหารได้ทำลายเสบียงอาหารของพวกเขา ซึ่งยังบีบให้พวกเขาต้องโยกย้ายถิ่นฐาน จากภาพถ่ายดาวเทียมชี้ว่า การวางเพลิงได้ทำลายหมู่บ้านไปทั้งหมดกว่า 200 แห่ง ระดับการทำลายรวมกันสะท้อนให้เห็นว่าทหารจงใจทำให้เกิดสภาพที่ชาวบ้านที่เหลืออยู่ไม่สามารถ หรือแทบจะไม่สามารถอยู่รอดชีวิตในถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองได้เลย

3. การแก้ปัญหาของรัฐบาลเมียนมาและประชาคมระหว่างประเทศ

คณะกรรมการการสอบสวนและที่ปรึกษา

ผลจากแรงกดดันของนานาชาติทางเมียนมาได้จัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติเพื่อสอบสวนสถานการณ์ในรัฐยะไข่ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559 และเพื่อให้ข้อเสนอแนะในระดับรัฐ คณะกรรมการการไม่มีอำนาจหน้าที่ที่จะจำแนกตัวผู้ก่อเหตุรุนแรง และที่ผ่านมายังไม่มีผู้ใดต้องเข้ารับการไต่สวนเนื่องจากความทารุณโหดร้ายครั้งนี้ วัฒนธรรมคนผิวยังลอยนวลในเมียนมายังเกิดขึ้นต่อไปอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ประชากรชาวโรฮิงจาและชุมชนอื่นๆ ต้องเสี่ยงภัยต่อไปจากความทารุณโหดร้าย

คณะกรรมการมีอยู่สองชุดด้วยกัน ได้แก่ คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านรัฐยะไข่ที่นำโดยนายโคฟี อันนัน (Kofi Annan) อดีตเลขาธิการสหประชาชาติและคณะกรรมการการสอบสวนแห่งรัฐยะไข่ที่นำโดยพลเอก มินต์ส่วย (Myint Swe) รองประธานาธิบดี ซึ่งได้เผยแพร่รายงานข้อค้นพบของตนเมื่อเดือนสิงหาคม 2560 และมกราคม 2560 ตามลำดับ กองทัพเมียนมาและตำรวจต่างก็ได้ทำการสอบสวนภายในของตนเอง เมื่อเร็วๆ นี้ ในวันที่ 12 ตุลาคม มุขมนตรีรัฐยะไข่ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการอีกชุดหนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เน้นการส่งกลับผู้ลี้ภัยจากบังกลาเทศ และ “สนับสนุนการพัฒนาในภูมิภาคและการสถาปนาสันติภาพถาวร”

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติได้จัดตั้งทีมงานค้นหาความจริงเมื่อเดือนมีนาคม 2560 ซึ่งเน้นโดยเฉพาะการละเมิดสิทธิมนุษยชนของกองทัพเมียนมาและกองกำลังความมั่นคงในรัฐยะไข่

คณะกรรมการที่ปรึกษาด้านรัฐยะไข่ (คณะกรรมการการของนายอันนัน)

ในวันที่ 25 สิงหาคม 2559 อองซานซูจีได้จัดตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านรัฐยะไข่ ซึ่งประกอบด้วยกรรมการระดับสากลสามท่าน และระดับชาติหกท่าน โดยมีนายโคฟี อันนัน อดีตเลขาธิการสหประชาชาติเป็นประธาน รัฐบาลเมียนมากำหนดให้คณะกรรมการที่ปรึกษามีอำนาจหน้าที่ในการ “พิจารณาปัญหาด้านมนุษยธรรมและการพัฒนา การเข้าถึงบริการขั้นพื้นฐาน การประกันสิทธิขั้นพื้นฐาน และความมั่นคงปลอดภัยของประชาชนในรัฐยะไข่” และให้จัดทำรายงานที่มีข้อค้นพบและข้อเสนอแนะเพื่อเสนอภายในหนึ่งปี

คณะกรรมการการของนายอันนันได้ตีพิมพ์เผยแพร่รายงานฉบับสมบูรณ์และข้อเสนอแนะเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2560 โดยมีข้อเสนอแนะเพื่อแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งความจำเป็นที่รัฐบาลเมียนมาจะต้อง (ก) อนุญาตให้มีการเข้าถึงความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในพื้นที่ซึ่งได้รับผลกระทบอย่างเต็มที่และอย่างไม่มีการปิดกั้น (ข) ให้นำตัวผู้กระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงมาลงโทษ (ค) ขจัดอุปสรรคที่ขัดขวางการเข้าถึงการศึกษาและบริการด้านสุขภาพ และ (ง) ให้ปิดค่ายที่พักพิงของผู้พลัดถิ่นในประเทศในรัฐยะไข่ การโจมตีของกองกำลัง ARSA ในวันที่ 25 สิงหาคม 2560 และการตอบโต้โดยทันที อย่างไม่ไต่สวนและอย่างทารุณโหดร้ายของกองทัพเมียนมา ส่งผลให้ไม่มีการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ ในถ้อยแถลงของอองซานซูจีเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560 ดูเหมือนมีการเพิกเฉยต่อข้อเสนอแนะของคณะกรรมการ อย่างเช่น เธอได้ระบุว่า ประชาชนทุกคนในรัฐยะไข่สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและการศึกษาได้อย่างเท่าเทียม ซึ่งเป็นข้อมูลที่ขัดแย้งกับข้อมูลในรายงานฉบับสมบูรณ์ของคณะกรรมการการของนายอันนัน

คณะกรรมการการสอบสวนแห่งรัฐยะไข่

ประธานาธิบดีเมียนมาลงนามแต่งตั้งคณะกรรมการการสอบสวนแห่งรัฐยะไข่เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 โดยกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่สอบสวนสถานการณ์ที่นำไปสู่การโจมตีที่รุนแรงโดยกลุ่มติดอาวุธชาวโรฮิงจาต่อป้อมตำรวจตามที่มีข้อกล่าวหา เมื่อวันที่ 9 และ 12 ตุลาคม รวมทั้ง 13 พฤศจิกายน คณะกรรมการการ ซึ่งนำโดยรองประธานาธิบดีมินต์ส่วยซึ่งเป็นอดีตนายพลของกองทัพเมียนมา มีสมาชิกประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลทั้งที่ยังปฏิบัติหน้าที่อยู่และที่ไม่อยู่ในตำแหน่งแล้ว กลุ่มสิทธิมนุษยชนแสดงข้อกังวลว่า

องค์ประกอบของคณะกรรมการการและวิธีวิจัยที่อ่อนแอซึ่งนำมาใช้ สะท้อนว่าการสอบสวนและข้อค้นพบของคณะกรรมการไม่เป็นที่น่าเชื่อถือ ขาดความเป็นอิสระ และขาดความไม่เข้าข้างฝ่ายใด

รายงานฉบับแรกที่คณะกรรมการเผยแพร่ต่อสาธารณะเมื่อวันที่ 3 มกราคม 2560 ซึ่งเป็นผลมาจากการสอบสวนเป็นเวลาสามวัน มีการอ้างว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสามารถสอบสวนตามข้อกล่าวหาว่ามีการข่มขืน และยังอ้างถึง “ข่าวลือและข่าวที่แต่งขึ้นมา” รายงานยังอ้างถึงกลุ่มประชากรเบงกาลี (ซึ่งเป็นถ้อยคำที่ใช้เรียกอย่างดูถูกต่อชาวโรฮีนจา) ในพื้นที่ และกล่าวว่าการมีมียึดในพื้นที่นั้นเป็น “หลักฐานว่าไม่ได้เกิดการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์และการปราบปรามทางศาสนาในภูมิภาค”

อดามา เดียง (Adama Dieng) ที่ปรึกษาพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ แสดงความกังวลต่อกรณีนี้ที่คณะกรรมการระบุว่าไม่พบหลักฐานที่สนับสนุนว่าได้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชน แม้จะสามารถเข้าถึงพื้นที่ซึ่งมีการก่ออาชญากรรมตามข้อกล่าวหา และบอกว่าคณะกรรมการจะไม่สามารถสอบสวนครั้งใหม่ซึ่งสร้างความน่าเชื่อถือได้

การสอบสวนภายใน

ทั้งตำรวจและทหารต่างดำเนินการสอบสวนภายในในเดือนกุมภาพันธ์ 2560 ในเดือนพฤษภาคม 2560 กองทัพประกาศว่าจากการสอบสวนของตนพบว่า ข้อกล่าวหาตามรายงานเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ 2560 ของสำนักงานข้าหลวงใหญ่ด้านสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งมีข้อมูลที่ยืนยันว่ากองทัพอาจก่ออาชญากรรมระหว่างประเทศที่ร้ายแรง เป็นข้อกล่าวหาซึ่งไม่ตรงกับความจริงหรือเป็นเรื่องแต่งขึ้นมา โดยระบุว่า ข้อกล่าวหาว่ามีการปฏิบัติมิชอบ “อยู่บนพื้นฐานของการโกหก และคำให้การที่แต่งขึ้นมา” ในวันที่ 14 ตุลาคม 2560 กองทัพเมียนมาประกาศว่าจะจัดให้มีการสอบสวนภายในครั้งใหม่ เพื่อสอบสวนพฤติกรรมของทหารในรัฐยะไข่

ทีมงานค้นหาความจริงของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ

การที่เมียนมาไม่ดำเนินการสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนในรัฐยะไข่อย่างเหมาะสม ส่งผลให้คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติจัดตั้งทีมงานค้นหาความจริงในเดือนมีนาคม 2560 เพื่อสอบสวนตามข้อกล่าวหาว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยกองทัพและกองกำลังความมั่นคงของเมียนมาทั่วประเทศ โดยเน้นที่รัฐยะไข่ รัฐบาลเมียนมาคัดค้านข้อเสนอให้ตั้งทีมงานค้นหาความจริงและประกาศไม่เข้าร่วมกับมติให้มีการตั้งทีมงานดังกล่าว หลังจากแสดงความเห็นมาหลายสัปดาห์ว่าจะไม่ร่วมมือกับทีมงานค้นหาความจริง รัฐบาลเมียนมาได้ประกาศเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2560 ว่า จะไม่ออกวีซ่าให้กับทีมงานค้นหาความจริงของสหประชาชาติ เพื่อให้เข้ามาในเมียนมา ในการแถลงข่าวที่กรุงบรัสเซลส์ในเดือนพฤษภาคม 2560 มุขมนตรีของชานซูจื่ออธิบายเกี่ยวกับกรณีที่เมียนมาประกาศไม่เข้าร่วมกับมติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติเพื่อจัดตั้งทีมงานค้นหาความจริงว่า “เราไม่คิดว่ามันสอดคล้องกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่” เธอยังบอกด้วยว่ารัฐบาลของเธอจะไม่ยอมรับข้อเสนอแนะที่ “สร้างความแตกแยกยิ่งขึ้นให้กับทั้งสองชุมชนในรัฐยะไข่”

ทีมงานค้นหาความจริงได้ร้องขออย่างเป็นทางการเพื่อเข้าสู่ประเทศเมียนมา และรัฐบาลเพิกเฉยต่อคำร้องขอนั้น อย่างไรก็ตาม ความพยายามของทีมงานค้นหาความจริงยังคงมีอยู่ต่อไป

การจำกัดความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม

ในช่วงที่เขียนรายงานนี้ รัฐบาลเมียนมายังคงปิดกั้นไม่ให้กลุ่มช่วยเหลือ ผู้สังเกตการณ์ และผู้สื่อข่าวได้เข้าถึงอย่างไม่ปิดกั้นในพื้นที่ตอนเหนือของรัฐยะไข่ กลุ่มที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมจะถูกจำกัดให้เข้าถึงได้เฉพาะบางพื้นที่ในรัฐยะไข่ และทางการควบคุมอย่างเข้มงวดให้กลุ่มผู้สื่อข่าวเข้าถึงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบเพียงบางแห่ง กลุ่มช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมถูกปิดกั้นไม่ให้เข้าถึงตอนเหนือของรัฐยะไข่ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม 2560 และไม่มีสัญญาณว่ารัฐบาลเมียนมาจะอนุญาตให้หน่วยงานด้านมนุษยธรรม (ยกเว้นคณะกรรมการกาชาดสากล) สามารถกลับเข้าสู่ตอนเหนือของรัฐยะไข่ ซึ่งประชาชนหลายแสนคนกำลังเสี่ยงภัยอยู่ได้

4. การปฏิเสธว่าไม่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชน

ที่ผ่านมา รัฐบาลเมียนมาได้ปฏิเสธอย่างต่อเนื่องสำหรับรายงานว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชน รวมทั้งข้อกล่าวหาว่าได้เกิดความทารุณโหดร้ายระหว่างปฏิบัติการกวาดล้างต่อชาวโรฮีนจา

ในการแถลงเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2560 อองซานซูจีตั้งข้อสงสัยต่อหลักฐานที่เพิ่มขึ้นมากมายที่ระบุว่ามีความทารุณโหดร้ายโดยกองทัพ และสร้างทำเป็นไม่รู้ว่าเหตุใดชาวโรฮีนจาจึงต้องหลบหนีไปบังกลาเทศ การแสดงออกเช่นนี้สอดคล้องกับแบบแผนการปฏิเสธอย่างอื่น ทั้งของเธอ เจ้าหน้าที่พลเรือนและเจ้าหน้าที่ทหารรายอื่นๆ ในทำนองเดียวกัน เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2560 เจ้าหน้าที่รัฐบาลเมียนมาซึ่งมีหน้าที่ดูแลการส่งกลับผู้ลี้ภัยชาวโรฮีนจาบอกว่า พลเรือนเหล่านี้อาจ“วางแผน” หลบหนี ทั้งนี้เพื่อสร้างภาพว่าตนเองเป็นเหยื่อของการล้างชาติพันธุ์

ในใบแถลงข่าวเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม 2559 จากสำนักงานมุขมนตรีแห่งรัฐอองซานซูจี มีการระบุว่าข้อกล่าวหาว่ามีการข่มขืนโดยกองกำลังความมั่นคงนั้นเป็น “ข่าวลือ” “เรื่องแต่ง” และ “ข้อกล่าวหาเพียงฝ่ายเดียว” ในช่วงหลายเดือนธันวาคม เอเอโซ (Aye Aye Soe) โฆษกกระทรวงการต่างประเทศให้สัมภาษณ์กับ IRIN ว่าข้อกล่าวหาว่ามีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงนั้น เป็น “เรื่องแต่งขึ้นมาจนเกินความจริงไปมาก” และเสริมว่า “สิ่งที่พวกเขากล่าวหาเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นเลยแม้แต่ครั้งเดียว”

หลังจากผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติได้ส่งข้อความเมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2559 ให้รัฐบาลเมียนมาโดยกล่าวหาว่า“มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการโจมตีทำร้ายเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2559 ในตอนเหนือของรัฐยะไข่” รัฐบาลเมียนมาได้ตอบปฏิเสธข้อกล่าวหาว่ามีการสังหารโดยรวบรัด การควบคุมตัวโดยพลการ และมีหลุมฝังศพขนาดใหญ่ โดยระบุว่า “จนถึงปัจจุบันไม่มีพยานหลักฐานที่สนับสนุนข้อกล่าวหาว่ามีหลุมฝังศพขนาดใหญ่ ซึ่งใช้เป็นทีกลฝังคนที่ถูกสังหารในช่วงที่มีปฏิบัติการทางทหาร” เพื่อตอบโต้กับข้อกล่าวหาว่ามีการข่มขืน รัฐบาลได้อ้างถึงคำพูดของพลเอกอาวุโสหมินอ่องลาย (Min Aung Hlaing) ผู้บัญชาการทหารสูงสุดซึ่งบอกว่า “ไม่มีกรณีการสังหารหรือการข่มขืน ทั้งนี้ตามรายงานจากในพื้นที่”

ในข้อความเดียวกันที่ส่งให้กับองค์การสหประชาชาติ รัฐบาลยังอ้างว่า “ไม่มีการจับกุม ควบคุมตัว และ/หรือสังหารเด็ก ในระหว่างปฏิบัติการด้านความมั่นคง” อีกหลายสัปดาห์ต่อมา รอยเตอร์สได้ตีพิมพ์เผยแพร่ข้อมูลที่ได้มาจากสำนักงานตำรวจแห่งเมียนมา ซึ่งระบุว่า เด็กชาวโรฮีนจาอายุเพียง 10 ขวบ เป็นส่วนหนึ่งของชาวบ้านหลายร้อยคนที่ถูกจับกุมและควบคุมตัวในรัฐยะไข่ ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2559

รัฐบาลเมียนมาและกองทัพยังปฏิเสธอย่างหนักแน่น ต่อข้อกล่าวหาว่ากองกำลังของรัฐได้เผาทำลายบ้านเรือนของชาวโรฮีนจา และอาคารของพลเรือน แม้จะมีคำให้การมากมายจากประจักษ์พยานและภาพถ่ายดาวเทียมที่เผยแพร่โดยฮิวแมนไรต์วอตช์ ซึ่งพบว่ามีการเผาไหม้ในหมู่บ้านในช่วงเวลาที่เกิดการวางเพลิง ในวันที่ 25 สิงหาคม 2560 สำนักมุขมนตรีของซูจีอ้างว่า “ผู้ก่อการร้ายที่สุดได้เป็นผู้เผาทำลายบ้านเรือนของพลเรือน”

การที่รัฐบาลปฏิเสธว่าไม่ได้เกิดความทารุณโหดร้าย ในขณะที่มีข้อมูลที่มีการบันทึกโดยองค์กรอิสระจำนวนมาก สะท้อนให้เห็นความจงใจของทางการที่ต้องการขับไล่ประชากรชาวโรฮีนจาออกจากประเทศ ความหนักแน่นของข้อมูลที่มีอยู่ ควรกดดันให้รัฐบาลเมียนมา (ก) เพิกถอนคำกล่าวหาต่อผู้ลี้ภัยซึ่งมีความทารุณโหดร้ายนั้น (ข) อนุญาตให้การสอบสวนที่เป็นอิสระเดินทางต่อไปในพื้นที่ซึ่งได้เกิดปฏิบัติการกวาดล้างขึ้นมา และ (ค) ให้ยุติการกระทำที่เป็นการปราบปราม ซึ่งส่งผลให้ความรุนแรงเช่นนี้เกิดขึ้นมาได้

5. ก้าวต่อไป

การเปลี่ยนผ่านทางการเมืองไม่อาจเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ และมีความอ่อนแอ หากยังปล่อยให้มีการกระทำที่เป็นอาชญากรรมที่ทารุณโหดร้ายต่อกลุ่มประชากร ด้วยเหตุผลด้านชาติพันธุ์ของพวกเขาต่อไป แม้ว่าหลายภาคส่วนอาจมีส่วนร่วมอย่างจริงจังเพื่อยุติความทารุณโหดร้ายต่อประชากรชาวโรฮีนจา การนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ และการป้องกันไม่ให้เกิดอาชญากรรมเช่นนี้ขึ้นอีกได้ในอนาคต แต่พันธกรณีหลักยังคงเป็นของรัฐบาลเมียนมา ประชาคมระหว่างประเทศสามารถกดดันรัฐบาลเมียนมาให้ปฏิบัติตามพันธกรณีนี้โดยผ่านหลายแนวทาง ซึ่งเป็นการกดดันจากประชาคมระหว่างประเทศ รวมทั้งประเทศต่างๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ยุโรป และอเมริกาเหนือ โดยใช้เครื่องมือประการต่างๆ เพื่อป้องกันความทารุณโหดร้ายและให้มีการรับผิดชอบ เพื่อกะตุ้นให้รัฐบาลเมียนมา ยุติการโจมตีทำร้ายชาวโรฮีนจา

กองทัพเมียนมาสามารถยุติการโจมตีทำร้ายประชากรพลเรือนในรัฐยะไข่ได้ทันทีที่กองทัพและรัฐบาลพลเรือนต่างมีความรับผิดชอบที่จะต้องอนุญาตให้หน่วยงานบรรเทาทุกข์และคณะผู้สอบสวน สามารถเข้าถึงพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ และทั้งสองส่วนจะต้องดำเนินการในระยะยาวเพื่อส่งเสริมความรับผิดชอบ และป้องกันไม่ให้เกิดความทารุณโหดร้ายในอนาคต รัฐบาลเมียนมาควรดำเนินการขั้นต้นดังต่อไปนี้

- ให้ยุติการโจมตีทำร้ายประชากรพลเรือนในตอนเหนือของรัฐยะไข่โดยทันทีและประกันให้มีการคุ้มครองพลเรือน
- อนุญาตให้หน่วยงานด้านมนุษยธรรม ผู้สื่อข่าว และผู้สังเกตการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนสามารถเข้าถึงทุกพื้นที่ในรัฐยะไข่ได้อย่างเสรีและไม่มีการปิดกั้น และโดยทันที
- เปิดเผยข้อมูลเฉพาะเจาะจงและละเอียดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยและสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลที่ถูกจับกุมในช่วงปฏิบัติการกวาดล้างในตอนเหนือของรัฐยะไข่โดยเร่งด่วน
- ให้ปล่อยตัวพลเรือนชาวโรฮีนจาทุกคนโดยทันทีและอย่างไม่มีเงื่อนไข รวมทั้งเด็ก ซึ่งถูกควบคุมตัวโดยผลการในรัฐยะไข่ และประกันว่าบุคคลที่ถูกควบคุมตัว จะถูกดำเนินคดีได้เฉพาะข้อหาซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายระหว่างประเทศและให้เข้ารับการไต่สวนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการพิจารณาที่เป็นธรรมระหว่างประเทศ
- ดำเนินคดีกับผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความทารุณโหดร้ายในวงกว้าง โดยไม่คำนึงว่ามียศหรือตำแหน่งใด โดยให้เข้ารับการไต่สวนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการพิจารณาที่เป็นธรรมระหว่างประเทศ
- ดำเนินคดีกับผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการสังหารเจ้าหน้าที่ความมั่นคงของรัฐและพลเรือน โดยให้เข้ารับการไต่สวนที่สอดคล้องกับมาตรฐานการพิจารณาที่เป็นธรรมระหว่างประเทศ
- ร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ รวมทั้งทีมงานค้นหาความจริงที่จัดตั้งขึ้นโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ เพื่อสอบสวนสถานการณ์ด้านสิทธิมนุษยชนในรัฐยะไข่ รวมทั้งในรัฐชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างเช่น รัฐกะฉิ่นและรัฐฉาน
- ปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของหน่วยงานที่ปรึกษาและสอบสวนที่เป็นอิสระและน่าเชื่อถือ รวมทั้งทีมงานค้นหาความจริงที่แต่งตั้งโดยคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ และคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านรัฐยะไข่
- ดำเนินการตามข้อเสนอแนะเพื่อให้มีการพิสูจน์ความจริงเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในรัฐยะไข่ และให้เกิดความรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนรับผิดชอบ

- ทบทวนและแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2525 เพื่อให้มีเนื้อหาสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และเพื่อให้ประชาชนทุกคนในเมียนมาสามารถเข้าถึงสัญชาติได้อย่างเต็มที่และเท่าเทียมโดยไม่คำนึงว่าจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด
- รวบรวมและยกเลิกระเบียบที่ประกาศใช้ในท้องถิ่นของรัฐยะไข่โดยทันที ซึ่งเป็นระเบียบที่ละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะในส่วนที่จำกัดเสรีภาพในการเดินทาง การแต่งงาน การคลอดบุตร และสิทธิขั้นพื้นฐานอื่นๆ
- ประกาศยกเลิกการจำกัดเสรีภาพในการเดินทางในรัฐยะไข่โดยทันที โดยเฉพาะการเดินทางระหว่างหมู่บ้านในอำเภอที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นมุสลิมในตอนเหนือของรัฐยะไข่ และให้ความคุ้มครองที่จำเป็นกับพลเรือนเพื่อประกันเสรีภาพในการเดินทาง จัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจซึ่งประกอบด้วยเจ้าหน้าที่อาวุโสของรัฐบาลพลเรือนอย่างน้อยหนึ่งคนและเจ้าหน้าที่ทหารหนึ่งคน รวมทั้งชาวมุสลิมและชาวโรฮีนจาเพื่อเดินทางไปยังหมู่บ้านต่างๆ ในรัฐยะไข่ เพื่อให้คำปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านถึงแนวทางยกเลิกมาตรการจำกัดสิทธิและประกันว่าจะมีการยกเลิกการจำกัดเสรีภาพในการเดินทาง

หน่วยงานระหว่างประเทศและรัฐบาลประเทศต่างๆ ล้วนมีศักยภาพที่จะกดดันทางการเมียนมา เพื่อให้ดำเนินการอย่างเป็นผลตามข้อเสนอข้างต้น

คณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติเป็นหน่วยงานระหว่างประเทศหลักและเป็นกลไกที่สามารถใช้กดดันรัฐบาลเมียนมาให้ปฏิบัติตามข้อเสนอเหล่านี้ สถานการณ์ความทารุณโหดร้ายในวงกว้างเป็นเรื่องสำคัญต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศและในเมียนมา ทั้งยังเป็นวาระอย่างเป็นทางการของคณะมนตรีความมั่นคงสหประชาชาติ ในการอภิปรายแบบเปิดเกี่ยวกับเมียนมาเมื่อวันที่ 28 กันยายน 2560 ซึ่งนับเป็นการอภิปรายแบบเปิดเป็นครั้งแรกเกี่ยวกับประเทศนี้ นับตั้งแต่ปี 2552 ถือเป็นโอกาสให้รัฐภาคีบางส่วนของสมัชชาความมั่นคงและเลขาธิการสหประชาชาติ แสดงความโกรธและความเร่งด่วนเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮีนจา แม้ว่าการอภิปรายแบบเปิดจะเป็นขั้นตอนสำคัญที่สะท้อนให้เห็นความจริงจังของคณะมนตรีความมั่นคง แต่หลังการพูดคุยก็ควรมีปฏิบัติการร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อออกเป็นมติเพื่อให้รัฐภาคีนำไปใช้เป็นเครื่องมือได้ ไม่ว่าจะเป็นมาตรการห้ามส่งมอบอาวุธ และการส่งเรื่องให้ศาลอาญาระหว่างประเทศพิจารณา ทั้งนี้เพื่อควบคุมความทารุณโหดร้ายในเมียนมาและสนับสนุนให้เกิดความรับผิดชอบ

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติได้จัดตั้ง และขยายอำนาจหน้าที่ของผู้รายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเมียนมาในช่วง 25 ปีที่ผ่านมาผู้ชำนาญการซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งดังกล่าว ได้เผยให้เห็นสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเมียนมา และได้พูดถึงความทารุณโหดร้ายในวงกว้างอย่างชัดเจนที่เกิดขึ้นกับชาวโรฮีนจา ในสมัยประชุมในเดือนมีนาคม 2560 คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติมีมติให้จัดตั้งทีมงานค้นหาความจริง เพื่อสอบสวนการละเมิดสิทธิมนุษยชนในตอนเหนือของรัฐยะไข่ รวมทั้งในพื้นที่อื่นๆ ในเมียนมา ในขณะที่เขียนรายงานนี้ รัฐบาลเมียนมาแสดงความไม่จริงใจที่จะร่วมมือกับทีมงานสอบสวนชุดนี้ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติและหน่วยงานสหประชาชาติอื่นๆ สามารถกดดันทางการเมียนมาให้ดำเนินการอย่างเป็นผลตามข้อเสนอข้างต้นได้ นอกจากนั้น หน่วยงานสหประชาชาติยังสามารถดำเนินการตามข้อเสนอดังต่อไปนี้

- ขยายอำนาจหน้าที่ของทีมงานค้นหาความจริงของสหประชาชาติ และกระตุ้นรัฐบาลเมียนมาต่อไปเพื่อให้ร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ รวมทั้งทีมงานค้นหาความจริง เพื่อสอบสวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในตอนเหนือของรัฐยะไข่ รวมทั้งในรัฐชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างเช่น รัฐกะฉิ่นและรัฐฉาน และให้นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ

- สนับสนุนให้ทีมงานค้นหาความจริงของสหประชาชาติเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องฐานข้อมูลและแหล่งข้อมูลอื่นๆ เกี่ยวกับสถานการณ์ในรัฐยะไข่ โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามข้อกล่าวหาและผู้กระทำผิด

รัฐบาลประเทศอื่นๆ รวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สามารถกดดันรัฐบาลเมียนมาให้ยุติความทารุณโหดร้ายต่อชาวโรฮิงจาและจัดให้มีการเยียวยา และจัดทำโครงสร้างซึ่งสุดท้ายแล้ว จะสนับสนุนให้ผู้พลัดถิ่นสามารถเดินทางกลับมาได้อย่างปลอดภัยและโดยสมัครใจ ผู้ลี้ภัยมีสิทธิที่จะเดินทางกลับ อย่างไรก็ตามการพูดคุยถึงการเดินทางกลับในตอนนี้เป็นเรื่องที่เร็วเกินไป เนื่องจากชาวโรฮิงจายังคงเสี่ยงที่จะถูกโจมตีในเมียนมา และต้องเผชิญกับความหวาดกลัวต่อการปราบปรามอย่างจริงจัง ในขณะที่ผู้กระทำผิดยังคงลอยนวลพ้นผิดบังกลาเทศจะมีบทบาทสำคัญเพื่อประกันว่า จะไม่มีการบังคับให้ผู้ลี้ภัยเดินทางกลับเมียนมา และรัฐบาลประเทศอื่นๆ สามารถช่วยประกันให้การเดินทางกลับเกิดขึ้นได้ เฉพาะเมื่อสามารถทำได้ในลักษณะที่เป็นไปโดยสมัครใจ ปลอดภัย และมีศักดิ์ศรีเพื่อนบ้านในอาเซียนของเมียนมามักปฏิบัติตามนโยบายไม่แทรกแซงต่อกิจการภายในของรัฐบาลคิ พวกเขาปฏิเสธที่จะเผชิญหน้ากับปัญหาการปราบปรามและความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างยาวนานกับชาวโรฮิงจาในเมียนมา ระดับความรุนแรงของวิกฤตด้านมนุษยธรรมในช่วงหลายเดือนและหลายปีที่ผ่านมาส่งผลให้ประเทศเพื่อนบ้านของเมียนมาบางส่วนได้ออกมากดดันอย่างเปิดเผยเพื่อให้ยุติความรุนแรง ความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อชาวโรฮิงจาในช่วงหลายเดือนมานี้ และวิกฤตผู้ลี้ภัยที่เกิดขึ้น ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังโดยประเทศต่างๆ ในภูมิภาคบรรดารัฐภาคีของอาเซียนและรัฐบาลอื่นๆ รวมทั้งที่อยู่ในยุโรปและอเมริกาเหนือ ซึ่งต้องกดดันรัฐบาลเมียนมาให้แก้ปัญหาความทารุณโหดร้ายต่อชาวโรฮิงจาอย่างจริงจัง โดยผ่านแนวทางต่างๆ ดังนี้

- กระตุ้นให้รัฐบาลเมียนมาร่วมมือกับหน่วยงานระหว่างประเทศ รวมทั้งทีมงานค้นหาความจริง ที่จัดตั้งขึ้นตามมติของคณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติเพื่อสอบสวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในตอนเหนือของรัฐยะไข่ รวมทั้งในรัฐชาติพันธุ์อื่นๆ อย่างเช่น รัฐกะฉิ่นและรัฐฉาน และให้นำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ
- กดดันอย่างเปิดเผยให้กองทัพเมียนมายุติความทารุณโหดร้ายต่อชาวโรฮิงจาให้มีการเยียวยา และยุติการร่วมมือกับกองทัพ ทั้งในรูปของการอบรมและการฝึกปรือรวม เว้นแต่เป็นการพูดคุยเกี่ยวกับประเด็นสิทธิมนุษยชน จนกว่าจะมีการยุติความทารุณโหดร้ายในวงกว้างต่อประชากรชาวโรฮิงจา และมีการดำเนินงานตามกระบวนการที่เป็นผลและโปร่งใส เพื่อนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ
- ใช้มาตรการคว่ำบาตรอย่างมีเป้าหมายต่อผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นผู้รับผิดชอบเป็นส่วนใหญ่ต่อความทารุณโหดร้ายในวงกว้าง
- ประกันว่าการเดินทางกลับเข้าประเทศในอนาคตจะเป็นไปโดยสมัครใจปลอดภัย และมีศักดิ์ศรีสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ และผู้ลี้ภัยสามารถเลือกที่จะกลับไปยังถิ่นฐานเดิมของตนได้
- กระตุ้นให้นักการทูตระดับสูงเข้าเยี่ยมพื้นที่ชายแดนบังกลาเทศ/เมียนมา เพื่อรับฟังจากผู้ลี้ภัยเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายที่พวกเขาประสบมาและได้เห็นและให้เดินทางไปเยี่ยมรัฐยะไข่ของเมียนมา

นอกจากข้อเสนอข้างต้นแล้ว รัฐบาลประเทศผู้ให้ทุนยังสามารถสนับสนุนความต้องการเร่งด่วนเพื่อให้มีความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การดำเนินงานในระยะยาวเพื่อเปิดเผยความจริงทั้งหมดเกี่ยวกับความทารุณโหดร้ายต่อชาวโรฮิงจาและการจัดให้มีหน่วยงานและกลไกตรวจสอบที่จำเป็น เพื่อป้องกันความทารุณโหดร้ายในอนาคต ข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมอาจประกอบด้วย

- สนับสนุนโครงการหรือหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมในรัฐยะไข่และรัฐชาติพันธุ์อื่นๆ ในเมียนมา และตามพรมแดนบังกลาเทศ-เมียนมา รวมทั้งการให้บริการด้านสุขภาพที่จำเป็น และการแก้ไขกรณีผู้ป่วยที่ได้รับความกระทบกระเทือนด้านจิตใจอย่างรุนแรง

- สนับสนุนโครงการหรือหน่วยงานในการเก็บข้อมูลการละเมิดสิทธิมนุษยชน การบอกเล่าความจริง การบันทึกข้อมูลผู้บาดเจ็บล้มตาย การค้นหาผู้สูญหาย การให้ความช่วยเหลือกับผู้ที่ถูกควบคุมตัวโดยพลการ และการช่วยให้ครอบครัวที่พลัดพรากจากกันได้มาอยู่ร่วมกันอีก
- ช่วยเหลือผู้รอดชีวิตจากความทารุณโหดร้าย และเป็นตัวแทนเรียกร้องความยุติธรรม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานเพื่อเก็บข้อมูล
- จัดทำโครงการเพื่อติดตามสัญญาณเตือนก่อนที่จะเกิดการสังหารหมู่ในอนาคตในตอนเหนือของรัฐยะไข่ และในพื้นที่อื่นๆ ของเมียนมา⁵

เรื่อง

การจัดการปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา (The Management of The Rohingya Illegally Migration)

บทความเรื่อง “การจัดการปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา (The Management of The Rohingya Illegally Migration)” เป็นผลงานการเขียนของ ศิลปคมณ์ เอี่ยมวงศ์, ลิตานนท์ เกษภูพานิช, และ ฉัตรวิทย์ อดิศักดิ์ ซึ่งมีการนำมาตีพิมพ์ลงในวารสารรังสิตบัณฑิตศึกษา กลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2559 โดยบทความดังกล่าวมีเนื้อหากล่าวถึงการลักลอบเข้าเมือง ผลกระทบ สถานการณ์ ทางเลือก และแนวทางในการแก้ไขปัญหาโรฮิงจา ซึ่งคณะผู้จัดทำเห็นว่าเนื้อหาในบทความดังกล่าวมีข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุม จึงนำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. บทนำ

การอพยพย้ายถิ่นฐานของคนในสังคมมีมาเป็นเวลานาน โดยปัจจัยที่ทำให้เกิดการอพยพย้ายถิ่นฐานประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ (1) ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม โดยพื้นที่ที่มีภูมิประเทศ ภูมิอากาศที่เหมาะสม และมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ จะเป็นแรงจูงใจให้ผู้คนย้ายถิ่นเข้าไปอยู่มากกว่าท้องถิ่นที่มีสภาพแวดล้อมแห้งแล้งและขาดแคลนทรัพยากร (2) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ หากพื้นที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจดี และมีอาชีพที่หลากหลายทำให้ประชากรพากันเข้าไปประกอบอาชีพเป็นจำนวนมาก เป็นการเพิ่มรายได้ ยกฐานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของตนเองและครอบครัวให้สูงขึ้น เพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และ (3) ปัจจัยด้านความปลอดภัย ถ้าพื้นที่มีภัยอันตรายต่างๆ เกิดขึ้น เช่น การจลาจล สงคราม โรคระบาด โจรผู้ร้าย หรือภัยธรรมชาติ ย่อมทำให้ประชากรอพยพย้ายถิ่นเพื่อไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่ให้ความปลอดภัยมากกว่าดังนั้นเราจึงเห็นการอพยพย้ายถิ่นฐาน

⁵ Fortify Rights, เรื่อง “พวกเขาพยายามฆ่าเราทุกคน อาชญากรรมอันโหดร้ายต่อชาวมุสลิมโรฮิงจาในรัฐยะไข่เมียนมา”, รายงานประจักษ์พยาน พุทธศักราช 2560, https://www.fortifyrights.org/downloads/They_Tried_to_Kill_Us_All_Thai.pdf.

ของประชากรในโลกจำนวนมาก ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและลบต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของประเทศที่มีการอพยพย้ายถิ่นฐาน

การอพยพย้ายถิ่นฐานของประชากรที่ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2549 ถึงปัจจุบันที่มีจำนวนการเพิ่มขึ้นของผู้อพยพอย่างเห็นได้ชัดเจน คือ การอพยพของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาโดยการอพยพหลบหนีผ่านทางทะเลอันดามันของไทย ซึ่งพื้นที่อยู่อาศัยของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาอยู่ในรัฐอาระกันหรือรัฐยะไข่ในภาษาเมียนมา (ภาษาอาระกันออกเสียงว่า ระไข่) อยู่ทางตะวันตกของประเทศเมียนมา พื้นที่เป็นชายฝั่งติดทะเลอ่าวเบงกอล มีชายแดนติดบังกลาเทศ แบ่งการปกครองเป็น 4 เมือง คือ ชิตต่วย (หรือ อักยัป) ซึ่งเป็นเมืองหลวง ตันดเว จ็อกผิว และมงดอร์ จากข้อมูลปี 2553 ระบุว่ามีความหนาแน่นประชากรประมาณ 3.8 ล้านคน ส่วนใหญ่เป็นชนเชื้อชาติอาระกันที่นับถือศาสนาพุทธ รองลงมาเป็นชาวมุสลิม ประมาณ 8 แสนคน ส่วนมากชาวมุสลิมจะอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของรัฐติดกับบังกลาเทศ

การอพยพหลบหนีเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาผ่านทางทะเล สืบเนื่องมาจากประเด็นปัญหาความมั่นคง ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนเชื่อมโยงระหว่างปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายในประเทศเมียนมา เพราะในมุมมองของรัฐบาลเมียนมา ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาเป็นพวกไม่มีความจงรักภักดี เนื่องจากในอดีตชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาจากกลุ่มหนึ่งต้องการสร้างรัฐอิสระขึ้นทางอาระกันตอนเหนือ ประกอบกับมีหน้าตาเหมือนชาวบังกลาเทศ ส่งผลให้รัฐบาลเมียนมา เชื่อว่าชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา อพยพมาจากบังกลาเทศและเป็นพวกกบฏอย่างผิดกฎหมาย ด้วยทัศนคติของรัฐบาลเมียนมา ดังกล่าว ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาจึงไม่ได้รับการรวมเข้าไปในกลุ่มชนพื้นเมือง (Indigenous Groups) ในรัฐธรรมนูญเมียนมาและไม่ได้รับสัญชาติเมียนมา สำหรับรัฐบาลบังกลาเทศมีความเห็นเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาแม้จะถูกมองว่ามีต้นกำเนิดมาจากบังกลาเทศ แต่ทางการบังกลาเทศก็ไม่ยอมรับว่าชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาเป็นพลเมืองของประเทศ จากสาเหตุประเด็นของปัญหาจึงส่งผลให้ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาไม่ได้รับการรับรองทั้งทางรัฐบาลเมียนมาและรัฐบาลบังกลาเทศว่าเป็นพลเมืองของรัฐตนนั้น จึงเป็นเหตุของการเกิดความขัดแย้ง (ระหว่างชาวยะไข่ที่นับถือศาสนาพุทธกับชาวโรฮิงจาที่นับถือศาสนาอิสลาม) ภายในพื้นที่รัฐอาระกัน หรือรัฐยะไข่ จึงเป็นเหตุทำให้ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาต้องการอพยพหลบหนีออกจากพื้นที่ที่เกิดความขัดแย้ง ซึ่งการทำร้ายต่อชีวิตและ ทรัพย์สิน เพื่อมุ่งสู่ประเทศที่สาม โดยประเทศที่เป็นเป้าหมายของอพยพหลบหนีของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาคือ กลุ่มประเทศมุสลิม ได้แก่ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย แต่การอพยพหลบหนีเพื่อมุ่งสู่ประเทศปลายทางที่หมายนั้นจะต้องผ่านด่านน้ำและเขตปกครองของประเทศไทย จึงก่อให้เกิดเป็นภัยคุกคามด้านความมั่นคงสำหรับประเทศไทย จากสถานการณ์ปัจจุบันทั้งประเทศต้นทาง (ประเทศเมียนมา) และประเทศปลายทาง (ประเทศมาเลเซีย และอินโดนีเซีย) ไม่มีประเทศใดยินดีให้ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาอาศัยอยู่ในประเทศของตน (กองอำนวยการรักษา ความมั่นคงภายในราชอาณาจักร, 2553) จากสถิติการจับกุมชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง

จากสถิติจะเห็นได้ว่า การจับกุมชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ถึงปี พ.ศ. 2558 และมีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ ทั้งนี้ อาจมาจากหลายสาเหตุ ได้แก่ การกวาดค้นของหน่วยงานราชการด้านความมั่นคงของไทย การอพยพแล้วไปไม่ถึงประเทศเป้าหมาย หรือแม้ความมั่นคงภายในของเมียนมาเองโดยเห็นว่าเป็นการลดลงแบบก้าวหน้า อย่างไรก็ตาม การอพยพหลบหนีของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาก่อให้เกิดปัญหาด้านความมั่นคงด้านสังคม จิตวิทยา เศรษฐกิจ สาธารณสุข และภาพลักษณ์ของประเทศไทยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ (สถาบันวิจัยทางยุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ, 2553) กล่าวคือ จากการอพยพหลบหนีของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาโดยผ่านประเทศไทยนั้นก่อให้เกิดกระแสการเรียกร้องจากกลุ่มต่างๆ ให้ความดูแล และความช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาที่อพยพหลบหนีเข้ามา และถูกจับกุมในประเทศไทย ประกอบด้วย นักวิชาการ นักกิจกรรมทางสังคม นิสิตนักศึกษาเพื่อสังคมและสิ่งแวดล้อม กลุ่มชาวโรฮิงจาในประเทศไทย

คณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด สำนักจุฬาราชมนตรี คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ตลอดจนสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) โดยมีมุมมองว่าชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาเป็นผู้เดือดร้อน และควรได้รับการดูแลช่วยเหลือโดยการยึดหลักสิทธิมนุษยชน อีกทั้งยังต้องนำมิติด้านสังคมและวัฒนธรรมเข้ามาร่วมพิจารณา ซึ่งมีใช้เพียงใช้หลักความมั่นคงเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยได้ลงนามกฎหมาย พันธกรณีตามปฏิญญาสากล อนุสัญญาระหว่างประเทศ และกติการะหว่างประเทศต่างๆ ที่ต้องปฏิบัติตาม อันได้แก่ (1) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง พุทธศักราช 2509 (2) อนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรมหรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี และ (3) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติในทุกรูปแบบ รัฐบาลไทยจึงได้ดำเนินการดูแลช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาตามหลักสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยมีสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สังกัดสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำหน้าที่ดูแล

อีกทั้งประเด็นสำคัญอย่างยิ่ง คือ การที่ประเทศไทยถูกระบุในรายงานสถานการณ์การค้ามนุษย์ประจำปี พ.ศ. 2557 ของประเทศสหรัฐอเมริกา (<http://thai.bangkok.usembassy.gov>) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า เจ้าหน้าที่รัฐของไทยทั้งพลเรือนและทหารได้รับผลประโยชน์จากการลักลอบนำเข้าผู้แสวงที่พักพิงชาวโรฮีนจา จากเมียนมา และบังกลาเทศ ที่เข้าประเทศไทยเพื่อผ่านไปมาเลเซียหรืออินโดนีเซีย รวมทั้งสมรู้ร่วมคิดกันในการขายผู้แสวงที่พักพิงชาวโรฮีนจา เหล่านี้ เพื่อการบังคับใช้แรงงานบนเรือประมง เจ้าหน้าที่กองทัพเรือ และถูกกล่าวหา ว่าผลักดันเรือบรรทุกผู้แสวงที่พักพิงชาวโรฮีนจาซึ่งมุ่งหน้าไปมาเลเซียให้เข้าเขตไทยแทนและให้ความสะดวกในการส่งตัวผู้แสวงที่พักพิงบางคนไปให้นักค้ามนุษย์หรือนายหน้าเพื่อขายไปเป็นแรงงานบังคับใช้บนเรือประมง นอกจากนี้ยังอ้างสื่อที่มีการรายงานว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจไทยบางคนทำการอย่างเป็นระบบในการโยกย้ายขายชาวโรฮีนจาจากศูนย์กักกันในไทยและนำไปขายให้นักค้ามนุษย์หรือนายหน้าซึ่งจะส่งขายเหล่านี้ไปภาคใต้ของไทยและถูกบังคับใช้แรงงานเป็นคนทำอาหารและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในค่ายต่างๆ หรือถูกขายไปเป็นแรงงานบังคับใช้ในโรงงานหรือบริษัทขนส่งทางเรือ นักค้ามนุษย์ รวมทั้งนายหน้าจัดหาแรงงาน ซึ่งนำคนต่างด้าวเข้ามาในไทยโดยทั่วๆ ไป

จากประเด็นปัญหาดังกล่าวในข้างต้น ประเทศไทย อาจได้รับผลกระทบทางการค้าระหว่างประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกาในอุตสาหกรรมประมง อุตสาหกรรมแช่แข็ง และอุตสาหกรรมกุ้ง ซึ่งมีมูลค่าทางการค้าสูง ยกตัวอย่างการส่งออกกุ้งของประเทศไทย ในปี พ.ศ.2554 การส่งออกกุ้งแช่แข็งไปยังประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของประเทศไทย มีมูลค่าการส่งออกประมาณ ประมาณ 1,600 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือ 48,000 ล้านบาท (<http://tpso.moc.go.th>) มีสัดส่วนการส่งออกถึงร้อยละ 41 รองลงมาได้แก่ ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป อาเซียนอื่นๆ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังอาจมีผลต่อการถูกหิบบกนำไปขยายผล เพื่อโจมตีอุตสาหกรรมของไทยโดยประเทศคู่แข่งทางการค้า จะเห็นได้ว่าการหลบหนีเข้าเมืองของชาวโรฮีนจาเป็นปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนที่ประกอบไปด้วยที่มาชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา อันเนื่องมาจากความต้องการออกจากพื้นที่รัฐยะไข่ที่มีการสู้รบ การกดขี่ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาที่เป็นชาวมุสลิมอันต่างจากคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ นับถือพุทธศาสนา การไม่ให้สถานะเป็นพลเมืองของรัฐบาลเมียนมา การไม่ได้รับการยอมรับจากประเทศปลายทางที่ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาต้องการเดินทางไป ตลอดจนการดูแลให้ความช่วยเหลือของรัฐบาลไทยที่ต้องให้การดูแลเป็นอย่างดีภายใต้หลักสิทธิมนุษยชน การจัดการพื้นที่กักขังอพยพหลบหนีเข้าเมืองของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง การส่งกลับชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาในฐานะผู้เข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและต้องส่งกลับโดยต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชน การเมืองและศาสนาในเมียนมา หรือการส่งต่อเพื่อการย้ายถิ่นไปยังประเทศที่สาม ตลอดจนการสกัดกั้นไม่ให้มีชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาเดินทางมาเพิ่มขึ้น ภายใต้การถูกเฝ้าจับตามองจากองค์กรต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ นอกจากนี้ปัญหาชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาไม่ได้เป็นเพียงปัญหาของประเทศไทยแต่เป็นปัญหา

ระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศในกลุ่มอาเซียน อันได้แก่ เมียนมา มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย รวมถึง บังกลาเทศ และออสเตรเลีย อีกด้วย ซึ่งนำไปสู่การจัดการที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การจัดการดูแลให้ความช่วยเหลือหรือดำเนินการของรัฐบาลไทย

ปัญหาดังกล่าวมีความเป็นพลวัตสูงที่ยากแก่การเข้าใจจากมุมใดมุมหนึ่ง แต่ต้องมีการประเมินอย่างรอบด้านโดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ทันต่อยุคสมัยโดยเฉพาะการมองภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) ที่ประเทศอาเซียนกำลังแปรเปลี่ยนไปสู่การเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจใหม่ของเอเชีย

2. สถานการณ์การอพยพพลัดถิ่นเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา

พัฒนาการการอพยพเคลื่อนย้ายของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาที่ปรากฏข้อมูลชัดเจนกับทางการไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน ปรากฏขึ้นใน 3 ช่วง และอาจจะมีโรฮีนจากระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ของประเทศไทย โดยที่ทางการไทยไม่ทราบจำนวนที่แท้จริง เนื่องจากรูปแบบของการอพยพเคลื่อนย้ายเปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ ในแต่ละช่วงมีทั้งปัจจัยผลัก และปัจจัยดึงดูด ทำให้มีพัฒนาการของการอพยพจากความต้องการชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการการต่อรองจากนายหน้าในการนำพากลุ่มโรฮีนจาเหล่านี้เข้าสู่เส้นทางการค้ามนุษย์

จากการศึกษาข้อมูลพบสาเหตุของการอพยพของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา ดังนี้

- 1) ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาเป็นกลุ่มที่ถูกกดขี่ ทารุณกรรมใช้ความรุนแรงขับไล่ออกจากที่อยู่อาศัยการถูกละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การบังคับและถูกกีดกัน จำกัดสิทธิต่างๆ ในพื้นที่อยู่อาศัยเดิม
- 2) รัฐบาลเมียนมาร์ไม่ยอมรับและรับรองความเป็นพลเมืองเมียนมาร์ของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา
- 3) รัฐบาลทหารเมียนมาออกกฎหมายว่าด้วยความมั่นคงของเมียนมาร์ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งกำหนดว่าหากกลุ่มใดมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการชนกลุ่มน้อยจะถูกตัดขาดจากการเป็นพลเมืองและต้องหลบหนีอพยพออกนอกประเทศ
- 4) ความขัดแย้งระหว่างชาวเมียนมาร์ในรัฐยะไข่ที่นับถือศาสนาพุทธและชาวโรฮีนจาเร่งร้ายสถานการณ์บีบคั้นให้อยู่อาศัยได้ลำบากขึ้น กรอบกับความยากจนที่มีอยู่แล้วเป็นแรงขับที่มีอยู่เดิม
- 5) มีการปล่อยข่าวให้ผู้อพยพ ว่าสามารถทำงานในไทยได้ และทางการมาเลเซียจะช่วยให้ทำกิน จึงทำให้มีการลักลอบเข้าประเทศดังกล่าวมากขึ้น เพื่อแสวงหาโอกาสที่ดีกว่า
- 6) มีกระบวนการค้าแรงงานและการค้ามนุษย์ ที่มีผู้มีอิทธิพลจากหลายวงการเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่น วงการการเมืองท้องถิ่น การประมง และการจัดหาแรงงาน เป็นต้น ทำให้ประเทศไทยเป็นที่จับตาและมีการแจ้งเตือนให้แก่ไขปัญหาที่หลุดจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกา

กล่าวได้ว่า การอพยพเคลื่อนย้ายของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา มีเป้าหมายที่แท้จริง เพื่อเดินทางไปยังประเทศที่สามโดยเฉพาะประเทศมาเลเซีย เพราะอยากมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อยากมีงานทำ อยากหาเงิน และมีรายได้เลี้ยงครอบครัว ซึ่งเป็นปัจจัยขับเคลื่อน (Driver) ให้ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจามุ่งเป้าหมายมาที่ประเทศมาเลเซีย โดยมีแรงกดดัน (Pressure) คือ สถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรง การถูกบังคับ การถูกทารุณ และการถูกปฏิบัติอย่างไร้มนุษยธรรมในถิ่นที่อยู่อาศัยเดิมรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา ทำให้เกิดสถานการณ์ (State) ในปัจจุบัน คือ มีการกระบวนการในการเคลื่อนย้ายอพยพเพื่อเดินทางโดยทางทะเล โดยมีการจัดการเป็นขบวนการ และมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์มากขึ้น

รูปแบบหนึ่งที่น่าสังเกตคือจะมีการนำพา ควบคุม และส่งการจากนายหน้าชาวโรฮีนจา จำนวน 2 - 3 คน นำพามาโดยจะมีโทรศัพท์สามารถติดต่อกับคนอื่นหรือนายหน้าในแต่ละพื้นที่ เพื่อเดินทางไปยังประเทศมาเลเซีย หรืออินโดนีเซีย ชาวโรฮีนจาที่อพยพเดินทางมาบางส่วนก็ถูกกลุ่มนายหน้านัดแนะให้เข้าทางฝั่งโดยใช้ประเทศไทย

เป็นทางผ่าน แถบจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา และจังหวัดสตูลทำให้ชาวโรฮีนจากลุ่มนี้ตกลอยอยู่ในสถานะผู้หลบหนีเข้าเมือง ตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ของไทย คนกลุ่มนี้จะถูกลักลอบเข้าเมืองมารวมกัน ณ จุดใดจุดหนึ่งแล้วก็กักตัวไว้ บางคนที่มีญาติพี่น้องที่มีฐานะจะถูกเรียกค่าไถ่ บางส่วนจะถูกเรียกเงินสำหรับการเดินทางเพิ่มขึ้นเพื่อเดินทางต่อไปยังประเทศมาเลเซีย และ/หรืออินโดนีเซีย และออสเตรเลีย สำหรับคนที่ไม่มีความพร้อมที่จะจ่ายหรือไม่มีความพร้อมที่มีฐานะจะถูกขายต่อให้กับเรือประมงต่อไป

กระบวนการของกลุ่มนี้เป็นปัญหาต่อการจัดการของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ในเรื่องภาพลักษณ์ของประเทศไทย ที่ถูกหยิบยกเป็นเหตุปัจจัยอย่างหนึ่งตามรายงานการค่านิยมของประเทศสหรัฐอเมริกา อีกทั้งยังได้รับการกดดันจากนานาชาติ และองค์การระหว่างประเทศในการรับชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา เพื่อดูแลให้ความช่วยเหลือตามหลักสิทธิมนุษยชน ในส่วนของชาวโรฮีนจาที่อพยพโดยมีสตรีและเด็กเพิ่มขึ้น อันด้วยเหตุการณ์ความขัดแย้งอย่างรุนแรงในพื้นที่รัฐยะไข่ระหว่างชาวเมียนมาร์ในรัฐยะไข่ที่นับถือศาสนาพุทธกับชาวโรฮีนจาในพื้นที่ดังกล่าว

ในปัจจุบันจะพบชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาอพยพเข้ามาในประเทศไทยมากในช่วงเดือนตุลาคม ถึงประมาณปลายเดือน กุมภาพันธ์ของทุกปี เนื่องจากเป็นช่วงที่ไม่มีมรสุมในทะเล จากผู้อพยพเคลื่อนย้ายเพื่อหาโอกาสทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และมีวิถีชีวิตที่ดีขึ้น ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจากำลังจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของการถูกแสวงประโยชน์จากกระบวนการการค้ามนุษย์อย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งจะส่งต่อภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น และกระบวนการจัดการต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาของประเทศไทย กล่าวได้ว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบการเปลี่ยนแปลงในการอพยพเคลื่อนย้าย คือ การไม่รับรองสถานภาพความเป็นพลเมืองเมียนมาร์ตามกฎหมายพลเมืองเมียนมาร์ พ.ศ. 2525 ความขัดแย้งระหว่างชาวเมียนมาร์ที่นับถือศาสนาพุทธในรัฐยะไข่กับชาวโรฮีนจาที่นับถือศาสนาอิสลาม และการแสวงหาผลประโยชน์ของกลุ่มลักลอบขนคนเข้าเมือง และกลุ่มการค้ามนุษย์ หากปัจจัยดังกล่าวได้รับความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหา อาจส่งผลให้สถานการณ์ความรุนแรงของการอพยพเคลื่อนย้ายหลบหนีเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาลดลงได้

3. ผลกระทบด้านความมั่นคงต่อประเทศไทยจากการอพยพลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา

การอพยพลบหนีเข้าเมืองของชาวโรฮีนจายังไม่พบหลักฐานที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในมิติสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยนอกจากการต้องเสียงบประมาณและทรัพยากรอื่นๆ ในการดูแล และทำให้ประเทศไทยเสี่ยงกับการเสียชื่อเสียงและอาจจะมีผลทางลบทางเศรษฐกิจได้ดังปรากฏ แต่ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อ คือ ด้านการจัดการซึ่งขีดความสามารถในการจัดการปัญหามีลักษณะเป็นการตั้งรับและแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า ซึ่งประเทศไทยยังขาดยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ในการจัดการปัญหาเกี่ยวกับผู้อพยพเคลื่อนย้ายหลบหนีเข้าเมืองอย่างจริงจัง เป็นระบบ และต่อเนื่อง

ผลการศึกษาในครั้งนี้ยังไม่ปรากฏหลักฐานของการอพยพเคลื่อนย้ายลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงด้านสังคมและวัฒนธรรมของประเทศไทยส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดระบบการติดตามตรวจสอบ ขาดฐานข้อมูล ซึ่งทำให้มีอาจสรุปได้ว่า การอพยพนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในระยะต่อไป โดยเฉพาะโอกาสการเข้าร่วมกระทำผิดใน 3 จังหวัดชายแดนใต้ แต่เป็นข้อสันนิษฐานถึงเหตุการณ์ในอนาคต ที่เชื่อว่าชาวโรฮีนจาที่ได้อพยพเคลื่อนย้ายหลบหนีที่ลักลอบเข้ามาขายแรงงานในประเทศไทยช่วงปี พ.ศ. 2541 – 2542 มีจำนวนหนึ่งไปจดทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาร์ เพื่อให้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยชั่วคราว ทั้งนี้หากมีการพิสูจน์สัญชาติแรงงานต่างด้าวของสัญชาติเมียนมาร์ ชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจาจะต้องมีปัญหาเนื่องจากการไม่ยอมรับความเป็นพลเมืองเมียนมาร์ของทางการเมียนมาร์ จะทำให้

ต้องตกค้างเป็นผู้ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมายอยู่ในประเทศไทย โดยที่บุตรหลานของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา จะกลายเป็นเด็กไร้สัญชาติ อาจก่อให้เกิดปัญหาด้านสังคม วัฒนธรรมต่อประเทศไทยในอนาคต ด้วยเหตุแห่งการไม่มีข้อมูลในระบบ และสถานะความเป็นพลเมือง ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า ผลกระทบต่อประเทศไทยด้านการจัดการของรัฐบาลไทย คือ กลไกการรองรับช่วยเหลือ กลไกการป้องกัน และกลไกการแก้ไขปัญหา การอพยพเคลื่อนย้ายหลบหนีเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา ดังนี้

1) กลไกการช่วยเหลือชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา หลังจากถูกทางการไทยจับกุมตัวแล้ว ประกอบด้วย 3 ส่วน คือ

1.1) การช่วยเหลือตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย การได้รับการดูแลด้านการสาธารณสุข ด้านเครื่องนุ่งห่ม อาหาร การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาอิสลาม การได้รับการเยี่ยมจากองค์กรระหว่างประเทศ และผู้นำศาสนาในท้องถิ่น

1.2) การช่วยเหลือตามกระบวนการยุติธรรมจากขบวนการการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ประกอบด้วย การให้ช่วยเหลือและคุ้มครองสวัสดิการแก่ผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวโรฮีนจา ที่เป็นผู้เสียหายจากการกระทำความผิดฐานค้ามนุษย์ โดยคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความปลอดภัย สภาพร่างกาย จิตใจ ความแตกต่างทางเพศ อายุ สัญชาติ เชื้อชาติ และประเพณีวัฒนธรรม

1.3) การจัดการขึ้นทะเบียนชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา ที่อยู่ในประเทศไทยทั้งหมด เพื่อกำหนดวิธีการสำหรับการจัดการอย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ การปฏิบัติของทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้คำนึงถึงหลักปฏิบัติสากลบนพื้นฐานของการเคารพหลักกฎหมายและพันธกรณีระหว่างประเทศ รวมถึงหลักสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้แนวทางการปฏิบัติต่อผู้หลบหนีเข้าเมืองชาวโรฮีนจา ที่ถือปฏิบัติอยู่ ซึ่งในปัจจุบันนั้นมีความชัดเจนและครอบคลุมการดำเนินการที่สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และหลักมนุษยธรรมอยู่แล้ว แต่วิธีการและการปฏิบัติอาจต้องปรับให้มีความยืดหยุ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการช่วยเหลือดูแลเด็กและสตรีอย่างเหมาะสม รวมทั้งการตรวจสอบ คัดแยกเหยื่อการค้ามนุษย์ และการดำเนินการต่อขบวนการนำพาหรือผู้ที่ให้ที่พักพิงแก่ผู้หลบหนีเข้าเมืองภายใต้กรอบกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง

2) กลไกการป้องกันการอพยพของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา มีดังนี้

2.1) การขยายความของกฎหมายคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ให้มีขอบเขตที่ชัดเจนในการกระทำผิดและ/หรือการไม่กระทำผิด ตามกรอบที่ยึดปฏิบัติตามหลักสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

2.2) การขอความร่วมมือภาคีกับประเทศในภูมิภาคต่อประเด็นของการอพยพเคลื่อนย้ายของกลุ่มประชากรในภูมิภาคยึดหลักการปฏิบัติมนุษยธรรม โดยมีกรอบของกฎหมายในการรองรับ

2.3) การให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเทศไทยไปยังต้นทางที่กลุ่มคนอพยพอาศัยอยู่ถึงความยากลำบากในการเดินทางเข้ามายังประเทศไทย

3) กลไกการแก้ไขปัญหา มีมาตรการเฉพาะหน้า ให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้งบประมาณจากงบปกติของสังกัด จึงขอสนับสนุนงบประมาณในส่วนงบกลางของรัฐบาลในการเป็นค่าอาหารในการดูแลชาวโรฮีนจาในการควบคุมดูแลภายใต้กฎหมายที่เกี่ยวข้องมาตรการระยะยาว รัฐบาลไทยมอบหมายให้กระทรวงการต่างประเทศดำเนินการ ดังนี้

3.1) การเจรจากับประเทศเมียนมาร์และประเทศอื่นๆ รวมทั้งการหารือในระดับภูมิภาค เพื่อเข้ามาจับบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การร่วมมือกับประเทศต้นทางในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อป้องกันการเดินทางออกประเทศของคนกลุ่มใหม่

3.2) การหารือกับองค์การระหว่างประเทศ อาทิ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) องค์การระหว่างประเทศเพื่อการโยกย้ายถิ่น (IOM) คณะกรรมการกาชาดระหว่างประเทศ (ICRC) และ องค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่แสดงความประสงค์จะร่วมมือในการให้ความช่วยเหลือแก่ กลุ่มโรฮิงจา เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินการอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงหลักอธิปไตยแห่งรัฐ

3. ทางเลือกในการจัดการปัญหาการอพยพพลัดถิ่นเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาต่อ รัฐบาลไทย

การจัดการปัญหาการอพยพพลัดถิ่นเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา แท้จริงเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมือขององค์การระหว่างประเทศในการผลักดันแนวทางเพื่อนำสู่ข้อยุติและทางออกที่แท้จริง การจัดการของรัฐบาลไทยปฏิบัติได้เพียงภายใต้ขอบเขตของความเป็นมนุษยชนเท่านั้น เมื่อกรอบของกฎหมายถูกวางเป็นขอบเขตให้มีการผลักดันกลับอย่างชัดเจน เนื่องจากผู้อพยพเป็นบุคคลที่กระทำความผิดตามกฎหมาย ของประเทศไทย

4. ข้อเสนอแนวทางในการจัดการของภาครัฐบาลไทย

1) การคัดแยกผู้อพยพ กระบวนการเพื่อคัดแยกผู้อพยพชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ยังไม่เข้ามาในประเทศไทย และกลุ่มที่อยู่ในประเทศไทย โดยใช้กระบวนการสำหรับการจัดการ ดังนี้ (1) การขึ้นทะเบียนผู้อพยพ เพื่อที่จะทราบจำนวนชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา ที่แน่นอน ซึ่งจะง่ายต่อการจัดการ ของรัฐบาลไทย (2) การจำแนกความต้องการของผู้อพยพ โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มที่ต้องการเดินทางกลับ ประเทศต้นทางและ/หรือถิ่นที่อยู่อาศัยเดิม และกลุ่มที่ต้องการเดินทางไปประเทศที่สาม รูปแบบของกระบวนการ จะนำไปสู่การจัดการปัญหาของรัฐบาลไทยได้อย่างชัดเจนและถูกวิธีการ โดยการจัดการต้องเป็นไปตามความต้องการ และความสนใจของผู้อพยพอย่างแท้จริง

2) การจัดสรรพื้นที่ในการรองรับ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ (1) พื้นที่สาธารณะ (Common area) เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญในการใช้รองรับกลุ่มผู้อพยพเพื่อการพักผ่อน การออกกำลังกาย และใช้สำหรับทำกิจกรรม อื่นๆ ที่ผู้อพยพสามารถใช้ชีวิตได้อย่างอิสระภายใต้การจัดการดูแล และควบคุมจากรัฐบาลไทยอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน (2) พื้นที่บริการสุขภาพ (Medical Service) เป็นพื้นที่สำหรับการให้บริการด้านสุขภาพสำหรับ ผู้อพยพ เนื่องจากชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจามีปัญหาด้านสุขภาพและสาธารณสุขเป็นจำนวนมาก จึงต้องมีการ ดำเนินการอย่างชัดเจนและเป็นระบบ และ (3) พื้นที่สำหรับครอบครัว (Family Area) เป็นพื้นที่สำหรับกลุ่มผู้อพยพที่เดินทางมาเป็นครอบครัว เพื่อสามารถทำกิจกรรมร่วมกันโดยไม่เป็นการแยกความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว

3) การพัฒนาพื้นฐานอาชีพระหว่างรอการประสานงาน เป็นรูปแบบการดำเนินการให้ความช่วยเหลือ ระยะยาวสำหรับผู้อพยพ หากมองในทางการพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อนำมาใช้เป็นส่วนหนึ่งสำหรับภาคส่วนที่ ขาดแรงงาน การมีพื้นฐานด้านอาชีพในการนำไปประกอบอาชีพต่อไป

4) การบริหารภาพลักษณ์ของประเทศไทยต่อเวทีโลก ประเทศไทยควรเล็งเห็นความสำคัญของหลัก สิทธิมนุษยชนและตระหนักว่าการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่ปัจจัยที่ส่งเสริมความมั่นคงภายในของประเทศสมาชิก และยังเป็นหลักประกันการไหลเวียนของทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มประเทศสมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเป็น ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศสมาชิกอยู่ร่วมกันภายใต้แนวคิดสังคมที่เอื้ออาทร มีความมั่นคงทางสังคม

5) การขยายความของกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ให้สอดคล้องกับสิทธิในการขอลี้ภัยและหลักการไม่ส่งผู้ลี้ภัยกลับไปสู่อันตราย โดยเฉพาะมาตรา 17

ของกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง ต้องมีการตีความขอบเขตให้มีความชัดเจน เพราะมีความเกี่ยวข้องกับหน่วยงานหลายหน่วยงานภายในในการจัดการปัญหา อย่างน้อยกฎหมายที่เอามารองรับการดูแลคนเหล่านี้น่าจะมีหลักการเรื่องสิทธิมนุษยชนให้ชัดเจนเข้าไปแทรกอยู่ในกฎหมาย ไม่ใช่แค่เพียงในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

6) การแก้ไขอนุสัญญาว่าด้วยผู้ลี้ภัย รัฐบาลไทยควรมีการทบทวนเกี่ยวกับการเป็นภาคีอนุสัญญาว่าด้วยสถานภาพผู้ลี้ภัย ค.ศ. 1951 และควรบัญญัติกฎหมายภายในว่าด้วยผู้ลี้ภัย และการให้ความหมายที่ชัดเจนเกี่ยวกับผู้อพยพและผู้ลี้ภัย ซึ่งจะช่วยให้ประเทศไทยมีกรอบที่ชัดเจนในการปฏิบัติตามหลักสิทธิมนุษยชนต่อผู้อพยพมากขึ้น

7) การประชาสัมพันธ์ทางการข่าวทั้งภายในและภายนอกประเทศไทยเกี่ยวกับประเด็นการส่งกลับในรูปแบบของนโยบาย โดยแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่กำลังจะเดินทางเข้ามาในประเทศไทย ใช้กลไกการสกัดกั้นทางทะเลอย่างจริงจังและเข้มงวดต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไทย และกลุ่มที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ต้องใช้กระบวนการพัฒนาทักษะอาชีพ เพื่อรอการดำเนินการส่งต่อไปประเทศที่สามหรือการกลับสู่มาตุภูมิเดิม ณ ประเทศต้นทาง

5. ข้อเสนอแนะทางในการจัดการของความร่วมมือระหว่างประเทศ

1) การประสานงานกับ UNHCR เกี่ยวกับการสร้างห้องกักชั่วคราว การจัดการช่วยเหลือผู้อพยพ เนื่องจากรัฐบาลไทยไม่มีงบประมาณเพียงพอสำหรับการจัดสร้างห้องกักผู้อพยพที่ได้มาตรฐานตามหลักสากล ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก เนื่องด้วยพื้นที่ห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมืองไม่เพียงพอต่อการรองรับผู้อพยพจำนวนและอาศัยในระยะยาวไม่ได้ จึงเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐบาลไทยควรเร่งประสานงาน ความร่วมมือและความช่วยเหลือ

2) การประสานงานกับประเทศต้นทางในการแก้ไขปัญหา อาศัยกลไกความสัมพันธ์แบบทวิภาคีที่ประเทศไทยกับประเทศเมียนมามีความร่วมมือกัน โดยใช้กลไกที่มีตัวแทนของฝ่ายรัฐบาลทั้ง 2 ประเทศเป็นตัวประสาน ควรมีคณะกรรมการขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง คือ คณะกรรมการดูแลปัญหาผู้ลี้ภัยจากชายแดน ให้มีบทบาทหน้าที่ในการติดตามและประเมินสถานการณ์ตามแนวชายแดน รวมทั้งผู้ลี้ภัยที่เดินทางเข้ามาใหม่ควรได้รับการพิจารณาคัดกรองจากคณะกรรมการชุดนี้ โดยควรเปิดให้องค์การภาคประชาสังคมที่มีความเชี่ยวชาญด้านผู้ลี้ภัยเป็นคณะกรรมการด้วย ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์การประชาคมโลกเป็นตัวช่วยผลักดันให้ประเทศต้นทางแก้ไขปัญหาความไม่เสมอภาคระหว่างประเทศผู้รับ และยอมรับขอบเขตระหว่างประเทศในเรื่องของผู้ลี้ภัย และต้องให้ความสำคัญของการรับภาระและการแก้ไขปัญหา

3) การติดต่อและประสานประเทศมุสลิม โดยผ่านองค์การอิสลามโลก (OIC) รัฐบาลไทยควรมีการติดต่อประสานงานความร่วมมือ และความช่วยเหลือ การติดต่อกับประเทศมุสลิมด้วยกัน ในการรับผู้อพยพชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา และรับรองความเป็นพลเมือง ให้ความช่วยเหลือกลุ่มผู้อพยพเหล่านี้

4) การพัฒนาระบบงานการข่าวของประเทศไทยและระหว่างประเทศ โดยการขอความร่วมมือและ/หรือการทำข้อตกลงในการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลออสเตรเลีย เพื่อความแม่นยำในข้อมูลที่จะนำไปสู่การกำหนดแนวทางในการตั้งรับและรุดต่อการอพยพเคลื่อนย้ายและ/หรือการหลบหนีเข้าเมืองผ่านทุกช่องทาง⁶

⁶ ศิลปคมณ์ เอี่ยมวงศ์, สิตานนท์ เกษฎาพิพัฒน์, และ ฉัตรวรัญ องค์กรสิงห์, เรื่อง “การจัดการปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจา (The Management of The Rohingya Illegally Migration)”, วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์ ปี ที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2559, file:///C:/Users/Administrator/Downloads/DigitalFile_219180%20(1). pdf.

เรื่อง

โรฮีนจา ชีวิตภายใต้อำนาจ จากชายแดนด้านตะวันตกของเมียนมาถึงไทย

บทความเรื่อง “โรฮีนจา ชีวิตภายใต้อำนาจจากชายแดนด้านตะวันตกของเมียนมาถึงไทย” เป็นผลงานการเขียนของ ศิววงศ์ สุขทวี ซึ่งได้มีการนำมาตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา ฉบับเดือนมกราคม - มิถุนายน 2557 โดยมีเนื้อหากล่าวถึงโรฮีนจากับการสร้างชาติเมียนมา การอพยพจากประเทศบ้านเกิด การหลบหนีเข้าเมืองและชีวิตในท้องถิ่น ซึ่งคณะผู้จัดทำเห็นว่าข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุม จึงนำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. โรฮีนจากับการสร้างชาติเมียนมา: ชีวิตที่ไร้รัฐ ไร้สัญชาติ

“โรฮีนจา” เป็นคำที่เรียกขานมุสลิมกลุ่มหนึ่งที่อาศัยในดินแดนอาระกัน หรือรัฐยะไข่ในปัจจุบัน รัฐชายแดนทางตะวันตกของประเทศเมียนมา ติดกับชายแดนบังกลาเทศ มีลักษณะทางกายภาพ และภาษาที่ใช้ ใกล้เคียงกับกลุ่มคนที่ใช้ภาษาเบงกาลีในบังกลาเทศ ประเทศเพื่อนบ้านมุสลิมทางตะวันตก จากเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ และความแตกต่างทางชาติพันธุ์ ชาวโรฮีนจาไม่เคยถูกยอมรับว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในประเทศเมียนมา

คำว่า “โรฮีนจา” ยังคงเป็นประเด็นถกเถียงถึงความเป็นมา สำหรับชาวโรฮีนจา พวกเขาอ้างถึงการสืบเชื้อสายมาจากนักเดินเรือชาวอาหรับ และเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักรโบราณที่ชื่อว่า มารุก อู (Mrauk U) ในดินแดนอาระกัน รัฐยะไข่ในปัจจุบัน พวกเขาเป็นคนพื้นเมืองบนดินแดนอาระกัน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์บนดินแดนอาระกันที่นับถืออิสลาม แต่สำหรับเมียนมา “โรฮีนจา” เป็นคำที่เกิดขึ้นมาใหม่จากนักประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในพื้นที่ตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐอาระกัน ที่ใช้หมายถึงพวกที่อพยพเข้ามาจากบังกลาเทศอย่างผิดกฎหมายในช่วงเวลาที่เมียนมาอยู่ภายใต้อังกฤษในฐานะอาณานิคม โรฮีนจาจึงไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ดั้งเดิมในเมียนมา ข้อถกเถียงดังกล่าวไม่ได้ทำให้กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่าชาวโรฮีนจาหายไป และไม่ว่าชาวโรฮีนจาจะเป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากนักเดินเรือชาวอาหรับหรือผู้อพยพชาวบังกลาเทศที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานบนดินแดนอาระกัน แต่ชาวโรฮีนจาในปัจจุบันก็เป็นคนรุ่นที่สอง หรือสามที่ซึ่งเกิดและเติบโตขึ้นมาในดินแดนอาระกัน มีพ่อ แม่ หรืออาจรวมถึง ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เกิดและตายบนดินแดนอาระกัน

ประวัติศาสตร์ของโรฮีนจาจึงผูกพันกับดินแดนอาระกัน ที่ซึ่งมีประวัติศาสตร์เป็นของตนเอง และเป็นส่วนหนึ่งของเมียนมาในช่วงเวลาไม่นาน อาณาจักรมารุก อู เคยเป็นเอกราชเช่นเดียวกับอาณาจักรของชาวเมียนมา จนกระทั่งปี พ.ศ. 2327 ที่อาณาจักรเมียนมาขยายอำนาจเข้าครอบครองดินแดนอาระกัน ผู้คนจำนวนมากทั้งพุทธและมุสลิมอพยพหนีภัยสงคราม ความรุนแรงจากกองทัพเมียนมาเข้าสู่จิตตะกอง ซึ่งเป็นดินแดนอาณานิคมของอังกฤษในสมัยนั้น ขณะที่บางส่วนถูกกวาดต้อนไปยังดินแดนเมียนมาตอนใน ประชากรในดินแดนอาระกันจึงลดจำนวนลง ไร่นาถูกละทิ้งเป็นจำนวนมาก ดินแดนอาระกันกลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเมียนมาอยู่ 44 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2327 จนถึง พ.ศ. 2371

ช่วงเวลาปี พ.ศ. 2370 - พ.ศ. 2371 อังกฤษเป็นฝ่ายชนะในสงครามครั้งที่ 1 กับเมียนมา ทำให้ดินแดนชายฝั่งบริเวณรัฐอาระกัน และแคว้นตะนาวศรี (Tanintharyi หรือแต่เดิมคือ Tenasserim) อยู่ภายใต้การปกครองอาณานิคมของอังกฤษ ตั้งแต่สิ้นสุดสงครามครั้งแรก ผู้คนจากอินเดียและบังกลาเทศติดตามอังกฤษ เจ้าอาณานิคมเข้าสู่รัฐอาระกัน บางส่วนเป็นชาวอาระกันที่อพยพออกไปหลังกองทัพเมียนมาเข้ายึดครองอาระกัน บางส่วนเป็นชาวบังกลาเทศจากจิตตะกอง หรือชาวอินเดียจากพื้นที่ใกล้เคียง และในปี พ.ศ. 2429 ภายหลังจากสิ้นสุด

สงครามครั้งที่สามระหว่างอังกฤษกับเมียนมา เมียนมาเป็นฝ่ายพ่ายแพ้สงคราม ดินแดนเมียนมาตอนในทั้งหมดจึงกลายเป็นอาณานิคมของอังกฤษ การอพยพของผู้คนที่ติดตามเจ้าอาณานิคมเข้ามาก็มีเพิ่มมากขึ้น

สงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างเมียนมาและกลุ่มชาวโรฮีนจาแตกแยกมากขึ้น เมื่อช่วงต้นของสงคราม กองกำลังกู้ชาติของเมียนมาเลือกที่จะสนับสนุนกองทัพญี่ปุ่นขณะที่กองทัพอังกฤษในเมียนมาก็ได้กองหนุนจากคนอินเดียและโรฮีนจา ชาวเมียนมาเผชิญกับความรุนแรงจากกองกำลังอังกฤษที่เป็นทั้งคนอังกฤษ ผิวขาว คนอินเดีย คนกะเหรี่ยง คนโรฮีนจา และอื่นๆ แต่ความพ่ายแพ้ของอังกฤษในช่วงต้นของสงคราม การถอยทัพอย่างรวดเร็วของอังกฤษ ได้ทิ้งให้ชาวอินเดีย โรฮีนจา และอื่นๆ ที่เป็นพันธมิตรชนกลุ่มน้อยของอังกฤษเผชิญหน้ากับความรุนแรงที่มาพร้อมกับกองทัพญี่ปุ่น และพันธมิตรชาวเมียนมา เมื่อสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่ 2 เปลี่ยนไป กองทัพญี่ปุ่นเริ่มประสบกับความพ่ายแพ้ในสงครามโลกครั้งที่ 2 กองกำลังกู้ชาติของเมียนมาเปลี่ยนการสนับสนุน กลับมาเป็นพันธมิตรกับกองกำลังอังกฤษ ส่งผลให้ชาวอินเดีย ชาวโรฮีนจาที่เคยเป็นพันธมิตรของอังกฤษกลับถูกละเลยกลายเป็นอดีต และถูกทิ้งให้เผชิญกับชะตากรรมของตนในเมียนมาแต่เพียงลำพัง ขณะที่ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตั้งแต่ยุคอาณานิคมก็ยังคงดำรงอยู่ต่อเนื่อง ผ่านช่วงเวลาระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 จนถึงปัจจุบัน

ภายหลังเมียนมาได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2491 ภายใต้งานไขของการยอมรับ “หลักการทางชาติพันธุ์” ตามข้อตกลงปางหลวง (พ.ศ. 2490) เมียนมาได้เป็นแกนหลักในจัดตั้งประเทศใหม่ ที่มีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์อยู่ร่วมกันในรัฐเอกราชที่ชื่อว่า “เมียนมา” ต่อมา นายกรัฐมนตรีอู ได้แถลงการณ์ประกาศการรับรองผ่านวิทยุอย่างกึ่งในวันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2497 ว่า “อาระกันซึ่งตั้งอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของประเทศ เขตเมืองบูติดองและเมิงดอร์ที่อยู่ในเขตอักษะ ภูมิภาคอาระกัน ที่ตั้งอยู่บริเวณชายแดนปากีสถานตะวันออก ประชากรส่วนใหญ่ในสองเมืองคือชาวโรฮีนจา ที่นับถือศาสนาอิสลาม” และให้มีสิทธิในการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2503 แต่เมื่อนายพลเนวิน ได้ทำการยึดอำนาจรัฐบาลนายอู ใน ปี พ.ศ. 2521 ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่ พร้อมกับการเปลี่ยนชื่อรัฐอาระกัน (Arakan) เป็น “ยะไข่” (Rakhine) การประกาศใช้นโยบายวิถีเมียนมาสู่สังคมนิยม (Burmese way to socialist) นำไปสู่การสร้างความรู้สึกชาตินิยมเมียนมา - พุทธ บ่มเพาะความเกลียดชังกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากเมียนมา และกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากเมียนมามากที่สุดก็คือผู้ที่อาศัยอยู่ในดินแดนอาระกัน หรือยะไข่ในปัจจุบัน ที่มีรูปลักษณ์ มีภาษา มีการแต่งกายใกล้เคียงกับผู้คนในบังกลาเทศมากกว่า ชาวเมียนมา โรฮีนจานับถือศาสนาอิสลาม ขณะที่ชาวเมียนมานับถือพุทธ ความแตกต่างและความขัดแย้งที่สั่งสมผ่านห้วงเวลาต่างๆ ในประวัติศาสตร์ เป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่ความรับรู้ที่เห็นว่าชาวโรฮีนจาเป็นผู้อพยพมาจากจิตตะกองและพื้นที่อื่นในบังกลาเทศในยุคสมัยอาณานิคมอังกฤษ

ในปี พ.ศ. 2525 รัฐบาลทหารเมียนมาออกกฎหมายสัญชาติ โดยมาตรา 3 ส่วนที่ 2 ความเป็นพลเมืองระบุไว้ว่า “สัญชาติ ดังต่อไปนี้ คะฉิ่น คะยา กะเหรี่ยง ชิน เบอร์มัน มอญ ยะไข่ หรือฉาน และกลุ่มชาติพันธุ์ที่ได้ตั้งถิ่นฐานในดินแดนที่อยู่ภายในรัฐเป็นการถาวรในช่วงเวลา ก่อน ค.ศ. 1823 ให้ถือว่าเป็นพลเมืองของเมียนมา” นัยของมาตรานี้ได้รับรองสิทธิของ 135 กลุ่ม ชาติพันธุ์ซึ่งตั้งถิ่นฐานอยู่ในเมียนมามาก่อน ค.ศ. 1823 ซึ่งไม่ครอบคลุมการรับรองสิทธิในสัญชาติของชาวโรฮีนจา ทำให้ชาวโรฮีนจากลายเป็นเพียงผู้มีสิทธิอาศัยชั่วคราวในประเทศเมียนมา รอคอยการผลักดันออกนอกประเทศ รัฐที่พวกเขาอยู่อาศัยในปัจจุบันไม่ได้มีหน้าที่ให้ความคุ้มครองและปกป้องอีกต่อไป

2. การเป็นผู้อพยพในประเทศบ้านเกิดตนเองและประเทศอื่น

รัฐบาลทหารเมียนมามีจุดยืนชัดเจนในการใช้อำนาจและความรุนแรงขับไล่คนนอกที่อยู่ในรัฐของตน ซึ่งได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2535 กระทรวงการต่างประเทศเมียนมาได้ออกประกาศว่า “จากข้อเท็จจริงที่ชัดเจน มี 135 กลุ่มชาติพันธุ์แห่งชาติในประเทศเมียนมาปัจจุบัน กลุ่มที่ถูกเรียกว่า ‘ชาวโรฮีนจา’

ไม่ได้เป็นหนึ่งในนั้น ในทางประวัติศาสตร์ก็ไม่เคยมีกลุ่มชาติพันธุ์ที่เรียกว่า โรฮีนจา ในเมียนมาเช่นกัน” ยิ่งไปกว่านั้นในปีเดียวกัน ปฏิบัติการทางทหารเพื่อจัดการกับกลุ่มติดอาวุธชาวมุสลิมที่ชื่อว่า มูจาฮิด (Mujahid) ภายใต้ชื่อ “ปฏิบัติการทำความสะอาดและสร้างความสวยงาม” (Clean and Beautiful Nation Operation) ยังได้ส่งผลให้มีการผลักดันชาวมุสลิมในรัฐยะไข่ ซึ่งรวมถึงชาวโรฮีนจากว่า 250,000 คน ต้องอพยพเข้าสู่บังกลาเทศ (Human Rights Watch 2000) ส่วนชาวโรฮีนจาที่ยังคงอยู่ในรัฐยะไข่ ต้องอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐบาลเมียนมา มีการออกนโยบายกำหนดให้ครอบครัวของชาวโรฮีนจามีลูกได้ไม่เกิน 2 คน ไม่มีสิทธิครอบครองที่ดิน และอนุญาตให้มีเจ้าหน้าที่รัฐบาลและหน่วยตำรวจชายแดนของเมียนมาใช้ความรุนแรงได้ จนกระทั่งปัจจุบันชาวโรฮีนจากลายเป็นคนอื่นบนดินแดนบ้านเกิดของตนเอง เป็นคนที่ไม่ได้รับการปกป้อง ค้ำครองจากรัฐ ไม่ได้ถูกรับรองโดยรัฐธรรมนูญและกฎหมายสิทธิมนุษยชนเหมือนเช่นพลเมืองเมียนมาและกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ

ชาวโรฮีนจาที่ต้องอพยพออกจากเมียนมาจากปฏิบัติการทางทหารในปี พ.ศ. 2535 มีบางส่วนสามารถเดินทางต่อไปประเทศที่สาม เช่น ซาอุดีอาระเบีย ปากีสถาน และประเทศอื่นๆ แต่ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในค่ายผู้อพยพบริเวณชายแดนเมียนมา - บังกลาเทศ จนถึงปัจจุบัน การถูกปฏิเสธจากรัฐบาลบังกลาเทศ การเข้าไม่ถึงความช่วยเหลือจากสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (United Nations High Commissioner for Refugees: UNHCR) ทำให้ชาวโรฮีนจากลายเป็นคนไร้รัฐ ไม่สามารถเดินทางไปประเทศที่สามได้จำเป็นต้องอาศัยตามแนวชายแดนเมียนมา - บังกลาเทศ ความยากลำบากภายในค่ายที่พักทำให้บางส่วนมุ่งหน้าสู่ประเทศที่สามผ่านทางทะเล

การเดินทางอพยพหนีความรุนแรงของชาวโรฮีนจา ในแง่หนึ่ง อาจไม่แตกต่างไปจากการอพยพหนีความรุนแรงของชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ในประเทศเมียนมาที่เข้าสู่ประเทศไทย และประเทศอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คือไม่สามารถจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นผู้อพยพหนีภัยความรุนแรง หรือเป็นผู้อพยพด้วยเงื่อนไขทางเศรษฐกิจ และทั้งหมดเป็นการลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมาย บางส่วนก็ได้รับการผ่อนปรนและการเจรจาเพื่อหาทางออกระหว่างรัฐบาลประเทศต้นทาง ซึ่งก็คือเมียนมา และประเทศปลายทางอย่างไทยหรือมาเลเซีย แต่สำหรับชาวโรฮีนจาที่อพยพหนีความรุนแรงเข้ามาประเทศไทยในช่วงเวลาหลายปีที่ผ่านมา ไม่ได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองของประเทศเมียนมา เป็นผู้อพยพจากบังกลาเทศที่อยู่ประเทศเมียนมาแต่บังกลาเทศก็ไม่ยอมรับว่าพวกเขาเป็นคนบังกลาเทศเช่นกัน ทำให้พวกเขามีทางเลือกภายใต้กฎหมายน้อยกว่าชนกลุ่มน้อยอื่นๆ จากเมียนมา

ชาวโรฮีนจาบางกลุ่มทั้งที่อยู่ภายในรัฐยะไข่ ประเทศเมียนมา หรือในค่ายพักพิงผู้อพยพระหว่างชายแดนเมียนมา - บังกลาเทศ มุ่งหน้าสู่ทะเลเช่นเดียวกับชาวโรฮีนจาในเมียนมา ด้วยความหวังที่จะหาอนาคตที่ดีกว่าในประเทศมุสลิมอย่างมาเลเซียและอินโดนีเซีย หรือไกลไปถึงออสเตรเลีย การเดินทางของชาวโรฮีนจาในทางทะเลจะใช้สองเส้นทาง เส้นทางแรกจะอ้อมหมู่เกาะอันดามันไปทางใต้ใกล้หมู่เกาะนิโคบาร์ เลียบชายฝั่งทะเลอันดามันของไทยในเขตจังหวัดระนอง จังหวัดพังงา อีกเส้นจะผ่านปากแม่น้ำอิระวดี เลียบชายฝั่งตะนาวศรีและรัฐมอญก่อนจะเข้าสู่น่านน้ำไทยในเขตจังหวัดระนองและพังงา เส้นทางนี้ใกล้ฝั่งและใช้เวลาน้อยกว่า แต่เสี่ยงที่จะเจอกับเรือของทางการเมียนมา ชาวโรฮีนจาจำนวนมากต้องการเดินทางเข้าสู่มาเลเซียหรืออินโดนีเซียมากที่สุด แต่หากมีปัญหาไม่สามารถเดินทางต่อไปได้ก็จะขึ้นฝั่งในประเทศไทยและค่อยลักลอบเดินทางเข้าประเทศมาเลเซียทางบก

ส่วนการเดินทางสู่ประเทศไทยโดยใช้เส้นทางทางบก เช่นเดียวกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ ที่จะเดินทางผ่านดินแดนของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เข้าสู่ประเทศไทยทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก เช่น นายอับดุล การ์ม ซึ่งปัจจุบันขายโรตีย่อย่านบางรัก และยังเป็นผู้ประสานงานสมาคมโรฮีนจาสากลแห่งประเทศไทย เป็นชาวโรฮีนจาจากเมียนมาที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยเป็นตั้งแต่ว่า 30 ปีก่อน ในช่วงเวลานั้น อับดุล การ์ม ใช้เส้นทางเดินทางทางบกจากรัฐยะไข่ ชายแดนตะวันตกของเมียนมาผ่านเขตพะโค (Bago District) ซึ่งอยู่ตอนกลางของเมียนมา ก่อนเข้าสู่

รัฐกะเหรี่ยง (Karen State) และข้ามชายแดนเข้ามาในประเทศไทยทางชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ในขณะที่ชาวโรฮีนจาคนอื่นๆ บางส่วนก็อาศัยเส้นทางเข้ามาทางจังหวัดระนองเหมือนกับชนกลุ่มน้อยอื่นๆ

3. จากผู้อพยพสู่ผู้ลี้ภัยหนีเข้าเมือง และชีวิตในท้องถิ่น

ภายหลังการปราบปรามและความรุนแรงตลอด 30 ปีที่ผ่านมา ความรุนแรงทางเชื้อชาติในรัฐยะไข่ที่ปะทุขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนกรกฎาคม และพฤศจิกายน - ธันวาคม พ.ศ. 2555 ระหว่างผู้สนับสนุนพุทธกับชาวมุสลิม ซึ่งรวมถึงชาวโรฮีนจา ทำให้ชาวโรฮีนจาต้องอพยพหนีความรุนแรงเป็นจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชาวโรฮีนจาที่อพยพออกทางทะเลอันดามันได้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมา (Head 2012) ใน พ.ศ. 2556 มีการจับกุมชาวโรฮีนจาอย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อวันที่ 9 มกราคม พ.ศ. 2556 มีชาวโรฮีนจาที่ถูกจับกุมกลุ่มแรกมีจำนวน 307 คน (เกศริน เตียวสกุล 2556) หลังจากนั้นมีการจับกุมอย่างต่อเนื่อง โดยผู้เขียนได้รับแจ้งว่า ชาวโรฮีนจาจำนวน 39 คน ที่ถูกควบคุมตัวไว้ที่สถานีตำรวจภูธรตะกั่วป่าเมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2556 เป็นการควบคุมตัวชั่วคราวเพื่อรอการส่งตัวไปยังห้องกักขังของด่านตรวจคนเข้าเมือง ภายใต้การควบคุมดูแลของเจ้าหน้าที่ตรวจคนเข้าเมือง ตามนโยบายของรัฐบาลไทย เช่นเดียวกับด่านตรวจคนเข้าเมืองอีก 15 แห่งทั่วประเทศ ตั้งแต่สงขลาถึงมุกดาหาร อุบลราชธานี และเชียงราย ตลอดจนบ้านพักเด็กและครอบครัว ประมาณ 11 แห่ง ภายใต้การดูแลของกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ถูกใช้เป็นสถานที่ควบคุมตัวชาวโรฮีนจา รวมทั้งสิ้นกว่า 2,000 คน

ประเทศไทยเช่นเดียวกับหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ยังไม่รับรองสนธิสัญญาระหว่างประเทศว่าด้วยการปกป้องผู้ลี้ภัย ปี พ.ศ. 2500 รวมทั้งอนุสัญญาที่ออกตามมาในปี พ.ศ. 2510 ไม่ได้มีกลไกทั้งภายในประเทศ และกลไกในภูมิภาคในการปกป้อง ค้ำครอง และดูแลผู้อพยพหนีภัย สำหรับประเทศไทย การปฏิบัติต่อผู้ลี้ภัยหนีเข้าเมืองที่หนีภัยความรุนแรงเข้ามาจึงขึ้นอยู่กับความเมตตาของรัฐบาลไทย ซึ่งมีอำนาจสูงสุดในการกำหนดนโยบายและแนวทางการปฏิบัติต่อผู้อพยพชาวโรฮีนจาที่เข้ามาเขตแดนอำนาจอธิปไตยของไทย และหากจะมีการให้ความช่วยเหลือส่วนใหญ่ก็จะเป็นไปในลักษณะที่ไม่เป็นทางการ

ในระหว่างปี พ.ศ. 2549 - 2554 จำนวนชาวโรฮีนจาที่ถูกทางการไทยจับกุมได้มีจำนวนกว่า 15,000 คน ส่วนใหญ่เป็นชาย อายุระหว่าง 15 ถึง 40 ปี มีเด็กและผู้หญิงค่อนข้างน้อย (Regional Thematic Working Group on International Migration including Human Trafficking 2008) โดยรัฐบาลไทยดำเนินการบนพื้นฐานของหลักการที่ว่ากลุ่มโรฮีนจาเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย (Illegal Migration) มิใช่ผู้หนีภัยจากการสู้รบ (Displaced Person from Fighting) และมีใช้เป็นผู้อพยพ/ลี้ภัย (Refugee) แนวทางปฏิบัติของทางการไทยต่อชาวโรฮีนจาเป็นไปตามกรอบกฎหมายของไทย ซึ่งทั้งหมดจะได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ที่ลี้ภัยหนีเข้าเมืองมาอย่างผิดกฎหมาย ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การดำเนินการของไทยจะเป็นมาตรการสกัดกั้นใน 2 ลักษณะ คือ กรณีชาวโรฮีนจาสามารถเข้าถึงแนวชายฝั่ง จะดำเนินการจับกุมโดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ตำรวจ กองกำลังป้องกันชายแดน และตำรวจน้ำ ก่อนที่จะส่งมอบให้ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองดำเนินคดี และในกรณีที่ตรวจพบ จับกุมได้ในขณะอยู่ในน่านน้ำยังไม่ขึ้นฝั่ง จะเป็นความรับผิดชอบของกองทัพเรือไทยที่ผลักดันออกนอกเขตน่านน้ำไทย พร้อมด้วยความช่วยเหลือพื้นฐาน เช่น อาหาร น้ำดื่ม และน้ำมันเชื้อเพลิง

แม้ชาวโรฮีนจาที่อยู่ภายใต้การควบคุมและอำนาจของรัฐบาลไทยจะมีสถานะเป็นผู้ลี้ภัยหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งก็ไม่ได้ต่างจากผู้กระทำความผิดอื่นๆ ที่จะต้องถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและส่งกลับประเทศต้นทาง อย่างไรก็ดี เนื่องจากรัฐบาลเมียนมาไม่รับรองความเป็นพลเมืองเมียนมาของชาวโรฮีนจา แม้รัฐบาลไทยจะพยายามพิสูจน์สัญชาติในประเทศต้นทาง แต่ก็ไม่มีควมคืบหน้าที่จะเป็นเงื่อนไขให้รัฐบาลไทยสามารถดำเนินการส่งกลับตามกฎหมาย ขณะที่การส่งกลับตามช่องทางธรรมชาติก็ไม่สามารถดำเนินการได้ การควบคุมตัวชาวโรฮีนจา

จึงไม่ได้เป็นการควบคุมตัวเพื่อรอส่งกลับ แต่เป็นการควบคุมเพื่อรอการตัดสินใจที่ดำเนินการอะไรบางอย่างต่อไป สถานะของพวกเขาไม่ได้ถูกรับรองด้วยกฎหมายของรัฐใดๆ ในโลก การไร้ตัวตนทางกฎหมายของชาวโรฮิงจาทำให้รัฐบาลไทยมีทางเลือกที่จำกัด และรัฐบาลไทยก็ได้เลือกที่จะไม่รับรองสถานะใดๆ กีดกันพวกเขาออกจากการเป็นสมาชิกของสังคมการเมือง ทำให้ต้องถูกควบคุมในพื้นที่สำหรับ “ผู้ลักลอบเข้าเมืองผิดกฎหมายที่รอการผลักดันกลับ” ภายใต้การควบคุมของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง (ตม.)

“Now, We do not know what happened oure about and than we do not know, we are how many days, Mouths and years this in staying us. But we are no know are parans have what about now. We are very diffecuelst for staying, sleep, exercise and walking and health.”

ข้อความข้างต้นเป็นบางส่วนของจดหมายที่อับดุลลา (Abdulla) ชายหนุ่มชาวโรฮิงจาเขียนให้ผู้เขียน ในระหว่างที่ผู้เขียนขอเยี่ยมผู้ถูกควบคุมตัวที่สถานีตำรวจภูธรคลองแวงจังหวัดสงขลา เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2556 อับดุลลาถูกขังร่วมกับชาวโรฮิงจาอีก 20 คน เขาเป็นคนสูงกว่าคนอื่น ๆ เป็นชายหนุ่มที่ดูแข็งแรงกว่าคนอื่น แต่หน้าตาที่ซีดอย่างเห็นได้ชัด ก็ทำให้ดูไม่ต่างจากคนอื่นมากนัก เขายื่นจดหมายที่เป็นกระดาษ 2 แผ่น ให้ทีมงานของเครือข่ายช่วยเหลือโรฮิงจา จังหวัดสงขลา ก่อนที่จะถึงมือผู้เขียน พวกเราแบ่งกันอ่านแล้วเก็บใส่กระเป๋าก่อนที่จะมองกลับไป เขาถอยออกไปด้านหลัง แต่ก็ยังพยายามทำท่าทางเหมือนกับจะขอกระดาษเพิ่ม เราทำท่ารับรู้และรับปากว่าจะเอามาให้ในวันถัดมา จดหมายของอับดุลลาพยายามแสดงออกถึงสิ่งที่เขากำลังอยู่ในใจ นอกเหนือไปจากสภาพความเป็นอยู่ภายในห้องกัก ก็คือความไม่แน่นอนในอนาคต การที่ไม่รู้ว่าตัวเองจะถูกควบคุมไว้อีกนานเท่าไร และความเป็นอยู่ของคนในครอบครัวที่ยังอยู่ที่บ้านและไม่ได้รับรู้ว่เกิดอะไรขึ้นกับเขา

วันที่ 30 กรกฎาคม พ.ศ. 2556 เป็นครั้งแรกที่ชาวโรฮิงจาก่อเหตุจลาจลขึ้นระหว่างการถูกกักตัวอยู่ภายในห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลาพวกเขาพยายามหนีออกจากห้องซึ่งบางส่วนใช้ของแข็งทุบช่องลมคอนกรีตของอาคารและรอยตัวหนีออกไป บางส่วนพยายามพังบานประตูด้านหน้าเพื่อหนีออกมา แต่ในที่สุดเจ้าหน้าที่สามารถควบคุมสถานการณ์ได้ และกระจายการควบคุมชาวโรฮิงจาไปยังสถานีตำรวจใกล้เคียง แต่หลังจากนั้นเพียงไม่นาน ในวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2556 เหตุการณ์ใกล้เคียงกันก็เกิดขึ้นอีกครั้งที่ด่านตรวจคนเข้าเมือง จังหวัดพังงา และนับจากนั้นเป็นต้นมาก็มีความพยายามหลบหนีออกจากห้องกักภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองมากขึ้นเรื่อยๆ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้น เป็นความพยายามของชาวโรฮิงจาที่จะไปให้พ้นจากชีวิตที่ไม่รู้ว่าจะต้องอยู่ภายในห้องกักไปจนถึงเมื่อไหร่

สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองสะเดาเป็นสถานที่ที่ควบคุมตัวชาวโรฮิงจาไว้มากที่สุดเกือบ 300 คน ภายในห้องกักที่ถูกสร้างเพื่อการกักตัวชั่วคราว เพื่อรอการผลักดันออกนอกประเทศ แต่ไม่ได้ออกแบบสำหรับคนเกือบ 300 คน ที่ต้องถูกกักขังรวมกันเป็นระยะเวลายาวนานกว่า 8 เดือน เช่นเดียวกับห้องกักตามด่านตรวจคนเข้าเมืองอื่นๆ ทั่วประเทศ ที่ไม่มีพื้นที่โล่งสำหรับให้พวกเขาออกมาทำกิจกรรมภายนอกได้ มีเฉพาะด่านตรวจคนเข้าเมืองขนาดเล็กที่ควบคุมตัวชาวโรฮิงจาไว้ไม่กี่สิบคนเท่านั้น ที่จะพอมีสภาพที่ดีกว่าและมีการผ่อนผันให้ออกนอกห้องกักได้ในบางเวลา

ผู้ชายชาวโรฮิงจาทั้งหมดเกือบ 1,400 คน ต้องกิน นอน อาบน้ำ เข้าห้องน้ำ ทำละหมาด ในห้องที่มีขนาดเล็ก ไม่สามารถที่จะนอนพร้อมๆ กันได้ พวกเขาต้องผลัดกันนอนในระหว่างกลางคืน คนที่ยังไม่สามารถนอนราบลงไปได้ก็ต้องนั่งหลับ บางคนก็นั่งพิงผนังบางคนก็เกาะเสาห้องกักกลับไป และตื่นเช้าในวันใหม่ด้วยสภาพที่ไม่ได้แตกต่างไปจากเมื่อวาน วันแล้ววันเล่า ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2556 จนถึงขณะที่ผู้เขียนเข้าไปสังเกตการณ์ (สิงหาคม พ.ศ. 2556) การมีชีวิตอยู่ภายในห้องกักที่ไม่สามารถเคลื่อนไหวอะไรได้มากมาย ทำได้เพียงกิน นอน และไม่สามารถที่จะออกมาออกกำลังกายภายนอกทำให้ผู้ชายชาวโรฮิงจาอย่างน้อย 8 คน เสียชีวิต

อีกจำนวนหนึ่งกำลังกลายเป็นผู้พิการเนื่องจากกล้ามเนื้อลีบเล็กลงเรื่อยๆ ขณะที่อีกหลายร้อยคนพยายามหลบหนีออกจากห้องกักของสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง

ส่วนผู้หญิงและเด็กชาวโรฮิงจากว่า 300 คน ที่ถูกแยกคุมตัวอยู่ในบ้านพักฉุกเฉินเด็กและครอบครัว 12 แห่ง ก็เผชิญกับความเสี่ยงจากการถูกล่อลวงจากนายหน้าขบวนการค้ามนุษย์ อาศัยช่องว่างที่พวกเขาโดนควบคุมตัวแยกจากพ่อ สามี ผู้นำครอบครัว ความกังวล ความกลัว อาศัยความต้องการที่จะเจอหน้าสามี เจอหน้าพ่อ หรือสมาชิกในครอบครัวและการขาดแคลนกำลังเจ้าหน้าที่ในการควบคุมดูแล ทำให้มีการหลอกผู้หญิงและเด็กหลบหนีออกจากบ้านพักฯ ในจังหวัดพังงา เพื่อเดินทางต่อ แต่สุดท้ายก็ถูกล่วงละเมิดทางเพศ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจในท้องถิ่นที่ร่วมมือกับขบวนการค้ามนุษย์

4. จากผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมือง สู่อาชญากร นักโทษ และผู้ก่อการร้าย

ชาวโรฮิงจาคนหนึ่งที่ถูกควบคุมในห้องขังของค่ายกักต้งตรวจตระเวนชายแดนอำเภอปาดังเบซาร์ จังหวัดสงขลา บอกกับผู้เขียนว่า “ให้เราไปไหนก็ได้ ปล่อยเกาะก็ได้ไปปล่อยชายแดนก็ได้ แม่สอด ระนองก็ได้ แต่อย่าส่งกลับไปในประเทศเมียนมา ขอให้พระเจ้าเป็นผู้กำหนดชีวิตเราเถอะ”

หลังจากเหตุการณ์ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในด่านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา จังหวัดสงขลา และด่านตรวจคนเข้าเมืองพังงา ชาวโรฮิงจาในด่านตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองแห่งถูกแยกไปควบคุมตัวตามสถานีดำรวจภูธรและค่ายตำรวจตระเวนชายแดนในบริเวณใกล้เคียงแต่ในระหว่างวันที่ 8 - 17 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ชาวโรฮิงจาที่ถูกส่งไปควบคุมตัวชั่วคราวที่สถานีดำรวจภูธรสะเดา ด่านตรวจคนเข้าเมืองภูเก็ต และด่านตรวจคนเข้าเมืองระยอง ได้พยายามหลบหนีออกไปอีกรวมแล้ว 85 คน และหลังจากนั้น ในวันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ยังมีชาวโรฮิงจาอีก 86 คน พยายามหนีออกจากห้องกัก ด่านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา

ข้อมูลจากหน้าเฟซบุ๊กของเครือข่ายช่วยเหลือโรฮิงจา จังหวัดสงขลา ณ วันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2556 ระบุว่าเหลือชาวโรฮิงจาที่ถูกควบคุมตัวในเขตจังหวัดสงขลาจำนวน 429 คน โดยถูกกระจายไปควบคุมตัวอยู่ที่ห้องกักด่านตรวจคนเข้าเมืองสะเดา ด่านตรวจคนเข้าเมืองปาดังเบซาร์ สถานีตำรวจคลองแงะ สถานีตำรวจหาดใหญ่ สถานีตำรวจปาดังเบซาร์และบ้านพักเด็กและครอบครัว จังหวัดสงขลา การกระจายการควบคุมไปยังสถานที่อื่นๆ แม้ว่าจะเป็นการผ่อนคลายความแออัดที่เกิดขึ้นในห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง แต่ก็กลายเป็นภาระของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ที่แต่ละแห่งขาดความรู้ ความเข้าใจ และการสื่อสารเพราะมีการจำกล่ามภาษาเมียนมาเฉพาะที่สำนักงานตรวจคนเข้าเมืองเท่านั้น เมื่อคุยกันไม่รู้เรื่อง ต่างคนต่างอยู่ เจ้าหน้าที่ที่ก้อยู่กันข้างนอก ชาวโรฮิงจาก็กินอยู่กันในกลุ่ม การควบคุมก็ไม่ได้เข้มงวด และเนื่องจากการคุมตัวชั่วคราว ระยะเวลาของการแยกควบคุมจึงขึ้นอยู่กับระยะเวลาในการซ่อมแซมห้องกัก และความเสียหายที่เกิดขึ้นภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองทั้งสองแห่ง

ส่วนชาวโรฮิงจาที่พยายามหลบหนี มีจำนวน 19 คน ที่พยายามหลบหนีจากสถานีดำรวจภูธรสะเดา แต่ถูกจับและส่งฟ้องต่อศาลจังหวัดนาทวี ในข้อหาหลบหนีออกจากสถานที่กักกัน และทำให้ทรัพย์สินทางราชการเสียหาย ศาลจังหวัดนาทวีพิพากษาให้จำคุกคนละ 1 เดือน ปรับ คนละ 500 บาท นอกจากนี้ยังมีชาวโรฮิงจาอีก 30 คน ที่ถูกจับกุมเพิ่มเติมในวันที่ 21 สิงหาคม กำลังรอถูกส่งฟ้อง การถูกพิพากษาศาลทำให้ชาวโรฮิงจากลุ่มนี้กลายเป็นนักโทษที่ย้ายสถานที่ควบคุมจากห้องกัก ด่านตรวจคนเข้าเมืองไปยังเรือนจำ แต่ภายหลังการรับโทษสิ้นสุด พวกเขาก็ต้องกลับไปยังห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง เพื่อรอการดำเนินการต่อไป ถ้าหากยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางปฏิบัติ การผลักดันออกนอกประเทศยังไม่สามารถดำเนินการ การส่งต่อไปยังประเทศที่สามก็ทำไม่ได้ ก็เหลือเพียงแค่การอยู่ภายในห้องกักด้วยความอดทน รอคอยโอกาสในการหลบหนีออกไป และปล่อยให้ชีวิตของตนขึ้นอยู่กับพระประสงค์ของพระเจ้าที่เป็นเจ้าที่พวกเขาศรัทธา ตามที่พวกเขาต้องการ

การติดตามจับกุมชาวโรฮีนจาที่พยายามหลบหนี แสดงให้เห็นถึงความกังวลถึงการเชื่อมโยง หรือโอกาสที่ชาวโรฮีนจาที่หลบหนีออกไปจะเข้าร่วมกับผู้ก่อเหตุการความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการให้สัมภาษณ์ของอดีตแพทย์หญิงที่มีชื่อเสียงทางด้านนิติวิทยาศาสตร์ ที่อ้างว่าสามารถเชื่อมโยงชาวโรฮีนจากับขบวนการของผู้ก่อเหตุการความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ แม้ในต่อมาเจ้าหน้าที่ความมั่นคงที่เกี่ยวข้องจะออกมาปฏิเสธ แต่ก็ยังคงแสดงออกผ่านการดำเนินการติดตามตัวที่มองผู้หลบหนีเป็นบุคคลอันตราย ไม่ต่างจากอาชญากร มีการสนธิกำลังจากหลายหน่วยงานความมั่นคงในพื้นที่ชายแดน เจ้าหน้าที่ได้รับคำสั่งให้ติดอาวุธเต็มตัว พร้อมสวมเสื้อกันกระสุน ขณะเดียวกัน ก็มีการเคลื่อนไหวหลายกลุ่มทั้งในอำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ออกมาคัดค้านความพยายามที่จะสร้างสถานกักกันชั่วคราว และในอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก หรืออำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งค่ายผู้อพยพอยู่ในปัจจุบัน ก็มีการคัดค้านการนำชาวโรฮีนจาเข้ามาในพื้นที่ รวมถึงการเคลื่อนไหวในเครือข่ายทางสังคมออนไลน์ ตัวอย่างเช่น หน้า (page) ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ (เฟซบุ๊ก) ที่ใช้ชื่อว่า “ไม่เอา โรฮีนจา เข้าประเทศ” (<https://www.facebook.com/NORoHingya>) ที่มักนำเอาภาพข้อมูลเหตุการณ์ความรุนแรงที่มีชาวมุสลิมอยู่ในเหตุการณ์มาพยายามอธิบายเชื่อมโยงความรุนแรงเข้ากับความเป็นมุสลิม และได้ขยายรวมไปถึงชาวโรฮีนจาในที่สุด

เมื่อคนถูกกันออกจากการเป็นสมาชิกของรัฐ แม้จะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองแต่ก็เป็นชีวิตที่เป็นเป้าหมายของการใช้อำนาจมากกว่าจะเป็นผู้มีบทบาททางการเมือง และเมื่อปราศจากความสัมพันธ์ใดๆ กับรัฐ การเผชิญหน้ากับอำนาจและปฏิบัติการของรัฐจึงกระทำลงบนชีวิตโดยตรง พวกเขากลายเป็นชีวิตที่ไร้การปกป้อง เป็นชีวิตที่เปลือยเปล่า สิ่งที่พวกเขาทำได้ก็เป็นเพียงการพยายามหลบหนี หลีกเลียงจากการเผชิญหน้าในฐานะของเป้าหมายของปฏิบัติการทางอำนาจของรัฐ หน่วยงานความมั่นคงภายในรัฐ และรวมถึงคนธรรมดาซึ่งอ้างอิงสำนักของการเป็นพลเมืองที่ดี พร้อมทั้งจะแบ่งปันภาระของอำนาจสูงสุดด้วยการใช้ความรุนแรงในนามของรัฐ (Hansen and Stepputat 2005) ไม่ว่าจะมีความเสี่ยงอะไรที่รออยู่ ก็ดีกว่าการตกอยู่ภายใต้การกระทำ และการควบคุมของรัฐที่ตนไม่สามารถทำอะไรได้เลย

ประวัติศาสตร์ของชาวโรฮีนจายุคก่อนอาณานิคมสามารถที่จะเป็นไปได้ทั้งผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมตามการอ้างอิงของนักประวัติศาสตร์ - ปัญญาชนชาวโรฮีนจา หรือเป็นผู้ที่เข้ามาใหม่ตามความเข้าใจของชาวเมียนมา แต่กระนั้น การอธิบายของทั้งสองแนวคิดไม่ได้ปฏิเสธการเคลื่อนย้าย การมีปฏิสัมพันธ์ที่หลากหลายของผู้คนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ความขัดแย้งระหว่างชาวเมียนมากับชาวโรฮีนจาเป็นเพียงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นภายหลังเมียนมาต้องตกเป็นอาณานิคมของจักรวรรดินิยมอังกฤษ

การสร้างชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้สร้างให้ชนกลุ่มน้อยที่แตกต่างไปจากชนชั้น นำที่ครอบงำการสร้างชาติ กลายเป็นคนอื่นที่ยังไม่พร้อมจะเป็นพลเมืองของรัฐ หรือในบางกรณีกลายเป็นศัตรูของชาติ ในกรณีของประเทศเมียนมา ชาวโรฮีนจาไม่ได้เป็นเพียงกลุ่มชาติพันธุ์ที่ขัดแย้งกับรัฐบาลเมียนมา แต่เป็นคนนอกที่เป็นผู้อพยพบนแผ่นดินบ้านเกิดของตนเอง เมื่อรัฐบาลเมียนมาปฏิเสธที่จะยอมรับและให้สถานะความเป็นพลเมืองกับพวกเขา พวกเขาถูกทำร้าย ถูกแย่งชิงทรัพย์สิน บ้านเรือนถูกทำลาย ถูกขับไล่ออกไปจากบ้านเกิดของตนในเมียนมา ไม่ได้รับการปกป้อง คุ้มครองจากรัฐ และถูกบังคับให้อพยพหนีออกจากประเทศเมียนมา และสำหรับประเทศไทย ที่ซึ่งรัฐบาลไม่ยอมรับสถานะการเป็นผู้อพยพชาวโรฮีนจาต้องอยู่ในสถานะของผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมืองเป็นแรงงานข้ามชาติผิดกฎหมาย บางคนอาจได้รับสิทธิในการอยู่อาศัยชั่วคราว หลายคนต้องอยู่อย่างผิดกฎหมาย แต่พวกเขาก็ยังพยายามดิ้นรนท่ามกลางสนามประลองของอำนาจและการใช้ความรุนแรงในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากทหาร ตำรวจ กองกำลังพลเรือนติดอาวุธในประเทศเมียนมา หรือความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากการไม่ทำอะไร เช่น การกักอยู่ในพื้นที่จำกัดของด่านตรวจคนเข้าเมืองในประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนาน

การที่ชาวโรฮีนจาอยู่ภายในพื้นที่ที่ถูกผูกขาด ถูกครอบงำโดยอำนาจใดอำนาจหนึ่งทำให้พวกเขาเผชิญกับทางเลือกที่จะยอมให้ชีวิตอยู่ภายใต้อำนาจที่จะใช้ความรุนแรงของผู้อื่นหรือจะกลายเป็นผู้ใช้ความรุนแรงเหนือชีวิตตนเอง ในกรณีที่ถูกควบคุมตัวในฐานะผู้ลักลอบหนีเข้าเมือง พวกเขาจะยอมถูกควบคุมอยู่ในห้องกักของด่านตรวจคนเข้าเมือง และรอเวลาที่จะได้รับอิสระ ซึ่งไม่รู้ว่าจะอีกยาวนานเท่าไร หรือจะพยายามทำลายห้องกักเพื่อที่จะหนีออกไปภายนอก ในกรณีที่ตกเป็นเหยื่อของขบวนการค้ามนุษย์ กลายเป็นแรงงานบนเรือประมงที่ไม่มีโอกาสขึ้นฝั่งเป็นระยะเวลานาน หากทนได้ก็ทน หากทนไม่ได้ก็อาจถูกฆ่าและกลายเป็นศพลอยอยู่กลางทะเล หรือจะกลายเป็นอาชญากรที่ติดสินใจฆ่าได้ทั้งเพื่อหลบหนีออกจากเรือ

ความหวังที่จะมีชีวิตที่ดีกว่าที่นำไปสู่ความรุนแรง ด้วยความหวังว่าจะทำให้ช่องว่างระหว่างชีวิตที่กักพวกเขาไว้จากโลกภายนอกห่างออกจากกัน ให้มีช่องว่างเพียงพอที่จะแทรกตัวเองออกมาได้ เพียงแต่หลุดออกมาเพื่อที่จะเผชิญกับความรุนแรงอื่นๆ ที่รออยู่ภายนอก พวกเขาเริ่มต้นด้วยความหวังแต่อาจจบลงด้วยการกลายเป็นเหยื่อขบวนการค้ามนุษย์ เป็นแรงงานทาสที่รอการถูกขายต่อไปยังที่อื่นๆ แต่หากทางเลือกในชีวิตที่อาจเหลือเพียงการถูกกักขังอยู่ภายในด่านตรวจคนเข้าเมืองของไทยโดยไม่รู้กำหนด กับการเสี่ยงที่จะหนีออกไปเสี่ยงที่จะเป็นแรงงานทาสที่โหดร้ายแห่ง เสี่ยงที่จะเสียชีวิต เสี่ยงที่จะมีงานทำและมีเงินเก็บได้ เสี่ยงที่จะได้เห็นหน้าครอบครัวอีกครั้งคำถามที่เกิดขึ้น หากเป็นเรา เราจะเลือก?⁷

เรื่อง โรฮีนจา

บทความเรื่อง “โรฮีนจา” เป็นผลงานการเขียนของ ชุตติกาญจน์ กันทาธรรม และคณะ⁷ ซึ่งเนื้อหาเป็นการกล่าวถึงสถานการณ์โรฮีนจาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผลกระทบต่อไทย ความคิดเห็นของชาวเมียนมา และแนวทางในการแก้ไขปัญหา โดยคณะผู้จัดทำเห็นว่าบทความดังกล่าวมีข้อมูลบางส่วนที่เกี่ยวข้อง และอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้เข้าร่วมประชุม จึงได้นำมาเรียบเรียงไว้ในเอกสารประกอบการประชุม ดังนี้

1. ความเคลื่อนไหวของโรฮีนจาในปัจจุบัน (1990 - ปัจจุบัน)

ตั้งแต่ปี 1990 ความเคลื่อนไหวของโรฮีนจาแตกต่างจากในยุค 1950 ที่ใช้กองกำลังติดอาวุธก่อการกำเริบการดำเนินการในยุคใหม่มุ่งเน้นการลอบปลิดชีวิต โดยชาวโรฮีนจาที่หลบหนีออกมาได้ มีการสร้างเรื่องขึ้นพื้นเมืองโรฮีนจา โดยนักวิชาการโรฮีนจา และเผยแพร่คำว่า “โรฮีนจา” และใช้นักการเมืองปฏิเสธถิ่นกำเนิดในเบงกาลี นักวิชาการโรฮีนจาอ้างว่า ยะไข่เคยเป็นรัฐอิสลามมานานนับพันปี หรือมีกษัตริย์มุสลิมปกครองยะไข่เป็นเวลา 350 ปี สมาชิกสภาชาวโรฮีนจายังเคยกล่าวว่า “โรฮีนจาอยู่อาศัยในยะไข่มาตั้งแต่ยุคที่พระเจ้าสร้างโลก อาระกันเป็นของเรา และมันเคยตกเป็นดินแดนของอินเดียมา 1,000 ปี” พวกเขามักจะยอรรอยถิ่นกำเนิดของโรฮีนจาไปถึงนักเดินเรือชาวอาหรับ แต่การกล่าวอ้างนี้ถูกปฏิเสธในวงวิชาการว่าเป็น “นิทานที่แต่งขึ้นใหม่” นักการเมืองโรฮีนจาบางคน

⁷ ศิววงศ์ สุขทวี, เรื่อง “โรฮีนจา ชีวิตภายใต้อำนาจจากชายแดนด้านตะวันตกของเมียนมาถึงไทย”, วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 33(1): มกราคม – มิถุนายน 2557, <http://socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2015/02/JSA-33-1-student-essay.pdf>.

ใช้วิธีการตรานักประวัติศาสตร์นานาชาติว่า เข้าข้างชาวยุโรป เพื่อปฏิเสธประวัติศาสตร์ที่มีหลักฐานอ้างอิง แม้กระนั้นเรื่องนี้ก็แพร่กระจายไปในวงกว้างหลังการจลาจลในปี 2012

2. ผลกระทบต่อประเทศไทย

การที่ชาวโรฮิงจาหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และได้เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยก่อให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อไทยในด้านต่างๆ ดังนี้

ด้านสังคมจิตวิทยา

ชาวมุสลิมโรฮิงจาส่วนใหญ่ลักลอบเข้ามาขายแรงงานในไทย มีจำนวนหนึ่งที่ไปจดทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาเพื่อให้ได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยชั่วคราวแต่อย่างไรก็ตามในอนาคต หากมีการพิสูจน์สัญชาติแรงงานต่างด้าวสัญชาติเมียนมาชาวมุสลิมโรฮิงจา กลุ่มดังกล่าวจะต้องมีปัญหาเนื่องจากประเทศเมียนมาจะไม่ยอมรับว่าเป็นบุคคลสัญชาติเมียนมา ทำให้ต้องตกค้างเป็นผู้หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายอยู่ในประเทศไทย โดยบุตรหลานของกลุ่มเหล่านี้ จะเป็นเด็กไร้สัญชาติ ก่อให้เกิดปัญหาและภาระด้านสังคมให้กับประเทศไทยมากขึ้น

ด้านความมั่นคง

1) ชาวมุสลิมโรฮิงจา ที่ลักลอบเข้ามาพักอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานาน ส่วนหนึ่งจะมีพฤติกรรมไปรวมกับกลุ่มผิดกฎหมาย เช่น รวมกับกลุ่มชาวปากีสถานปลอมแปลงเอกสารสำคัญต่างๆ นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมเขาไปเกี่ยวข้องกับขบวนการอาชญากรรม ข้ามชาติหลายรูปแบบ เช่น การค้ามนุษย์ ปลอมแปลงหนังสือเดินทาง การค้าสิ่งผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด อาวุธสงคราม ตลอดจนการตั้งตัวเป็นผู้มีอิทธิพลเรียกเก็บค่าคุ้มครองจากผู้ลักลอบเข้าเมือง

2) เกิดขบวนการนำพาชาวมุสลิมโรฮิงจาจากเมียนมาเข้าไทย และขบวนการนำพาชาวมุสลิมโรฮิงจาจากไทยไปมาเลเซีย หรือกลุ่มประเทศมุสลิม

3) มีการจัดตั้งกลุ่ม Burmese Rohingya Association in Thailand (BRAT) เคลื่อนไหวในไทย เพื่อเรียกร้องสิทธิสถานะอยู่ในประเทศไทย

4) กลุ่ม Rohingya Solidarity Organisation (RSO) มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มTaliban และนาย Osama bin Ladenโดยการรับความช่วยเหลือด้านเงินทุนและการฝึกทางทหาร เป็นสิ่งบ่งชี้ที่สำคัญและมีความสอดคล้องกับแนวทางการจัดตั้งโลกมุสลิม (Muslim World) ขึ้นมาใหม่ ดังนั้นมุสลิมโรฮิงจาในประเทศไทยบางส่วนเป็นมุสลิมหัวรุนแรง

ปัญหาด้านเศรษฐกิจ

เนื่องจากแรงงานในภาคอุตสาหกรรม หรือเกษตรกรรมบางประเภท เช่น การประมง กิจการต่อเนื่องจากการประมง การเกษตร แรงงานไทยทั้งในและนอกพื้นที่ไม่ยอมทำงานประเภทดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการต้องใช้แรงงานต่างด้าว ประกอบกับแรงงานต่างด้าวเป็นแรงงานราคาถูก ทำงานคุ้มค่ามากกว่าแรงงานไทย จึงเป็นแรงผลักดันใหม่การใช้แรงงานต่างด้าวเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่จำนวนคนไทยว่างงานมีเพิ่มมากขึ้น ตลอดจนจะส่งผลกระทบต่ออัตราค่าแรงพื้นฐาน

ปัญหาด้านสาธารณสุข

ชาวโรฮิงจาที่หลบหนีเข้ามาใช้แรงงานในประเทศไทย อาจเป็นพาหะนำพาโรคติดต่อร้ายแรงมาสู่คนไทย เช่น โรคมาเลเรีย โรคเท้าช้างซึ่งทางการแพทย์ต้องเสียงบประมาณด้านสาธารณสุขจำนวนมากในการป้องกันโรคติดต่อ และการดูแลช่วยเหลือแรงงานดังกล่าวตามหลักสิทธิมนุษยธรรม

ปัญหาด้านภาพลักษณ์ของไทยในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ

สำนักข่าวต่างประเทศได้รายงานไว้ว่า เจ้าหน้าที่ยามฝั่งของประเทศอินเดียได้ให้การช่วยเหลือผู้อพยพชาวโรฮิงญาที่ว่ายน้ำข้ามมาเข้าหาฝั่งซึ่งทั้งหมดอยู่ในสภาพที่อดโรยและขาดน้ำอย่างรุนแรง โดยกลุ่มผู้อพยพได้เล่าให้ฟังว่า พวกตนได้จ่ายเงินให้นายหน้าพาขึ้นเรือ เดินทางหลบหนีเข้าไปในประเทศไทย เพราะต้องการความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แต่กลับถูกทหารไทยควบคุมตัวแล้วบังคับให้ขึ้นเรือกลับประเทศของตนด้วยเรือที่ไม่มีเครื่องยนต์ปล่อยให้ลอยอยู่กลางทะเลด้วยอาหารและน้ำจำนวนเล็กน้อย ผู้อพยพกล่าวอ้างว่าการกระทำดังกล่าวของประเทศไทยส่งผลให้มีผู้เสียชีวิตไปนับร้อยศพ เนื่องจากอดอาหารอยกลางทะเล ส่งผลให้นานาชาติตลอดจนถึงองค์กรต่างๆ โดยเฉพาะด้านสิทธิมนุษยชน ออกมากล่าวหาว่าไทยกระทำการไร้ซึ่งมนุษยธรรม

3. ปัญหาไทยกับชาวโรฮิงญา

ระยะนี้มีข่าวคราว “ชาวมุสลิมโรฮิงญา” ชนกลุ่มน้อยในรัฐยะไข่ ของประเทศเมียนมา นับร้อยนับพันคน ได้พากันอพยพล่องเรือที่ดัดแปลงมาจากเรือประมง บรรทุกคนเต็มลำ หลายลำ ต่างเวลาต่างวาระ มุ่งหน้าขึ้นฝั่งทางภาคใต้ของประเทศไทย แล้วหาที่หลบซ่อน ก่อนที่จะปะปนไปกับแรงงานต่างด้าว

ข่าว ระบุว่า คนเหล่านี้หนีการถูกกดขี่ หนีการไล่ล่าจากรัฐบาลเมียนมา ที่ไม่ยอมรับชนเผ่ามุสลิมโรฮิงญาเป็นพลเมืองเมียนมา ทำให้ขาดโอกาสหางานทำ และขาดโอกาสทางการศึกษา จึงทิ้งบ้านหวังไปตายเอาดาบหน้า โดยมีนายหน้าที่หาकिनกับความลำบากของเพื่อนร่วมชนเผ่า จัดเรือและวางแผนการเดินทาง แลกกับค่าหัวคนละหลายหมื่นบาท

ที่บ้านเรา การจับกุมชาวโรฮิงญา ที่เป็นข่าวตอนแรกๆ เจ้าหน้าที่ไปพบคนเหล่านี้หลายร้อยคน ถูกกักบริเวณ ไว้ในอาคารแคบๆ กลางสวนในป่าลึก ซึ่งขณะที่พบทุกคนมีสภาพอดโรย

ข่าวระบุว่า พวกเขาถูกกระบวนการค้ามนุษย์ ล่อลวงมาขายทำให้คนไทยนึกภาพผู้หญิง ที่ถูกจับไปขายชองในต่างประเทศ นึกถึงแรงงานที่ถูกหลอกไปเป็นทาส ฯลฯ เพราะฉะนั้น เมื่อข่าวนี้แพร่ออกไป ประชาชนต่างพากันนำข้าวปลา อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ไปช่วย มีการส่งหมอไปตรวจรักษา หลายคนถึงกับหลังน้ำตาว่ามนุษย์ ทำกับมนุษย์ด้วยกันเช่นนี้ได้อย่างไร

กลุ่ม นักสิทธิมนุษยชน ประณามประเทศไทยไว้ก่อนว่า เป็นศูนย์กลางของแหล่งค้ามนุษย์ เรียกร้องและกดดันรัฐบาลไม่ให้ส่งชาวโรฮิงญาเหล่านี้กลับประเทศ เรียกร้องให้รัฐบาลหาที่พักพิง ตั้งศูนย์อพยพ และให้ติดต่อยุเอ็น ส่งต่อไปยังประเทศที่สาม เพื่อรับตัวไป โดยเฉพาะประเทศมุสลิมเพื่อความอยู่ร่วมกันอย่างไว้รอยต่อแต่น่าแปลกที่ไม่มีประเทศใดยอมรับ

และที่น่าแปลกกว่านั้นคือ ทำไมนักสิทธิฯ ไม่เรียกร้องให้รัฐบาล (ประชาธิปไตย) เมียนมารับผิดชอบ เพราะเป็นต้นตอผู้ก่อปัญหาโดยตรง โดยนอกจากให้รับตัวกลับประเทศ และต้องให้ความเป็นธรรมกับชาวโรฮิงญา

ข่าวว่าชาวโรฮิงญาเดินทางมายังประเทศไทย เป็นไปอย่างต่อเนื่อง ทางด้านคนไทยเจ้าหน้าที่ไทยก็ต้องดูแลในระดับที่ดีพอสมควร จริงหรือที่พวกเขาถูกกระบวนการค้ามนุษย์นำออกมาขาย คำตอบที่น่าจะชัดเจนที่สุดคือ ไม่จริง หรือจริงไม่ทั้งหมด เพราะพวกเขาเต็มใจที่จะออกไปเสี่ยง เพื่อแสวงหาอนาคต แต่ไปเองไม่ได้ จำเป็นต้องพึ่งกระบวนการค้ามนุษย์ ซึ่งได้ประโยชน์จากการช่วยเหลือให้เดินทางออกนอกประเทศ

ในด้านมนุษยธรรมชาวโรฮิงญาเหล่านี้อยู่ในสภาพน่าสงสาร ซึ่งเราคิดว่าในความเป็นคนไทย ก็พร้อมที่จะช่วยตามกำลังตามกรอบของเวลา แต่ถ้าถึงขั้นต้องรับผิดชอบในการเลี้ยงดู เช่น ตั้งศูนย์อพยพ ฝึกอาชีพ นำเข้าในระบบ แล้วหางานให้ทำ ให้ค่าแรงวันละ 300 บาท

ที่มีข่าวว่ากำลังจะออกจากประเทศมาฟิฟิง จะมาอีกเป็นเรือนแสน คนไทยและประเทศไทย คงไม่อาจแบกรับภาระนี้ได้ ไม่ใช่ใจดำแค่คนไทยด้วยกันเอง เรายังดูแลกันไม่ทั่วถึงเลย ที่สำคัญ คือ ปัญหาความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะชาวโรฮิงจา วันหนึ่งก็อาจนำปัญหาเข้าประเทศได้

ข่าวจาก “สปริงนิวส์” รายงานว่า แพทย์หญิงคุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ ผู้อำนวยการสถาบันนิติวิทยาศาสตร์ กระทรวงยุติธรรม เคยพบว่า ชาวโรฮิงจาบางคน ถือสัญชาติมาเลเซียและอพยพเข้ามาก่อเหตุใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย

เมื่อวันอังคารที่ 29 มกราคม คอลัมน์ “หมายเหตุประเทศไทย” โดย “ลม เปลี่ยนทิศ” จาก นสพ.ไทยรัฐ นำเสนอบทความ “เรื่องลึกลับของ โรฮิงจา” มีหลายประเด็นที่ไม่อาจมองข้าม

ลม เปลี่ยนทิศ ระบุว่า ตัวเลขล่าสุดมี ชาวโรฮิงจา ถูกจับกุมในข้อหาหลบหนีเข้าเมือง 1,390 คนแล้ว นักข่าวต่างประเทศไปสอบถามถึงสาเหตุที่ต้องหนีจากบ้านเกิดรัฐยะไข่ ก็ได้รับคำตอบว่าไม่สามารถอยู่ในประเทศเมียนมาได้ เพราะถูกกดขี่ข่มเหงไม่มีงานทำ ไม่มีทางต่อสู้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรม จึงต้องหนีออกมาทางเรือในฝั่งทะเลอันดามัน เพื่อขอลี้ภัยไปประเทศที่ 3 และยืนยันกันว่า ยอมตายหากถูกส่งกลับเมียนมา รัฐยะไข่ของเมียนมาน่ากลัวยิ่งกว่าความตายเลยหรือ ทั้งๆ ที่เมียนมาเพิ่งจะเปิดประเทศ

ปลาย ปีที่แล้ว ชาวโรฮิงจา ก็เป็นข่าวไปทั่วโลก เมื่อชาวโรฮิงจาซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม เปิดศึกศาสนา กับชาวพุทธ ที่รัฐยะไข่ ฆ่ากันตายไปกว่าร้อยศพ ทำให้มีผู้ไร้ที่อยู่อาศัยกว่า 30,000 คน แม้แต่ อองซาน ซูจี ผู้นำฝ่ายค้าน ก็ปฏิเสธที่จะปราศรัยสนับสนุนชาวโรฮิงจา เพราะไม่ต้องการเข้าข้างใดข้างหนึ่ง

ลม เปลี่ยนทิศ ให้แง่คิดอีกว่า รัฐยะไข่ ยากจนขึ้นแค้นจนชาวโรฮิงจาอยู่ไม่ได้ ต้องเสี่ยงตายลงทะเลหนีไปประเทศที่ 3 ทั้งที่ไม่รู้ว่าอนาคตจะเป็นอย่างไร จริงหรือไม่ ยังสงสัย ในปฏิทินทัวร์เมียนมา ของบริษัทนำเที่ยวไทย รัฐยะไข่ ก็เป็นหนึ่งในเมืองท่องเที่ยว เพราะเต็มไปด้วยโบราณสถานกว่า 140 แห่ง มีวัดตั้งมากมาย ยิ่งน่าสงสัยเมื่อ พญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสุนันท์ บอกว่า มีข้อน่ากังวล ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ในช่วงปี 2552 ตรวจพบ ชาวโรฮิงจา ถือบัตร สัญชาติมาเลเซีย เข้ามาก่อเหตุในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ แต่ยังคงสงสัยว่าเข้ามาเส้นทางใด เพราะชาวโรฮิงจาไม่มีศักยภาพพอที่จะล่องเรือไปขึ้นฝั่งที่มาเลเซียได้

คุณ หมอพรทิพย์ บอกด้วยว่า จากการตรวจค้นของเจ้าหน้าที่ยังพบว่าในกลุ่มโรฮิงจาผู้ลักลอบเข้าเมือง มีการนำวัตถุระเบิดจากประเทศอินเดียเข้ามาด้วย ดังนั้น จึงน่าสงสัยว่าจะมีขบวนการช่วยเหลือเคลื่อนย้ายคนกลุ่มนี้หรือไม่ แม้จะมีการผลักดันคนเหล่านี้กลับประเทศ แต่ในความเป็นจริง ชาวโรฮิงจาจะถูกส่งไปขึ้นฝั่งที่จังหวัดสตูล ระนอง และจังหวัดอื่นๆ บางส่วนถูกส่งต่อไปยังมาเลเซีย จากการตรวจสอบขยายผลที่พิกกลุ่มโรฮิงจา มีผู้ต้องหา 2 คนสารภาพว่า ชาวโรฮิงจาที่อพยพผ่านชายแดนด้านแม่สอด มาอาศัยที่สุโขทัย ก่อนถูกส่งตัวไปฝึกกับ “กลุ่มอาร์เคเค” และกลับเข้ามาก่อเหตุในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย ประเด็นนี้น่าเป็นห่วงมาก รัฐบาลยังไม่มียุทธศาสตร์ชัดเจนว่าจะแก้ปัญหาอย่างไร

ลม เปลี่ยนทิศ ตั้งคำถามว่า ทำไมชาวโรฮิงจาที่ยากจน จึงสามารถล่องเรือฝ่าทะเลอันดามันอันเว้งว้าง มาขึ้นบกที่จังหวัดระนอง – สตูล – สงขลา ได้อย่างแม่นยำ เป็นเรื่องที่ นายกฯ ยิ่งลักษณ์ ชินวัตร จะต้องให้กระทรวงการต่างประเทศ เปิดโปงต่อชาวโลก เพื่อแก้ปัญหาชาวโรฮิงจา และแก้ปัญหาภาคใต้ของไทยด้วย กลับมาดูทางภาครัฐ การประชุมรวมกรณีโรฮิงจา ทุกหน่วยเห็นตรงกันว่า ยังไม่พบว่าเป็นขบวนการค้ายมนุษย์ แต่จากการเข้าช่วยเหลือพบว่าในที่เกิดเหตุเป็นเพียงการนำชาวโรฮิงจามากักขังเพื่อพักรอ เป็นขบวนการนำคนต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองและให้ที่พักพิงแก่คนต่างด้าว

ขณะนี้มีความชัดเจนแล้วว่าทางการไทยได้ให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม คือจัดหาที่พักและอาหาร อย่างไรก็ตาม คงจะต้องผลักดันให้ออกจากประเทศไทยภายใน 6 เดือน ซึ่งทางการไทยจะประสานไปยังประเทศเมียนมาให้รับคืน รวมทั้งขอให้สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ หรือ “ยูเอ็นเอชซีอาร์” ประสานไปยัง

กลุ่มประเทศที่สามว่า มีประเทศใดต้องการให้ที่พักพิงกับชาวโรฮิงจาบ้าง สำหรับ กระบวนการส่งมุสลิมโรฮิงจาจากกลับ จะต้องมีการดำเนินการอย่างถูกต้องตามหลักสากลระหว่างประเทศ โดยทางการเมียนมาจะต้องมารับตัว ในลักษณะเดียวกับการส่งชาวเมียนมาที่หลบหนีเข้าเมือง

4. "ความคิดเห็น" ของคนเมียนมาต่อโรฮิงจา

ประเทศเมียนมา ที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เพราะมีประชากรกว่า 100 ชนเผ่า แต่สำหรับชาวมุสลิมโรฮิงจาแล้ว คนเมียนมาจำนวนไม่น้อยยังไม่ยอมรับ เช่นเดียวกับรัฐบาลเมียนมาที่ไม่ให้สัญชาติ ทำให้ชาวโรฮิงจาในเมียนมา มีสภาพเป็นบุคคลไร้สัญชาติ จึงมีชีวิตความเป็นอยู่ค่อนข้างยากลำบาก ไม่สามารถเข้าถึงระบบบริการต่างๆ ได้ดีเพียงพอ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา การประกอบอาชีพ และสาธารณสุข

แม้ในความเป็นจริง คนเมียนมาที่เป็นชาวพุทธและชาวโรฮิงจาที่เป็นมุสลิม จะมีการติดต่อสัมพันธ์กันในการซื้อขายแลกเปลี่ยน เช่น คนเมียนมานำสินค้าไปค้าขาย ส่งต่อให้ชาวโรฮิงจา หรือชาวโรฮิงจาเป็นแรงงานหาปลาในเรือประมง แล้วนำมาขายต่อให้คนเมียนมากลางทะเล เพื่อส่งขายต่อในตลาด เพราะชาวโรฮิงจาไม่สามารถขึ้นฝั่ง ซึ่งเป็นพื้นที่นอกเขตมุสลิมได้

จากการสอบถามความคิดเห็นของชาวเมียนมา ทีมข่าวไทยรัฐทีวี พบว่า คนเมียนมาที่เกลียดชังชาวโรฮิงจานั้น เพราะพวกเขารู้สึกว่าชาวโรฮิงจาไม่ใช่พลเมืองของเมียนมา แม้ว่าในอดีตจะมีชาวโรฮิงจาอยู่ในเมียนมาหลายสิบปีแล้วก็ตาม แต่ก็ไม่ได้มีจำนวนมากและสร้างปัญหาดังเช่นในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม พวกเขาไม่ได้มองว่า ปัญหาโรฮิงจาเป็นเรื่องใหญ่ และสื่อมวลชนของเมียนมาเองก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้เท่าใดนัก แต่ท่ามกลางความขัดแย้งที่ยังมีอยู่ในประเทศ ก็ยังมีชาวเมียนมาอีกส่วนหนึ่งที่เปิดใจยอมรับความสัมพันธ์ฉันมิตรกับกลุ่มมุสลิมโรฮิงจาได้

ทีมข่าวไทยรัฐทีวี ได้เดินทางไปสำรวจยังชุมชนชาวพุทธแห่งหนึ่ง ในเมืองซิตตเว รัฐยะไข่ ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับชุมชนมุสลิม โดยมีจุดตรวจของตำรวจเป็นแนวกัน เราได้พบกับชายวัย 52 ปีคนนี้

เขาบอกกับทีมข่าวว่า สำหรับตัวเขาแล้ว ในอดีตที่ทำอะไรทำนา ได้พบปะพูดคุยและค้าขายกับชาวโรฮิงจาบ่อยครั้ง โดยรู้สึกว่าเขาเหล่านั้นเป็นเสมือนเพื่อน แต่ในปัจจุบันที่ได้เปลี่ยนอาชีพมาค้าขายในพื้นที่ ประกอบกับการเมียนมามีการแบ่งพื้นที่ชุมชนพุทธและมุสลิมอย่างเข้มงวด จึงไม่ค่อยได้พบปะกับชาวโรฮิงจาอีก

และแม้ว่าเหตุจลาจลที่เกิดขึ้นระหว่างชาวพุทธและมุสลิม ในปี 2556 จะทำให้หมู่บ้านของเขาได้รับผลกระทบจากเพลิงไหม้ จนทำให้บ้านเรือนที่เคยมีอยู่ถึง 500 หลังคาเรือน เหลืออยู่เพียง 395 หลังคาเรือนเท่านั้น แต่เขาก็เข้าใจถึงสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และไม่หลงเหลือความรู้สึกเคียดแค้นต่อชาวโรฮิงจาอยู่เลย

อย่างไรก็ตาม การแก้ไขปัญหาวาโรฮิงจานั้น ย่อมขึ้นอยู่กับท่าทีของรัฐบาลเมียนมา ที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างเชื้อชาติ ซึ่งไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะแม้แต่ในบางประเทศ คนเชื้อชาติเดียวกันยังเกิดความแตกแยก และเข้าห้ำหั่นกัน เพียงแค่ความเห็นต่างทางการเมือง จนเกิดการยึดอำนาจ และต้องใช้ระยะเวลาในการสร้างความปรองดอง ข่าวไทยรัฐทีวี รายงาน

5. แนวทางแก้ไขปัญหาวาโรฮิงจา

ผมเคยเขียนบทความเกี่ยวกับโรฮิงจาไปบ้างแล้ว ก็ขอเขียนอีกครั้งหลังจากล่าสุดได้ไปสำรวจสถานที่กักกันของสำนักงานตำรวจเข้าเมือง และศูนย์สงเคราะห์สตรีและเด็ก กระทรวงพัฒนาสังคมที่จังหวัดพังงา ในรอบภารกิจของคณะกรรมการกิจการชายแดน สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่ได้ตระเวนสำรวจสถานที่กักกันชาวโรฮิงจาไปทั่วประเทศ โดยเฉพาะที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือและที่ภาคใต้ ได้พบปะหารือกับผู้แทนราษฎรในท้องถิ่นและพี่น้องชาวไทยมุสลิม รวมทั้งคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัด

ผมเองมีโอกาสมิใช่เป็นการภายในกับกรรมการในคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยที่กรุงเทพฯ ด้วย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ปัญหาชาวโรฮิงญา ที่กรุงเทพฯ คณะกรรมการกิจการชาวยุโรปก็เชิญเจ้าหน้าที่หน่วยงานไทยที่เกี่ยวข้องมาหารือ เพื่อร่วมหาแนวทางแก้ไข แต่การทั้งหมดจัดได้ว่ายังไม่มีวี่แววที่เห็นที่ควร อีกทั้งอีกไม่นานนี้ จะเข้าสู่ฤดูการถือศีลอด (รอมฎอน) การช่วยเหลือดูแลก็มีลักษณะพิเศษ เพิ่มพูนจากการดูแลผู้อยู่ในที่กักกันทั่วไป

การพิจารณาพิจารณาอื่น ต้องมองเป็นเรื่องผสมผสานให้ได้ความสมดุลระหว่างกฎหมายตรวจคนเข้าเมือง กับหลักสากลด้วยความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม และเป็นเรื่องเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยที่นับถือศาสนาต่างจาก ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศเมียนมาและประเทศไทย แต่เมื่อชนกลุ่มน้อยโรฮิงญานับถือศาสนาอิสลาม ความเป็น ปรารถนาภาพกับพี่น้องไทยมุสลิมก็มีความละเอียดอ่อน มีเครือข่ายข้ามเขตแดนไปยังโลกมุสลิมอย่างเลี่ยงไม่ได้ หรือนัยหนึ่งการกระทำใดๆโดยภาครัฐของเมียนมาและไทยจะปราศจากซึ่งความไม่รู้สึกรู้ร้อนรู้หนาวกับพี่น้อง มุสลิมโลกนั้นมิได้ อีกทั้งชาวโรฮิงญาหนีร้อนมาพึ่งเย็น มาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เพราะถูกกดขี่ ไม่ได้รับความ ยุติธรรม ไม่ได้รับการปฏิบัติเสมอเหมือนในดินแดนเกิด

การแก้ไขปัญหาจึงต้องดูอย่างน้อยใน 4 มิติ หรือ 4 กรอบระดับด้วยกัน และต้องดำเนินการคู่ขนานกันไป

ระดับแรก ที่ประเทศต้นทาง คือ เมียนมา รัฐบาลจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตยเสรีนิยมเริ่ม ชัยบัลแล้วคือ ทำการสำรวจประชากรโรฮิงญาเพื่อแยกแยะโรฮิงญาท้องถิ่น (ในเมียนมา) กับชาวเบงกอล หรือชาว เชื้อสายเบงกอลที่อาจสวมรอยเป็นโรฮิงญาเข้ามาจากบังกลาเทศและอินเดีย และการให้ถิ่นพำนักถาวร ออกเอกสาร แสดงตน ซึ่งประชาคมโลกโดยเฉพาะหมู่สมาชิกอาเซียนร่วมกับสหประชาชาติอาจร่วมกันเรียกร้องให้รัฐบาลเมียนมา ให้สิทธิพลเมืองในโอกาสแรก ให้ความช่วยเหลือรัฐบาลเมียนมาและรัฐบาลท้องถิ่น (รัฐยะไข่) ในการสำรวจ ประชากร และการพัฒนาขั้นพื้นฐานเพื่อสร้างอนาคต ตรึงมิให้ชาวโรฮิงญาคิดอ่านล่องเรือไปตายเอาดาบหน้า เป็นการส่งผลกระทบของเมียนมาทำให้ประเทศเพื่อนบ้านและประชาคมโลก

ระดับที่สอง คือ การช่วยเหลือดูแลชาวโรฮิงญาที่ติดค้างอยู่ในประเทศแรกรับ หรือระหว่างทาง (Transit) เช่น ไทย มาเลเซียและอินโดนีเซีย ให้ได้มาตรฐานที่ประชาคมโลกหรือพี่น้องชาวมุสลิมพึงยอมรับได้ หมายถึงเร่งเสริม ความพร้อมในการรองรับให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับหน่วยงานหลักในประเทศไทยขั้นนี้คือ สำนักงานตรวจ คนเข้าเมือง กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงชีวิต กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งที่ผ่านมายังเป็นลักษณะตามมี ตามเกิด คือ มอบหมายมาจากรัฐบาลแล้วก็กระจายกันไปตามหน่วยงานสาขาทั่วประเทศ แต่ไม่ได้จัดหางบประมาณ จากส่วนกลางให้เพียงพอเป็นค่าเลี้ยงดูต่างๆ ค่าจ้างบุคลากรให้เพียงพอ และเพื่อการจัดทำสถานที่ให้สอดคล้อง กับหลักมนุษยธรรม ศักดิ์ศรี และความเป็นมนุษย์

สภาพสถานที่กักขัง ณ วันนี้นั้นแออัดมาก และสิทธิพื้นฐาน เช่น การได้ออกมาสูดอากาศ ออกกำลังกาย ก็จำกัดมาก เพราะสถานที่ไม่อำนวย และเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอที่จะดูแลป้องกันการหลบหนี

ปัญหาพื้นฐานอื่นๆ เช่น ล่ามไม่เพียงพอ สถานรักษาพยาบาลและบุคลากรการแพทย์ พยาบาล ณ ที่กักกัน หรืออุปกรณ์เพื่อใช้ในพิธีกรรมทางศาสนา หรือการเรียนการสอนขั้นพื้นฐานเพื่อใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ก็ยังขาด เหลืออีกมาก

ขณะเดียวกัน การเปิดโอกาสให้คณะกรรมการกลางอิสลามเข้าไปร่วมดูแลอย่างจริงจังเพื่อช่วยแบ่งเบา ภาระฝ่ายราชการ และยังเป็นการเสริมสร้างขวัญกำลังใจให้กับชาวมุสลิมโรฮิงญาด้วย ก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างเป็น กิจจะลักษณะ อีกทั้งคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยก็อยู่ในวิสัยที่จะช่วยพุดจากับโลกอิสลาม เพื่อ ร่วมให้ความช่วยเหลือได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนั้นคณะกรรมการกลางอิสลามสามารถรับหน้าที่แทนฝ่ายราชการ ในการจัดหาสถานที่ เป็นศูนย์กลางหรือศูนย์รวมดูแลโรฮิงญาทั้งหมดแทนที่จะกระจายไปจังหวัดต่างๆ ที่บางจังหวัด ไม่มีชุมชนมุสลิมร่วมดูแล ให้คำแนะนำ นอกเหนือจากความคับแคบดังกล่าว

ระดับที่สาม คือ การส่งไปยังประเทศที่สาม ซึ่งโอกาสการจะได้ไปตั้งถิ่นฐานในประเทศขาประจำดังอดีต เช่น ประเทศตะวันตกต่างๆ ก็คับแคบลงเพราะปัญหาเศรษฐกิจภายใน และปัญหาการต่อต้านชาวมุสลิมเรื่องแรงงานมาแย่งงาน และเรื่องความรู้สึกเกรงกลัวลัทธิสุดโต่งของการนับถือศาสนาที่นำไปสู่ความรุนแรงและเผชิญหน้า ฉะนั้นโอกาสการไปประเทศที่สามก็น่าจะเป็นภูมิภาคตะวันออกกลาง เพราะนับถือศาสนาเดียวกันที่สำคัญภูมิภาคนี้ต้องการแรงงานทุกระดับ และชาวโรฮีนจาที่พำนักอยู่ในตะวันออกกลางบ้างแล้ว เช่นที่ประเทศซาอุดีอาระเบียก็มีอยู่แล้วเป็นแสนๆคน ฉะนั้นรัฐบาลก็น่าจะประชุมหารือกับประเทศตะวันออกกลาง โดยร่วมกับสหประชาชาติเพื่อการนี้ได้

ระดับที่สี่ คงเป็นไปในกรอบอาเซียนเอง โดยเฉพาะไทยและมาเลเซีย ต่างขาดแรงงานอย่างมาก โดยเฉพาะแรงงานที่ไม่ต้องการความรู้หรือความชำนาญการมาก อีกทั้งไทยก็มีแรงงานเมียนมาอยู่มากมายถึง 3 - 4 ล้านคน ส่วนมาเลเซียก็มีแรงงานอินโดนีเซียหลายล้านคนเช่นกัน ทั้ง 2 ประเทศต่างยังต้องการแรงงานต่างด้าว เป็นส่วนที่จำเป็นยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เป็นตลาดที่มีความเสรี (การกีดกัน สร้างกฎเกณฑ์ มักมีนัยของการหาประโยชน์โดยมิชอบเป็นเรื่องกีดกันมนุษย์และการทุจริตคอร์รัปชัน) ฉะนั้น ไทยและมาเลเซียควรพิจารณาให้โรฮีนจาเป็นส่วนหนึ่งของแรงงานต่างด้าวที่ต้องการ และนำเข้าสู่ระบบได้

ช่วงรัฐบาลอภิสิทธิ์ได้มีการริเริ่มประชุมหารือ 5 ประเทศในภูมิภาค คือ ไทย มาเลเซีย อินโดนีเซีย บังกลาเทศ และเมียนมา และยังมีเวทีระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องผู้อพยพลี้ภัย ที่อินโดนีเซียและออสเตรเลียร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ที่จะนำเรื่องโรฮีนจาหารือกันในระดับภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้

เรื่องทั้งหมดนี้หน่วยงานหลักก็คือ สภาความมั่นคงแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกระทรวงมหาดไทยก็ควรจะเอาจริงเอาจัง และนำเสนอต่อรัฐบาลต่อรัฐสภา เพื่อร่วมกันแก้ปัญหา และปรึกษากันบ้างการอิสลามไทยอย่างใกล้ชิด⁸

⁸ ชูติกาญจน์ กันทาธรรม และคณะ, เรื่อง “ชาวโรฮีนจา”, สำนักวิชากฎหมาย สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.

อ้างอิง

กองบรรณาธิการ โຕะข่าวต่างประเทศ เดอะพับลิกโพสต์, เรื่อง “มุสลิมโรฮีนจาในเมียนมา พวกเขาคือใคร??”, [https://www. publicpostonline.net/15202](https://www.publicpostonline.net/15202).

ชุดิกายูจน์ กันหาธรรม และคณะ, เรื่อง “ชาวโรฮีนจา”, สำนักวิชากฎหมาย สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2557.

ศิลปกรรม เอี่ยมวงศ์, สิตานนท์ เจษฎาพิพัฒน์, และ ฉัตรวรวิญ องค์กรสิงห์, เรื่อง “การจัดการปัญหาการลักลอบเข้าเมืองของชนกลุ่มน้อยชาวโรฮีนจา (The Management of The Rohingya Illegally Migration)”, วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์ ปี ที่ 1 ฉบับที่ 2 เดือนมกราคม-มิถุนายน 2559, file:///C:/Users/Administrator/Downloads/ DigitalFile_219180%20(1).pdf.

ศิววงศ์ สุขทวี, เรื่อง “โรฮีนจา ชีวิตภายใต้อำนาจจากชายแดนด้านตะวันตกของเมียนมาถึงไทย”, วารสารสังคมวิทยามานุษยวิทยา 33(1): มกราคม – มิถุนายน 2557, <http://socanth.tu.ac.th/wp-content/uploads/2015/02/JSA-33-1-student-essay.pdf>.

ศิววงศ์ สุขทวี, เรื่อง “โรฮีนจา : คนไร้รัฐในรัฐต่างแดน”, สังคมวิทยาและมานุษยวิทยาฉบับบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558, http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2015 /TU_2015_5508030573_3892_3279.pdf.

สุนิตย์ เหมนิล, เรื่อง “โรฮีนจา รัฐชาติพันธุ์ ประวัติศาสตร์ และความขัดแย้ง”, วารสารพื้นถิ่นโขง ซี มูล, ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) 2560.

Academic Focus, เรื่อง “วิกฤตมนุษยธรรมโรฮีนจา : ปัญหาที่ไร้ทางออก”, สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, กุมภาพันธ์ 2561, https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/ article/article_20180221141723. pdf.

Fortify Rights, เรื่อง “พวกเขาพยายามฆ่าเราทุกคน อาชญากรรมอันโหดร้ายต่อชาวมุสลิมโรฮีนจาในรัฐยะไข่เมียนมา”, รายงานประจักษ์พยาน พลศุคิกายัน 2560, https://www.fortifyrights.org/downloads /They_Tried_to_Kill_Us_All_Thai.pdf.

ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ

62 ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400 โทร. 02-275-5716 <http://ssc.rtarf.mi.th>